

ZBRODNIA KATYŃSKA

Wina i Oskarżenie

Wpływy z rozpowszechniania dzieła składane
na koncie Polskiej Fundacji Katyńskiej
przeznaczone są na badania naukowe
i upowszechnianie wiedzy o zbrodni katyńskiej

Na konto: Polska Fundacja Katyńska
PKO BP XV O/W-wa
86 1020 1156 0000 7502 0006 6902

Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej
Polska Fundacja Katyńska

WARSZAWA 2004

Pod redakcją Marka Tarczyńskiego
Projekt okładki: Krystyna Tarkowska

SPIS TREŚCI

Piotr Ł.J. Andrzejewski – Postępowanie dla osądzenia zbrodni katyńskiej i kłamstwa katyńskiego	7
Leon Kieres – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wobec śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej	15
Stanowisko Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 28 kwietnia 2004 r. (dr Franciszek Gryciuk)	19
Wojciech Materski – Zbrodnia katyńska struktura winy	21
Adam Basak – Problem kwalifikacji prawnej zbrodni katyńskiej oraz odpowiedzialności sprawców w świetle Norymburgii	33
Witold Kulesza – Możliwość opracowania aktu oskarżenia sprawców zbrodni katyńskiej przesłanki prawne i rzeczywistość	64
Stanisław M. Jankowski – Historia jednego kłamstwa	79
Bolesław Woszczyński – Echa Katynia w świetle archiwaliów. Stan prac nad pozyskiwaniem i publikacją materiałów źródłowych	114
Waldemar Chrostowski – Zbrodnia katyńska a przebaczenie ..	129
Bożena Łojek – Antykatyń jako przedmiot badań. Sprawozdanie z dyskusji	141

© Copyright by Zeszyty Katyńskie

ISSN 1426-4064

ISBN 83-917780-1-0

Izabela Kowalska, Urszula Olech, Elżbieta Pawińska, – An-
tykatyń, materiały do bibliografii

149

Izabela Kowalska, Urszula Olech, Elżbieta Pawińska – Biblio-
grafia katyńska 2000-2004

169

Adw. PIOTR Ł. J. ANDRZEJEWSKI
„NORYMBERGA II”

POSTĘPOWANIE DLA OSĄDZENIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ I KŁAMSTWA KATYŃSKIEGO

Próby dotarcia do prawdy o losach polskich jeńców wojennych, wziętych do niewoli przez sprzymierzone we wrześniu 1939 r. z hitlerowcami wojska sowieckie, ZSRR potraktował jako dowód współpracy Polskiego Rządu na Uchodźstwie i Armii Polskiej na Zachodzie, reprezentujących ciągłość państwa Polskiego, z Niemcami Hitlerowskimi. Stało się to, kiedy po wejściu na terytorium byłego sojusznika sowieckiego, hitlerowcy odkryli masowe groby w Katyniu ze zwłokami polskich oficerów, a Rząd Polski zwrócił się do Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża o przeprowadzenie w tej sprawie dochodzenia.

ZSRR posłużył się, niezgodną z rzeczywistością wersją o dokonaniu zbrodni na polskich jeńcach wojennych przez Niemcy, dokonując sfabrykowania tzw. kłamstwa katyńskiego.

Warunkując wobec aliantów zachodnich swój udział we wspólnych działaniach przeciwko III Rzeszy Niemieckiej zmusił ich do milczącego zaakceptowania tego kłamstwa. Oskarżyły także legalną władzę Państwa Polskiego na uchodźstwie o sprzeniewierzenie się sojuszowi z ZSRR, zarzucił Polakom kłamstwo katyńskie. W wyniku tych oszczerczych działań komunistyczne władze Rosji doprowadziły do wyeliminowania Polski z podmiotowego udziału w zwycięskiej społeczności międzynarodowej, a w konsekwencji pozbawiły Polskę prawa do niepodległości i samostanowienia.

Posługując się perfidnym kłamstwem o zbrodni, ZSRR doprowadził do realizacji swoich planów w polityce międzynarodowej, skierowanych przeciwko Polsce.

Sowiecki prokurator płk Pokrowski – w wystąpieniu 13 i 14 lutego 1946 r. w Norymberdze przedstawił oskarżenie o zamordowanie 11.000 polskich oficerów w Katyniu. Obwinił o tę zbrodnię Niemcy.

Międzynarodowy Trybunał w Norymberdze rozpatrywał sprawę zbrodni ludobójstwa na polskich jeńcach wojennych – jako zbrodnię wojenną w dniach 1, 2, 3 lipca 1946 r.

Wyrok Międzynarodowego Trybunału w Norymberdze ogłoszony 30 września i 1 października 1946 r. nie zawarł rozstrzygnięcia – przypisującego zbrodnię ludobójstwa na 11.000 polskich jeńcach wojennych – Niemcom Hitlerowskim.

Mimo wysiłków rosyjskiej prokuratury Niemcy zostali oczyszczeni z sowieckiego oskarżenia o mord w Katyniu.

Sprawa ustalenia zakresu, przebiegu tej zbrodni i związanych z nią dalszych przestępstw oraz ustalenia jej winnych do dzisiaj nie stała się przedmiotem żadnego orzeczenia sądowego.

Prawdy nie dało się ukryć. Liczne dowody i gromadzone materiały śledcze jednoznacznie wskazują na odpowiedzialność Rosji Sowieckiej za tę i inne zbrodnie popełnione na Narodzie Polskim, po podpisaniu paktu między Stalinem i Hitlerem w sprawie likwidacji Państwa Polskiego i eksterminacji Narodu Polskiego.

Od 11 października 1951 r. do 14 listopada 1952 r. sprawę zbrodni katyńskiej badała „Amerykańska Komisja Kongresowa dla Zbadania Masakry Katyńskiej”. Wyniki prac Komisji Kongresu Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej zawarł raport z 22 grudnia 1952 r. liczący 2363 str. Raport jednoznacznie wskazuje na ZSRR jako mordercę polskich jeńców wojennych w czasie II wojny światowej.

W kwietniu 1980 r. pisarz rosyjski Wiktor Niekrasow i 32 byłych działacze radzieckich, którzy znaleźli się na Zachodzie, ogłosiło oświadczenie w 40-lecie dokonania ludobójstwa sowieckiego na polskich oficerach, począwszy od marca do maja 1940 r. – stwierdzając: „W te pamiętne i bolesne dla Polski dni my, sowieccy obrońcy praw, chcemy raz jeszcze zapewnić naszych polskich przyjaciół, a w ich

osobach cały Naród Polski, że nikt z nas nigdy nie zapomniał i nie zapomni o tej odpowiedzialności jaką nasz kraj ponosi za zbrodnię pełnioną przez jego oficjalnych przedstawicieli w Katyniu.

Jesteśmy przekonani, że bliski jest już dzień w którym nasz naród odda to, co im należne wszystkim uczestnikom tej tragedii, zarówno katom jak i ofiarom: jednym w miarę ich zbrodni, drugim w miarę ich męczeństwa.” („Kultura” 1980, nr 5, Londyn).

W tym czasie z inicjatywy Wojciecha Ziemińskiego – zwróceno się do sekretarza generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych Kurta Waldheima o podjęcie działań, dla oficjalnego ustalenia przebiegu i odpowiedzialności za zbrodnię katyńską. Inicjatywy te ze względu na podtrzymywanie przez ZSRR kłamstwa katyńskiego jak i służalczość w podtrzymywaniu tego kłamstwa przez wasalne wobec ZSRR władze PRL – pozostawiono bez biegu.

11 sierpnia 1989 r. Rada Pamięci i Męczeństwa wezwała Prokuratora Generalnego RP, aby zwrócił się do władz ZSRR o rozpoczęcie śledztwa w sprawie katyńskiej.

12 października 1989 r. Prokurator Generalny PRL skierował do prokuratora generalnego ZSRR wniosek o wszczęcie dochodzenia w sprawie zbrodni na polskich jeńcach wojennych dokonanej w 1940 r.

We wrześniu 1990 r. Naczelna Prokuratura Wojskowa ZSRR rozpoczęła śledztwo w sprawie zbrodni katyńskiej. Śledztwo to do dnia dzisiejszego pozostaje bez końcowego rezultatu.

We wrześniu 1993 r. Ministerstwo Sprawiedliwości RP Jan Piątkowski wydał postanowienie o rozpoczęciu niezależnego polskiego śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej. Minister Sprawiedliwości przyjął wniosek obywatelski – o rozszerzenie polskiego śledztwa katyńskiego za inne zbrodnie ludobójstwa popełnione na Narodzie Polskim przez Związek Sowiecki, w okresie od 17 września 1939 r. do 31 grudnia 1956 r.

Po wyborach parlamentarnych i przejęciu władzy przez koalicję partii SLD-PSL następuje zmiana na stanowisku Ministra Sprawiedliwości.

Nowy Minister Sprawiedliwości anuluje decyzję o rozpoczęciu polskiego śledztwa w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionych przez ZSRR na Narodzie Polskim.

Podjęmowane liczne próby i apele o wznowienie polskiego śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej do dzisiejszego dnia pozostały bez rezultatu.

Dnia 11 kwietnia 1996 r. Senatorowie Senackiego Klubu NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” wydają oświadczenie-apel w którym stwierdzają:

„Brak jednoznacznego potępienia przez wszystkie rosyjskie elity polityczne zbrodni na Narodzie Polskim przez rząd i KPZR, podważanie treści dokumentów przekazanych przez prezydenta Borysa Jelcyna prezydentowi Lechowi Wałęsie i dokonanych przez nich ustaleń i zobowiązań – podważa wiarygodność ułożenia wzajemnych stosunków na trwałym fundamencie zaufania, bezpieczeństwa i szacunku.

Katyń i inne miejsca spoczynku wymordowanych ponad 20.000 członków elit ówczesnej Polski są Polskimi Sanktuariami Narodowymi o znaczeniu międzynarodowym, podobnym do obozu zagłady w Oświęcimiu.

Bez trwałych gwarancji międzypaństwowych wolnego dostępu do tych świętych dla Polaków miejsc nie powinny być podpisywane w imieniu Polski zobowiązania mogące rodzić w przyszłości pretekst do ograniczenia naszej suwerenności i niepodległości.

Podobnie powinna być potraktowana kwestia odszkodowań dla ofiar terroru stalinowskiego.

Rozpowszechnianie w gmachu rosyjskiego parlamentu antypolskiego paszkwili „Katyńska powieść kryminalna”, brak oficjalnego dokumentu rozstrzygającego sprawę zbrodni ludobójstwa na polskich jeńcach wojennych jako sowieckiej zbrodni wojennej i zbrodni przeciw ludzkości, jak i niektóre wypowiedzi polityków w toku aktualnej wizyty prezydenta Polski w Rosji – zmuszają nas do złożenia analogicznego wniosku do złożonego 15 września 1993 r. na ręce Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego RP. Wniosek ten brzmi:

»Wnosimy o rozszerzenie wszczętego w dniu 2 września 1993 r. przez Prokuratora Generalnego RP suwerennego postępowania karnego w sprawie Zbrodni Katyńskiej na wszystkie pozostałe zbrodnie wojenne, zbrodni przeciwko ludzkości popełnione wobec Narodu

Polskiego przez Rosję sowiecką, jej najwyższe organa państwowe, partię, armię i policję.«

W sprawie ujawnionego mordu oficerów polskich, prawowity Rząd RP zwrócił się w dniu 17 kwietnia 1943 r. do Międzynarodowego Czerwonego Krzyża w Genewie o zbadanie okoliczności zbrodni – bezskutecznie. Wdrożone niegdyś postępowania społeczności międzynarodowej bądź zostały zwieszane bez konkluzji (Trybunał Norymberski 1945-1946), bądź nie doprowadziły do skutków prawno-sądowych (Przesłuchania przed Specjalną Komisją Kongresu USA, 1951-1952).

Uważamy, że zbrodnie nie osądzone, nie ukarane, rodzą nowe zbrodnie. Przeprowadzenie suwerennego postępowania w tym zakresie przez niepodległe Państwo Polskie, jego zakończenie i poddanie osądowi Narodów wymaga honor Rzeczypospolitej i pamięć o ofiarach”.

Apel został bez rezultatu.

Do dnia dzisiejszego żadne **oficjalne** stanowisko rządu polskiego – nie zastąpiło oświadczenia rządu polskiego z 1 marca 1952 r. podtrzymującego kłamstwo katyńskie w odpowiedzi na wniosek Przewodniczącego Katyńskiej Komisji Kongresowej USA R.J. Maddena z 21 lutego 1952 r. wzywający z mocy rezolucji Izby Reprezentantów Kongresu USA nr 390 powołującej Komisję Katyńską – do przedłożenia wszelkiego materiału dowodowego, dokumentów i świadków... odnośnie masakry w lesie katyńskim.

W tym stanie rzeczy, wobec politycznej ostrożności kolejnych władz polskich po 1989 r. blokujących przewidziane prawem dochodzenie w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionego na Narodzie Polskim, przez komunistyczne państwo sowieckie – temat podjął Senat RP.

15 września 1999 r. w trakcie zorganizowanej w Senacie konferencji „O likwidację skutków zmywu Hitler-Stalin” powstała inicjatywa powołania międzynarodowego trybunału do osądzenia zbrodni komunizmu. Inicjatorami byli organizatorzy konferencji inspirowani przez Wojciecha Ziemińskiego reprezentującego Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej i Stowarzyszenie „Norymberga II”.

W dniu 13 grudnia 1999 r. ukonstytuował się w Warszawie Komitet Założycielski Społecznego Trybunału Międzynarodowego do Osądzenia Zbrodni Komunizmu.

Zaproszenie do pracy w Komitecie przyjęli spoza granic Polski Władimir Bukowski, Vytautas Landsbergis, Stephane Courtois, Václav Kalus. Współpracę zadeklarował były prezydent USA George Bush senior.

Społeczna działalność nie może zastąpić obowiązku uruchomienia oficjalnej procedury ścigania komunistycznych zbrodni ludobójstwa i zbrodni wojennych popełnionych na Narodzie Polskim. Stowarzyszenie „Norymberga II”, które przyjęło strukturę Komitetu Założycielskiego Społecznego Trybunału Międzynarodowego do Osądzenia Zbrodni Komunizmu – stwierdza, że przemilczenie mordu katyńskiego i innych zbrodni Związku Sowieckiego dokonanych na Narodzie Polskim w toku II wojny światowej – w wyroku norymberskim rodzi konsekwencje w postaci:

1. Konieczności przeprowadzenia dodatkowego śledztwa w tym zakresie w oparciu o wszechstronny materiał dowodowy.
2. Sformułowanie uzupełniającego aktu oskarżenia przedstawiającego zakres nieujętych w postępowaniu przed Trybunałem Międzynarodowym w Norymberdze zbrodni ściganych międzynarodowym prawem karnym według kryteriów Trybunału Norymberskiego.
3. Wskazanie winnych dokonanych zbrodni i za nie odpowiedzialnych.
4. Osądzenia tych zbrodni i obciążenia następców prawnych zbrodniarzy, pomocników i popleczników zbrodniarzy, odpowiedzialnością cywilną za skutki popełnionych zbrodni.

Podstawę prawną stawianych zarzutów należy oprzeć na międzynarodowych materialno-prawnych kryteriach przyjętych przez Trybunał Norymberski.

Za aktem oskarżenia przedstawionym przed Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze, ustalenia dotyczące stanu faktycznego i oskarżenia należy rozpatrywać w czterech działach:

- 1) zbrodni przeciwko pokojowi, to jest planowania, wszczynania i prowadzenia wojny napastniczej z pogwałceniem umów międzynarodowych,

- 2) zbrodni przeciw ludzkości, to jest wytepienia, przesiedleń i ludobójstwa,
- 3) zbrodni wojennych,
- 4) planowania i spisku w celu popełnienia zbrodni wymienionych w poprzednich punktach.

Dodatkowo przedmiotem wszczętego postępowania winny być tzw. formy zjawiskowe popełnionych zbrodni, jak pomocnictwo, poplecznictwo i matactwo polegające m.in. na zacieraniu śladów zbrodni, ukrywaniu, usuwaniu i fałszowaniu dowodów jej popełnienia, podtrzymywanie i ochrona prawna kłamstwa katyńskiego.

Wobec ograniczonego charakteru dotychczasowych badań historycznych podjętych w Rosji na wniosek Polski i ich charakteru: należy uznać za niezbędne podjęcie właściwego postępowania prawnokarnego, a nie tylko historycznego, dotyczącego popełnionych zbrodni ludobójstwa dotąd niesformalizowanych w sposób odpowiadający zakresowi potrzeb przywrócenia sprawiedliwości i odpowiedzialności za popełnione zbrodnie.

Podstawą prawną dla wszczęcia urzędowego śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej i w rozszerzonym zakresie w sprawie ludobójczych zbrodni wojennych popełnionych na Narodzie Polskim przez ZSRR w czasie II wojny światowej i po jej zakończeniu – stanowi ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Przewiduje ona podejmowanie śledztw karnych dotyczących zbrodni nazistowskich, komunistycznych i innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne – przez Prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej. Do prowadzenia śledztwa przez IPN w tym zakresie stosuje się przepisy o prokuraturze powszechnej jak i procedurę kodeksu postępowania karnego z wynikającymi stąd uprawnieniami.

Dla podstaw materialnoprawnych postępowania prócz ww. ustawy należy przywołać ratyfikowane przez Polskę normy statutu utworzonego 17 lipca 1998 r. Międzynarodowego Trybunału Karnego ONZ.

Wprawdzie jurysdykcji nowo utworzonego Międzynarodowego Trybunału Karnego nie podlegają zbrodnie popełnione przed jego

powołaniem, tym nie mniej – skodyfikowane w statucie podstawy międzynarodowego prawa karnego materialnego i proceduralnego mają *per analogiam* wymiar uniwersalny i mogą być wykorzystywane dla międzynarodowych reperkusji wyników postępowania wszczętego przez polski wymiar sprawiedliwości.

Właściwą drogę dla podjęcia ukradkiem umorzono śledztwa katyńskiego rozpoczętego decyzją Ministra Sprawiedliwości– Prokuratora Generalnego dnia 2 września 1993 roku – Stowarzyszenie „Norymberga II” widzi w zwróceniu się do aktualnego Ministra Sprawiedliwości–Prokuratora Generalnego przez następców prawnych pokrzywdzonych i umocowanych statutowo organizacji społecznych z wnioskiem o podjęcie rozpoczętego w 1993 r. polskiego suwerennego śledztwa katyńskiego i jego przekazanie za pośrednictwem Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – prokuratorowi IPN z możliwością rozszerzenia jego zakresu zgodnie z ustawowymi kompetencjami wynikającymi z ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Prof. dr hab. LEON KIERES

**INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ –
KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO
NARODOWI POLSKIEMU WOBEC ŚLEDZTWA
W SPRAWIE ZBRODNI KATYŃSKIEJ***

Szanowni Państwo,

sprawa Zbrodni Katyńskiej, jednego z największych dramatów w historii Polski, zawsze była mnie osobiście, jak i kierowanemu przeze mnie Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, bardzo bliska. Podejmo- wałem liczne wysiłki, nie zawsze mogące ujrzeć światło dzienne, w celu ustalenia możliwości i celowości podjęcia decyzji o wszczę- ciu śledztwa katyńskiego przez stronę polską. Zwracałem się wielo- krotnie w tej sprawie do kompetentnych organów władzy państwo- wej. Dotychczas podjęte przeze mnie działania uważam za słuszne, aczkolwiek na pewno nie satysfakcjonujące – z przyczyn ode mnie niezależnych – tak mi bliskie środowisko Rodzin Katyńskich.

W kwietniu br. Kolegium IPN zapoznało się na mój wniosek z informacjami na temat śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej, od ponad 13 lat prowadzonego przez Naczelną Prokuraturę Wojskową Federacji Rosyjskiej. W przyjętym stanowisku Kolegium wyraziło świadomość złożonych uwarunkowań międzynarodowych zagadnie-

* List Prezesa IPN do uczestników sesji.

nia. Uznając także zasadność moich dotychczasowych działań Kolegium potwierdziło, że jako Prezes IPN zobowiązany jestem do podjęcia w tej sprawie suwerennej decyzji oraz przedstawienia jej społeczeństwu po konsultacji z Prezydentem oraz Premierem RP. Jednocześnie Kolegium wyraziło poparcie dla zgłoszonej przeze mnie inicjatywy opracowania przez Biuro Edukacji Publicznej Teki Edukacyjnej, poświęconej Zbrodni Katyńskiej, w tym działania na rzecz ukrywania, jak i wyjaśniania prawdy o tym szczególnie bolesnym dla nas wszystkich akcie ludobójstwa.

W dalszym ciągu będę podejmował działania mające na celu doprowadzenie do sytuacji, w której społeczeństwo polskie otrzyma wiarygodną informację na temat możliwości dotarcia do prawdy o Zbrodni Katyńskiej także w kategoriach procesowych. Myśl przewodnią tegorocznej konferencji „Zbrodnia Katyńska – Wina i Oskarżenie” uznaję więc za swego rodzaju przesłanie, dodatkowe wsparcie dla kierowanego przeze mnie Instytutu Pamięci Narodowej na drodze do jak najszerzego wyjaśnienia wszystkich ważnych dla strony polskiej elementów tej straszliwej zbrodni. W przesłaniu tym zawarte jest oczekiwanie odniesienia się Instytutu Pamięci Narodowej do pytania o oskarżenie i winę sprawców Zbrodni Katyńskiej. Instytut chcąc spełnić to oczekiwanie w trakcie dzisiejszej sesji przedstawi analizę kwalifikacji prawnej Zbrodni Katyńskiej dokonaną przez prokuratora IPN oraz postanowienie końcowe wydane przez Prokuraturę Generalną Ukrainy zamykające śledztwo, którego jeden z wątków dotyczył zamordowania osób narodowości polskiej pogrzebanych w miejscowości Bykownia koło Kijowa¹.

Pytanie o to, jak szeroki krąg sprawców ponosi winę za Zbrodnię Katyńską, a co za tym idzie, kto powinien być o nią oskarżony, stanowi podstawę dla przedstawionej przez pion śledczy IPN analizy stanu prawnego obowiązującego w Polsce w zakresie ścigania ludo-

¹ Postanowienie o umorzeniu sprawy karnej nr 50-0092, dotyczącej masowego mordu popełnionego w latach 1937-1941 na osobach, których zwłoki odnaleziono zostały w zbiorowych mogiłach w Bykowni koło Kijowa. Ten niezwykle cenny materiał dowodowy udostępniony przez IPN opublikowany zostanie w całości (37 s.) w następnym 20 numerze „Zeszytów Katyńskich” (rcd.).

bójstwa, zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości oraz rozwiązań przyjętych w prawie karnym Federacji Rosyjskiej. Jednym z zasadniczych zagadnień jest kwestia uznania albo zanegowania wpływu rozkazu wojskowego na odpowiedzialność karną wykonawców za zbrodnie popełnioną w następstwie posłuszeństwa zbrodniczemu rozkazowi. Uznanie rozkazu za okoliczność wyłączającą winę prowadzi do znacznego zawężenia kręgu tych współdziałających w dokonaniu Zbrodni Katyńskiej osób, przeciwko którym powinno kierować się oskarżenie, ograniczając je w istocie do rozkazodawców. Rozstrzygnięcie tej kwestii będzie miało zasadniczy wpływ na sposób zakończenia śledztwa prowadzonego przez Naczelną Prokuraturę Wojskową Federacji Rosyjskiej. Zasadniczej wagi będą miały również ustalenia dotyczące nieprzedawniania Zbrodni Katyńskiej jako zbrodni ludobójstwa.

Przedstawiona przez IPN próba określenia sposobu, w jaki zakończy się śledztwo prowadzone przez Prokuraturę Federacji Rosyjskiej, rodzi pytanie o polskie śledztwo, które prowadzone byłoby przez prokuratora IPN. Jest zatem sprawą doniosłej wagi, byście Państwo w trakcie obrad tegorocznej sesji, w obecności mojego Zastępcy, dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prof. Witolda Kuleszy, wypowiedzieli się także w kwestii celów polskiego śledztwa, które mogłyby być osiągnięte w realiach współczesności, zarówno prawnych jak i faktycznych. Ostateczną decyzję w sprawie polskiego śledztwa podejmę w ciągu kilku najbliższych miesięcy.

Ze swej strony pragnę zapewnić, że w świetle działalności IPN Zbrodnia Katyńska jest jedną z najcięższych zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, nie tylko ze względu na liczbę jej ofiar i nie tylko ze względu na to kim były ofiary, ale także ze względu na ponury cień jaki ten masowy mord rzuca na współczesność. Głębię tego cienia powiększało trwające przez ponad cztery powojenne dziesięciolecia zakłamywanie przez władze państwowe i przemilczanie tej zbrodni, a także sądowe karanie tych, którzy odważyli się głosić prawdę o niej.

Dramatyczny jest fakt, że Zbrodnia Katyńska nie została dotąd osądzona. Dramatycznie bowiem brzmi pytanie o oskarżenie i winę

po 64 latach od jej popełnienia, które w istocie jest pytaniem o elementarną sprawiedliwość – prawną i historyczną.

Pragnę zapewnić, że głos uczestników sesji w tej sprawie zostanie potraktowany jako doniosły wkład dla wyznaczenia prawnych i historycznych zadań Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a także form edukacji młodego pokolenia.

Kierowany przeze mnie Instytut jest moralnie zobowiązany do uczynienia wszystkiego, by dotrzeć do możliwie najpełniejszej prawdy na temat tego bolesnego dla wszystkich Polaków symbolu, jednego z najważniejszych elementów naszej tożsamości narodowej. Instytut Pamięci Narodowej jest zobowiązany również do tego by w swoich działaniach edukacyjnych, adresowanych szczególnie do młodego pokolenia, kultywować pamięć o Katyniu. Pragnę Państwa zapewnić, że uczynię wszystko, co w mojej mocy, by te obowiązki wypełnić.

**STANOWISKO KOLEGIUM
INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ
– KOMISJI ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO
NARODOWI POLSKIEMU
z dnia 28 kwietnia 2004 r.**

Kolegium IPN zapoznało się z informacjami na temat śledztwa w sprawie Zbrodni Katyńskiej, od ponad 13 lat prowadzonego przez Naczelną Prokuraturę Wojskową Federacji Rosyjskiej. Jak dotąd, nie przyniosło ono oczekiwanych rezultatów. Istnieje prawdopodobieństwo, że jego zakończenie nie przyniesie rozstrzygnięcia wielu podstawowych kwestii, m.in. ustalenia, nieznanych jeszcze, nazwisk ofiar oraz określenia wszystkich odpowiedzialnych za udział w tej zbrodni. Taki rezultat w sposób oczywisty nie może satysfakcjonować polskiej opinii publicznej. Pozostawał także będzie w sprzeczności z obowiązującym w naszym kraju stanem prawnym.

Kolegium uważa, że na Instytucie spoczywa ustawowa, moralna i historyczna odpowiedzialność za wyjaśnienie wszystkich okoliczności jednego z największych polskich dramatów XX wieku. Kolegium ma świadomość złożonych międzynarodowych uwarunkowań całej kwestii. Nie zwalnia to jednak Prezesa IPN z obowiązku podjęcia suwerennej decyzji w tej sprawie oraz przedstawienia jej społeczeństwu. Powinna być ona poprzedzona konsultacjami z Prezydentem RP oraz Rządem RP.

Biorąc pod uwagę możliwe trudności w dotarciu do dokumen-

tów znajdujących się w zasobach archiwalnych Federacji Rosyjskiej, należy tak sformułować cele śledztwa, aby były one możliwe do zrealizowania w oparciu o zgromadzone już obecnie materiały. Tematyka Zbrodni Katyńskiej powinna być intensywnie opracowywana nie tylko przez pion śledczy Instytutu. Kolegium postuluje opracowanie przez Biuro Edukacji Publicznej „teki edukacyjnej” poświęconej Zbrodni Katyńskiej, ilustrującej także działania, podejmowane w przeszłości, zarówno na rzecz ukrywania, jak i wyjaśnienia prawdy o tym wydarzeniu.

Przewodniczący Kolegium

dr Franciszek Gryciuk

Prof. dr hab. WOJCIECH MATERSKI

ZBRODNIĄ KATYŃSKĄ STRUKTURA WINY

Zbrodnia katyńska poraża swoją skalą, wymykającą się wszelkim, nawet najbardziej cynicznym i bezwzględny próbom racjonalizacji. Tzw. kwestia katyńska (*katynskij wopros*) – jak ją eufemistycznie ujmowano w dokumentacji sowieckiej – to nie tylko wymordowanie w warunkach formalnego braku stanu wojny bez mała 22 tysięcy bezbronnych ludzi, ale też fałszowanie i ukrywanie przez dziesięciolecia prawdy o tym ludobójstwie, czynienie z niego oręża walki politycznej, niszczenia przeciwników ideologicznych.

Jak w warunkach podobnej rozległości zbrodni i fałszu o niej orzekać o winie, kategoryzować jej zakres – i ten kwalifikujący się pod wewnętrzny (ZSRR, Rosyjska Federacja) kodeks karny, i ten zbieżny z wypracowanymi w Norymberdze precedensami, i ten – *last not list* – moralny, nie przekładalny na paragrafy, ale ciężący nie mniej niż one, tworzący trudną do pominięcia barierę w polsko-rosyjskich stosunkach wzajemnych doby współczesnej.

Ponad dziesięć lat czekamy, by o tej strukturze winy i zakresie odpowiedzialności za nią wskazanych z imienia osób i instytucji wypowiedziała się prokuratura, by została ona zwerbalizowana w formie aktu oskarżenia. Przez pierwsze lata tego oczekiwania zasadne wydawały się argumenty, iż tylko w warunkach kontynuowanego śledztwa można liczyć na „odnalezienie się” dotąd nie ujawnionych dokumentów tej rangi, co protokoły tzw. Centralnej

Trójki (*Osobowo Sowieszczanija NKWD SSSR*)¹, czy licząca 3870 nazwisk tzw. lista białoruska². W warunkach pogarszającego się od połowy lat 90. dostępu do dokumentacji postsowieckiej, jawnych w polityce prezydenta Władimira Putina tendencji imperialnych, szansa na podobny przełom jest nierealna. Coraz trudniejszy staje się powrót do zawieszonoego *sine die* śledztwa, coraz mniejsza szansa na jego jakiegokolwiek zamknięcie. Pozostaje osąd społeczny i w tych kategoriach traktują swoje, pod względem prawniczym niefachowe wystąpienie.

Zastanawiając się nad strukturą winy można wyodrębnić co najmniej następujące jej kategorie kwalifikujące się do osądu formalno-prawnego: decydentów zbrodni, jej wykonawców, a także kategorię osób bezpośrednio związanych z zacieraniem śladów i fałszowaniem dowodów o niej. W świetle standardów państwa demokratycznego winne są też osoby, które mając wiedzę o dokonanej zbrodni nie uczyniły z niej właściwego użytku, nie poinformowały o tym odpowiednich władz. W wypadku ZSRR zbrodniczy był sam system, tym samym świadkowie popełnionego przestępstwa pozbawieni byli możliwości podobnej reakcji; a więc ten rodzaj winy przypisać można tylko obywatelom innych państw, bądź ich instytucjom, świadomym prawdy o katyńskim ludobójstwie³.

Nawet w warunkach opresywnego systemu sowieckiego istniały ograniczone możliwości reagowania na zło. Dlatego świadków, czy

¹ Wersja o ich jakoby spaleniu, wraz z ponad dwudziestoma tysiącami teczek osobowych, jest mało prawdopodobna. Wniosek szefa KGB ZSRR Aleksandra Szeleпина, który w marcu 1959 r. postulował zniszczenie dokumentacji tzw. sprawy katyńskiej, zawicrał jednoznacznie sformułowanie o potrzebie pozostawienia protokołów Centralnej Trójki (*likwidirowat'... kromie protokolow zasiedanij trojki NKWD SSSR*) – por.: *Katyń. Dokumenty ludobójstwa*, dok. 10 i 11, s. 42-47.

² Tzw. listę ukraińską zob.: *Ukraiński ślad Katynia*, oprac. Z. Gajowniczek, Warszawa 1995.

³ Odrębnym zagadnieniem, nie podjętym w niniejszym opracowaniu, jest kwestia tych licznych jeńców z trzech obozów specjalnych, którzy zdecydowali się na współpracę z NKWD. Por. w tej kwestii: N. Lebediewa, „Operacyjno-czekistowska obsługa” jeńców wojennych (wrzesień 1939 – maj 1940), „Zeszyty Katyńskie” nr 6: *Zbrodnia nie ukarana. Katyń-Twer-Charków*, Warszawa 1996, s. 108-122.

też osoby zmuszone do współuczestniczenia w zbrodni w jakiegokolwiek formie trudno uwolnić od winy moralnej. O podobnej kategorii winy można mówić w stosunku do tych prominentnych przedstawicieli systemu sowieckiego, którzy byli świadomi dokonanej zbrodni i aktywnie, bądź przez zaniechanie działania podtrzymywali fałszywe oskarżenia o jej sprawstwo. Zakres moralnej odpowiedzialności należy w moim przekonaniu poszerzyć także na okres po 13 kwietnia 1990 r.⁴ – o czym poniżej.

Instytucją, która podjęła decyzję o wymordowaniu polskich jeńców wojennych z trzech obozów specjalnych NKWD ZSRR w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku oraz więźniów byłych obywateli polskich z więzień z tzw. Białorusi Zachodniej i Ukrainy Zachodniej było Biuro Polityczne Komitetu Centralnego WKP(b). Pod ludobójczą decyzją podpisali się jego członkowie: Józef Stalin, Kliment Woroszyłow, Wiaczesław Mołotow i Anastas Mikojan; do ich nazwisk dopisano kolejne: Michaiła Kalinina i Łazara Kaganowicza, którzy – najprawdopodobniej nieobecni 5 marca na posiedzeniu (w dacy Stalina w Kuncewie) – zapewne ustnie wyrazili na to swoją zgodę.

Biuro Polityczne KC WKP(b), instancja formalnie partyjna, w warunkach sowieckiego państwa-partii była omnipotentna, decydowała o wszystkim – bez potrzeby uwzględniania pozycji Rady Komisarzy Ludowych ZSRR czy też Prezydium Rady Najwyższej ZSRR. Samo Biuro Polityczne KC w 1940 r. już od dawna było ślepo podporządkowane Stalinowi⁵. Do Stalina właśnie, a nie Biura Politycznego odpowiedni wniosek o eksterminację 25 tysięcy polskich jeńców wojennych i więźniów skierował komisarz ludowy spraw wewnętrznych Ławrientij Beria⁶. Prawdopodobnie, choć trudno byłoby to udowodnić, nie Beria był inicjatorem takiego roz-

⁴ Data opublikowania komunikatu TASS, stwierdzającego *expressis verbis*, iż winę za zbrodnię katyńską ponosi strona sowiecka. Zob.: „Izwiestija”, 13 IV 1990.

⁵ W kwestii tej najobszerniej: O. W. Chlewniuk, *Miechanizmy politycznej władzi w 1930-je gody*, Moskwa 1996.

⁶ *Katyń. Dokumenty ludobójstwa. Dokumenty i materiały przekazane Polsce 14 października 1992 r.*, oprac. W. Materski, Warszawa 1992, dok. 9, s. 34-41.

wiązania⁷, lecz sam Stalin, którego wolę komisarz przyobłócił w formę projektu odpowiedniego dokumentu. Można postawić tezę, iż dokonany w Katyniu, Smoleńsku, Charkowie i Twerze mord polskiej inteligencji wojskowej i cywilnej stworzył istotny komponent, na którym pod koniec wojny zbudował Stalin swą koncepcję wasalnej wobec ZSRR powojennej Polski, ważnego elementu sowieckiej strefy kontroli w pojałtańskiej Europie.

Techniczno-organizacyjną stronę decyzji z 5 marca 1940 r. złożono na tzw. Centralną Trójkę – *Osoboje sowieszczanije*. Wchodzący w jej skład zastępcy komisarza ludowego spraw wewnętrznych ZSRR Wsiewołod Mierkułow i Bachczo (Bogdan) Kobiłow oraz naczelnik 1. Wydziału Specjalnego NKWD ZSRR Leonid Basztakow ponoszą wyjątkową winę za masakrę katyńską, a zapewne także za szereg innych wcześniejszych zbrodni „organów” na masową skalę. Po doświadczeniach drugiej połowy lat 30. Stalin i Beria wiedzieli dokładnie, kto jest fachowcem od rozplanowywania i kontroli wykonania podobnych operacji; nie dobrali ludzi przypadkowych. O przebiegu posiedzeń tej trójki specjalistów od masowych morderstw trudno cokolwiek powiedzieć, jako że ich protokołów dotąd nie ujawniono. Niezależnie jednak od zawartości tej dokumentacji, jakoby zniszczonej, zakres winy osób tworzących Centralną Trójkę nie podlega najmniejszej dyskusji.

W wytypowanych celem przeprowadzenia operacji „rozładowania” trzech obozów specjalnych Zarządach NKWD w Smoleńsku, Charkowie i Twerze (Kalininie) zjawiły się z moskiewskiej centrali ekipy etatowych zabójców. O ludziach tych, całkowicie pozbawionych sumienia, obszernie mówiłem na sesji w ubiegłym roku⁸. Personifikuje ich kapitan bezpieczeństwa państwowego Wasilij Błochin – patologiczny morderca, którego zasługi w operacji katyńskiej i jej

⁷ Jeszcze na kilkadziesiąt godzin przed decyzją Biura Politycznego kierowane przez Bierię NKWD przygotowywało operację przekazania polskich jeńców wojennych do systemu GULag. Por.: *Katyni. Dokumenty zbrodni*, t. I: *Jeńcy nie wypowiedzianej wojny. Sierpień 1939 – marzec 1940*, Warszawa 1995, dok. 215, s. 468-469.

⁸ Por.: W. Materski, *Sprawcy zbrodni – definicja i typologia*, „Zeszyty Katyńskie”, nr 17: *Zbrodnia katyńska. Problem przebaczenia*, Warszawa 2003, s. 10-12.

podobnych przyniosły mu rangę generała Służby Bezpieczeństwa ZSRR⁹.

Najtrudniej wypowiadać się o winie osób wciągniętych w machinę mordowania polskich jeńców wojennych na jej najniższym szczeblu – w więzieniach wewnętrznych Zarządów NKWD w Smoleńsku, Charkowie i Twerze (Kalininie), w okolicznych lasach, w których od lat zakopywano ofiary. Jak wynika z nielicznych, ale dość w tym aspekcie wiarygodnych zeznań¹⁰, z uwagi na ogrom prac doraźnie wciągnięto wówczas do pomocy w zbrodniczej operacji pracowników cywilnych NKWD – urzędników, kierowców, konwojentów, pracowników fizycznych. Odmowa mogła być równoznaczna z wyrokiem śmierci, bowiem po ujawnieniu o jaką operację chodzi przy życiu nie mogły pozostać osoby odmawiające w niej udziału¹¹.

Winę bezspornie kwalifikującą się do odpowiedzialności prokuratorowskiej, a przy tym wyjątkowo naganną moralnie, ponoszą ludzie, którzy zbezczeszcili zwłoki z katyńskich dołów śmierci odpowiednio je preparując – tak, aby dostarczyć „dowodów” na rzecz tezy o sprawstwie niemieckim. Operację taką na wniosek szefa Zarządu Propagandy i Agitacji Komitetu Centralnego WKP(b) Gieorgija Aleksandrowa przeprowadziła specjalna grupa pracowników operacyjnych (*opieratiwnikow*) NKWD, dobrana przez wicekomisarza bezpieczeństwa państwowego Wsiewołoda Mierkułowa i wicekomisarza spraw wewnętrznych Siergieja Krugłowa, która współdziałała na miejscu (Smoleńsk, Las Katyński) z pracownikami Zarządu NKWD (UNKWD) ze Smoleńska¹². Sporządzona przez ekipę Mierkułowa i Krugłowa *Informacja o rezultatach wstępnego śledztwa*

⁹ N. W. Pietrow, K. W. Skorkin, *Kto rukowodil NKWD 1934-1941. Sprawocznik*, Moskwa 1999, s. 112.

¹⁰ Por. zeznania Piotra Soprunki, Dmitrija Tokariewa i Mitrofana Syromiatnikowa w: *Katyni. Dokumenty zbrodni*, t. 2, Aneks II, dok. 1-3, s. 423-500.

¹¹ „Nic powinno być ani jednego żywego świadka”; „jeden z kierowców, nie pamiętam jego nazwiska – odmówił [...] Wczułem go do siebie i mówię >Misza, ty jesteś komunistą< [...] wziąłem grzech na swoją duszę, lecz po to, by uchronić go [od śmierci]” – zeznań Tokariewa, j.w., s. 442.

¹² *Katyni. Mart 1940 g. – sientjabr' 2000 g. Rasstriel. Sud'by żywych. Echo Katyni. Dokumenty*, Moskwa 2001, s. 429-430.

w tzw. *Sprawie katyńskiej*¹³ wraz z aneksami posłużyła za podstawę do opracowania oficjalnego komunikatu przez utworzoną 12 stycznia 1944 r. *Komisję Specjalną do ustalenia i zbadania okoliczności rozstrzelania przez Niemców najeźdźców faszystowskich w Lesie Katyńskim (w pobliżu Smoleńska) jeńców wojennych oficerów polskich* – czyli tzw. Komisję Burdenki.

Ekipa śledcza z ramienia Naczelnej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej w początkach lat 90. wyjątkowo szczegółowo zbadała metody prowadzenia wyżej wspomnianego wstępnego śledztwa. Dowiedziono ponad wszelką wątpliwość, iż przybyli z Moskwy pracownicy operacyjni przygotowali sfałszowaną dokumentację, noszącą późniejsze daty, umieścili ją w ubraniach ekshumowanych, a także wymusili fałszywe zeznania. Śledczy NPW FR Anatolij Jabłokow oraz ekspert Inessa Jaźborowska w jednym ze swych artykułów pisali: „W pracy ze świadkami NKWD stosowało brutalną, wypróbowaną praktykę zastraszania i zmuszania do składania fałszywych zeznań, stosowaną celem otrzymania pożądanых zeznań zarówno od tych świadków, którzy znali prawdziwych winnych śmierci Polaków, jak i od tych osób, które o tym nawet nie sły-
szły”¹⁴.

Kwestią w moim przekonaniu nadal otwartą pozostaje wina, a tym samym odpowiedzialność za fałszowanie prawdy o zbrodni katyńskiej członków Komisji Burdenki¹⁵. Według świadectwa ko-

¹³ Gosudarstwicznyj archiw Rossijskoj Fiedieracyi (dalej: GARF), f. 7021, op. 114, d. 6, l. 1-53; d. 7, l. 1-9. Publikację tego tekstu zob.: A. S. Suchinin, *Babij Jar pod Katyniu?* „Wojenno-istoriczeskij żurnał” 1990, nr 11, s. 27-34.

¹⁴ I. Jaźborowska, A. Jabłokow, *Katynskoje prestuplenie: barometr sostojanija prawa w czelowieczieskom izmierienii*, [w:] *Mieżdu proszłym a buduszczim*, Moskwa 1999, s. 264.

¹⁵ Obok przewodniczącego Komisji naczelnego chirurga Armii Czerwonej, członka rzeczywistego Akademii Nauk ZSRR Nikołaja Burdenki, w jej skład wchodził: członek NKP, członek rzeczywisty Akademii Nauk ZSRR, znany pisarz Aleksiej Tołstoj; metropolita kijowski i halicki, egzarcha Ukrainy, jego świątobliwość Nikołaj; przewodniczący Komitetu Wschodniosłowiańskiego gen. Aleksandr Gundorow; przewodniczący Komitetu Wykonawczego sowieckich Towarzystw Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy prof. S. A. Kolesnikow; komisarz ludowy oświaty ZSRR, członek rzeczywisty Akademii Nauk ZSRR Władimir Potiomkin; szef Głównego Wojskowego Zarządu Sanitarnego Armii Czerwonej gen. służby medycznej Jefim Smirnow; przewodniczący smoleńskiego obwodowego Komitetu Wykonawczego R. Jc. Mielnikow. Na sekretarza komisji powołano szefa oddziału NKP W. N.

misarza ludowego oświaty Władimira Potiomkina, skład Komisji Specjalnej został ustalony na szczeblu Rady Komisarzy Ludowych ZSRR w ten sposób, by „dać opinii publicznej gwarancję całkowitej bezstronności, a nawet, wszechstronności”¹⁶. Członkowie Komisji w trakcie tygodnia pracy (18-24 stycznia 1944 r.) mieli dokonać oględzin miejsca zbrodni, zapoznać się z całym materiałem dowodowym i skonkludować go komunikatem końcowym prac. W warunkach zimy, z braku czasu i – w większości – odpowiedniego przygotowania, poszli najprostszym tropem. Bez prób weryfikacji przyjęli wersję spreparowaną przez pracowników operacyjnych Mierkułowa i Krugłowa, potwierdzili ją własnymi nazwiskami. Który z członków Komisji robił to ze strachu, który z cynizmu, który z przekonania? Nie sposób odpowiedzieć na to pytanie na podstawie dostępnej dokumentacji. Innej zaś zapewne nie będzie.

Czy z prawdziwego stanu rzeczy zdawali sobie sprawę prokuratorzy sowieccy i członkowie ekipy im towarzyszącej na procesie norymberskim? Nieżyjący już historyk Jurij Zoria dowodził, iż jego ojciec Nikołaj Zoria, w pierwszej fazie procesu norymberskiego doradca oskarżyciela publicznego z ramienia ZSRR, zginął gdyż zaczął mieć wątpliwości co do forsowanej przez Romana Rudenkę tezy o odpowiedzialności niemieckiej za mord w Katyniu¹⁷. Nie udało się tego potwierdzić, ale też i wykluczyć. Pytanie: czy także grupę uczestniczących w procesie norymberskim z ramienia ZSRR prawników należy obwinić o fałszowanie prawdy na temat Katynia? należy postawić, ale trudno na nie jednoznacznie odpowiedzieć bez wyjawienia dodatkowej dokumentacji – m.in. w dziwnych okolicznościach „zagubionych” w 1988 r. notatek osobistych Nikołaja Zorii.

Za bezspornie winnych, choć głównie w kategoriach moralnych, uznać należy tych prominentnych polityków sowieckich, którzy – nie mając złudzeń co do prawdziwych decydentów i sprawców

Makarowa, a jako ekspertów sądowo-medycznych W. I. Prozorowski, W. M. Smoljaninowa, P. S. Siemionowski, M. D. Szwałkowa oraz D. N. Wyropajcowa. Por.: GARF, f. 7021, op. 114, d. 8, l. 39.

¹⁶ GARF, f. 7021, op. 114, d. 8, l. 58.

¹⁷ Zob.: J. Zoria, *Droga do prawdy*, [w:] *Rosja a Katyn*, „Biuletyn Historycznej Agencji Informacyjnej”, wydanie specjalne, KARTA Warszawa 1994, s. 63-89.

zbrodni – wiedzę tę traktowali jako do niczego ich nie zobowiązującą. Przez ponad cztery powojenne dziesięciolecia na Kremlu, z ekipy na ekipę, znano w szczegółach prawdę o zbrodni katyńskiej – także wówczas, gdy od władzy odsunięta została ostatnia z osób podpisanych pod decyzją z 5 marca 1940 r.¹⁸ Można to stwierdzić niemal z całkowitą pewnością, choć tylko nieliczne dokumenty fakt ten potwierdzają.

Bardzo intensywne zabiegi wokół sprawy katyńskiej miały miejsce w okresie sekretarzowania KPZR przez Nikitę Chruszczowa. Wówczas to, pod koniec lat 50. zastanawiano się nie tylko nad kwestią, czy i w jakiej skali zniszczyć dokumentację świadczącą o dokonanej wiosną 1940 r. ludobójstwie, ale najprawdopodobniej też nad tym, czy można ujawnić prawdę i całą odpowiedzialność zrzucić personalnie na Stalina. Do takiego wniosku skłania jeden z udostępionych stronie polskiej w październiku 1992 r. wyciągów z protokołu posiedzenia Biura Politycznego KC WKP(b) z 5 marca 1940 r., na którym pod ludobójczą decyzją wpisane zostało nazwisko Stalina. Uczyniono to wyjątkowo nieudolnie, na maszynie o wyraźnie innej czcionce; w dodatku postawiono pieczęć KC ze zmienioną w 1952 r. nazwą partii¹⁹.

Wiemy, iż treść tzw. Pakietu nr 1 znały kolejne kierownictwa sowieckiego państwa-partii – i to bynajmniej nie pojedyncze osoby. Dowodzi tego parafa na jednym z najtajniejszych dokumentów, którą postawił w marcu 1970 r. Konstantin Czernienko²⁰. Zważywszy, iż był on w tym czasie zaledwie kierownikiem Wydziału Ogólnego KC KPZR²¹ można przyjąć, iż co najmniej kilkanaście osób z każdej kolejnej ekipy było całkowicie świadomych prawdy o zbrodni

¹⁸ Anastas Mikojan do marca 1966 r. pełnił funkcję członka Prezydium Biura Politycznego KC KPZR, a do czerwca 1974 r. – członka Prezydium Rady Najwyższej ZSRR. Natomiast Kliment Woroszyłow, odsunięty przez Chruszczowa w początkach lat 60., w 1966 r. został ponownie członkiem KC KPZR i funkcję tę pełnił do śmierci (grudzień 1969 r.).

¹⁹ *Katyni. Dokumenty ludobójstwa*, dok. 7, s. 28-29 (por. inny egzemplarz tego samego wyciągu – tamże, dok. 6, s. 26-27).

²⁰ *Katyni. Dokumenty ludobójstwa*, dok. 8, s. 31.

²¹ Por.: *Gosudarstwiennyje vlasti SSSR. Wysszyje organy vlasti i uprawlenija i ich rukowoditieli 1923-1991. Istoriko-biograficzeskij spravocznik*, sost. W. I. Iwkin, Moskwa 1999, s. 584-585.

katyńskiej; że powielając wersję o odpowiedzialności za nią Niemiec, sygnując rozliczne protesty przeciwko wiązaniu rocznicy zbrodni z 1940 rokiem cynicznie, bez skrępowań i elementarnego poczucia przyzwoitości rozgrywano wciąż tę samą fałszywą kartę.

Wiedział dokładnie o zbrodni w Lesie Katyńskim także kreujący się na reformatora i demokratę Michaił Gorbaczow²². Co niektórzy z nas pamiętają ten fałszywy wyraz zatroskania, gdy na spotkaniu z przedstawicielami polskich środowisk intelektualnych 14 lipca 1988 r. zapewniał, iż robi wszystko, aby wyjaśnić wszelkie okoliczności zbrodni katyńskiej²³. Jego dwulicowość w tej sprawie była trudna do pojęcia nawet dla najbliższych współpracowników, graczy politycznych przywykłych przecież do amoralnych zachowań²⁴. Przypomnijmy, iż w momencie gdy prawdy o zbrodni katyńskiej nie sposób już było ukryć, tenże Gorbaczow w tajnym rozporządzeniu polecił szeregu instytucji, w ich liczbie Akademii Nauk ZSRR, by w pilnym trybie znalazły jakieś *kompromaty* na Polaków²⁵. Za pomocą manipulacji znanymi od lat faktami, do czego znaleźli się niestety usłudzy wykonawcy²⁶, sprokurowano obrzydliwą moralnie

²² V. Falin, *Politische Erinnerungen*, München 1993, s. 414-415; A. Gracow, *Gorbaczow*, tłum. M. B. Jagiełło, Warszawa 2003, s. 21-23.

²³ Cenzura PRL zadbała o to, by pytania o zbrodnię katyńską – które w warunkach bezpośredniej transmisji telewizyjnej słyszała cała Polska – nie znalazły się w opublikowanym wkrótce potem zapisie przebiegu tego spotkania. Co interesujące, nawiązanie do nich wprost przez samego Gorbaczowa znalazło się w nadesłanym przezeń *ex post* posłowniu, w którym ustosunkował się do dyskusji na Zamku. Widocznie nie ośmielono się cenzurować samego genseka KPZR. Por.: *Inteligencja wobec nowych problemów Socjalizmu. Spotkanie Michaiła Gorbaczowa z przedstawicielami polskiej inteligencji*, Warszawa 1988, s. 88-89.

²⁴ Por. słowo wstępne Aleksandra Jakowlewa do tomu: *Katyni. Plenniki nieobjawlennoji wojny*, Moskwa 1997, s. 5-6.

²⁵ Por.: *Rozporządzenie Prezydenta ZSRR z 3 XI 1990*, [w:] *Katyni. Dokumenty ludobójstwa*, dok. 36, pkt 9, s. 130-131.

²⁶ Zob.: I. W. Michutina, *Polsko-sowiecka wojna 1919-1920 gg.*, Moskwa 1994; tejże, *Tak skolko sowieckich wojennoplennych pogiblo w Polsce w 1919-1921 gg?* „Nowaja i nowiczszaja istorija”, 1995, nr 3; Ju. Iwanow, *Zadolgo do Katyni*, „Wojenno-istoriczeskij żurnal”, 1993, nr 12; tenże, *Zadolgo do Katyni. Krasnoarmiejcy w adu polskich konclagieriej*, „Swobodnaja mysl” 1995, nr 5; N. S. Rajsikij, *Polsko-sowiecka wojna 1919-1920 godow i sud’ba wojennoplennych, intiernirowannych, zalożnikow i bieżencew*, Moskwa 1999. Szczegiej zob.: M. Tarczyński, *Zbrodnia katyńska a los jeńców rosyjskich z 1920 r. w publicystyce rosyjskiej*, „Zeszyty Katyńskie” nr 5: *II półwiecze zbrodni: Katyni-Twer-Charków*, Warszawa 1995, s. 83-97. Sprokurowana na polecenie Gorbaczowa teza o anty-Katyniu weszła już w Rosji także do

sprawę tzw. anty-Katynia: oskarżenia pod adresem władz II Rzeczypospolitej, iż jakoby z premedytacją zgładziły dziesiątki tysięcy czerwonoarmistów jeńców wojny 1920 roku²⁷. Jak dalece udało się w tym kierunku ukształtować rosyjską opinię publiczną świadczy rezultat ankiety „Forum wojskowo-historycznego”, skupiającego głównie ludzi wykształconych, interesujących się historią; aż 80% z nich wiązało zbrodnię katyńską z wojną 1920 r.²⁸

Czy wykreowanie ciężącego po dziś dzień nad naszymi stosunkami wzajemnymi cienia anty-Katynia rzeczywiście można tak łatwo rozgrzeszyć, jak czyni to w swych wspomnieniach Andriej Graczow, osobisty doradca Gorbaczowa oceniając, iż jego postępowanie w sprawie zbrodni katyńskiej było „niespójne, mało konsekwentne i – jak cała jego polityka – nacechowane niepewnością”²⁹. Było przede wszystkim głęboko niemoralne; wpisało go w listę osób obciążonych winą za manipulacje prawdą o zbrodni katyńskiej.

Jednak Gorbaczow i jego otoczenie to nie ostatni, na których ciąży moralna wina za manipulacje i zaniechania w kwestii ujawnienia prawdy o mordzie katyńskim. Wina, której bynajmniej nie pomniejsza komunikat TASS'a z 13 kwietnia 1990 r. Jego opublikowanie było nie tyle odważną decyzją, co reakcją wymuszoną przez niemożliwe już do pominięcia okoliczności³⁰.

Trudno nie docenić determinacji Borysa Jelcyna, który jesienią 1992 r. zdecydował o ujawnieniu światu dokumentów znanych jako Pakiet Nr 1. Czy jednak jego intencje były moralnie czyste, czy nie posłużył się tą sprawą dla doraźnej korzyści politycznej pozostaje

obicgu literackiego (por.: S. Kuniajew, *Szlachta i my*, „Nasz sowricmicznik”, 2002, nr 5, s. 82-134), a nawet telewizyjnego (druga część fabularnego filmu sensacyjnego „Bierliński ekspress”, według scenariusza Eduarda Aleksandrowa, kanał ORT 1 Int., produkcja 2003, data emisji – 25 luty 2004, godz. 21).

²⁷ Na temat prawdziwych losów jeńców czerwonoarmistów w obozach polskich zob. obszerne, bazujące na źródłach archiwalnych opracowanie monograficzne: Z. Karpius, *Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924*, Toruń 1999 (też w wersji angielskiej – Toruń 2001 i rosyjskiej – Toruń 2002).

²⁸ *Amerykanie na Księżycu, Rosjanie o Katyniu. Rozmowa z Aleksiejem Pamiatnychem*, „Życie”, 13 IV 2004, s. 10. Zob. też: www.katyn.codis.ru.

²⁹ A. Graczow, *Gorbaczow*, tłum. M. B. Jagiełło, Warszawa 2003, s. 23.

³⁰ Por.: *Notatka W. Falina dla M. Gorbaczowa z 22 lutego 1990 r.*, [w:] *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, dok. 35, s. 118-125.

kwestią otwartą. On, wieloletni aparaczyk z tzw. pierwszego eszelonu władzy, walczył wówczas o jej przejęcie i pełną kontrolę. Do tego potrzebne było uznanie KPZR i jej wcześniejszych mutacji za organizacje zbrodnicze. Czy więc Jelcyn ujawnił światu dokumentację mordu katyńskiego z zamiłowaniem do prawdy, czy też w celu wyeliminowania z walki o władzę najgroźniejszych konkurentów? Liczne fakty, nade wszystko przebieg śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej wskazują, iż pytanie to ma charakter retoryczny.

W kontekście winy moralnej należy wytknąć jako naganne dozowanie przez władze Federacji Rosyjskiej dostępu do jakoby odtajnionej dokumentacji zbrodni katyńskiej. Przypomnijmy, iż tylko przypadek sprawił, iż ujrzała światło dzienne tzw. lista ukraińska – wcześniej, przed naprowadzeniem na jej ślad poprzez przekazanie trybem „prywatnym” kserokopii jednej z jej stron, nieujawniona stronie polskiej. Nadal brakuje wyżej wspomnianej listy białoruskiej, której procedura archiwizowania nie mogła być inna niż listy ukraińskiej, a więc musi znajdować się ona także w postsowieckim zasobie archiwalnym – zapewne jak ukraińska, przynajmniej w dwóch egzemplarzach.

Nie zasługują na wzmiankę w niniejszym wystąpieniu ludzie w rodzaju Jurija Muchina – pseudohistoryka³¹ i pseudodziennikarza³² – rozgrywający swoje brudne gry na rosyjskiej arenie wewnętrznej z pomocą szerzenia fałszywego obrazu zbrodni katyńskiej, podsycający ksenofobię i mający w Rosji długie tradycje agresywny antypolonizm.

Natomiast nie można pominąć milczeniem, iż winę za to, że dochodzenie do prawdy o zbrodni katyńskiej trwało ponad pół wieku ponosi nie tylko strona sowiecka. Ponoszą ją także wasalne władze PRL, które dopiero w drugiej połowie lat 80. podjęły pierwsze próby wpłynięcia na zmianę stanowiska sowieckiego.

³¹ Por.: J. Muchin, *Katynskij dietiektiv*, Moskwa 1995; tegoż, *Antirossijskaja podlost'*, Moskwa 2003.

³² Muchin jest redaktorem naczelnym gazety „Duel – gazeta bor'by obszczestwicznych idej” (do 13 stycznia 2004 r. wydano 351 numerów, też w wersji internetowej – www.duel.ru). Falszyfikuje w niej nie tylko prawdę o zbrodni katyńskiej, ale też prowadzi szereg innych „kampanii”, np. uporzeczenie kwestionuje fakt lądowania Amerykanów na Księżycu.

W znacznie większym stopniu obciążyć nią jednak należy Anglosasów. Dla doraźnych potrzeb wojennych Londyn i Waszyngton wiosną 1943 r. nie zareagowały w sposób godny mocarstw demokratycznych. Jak wskazują dokumenty, ich wiedza o dokonanym mordzie, w szczególności Brytyjczyków, była wystarczająca³³. Z tej strusiej polityki Stany Zjednoczone w zasadzie wycofały się na początku lat 50. (powołanie komisji specjalnej Kongresu, tzw. Komisji Maddena), natomiast Wielka Brytania trwała w niej aż do 2003 r.³⁴

W powyższej enumeracji kategorii winy pominąłem Naczelną Prokuraturę Wojskową Federacji Rosyjskiej. Mam nadzieję, iż nie popełniłem błędu, że za faktem nie zamknięcia przez nią dotąd śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej kryją się ważne, choć nie znane stronie polskiej przyczyny. Że nie kieruje się ona sformułowanym w 1991 r. przez prokuratora generalnego ZSRR Nikołaja Trubina ostrzeżeniem, iż „po zakończeniu śledztwa rząd polski postawi kwestię wyrównania strat materialnych w stosunku do każdego poległego [z rąk NKWD] polskiego wojskowego”³⁵.

³³ Por.: *Despatches of Sir Owen O'Malley to the British Government*, London 1972, s. 22-24 (raport O'Malley'a z maja 1943 r., odtajniony w 1972 r.); J. K. Zawodny, *Death in the Forest. The Story of the Katyn Forest Massacre*, Notre Dame – Indiana 1962, rozdz. IX (raport płk. Johna van Vlieta z maja 1945 r., odtajniony w 1950 r.).

³⁴ Wówczas dopiero to zdecydowano się opublikować pełną dokumentację historii tego zaniechania: *Katyn. British reactions to the Katyn Massacre. 1943-2003*, London 2003; wersja internetowa: www.fco.gov.uk/servlet.

³⁵ Informacja prokuratora generalnego ZSRR N. Trubina dla prezydenta M. Gorbaczowa, *Katyn. Dokumenty ludobójstwa*, dok. 40, pkt 3, s. 144-145.

Dr ADAM BASAK

PROBLEM KWALIFIKACJI PRAWNEJ ZBRODNI KATYŃSKIEJ ORAZ ODPOWIEDZIALNOŚCI SPRAWCÓW W ŚWIETLE NORYMBERGI

Pojęcie „zbrodnia katyńska” ma w naszych rozważaniach sens symboliczny i obejmuje wszystkie – bez względu na miejsce kaźni – ofiary decyzji podjętej 5 marca 1940 r. przez Biuro Polityczne WKP(b)¹. Podobny sens posiada również tytułowa „Norymberga”, która oznacza po prostu powojenne orzecznictwo w sprawach hitlerowskich zbrodniarzy. Oczywiście, odnosi się w pierwszym rzędzie

¹ Podstawą decyzji (opatrzonej nr. kolejnym 144) był następujący fragment pisma skierowanego przez Berię do Stalina: „W związku z tym, że wszyscy są zatwardziałymi i nieprzejędnymi wrogami władzy radzieckiej NKWD ZSRR uważa za niezbędne:

I. Polceić NKWD ZSRR:

1) sprawy znajdujących się w obozach dla jeńców wojennych 14700 osób, byłych polskich oficerów, urzędników, obszarników, policjantów, agentów wywiadu, żandarmerów, osadników i strażników więziennych,

2) a także sprawy aresztowanych i przebywających w więzieniach w zachodnich obwodach Ukrainy i Białorusi 11000 osób, członków różnych szpiegowskich i dywersyjnych organizacji kontrrewolucyjnych, byłych obszarników, fabrykantów, byłych polskich oficerów, urzędników i uciekinierów – rozpatrzyć w trybie specjalnym z zastosowaniem wobec nich najwyższego wymiaru kary – rozstrzelania.

II. Sprawy rozpatrzyć bez wzywania aresztowanych i bez przedstawiania zarzutów, postanowienia o zakończeniu śledztwa i aktu oskarżenia – w następującym trybie

a) przeciwko osobom znajdującym się w obozach jeńców wojennych – na podstawie zaświadczeń przedstawionych przez Zarząd ds. Jeńców Wojennych NKWD ZSRR

b) przeciwko osobom aresztowanym – na podstawie zaświadczeń z akt przedstawionych przez NKWD USRR i NKWD BSRR.

do wyroku Międzynarodowego Trybunału Wojskowego na tych głównych, tzn. Göringa i towarzyszy; w jakimś jednak zakresie także do wyroków innych sądów. Dotyczy to zwłaszcza 6 amerykańskich trybunałów wojskowych, przed którymi w latach 1946-1949, w teje samej sali nr 600 norymberskiego Pałacu Sprawiedliwości, toczyło się 12 głośnych procesów².

Tak rozumiana Norymberga wyznacza zarazem ramy naszego tematu. Zarówno Międzynarodowy Trybunał Wojskowy, jak i wspomniane trybunały amerykańskie, orzekały na podstawie aktów prawa międzynarodowego³. Pierwszym był Statut MTW, uchwalony 8 sierpnia 1945 r. przez cztery wielkie mocarstwa – USA, Wielką Brytanię, ZSRR i Francję⁴; drugim, wydana 20 grudnia 1945 roku przez te same mocarstwa, bo Sojuszniczą Radę Kontroli w Niemczech, tzw. Ustawa nr 10⁵. Jakkolwiek obydwie wymienione akty uchwalone zostały wyłącznie w intencji ukarania zbrodniarzy hitlerowskich, normy, do których się odwoływały, miały ze swej

III. Rozpatrzenie spraw i podjęcie decyzji powierzyć trójce w składzie: towarzysze MERKUŁOW, KABUŁOW, BASZTAKOW (naczelnik I. Spec wydziału NKWD ZSRR)".

Z pisma skicrowanego w ćwierć wieku później (9 marca 1965 r.) przez A. Szelpina do N. Chruszczowa wynika, iż „na podstawie decyzji specjalnej trójki NKWD ZSRR rozstrzelano 21857 osób, w tym: w Lesie Katyńskim (obwód smoleński) 4421 osób, w obozie Starobielskim pod Charkowem 3820 osób, w obwodzie Ostaszkowskim (obwód kaliniński) 6311 osób i 7305 osób rozstrzelano w innych obozach i więzieniach Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi”. – Cyt. za: Kserokopie dokumentów przekazanych władzom polskim przez Naczelne Archiwum Państwowe Federacji Rosyjskiej, uprzejmie udostępnione autorowi przez Profesora Karola Joncę. Tłumaczenie według: Dokumenty – tłumaczenia i fotokopie, w: *Sybiracy* 45, 1992, s. 3-7.

² Por. Cyprian, T., Sawicki, J., *Nieznaną Norymberga. Dwanaście procesów norymberskich*, Warszawa 1965, *passim*.

³ W pewnym zresztą sensie spostrzeżenie to dotyczy w ogóle orzecznictwa w sprawach hitlerowskich zbrodni. Mimo, że poszczególne sądy alianckie działały na podstawie wewnętrznych ustaw karnych, o winie sądzonych przez nie osób rozstrzygała przecież okoliczność, czy osoby te popchnęły zbrodnię wojenną, a więc koniec końców norma prawa międzynarodowego.

⁴ Statut stanowił integralną część podpisanego 8 sierpnia 1945 r. w Londynie *Porozumienia... w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi europejskiej*. Cyt. za: *Ściganie i karanie sprawców zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości*. (Wybór dokumentów). Pod redakcją Czesława Pilichowskiego... [dalej jak „Pilichowski”], Warszawa 1978, s. 141-154.

⁵ Tamże, s. 158-165.

istoty walor powszechny. Musiały zatem odnosić się do wszystkich czynów, które – niezależnie od obywatelstwa sprawcy – wypełniały znamiona trzech wymienionych w nich kategorii zbrodni: „przeciwko pokojowi”, „wojennych” i „przeciwko ludzkości”. Znalazło to wyraźne potwierdzenie w wyroku Międzynarodowego Trybunału Wojskowego. Statut – stwierdził on w swoim znanym *dictum* – nie był „wypływem arbitralnej władzy, wykonywanej przez zwycięskie państwa”, lecz wyrazem prawa międzynarodowego już obowiązującego w chwili, kiedy go układano⁶. Warto jednak przypomnieć, iż delegaci ZSRR do ostatniej chwili usiłowali uzależnić kryminalny charakter takich czynów od tego, czy popełnili je „faszyści”. Tym niemniej zaakceptowali w końcu definicję ogólną⁷.

Podniesiony przez nas problem nie ma już znaczenia praktycznego, gdyż sprawcy zbrodni katyńskiej, przynajmniej ci najważniejsi, nie żyją. Zasługuje wszakże na uwagę nie tylko z powodów poznawczych. Norymberga jest wszak symbolem kary, którą ponoszą najwyżsi nawet przedstawiciele państwa za popełniane w jego imieniu zbrodnie. Jest więc nie tylko naturalnym, ale i najbardziej właściwym punktem odniesienia w refleksji nad katyńskim mordem – zbrodnią, która obciąża przecież bezpośrednio ówczesnych przywódców ZSRR. Skoro zaś żaden z jej sprawców nie zasiadł nigdy na ławie oskarżonych, przywołanie norymberskiego precedensu, a więc kwalifikacja ich winy wedle norymberskich standardów, stanowić może jakąś formę wymierzonej im sprawiedliwości; jak również jakąś formę pośmiertnego zadośćuczynienia dla ich ofiar.

Przywołana na początku decyzja Biura Politycznego wyróżniała – wedle swego brzmienia – dwie grupy obywateli polskich: tych, którzy znajdowali się „w obozach dla jeńców wojennych”, oraz tych, którzy przebywali „w więzieniach w zachodnich obwodach Ukrainy i Białorusi”, czyli na terenie wschodnich województw Rzeczy-

⁶ Cyt. za: *Materiały Norymberskie. Umowa – Statut – Akt Oskarżenia – Wyrok – Radańskie Wotum*. Opracowali i zaopatrzyli wstępem Tadeusz Cyprian i Jerzy Sawicki... [dalej jak „Materiały”], Warszawa 1948, s. 194.

⁷ Podaję za: Ginsburgs, G., *Moscow's Road to Nuremberg. The Soviet Background to the Trial, by...*, The Hague-Boston-London 1996, s. 105.

pospolitej, okupowanych po 17 IX 1939 r. przez Armię Czerwoną. W stosunku do obydwu władze sowieckie miały obowiązki, wynikające z dwóch międzynarodowych konwencji: IV haskiej z 1907 r., dotyczącej „praw i zwyczajów wojny lądowej”, a właściwie z postanowień dołączonego do niej „Regulaminu”, oraz genewskiej z 1929 r. o traktowaniu jeńców wojennych. Obie znalazły swój kolejny kodyfikacyjny wyraz w powołanych wyżej aktach prawa norymberskiego.

Statut MTW w art. VI, p. „b”, wśród innych podlegających karze czynów, wymienia także mordowanie lub złe traktowanie jeńców wojennych oraz morderstwa i znęcanie się nad ludnością cywilną na terytoriach okupowanych. Podobne postanowienia zawiera również w art. II, p. 1 „b” Ustawa nr 10. Nakazywałoby to zakwalifikować mord katyński w pierwszym rzędzie jako „pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych”, czyli tzw. zbrodnię wojenną „w ścisłym tego słowa znaczeniu”⁸. Ponieważ jednak zbrodnię wojenną popełnia się na ludności nieprzyjacielskiej, wymagałoby to uprzedniego dowodu, że w stosunkach między Polską a ZSRR istniał stan wojny⁹. Rząd sowiecki utrzymywał bowiem oficjalnie, że zachowuje w toczącej się wojnie neutralność, i zostało to przez sojuszników Polski zaakceptowane¹⁰. Jakkolwiek więc wskazana wyżej kwalifikacja wydaje

⁸ Nawiasem mówiąc mord katyński tak właśnie zakwalifikowany został w norymberskim akcie oskarżenia, gdzie wymieniono go pod naciskiem Moskwy, pragnącej w ten sposób przypisać własną winę Niemcom. Postępowanie dowodowe zamysł ten jednak pokrzyżowało. Por. Basak, A., *Historia pewnej mistyfikacji. Zbrodnia katyńska przed Trybunałem Norymberskim*, Wrocław 1993, *passim*.

⁹ Nie jest to jednak, bynajmniej, warunek uznania mordu katyńskiego za zbrodnię w rozumieniu prawa międzynarodowego. V Konwencja haska z 1907 r., „dotycząca praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej”, nakazuje im w art. 11 oraz 12 opiekę nad znajdującymi się na ich terytorium wojskami stron wojujących i postępowanie poddyktowane „przez uczucia humanitarne”. (Cyt. za: *Zbiór dokumentów*. Wyboru dokonał, wstępem i przypisami opatrzył Marian Flemming [dalej jak: „Flemming”], Warszawa 1978, s. 33-34). Por. uwagę prof. Madajczyka, iż rozróżnienie między statusem jeńca a internowanego nie posiada w kontekście zbrodni katyńskiej istotnego znaczenia. – Madajczyk, Cz., *Dramat katyński*, Warszawa 1989, s. 16.

¹⁰ Oświadczenie tej treści zawierało radiowe przemówienie W. Mołotowa z 17 IX. Potwierdziły je noty skierowane do przedstawicieli dyplomatycznych w Moskwie. – *Documents on Polish-Soviet Relations 1939-1945*, Vol. 1 1939-1943 [dalej jak: „Documents”], London-Melbourne-Toronto 1961, s. 48 i 50 (dok. nr 46 i 49). Stanowisko zachodnich sojusz-

się zupełnie oczywista, obrona w hipotetycznym procesie sprawców zbrodni katyńskiej z pewnością by ją zakwestionowała.

Miałoby to pewną podstawę w fakcie, iż w momencie wtargnięcia przez Armię Czerwoną w granice Rzeczypospolitej, zabrakło – i to po obydwu stronach – wyraźnej deklaracji wojennej. Moskwa podjęte przez siebie działania tłumaczyła względami własnego bezpieczeństwa oraz pragnieniem przyjscia z pomocą „pokrewnej” ludności ukraińskiej i białoruskiej. Aby zaś usprawiedliwić fakt jawnego naruszenia wiążących Polskę i ZSRR traktatów oświadczyła, iż traktaty te „straciły ważność”, gdyż w wyniku poniesionych klęsk „państwo polskie i jego Rząd przestały faktycznie¹¹ istnieć”. Poparła to m.in. twierdzeniami w rodzaju: „Warszawa, jako stolica Polski, już nie istnieje”, rząd „uległ rozkładowi i nie okazuje znaku życia”¹².

Nie ma tu potrzeby szerzej dowodzić wykazanej już w historiografii polskiej jaskrawej bezpodstawności tego rodzaju stwierżeń i to zarówno w płaszczyźnie stanu faktycznego, jak i, przede wszystkim, prawnego¹³. Warto tylko przypomnieć pogląd, jaki Trybunał Norymberski sformułował, odrzucając opartą na podobnych twierdzeniach tezę niemieckich obrońców. Utrzymywali oni, że w wyniku dokonanego po klęsce Polski podboju, Trzecia Rzesza rozciągnęła swoją suwerenność na tzw. tereny włączone, czyli 3 zachodnie województwa RP. Mogła zatem postępować na nich tak, jak gdyby stanowiły część państwa niemieckiego. Trybunał uznał, co prawda, za zbędne rozważanie problemu, czy doktryna podboju może mieć

ników ilustruje fragment notatki ambasadora E. Raczyńskiego z przebiegu rozmów A. Zaleskiego z N. Chamberlainem i lordem Halifaxem w Londynie, w dniach 11-12 X 1939 r. – Zob. *Sprawa polska w czasie drugiej wojny światowej na arenie międzynarodowej. Zbiór dokumentów* [dalej jak: „Sprawa polska”], Warszawa 1965 PWN (na prawach rękopisu), s. 112.

¹¹ Karol Karski słusznie dostrzegł w tym zwrocie dowód, że „rząd ZSRR zdawał sobie sprawę, iż państwo polskie nie przestało istnieć *de iure*”. Por. Karski, K., *Agresja ZSRR na Polskę w świetle prawa międzynarodowego*, „Rzeczpospolita” nr 215 (4168) z 16-17 IX 1995, s. 19.

¹² Z noty wręczonej ambasadorowi RP, W. Grzybowskiemu w nocy z 16 na 17 IX 1939 r. – Cyt. za: *Sprawa polska* s. 83-84.

¹³ Zob. zwłaszcza Łojek, J. (Leopold Jeżewski) *Agresja 17 września 1939. Studium aspektów politycznych*, Warszawa 1990, *passim*, oraz Karski, op. cit.

w ogóle zastosowanie „w tych wypadkach, gdy podbój nastąpił w wyniku zbrodni wojny napastniczej”. Przypomniawszy jednak, że zawsze uważano, iż „doktryna ta nie może mieć zastosowania, jak długo istnieje *jakakolwiek armia bojowa* zmierzająca do przywrócenia podbitych krajów prawnym posiadaczom” (podkr. A. B.)¹⁴.

Nawet więc, gdyby okoliczności, na które Moskwa się powoływała, odpowiadały prawdzie, a tak przecież nie było, nie mogły one żadną miarą usprawiedliwić twierdzenia, iż państwo polskie przestało istnieć. Zwrot „*jakakolwiek armia bojowa*” odnosił się przecież nie tylko do armii polskiej, która walki nie przerwała, ale i do armii jej sojuszników¹⁵. Zgodnie zatem z zacytowaną opinią Trybunału, państwo polskie istniało nadal i nadal obowiązywały zawarte z nim traktaty. Trafnie zauważył tu zresztą Marian Kukiel, że wymiana ambasadorów, przewidziana podpisanym 30 lipca 1941 r. układem Sikorski-Majski, oznaczała uznanie przez Moskwę prawnej ciągłości istnienia Rzeczypospolitej, czyli rezygnację z komentowanego tu twierdzenia¹⁶. Art. 2 tego układu mówi przecież wyraźnie, że stosunki dyplomatyczne między obu rządami „zostaną przywrócone” (podkr. A. B.)¹⁷.

Jeśli zatem państwo polskie nadal istniało, jego siły zbrojne podjęły walkę z wkraczającą Armią Czerwoną – skalę tej walki ukazało czytelnikowi polskiemu studium Ryszarda Szawłowskiego¹⁸ – a między Moskwą i Warszawą doszło do zerwania stosunków pokojowych, to mamy tu do czynienia z wszystkimi elementami klasycznej definicji wojny¹⁹. Okazuje się przy tym, że w tym

¹⁴ *Materiały*, s. 235. W podobnych słowach ujął to ambasador Grzybowski – „Suwerenność państwa istnieje tak długo, jak długo choćby jeden regularny żołnierz nadal walczy”. Por. *Documents*, s. 87.

¹⁵ Por. Biczaneck, R., *Wojna a prawo międzynarodowe*, Warszawa 1982, s. 230.

¹⁶ Kukiel, M., *General Sikorski. Żołnierz i mąż stanu Polski Walczącej*, Londyn 1970, s. 166.

¹⁷ Cyt. za: *Sprawa polska*, s. 226 (podkr. – A.B.).

¹⁸ Liszewski, K. (Szawłowski, Ryszard), *Wojna polsko-sowiecka*, Londyn 1986, *passim*.

¹⁹ „Wojna jest to stan walki przede wszystkim za pomocą publicznych sił zbrojnych między dwoma lub więcej podmiotami prawa międzynarodowego, albo przynajmniej grupami mającymi charakter podmiotów prawa wojny, przy zerwaniu stosunków pokojowych między stronami”. – Ehrlich, L., *Prawo międzynarodowe*, wyd. IV, Warszawa 1958, s. 448.

konkretnie wypadku deklaracja o stanie wojny nie była bynajmniej warunkiem jego powstania. Art. 1 układu z 23 lipca 1932 roku, w myśl którego Polska i ZSRR wyrzekły się wojny jako narzędzia polityki międzynarodowej, obejmował tym pojęciem wszelkie działania agresywne, „nawet gdyby te działania były dokonane bez wypowiedzenia wojny i z uniknięciem wszelkich jej możliwych przejawów”²⁰. Rząd polski ogłosił zresztą taką deklarację, ale dopiero w kilka miesięcy później, choć *de facto* z mocą wsteczną od tego dnia²¹. Poza tym sam fakt napaści kilkakrotnie jednoznacznie napiętnował²².

O tym, że między Polską a ZSRR istniał po 17 września stan wojny, świadczy najlepiej fakt posługiwania się przez władze sowieckie terminem „*jeńcy wojenni*”²³. Wskazuje to na subiektywne przekonanie o prowadzonej z Polską wojnie. Słusznie też uznaje się je za dowód fałszywości twierdzenia, iż ZSRR zachowywał neutralność²⁴. Warto dodać, iż przekonanie to nie było bynajmniej przejawem chwilowej euforii wojennej. W dołączonym do umowy z 30 lipca 1941 protokole czytamy bowiem, iż władze ZSRR udzieliły amnestii wszystkim obywatelom polskim więzionym na terenie ZSRR czy to jako *jeńcy wojenni*, czy też na innej stosownej podstawie (podkr. – A.B.). Zwrot ten powtórzony zostanie następnie w dekreście amnestyjnym z 12 sierpnia²⁵. Co prawda w cytowanej decyzji Biura Politycznego WKP(b) oficerów polskich nazywa się

²⁰ Cyt. za: *Polska w latach 1918-1939. Wybór tekstów źródłowych do nauczania historii* pod redakcją Wojciecha Wrzesińskiego. Opracowali Krzysztof Kawalec, Leonard Smolka, Włodzimierz Suleja, Warszawa 1986, s. 261.

²¹ Por. oświadczenia ministra spraw zagranicznych, Augusta Zaleskiego, oraz wiceministra tego resortu, Zygmunta Galińskiego, na posiedzeniu Rady Narodowej w Paryżu w dniu 16 IV 1940 r. – *Sprawa polska*, s. 153 i 162.

²² Przed przekroczeniem granicy z Rumunią zaprotestował np. „uroczyście przeciwko jednostronnemu pogwałceniu przez Rosję paktu o niagnosji oraz przeciwko inwazji terytorium Polski”, a protestując następnie przeciwko niemiecko-radzieckiemu traktatowi z 28 września tego roku mówił o dwóch „państwach agresorach” i o dwóch „najeźdźcach”. Por. *Documents*, s. 47 i 55.

²³ Stwierdza to na podstawie komunikatów radzieckiego dowództwa Madajczyk, choć sam opowiada się za określeniem „internowani”. (Madajczyk., *op. cit.*, s. 16).

²⁴ Karski, *op. cit.*

²⁵ *Documents*, s. 142 i 145.

„byłymi” i unika *expressis verbis* kwalifikacji „jeniec wojenny”; zamiast tego podaje się tam, iż, wraz z innymi jeszcze kategoriami osób, znajdują się oni „w obozach dla jeńców wojennych”²⁶. Jest to jednak konsekwencja przyjęcia tezy, iż państwo polskie przestało istnieć i traci jako argument na znaczeniu wraz z obaleniem samej tezy.

W hipotetycznym procesie sprawców Katynia obrona posłużyłaby się zapewne również zarzutem, że bolszewicka Rosja odrzuciła dawne zobowiązania traktatowe rządu carskiego, w tym i Konwencję haską, a genewskiej o ochronie jeńców wojennych w ogóle nie podpisała. Deklarując zaś 9 sierpnia 1941 roku gotowość stosowania zarówno jednej, jak i drugiej²⁷, rząd sowiecki uczynił to – jak podkreśla R. Maurach²⁸ – po części warunkowo, tzn. tylko w takim zakresie, w jakim stosować je będą Niemcy²⁹. Jakkolwiek cynicznie by zarzut taki nie brzmiał, pozostaje faktem, iż prawo międzynarodowe jest ze swej istoty prawem woluntarystycznym, tzn. że każde państwo „w stosunkach z innymi, jest wiązane tylko swoją wolą”, a więc tymi normami, które samo zaakceptowało. Z tą jednak chwilą jest nią – w myśl zasady dobrej wiary – wiązane w pełni. Także wtedy, kiedy akceptacja nastąpiła w sposób dorozumiany, np. choćby tylko przez brak sprzeciwu!³⁰

Pomińmy już to, że odrzucenie dawnych zobowiązań rządu carskiego nie dotyczyło – jak to ujmował przed laty jeden z czołowych teoretyków sowieckich – „demokratycznych” norm istnie-

²⁶ Por. wyżej, przyp. 1.

²⁷ A poza tym także protokołu genewskiego z 1925 r. zakazującego stosowania gazów bojowych. – Por. Madajczyk, s. 16.

²⁸ Profesor prawa karnego, specjalista w zakresie prawa wschodnioeuropejskiego; w 1948 występował jako świadek obrony głównego oskarżonego, Ottona Ohlendorfa, w toczącym się w latach 1947-1948 przed Amerykańskim Trybunałem Wojskowym nr 2 procesie Einsatzgruppen. – Por. *Einsatzgruppen. (Wyrok i uzasadnienie)*. Oprac. i tłumacz. S. Datner, J. Gumkowski, K. Leszczyński, w: „Biuletyn Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce”, t. XIV, Warszawa 1963 [dalej jak „Einsatzgruppen”], s. 58.

²⁹ Stanowisko swoje wyraził w notach skierowanych do rządów Szwecji, Bułgarii, Włoch i Japonii, w intencji przekazania go Niemcom. Maurach, R., *Die Kriegsverbrecherprozesse gegen deutsche Gefangene in der Soviet Union*, Hamburg 1950, s. 17-19.

³⁰ Cyt. za: Ehrlich, s. 6.

jącego prawa międzynarodowego³¹. Później, wobec oczywistej złudności oczekiwań na rewolucję światową, ZSRR z konieczności (m.in. w celu wymiany jeńców wojennych) zaakceptował je jako podstawę swoich stosunków z innymi państwami. Rzecz w tym, że w świetle wykładni Trybunału Norymberskiego ów hipotetyczny zarzut okazałby się całkowicie bezskuteczny z innego powodu. Trybunał stwierdził bowiem, że w roku 1939 postanowienia haskiego Regulaminu były już zaakceptowane przez „wszystkie cywilizowane narody” i uważane za „zestawienie praw i zwyczajów wojennych mających... tylko charakter deklaratoryjny”. Musi to oznaczać, że obowiązywały niezależnie od formalnego uczestnictwa w tej Konwencji, czy też – dodajmy – jej ewentualnego wypowiedzenia. W tym kontekście traci również na znaczeniu brak radzieckiego podpisu pod Konwencją genewską z 1929 roku. „Jest rzeczą tak powszechnie przyjętą – czytamy w wyroku – iż naruszenie tych postanowień [*postanowień obydwu konwencji – A.B.*] stanowi zbrodnię, za którą winne jednostki podlegają karze, że rzecz ta nie podlega dalszej dyskusji”³².

Wszelkie zresztą wątpliwości usuwa w tym względzie radziecka praktyka prawna po czerwcu 1941 r. W oficjalnych oświadczeniach Kremla, np. w notach Mołotowa, powoływano się na Regulamin haski (ewentualnie Konwencję) jako na wyraz obowiązującego prawa i to *expressis verbis* w kontekście zbrodni na jeńcach. George Ginsburgs, autor interesującej pracy o radzieckiej drodze do Norymbergi, pisze, że czyniono to w sposób wręcz ortodoksyjny³³. Według autorytatywnej opinii A. N. Trainina³⁴, dekret Prezydium

³¹ Tunkin, G. I., *Zagadnienia teorii prawa międzynarodowego*, Warszawa 1964, s. 29. W czasie dyskusji nad Dekretem o pokoju Lenin, stwierdzając, iż w zawieranych przez „grabieżcze rządy” porozumieniach istnieją różne punkty, wyraźnie deklarował gotowość akceptowania między innymi tych, „w których zawarte są warunki stosunków dobrosąsiedzkich”. Por. Lenin, W. I., *Dziela*, t. 26, Warszawa 1953, s. 246.

³² *Materiały*, s. 234-235.

³³ Ginsburgs, s. 28, 31 i 59.

³⁴ Zdanicm F. Ryszki, Trainin szczególnie przyczynił się po stronie radzieckiej do zaistnienia Norymbergi. Był – jak pisze ten autor – jednym z trzech ludzi, „którzy najbardziej zaśleżyli się sprawie”. – Ryszka, F., *Norymberga. Prehistoria i ciąg dalszy*, Warszawa 1982, s. 8.

Rady Najwyższej z 19 kwietnia 1943 r., który stał się podstawą karania przez sądy radzieckie hitlerowskich zbrodniarzy, oznaczał realizację art. 29 Konwencji genewskiej w sprawie jeńców wojennych³⁵. Warto dodać, że morderstwa i akty gwałtu na ludności cywilnej oraz jeńcach wojennych nazywa się w nim „najbardziej haniebnymi i najcięższymi przestępstwami”³⁶.

Prawnie wiążący dla strony sowieckiej charakter obydwu konwencji wynikał też i to *expressis verbis* z przebiegu procesów hitlerowskich zbrodniarzy. Wyrok w pierwszym z nich, tzn. chałkowskim³⁷, odwoływał się, co prawda ogólnie tylko, choć znamienne, do „powszechnie obowiązujących praw i zwyczajów prowadzenia wojny”. Natomiast oskarżyciel, pułkownik Dunajew, który się na nie także powołał, wymienił w swoim końcowym przemówieniu zarówno Konwencję haską z 1907, jak i genewska z 1929 roku³⁸. Nie trzeba zaś dodawać, że ogromna część materiału dowodowego dotyczyła mordowania jeńców wojennych, a więc tego, czego wedle słów aktu oskarżenia, zabraniają „międzynarodowe normy prawne”³⁹. Warto jeszcze – w kontekście zbrodni katyńskiej – przytoczyć słowa oskarżyciela w późniejszym procesie załogi KL Sachsenhausen⁴⁰, F. A. Bieliajewa, „radcy państwowego wymiaru sprawiedliwości drugiej klasy”. Przywołując obie konwencje Bieliajew stwierdził mianowicie, że „zabraniają one zabija-

³⁵ Podaję za: Ginsburgs, s. 45. Artykuł ten przewidywał, iż rządy państw sygnatariuszy podejmą wszelkie niezbędne kroki, aby wprowadzić do swego ustawodawstwa przepisy umożliwiające ściganie sprzecznych z Konwencją działań. Opinię Trainina powtarza inny autor radziecki. – Por. Giebow, B., *Wojennyje prestupniki pered sowjetskim sudom*, w: *Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo*, 1946, nr 2, s. 54.

³⁶ Za rozstrzeliwanie jeńców, dekret przewidywał w p. 1 jeden tylko rodzaj kary – karę śmierci przez powieszenie. Cyt. za: *Stalins Straßjustiz. Eine Dokumentation von Bengt von zur Mühlen*. Ein Chronos Film 1993.

³⁷ Odbył się od 15 do 18 XII 1943 r. Oskarżeni – 3 Niemcy i Rosjanin, skazani zostali na karę śmierci.

³⁸ Por. *Gerichtsprozess über die Bestialitäten der faschistischen deutschen Okkupanten in Stadt und Gebiet Charkow während ihrer vorübergehenden Besetzung* (dalej jak: „Proccs charkowski”), Moskau 1944, s. 81 i 90-91.

³⁹ Tamże, s. 15.

⁴⁰ Odbył się w Berlinie, w dniach od 28 X do 1 XI 1947 r., przed trybunałem woj-skowym grupy radzieckich wojsk okupacyjnych w Niemczech.

nia lub ranienia przeciwnika, który rzucił broń, lub też z braku środków obrony bezwarunkowo się poddał”⁴¹.

Trudno zaiste byłoby w świetle tego utrzymywać, że normy te stały się dla władz radzieckich wiążące dopiero po wybuchu wojny z Niemcami, tzn. z chwilą ogłoszenia wspomnianej wyżej deklaracji. Ginsburgs twierdzi, iż także przed jej wybuchem w nauce i praktyce politycznej ZSRR systematycznie podkreślano deklaratoryjny jedynie charakter konwencji haskich z 1899 i 1907 roku, a więc to, że zawarte w nich reguły wiązały wszystkie narody niezależnie od tego, czy konwencje te podpisały lub zgłosiły do nich swój akces⁴². Ani zresztą Statut MTW, ani Ustawa nr 10, będące – jak już wspomniano – formą ich kolejnej kodyfikacji, a uchwalone, co podkreśla ten autor, przy wydatnym udziale ZSRR⁴³, o cezurze takiej nie wspominały. Przeciwnie, stanowiły podstawę karania również za sprzeczne z nimi czyny popełnione przed czerwcem 1941 roku. Przykładem (jednym z wielu) może tu być skazanie przez MTW Hansa Franka za tzw. „akcję A-B”, czyli eksterminację „czołowych przedstawicieli inteligencji polskiej”⁴⁴; zbrodnię, która wykazuje tak tragiczną analogię z katyńską.

Karanie sprawców zbrodni wojennych w ścisłym tego słowa znaczeniu wywołało najmniej zastrzeżeń u krytyków Norymbergi. Sformułowane w norymberskim orzecznictwie tezy prawne, przypieczętowane orzeczonymi karami, wskazują w sposób nie budzący wątpliwości podstawy odpowiedzialności karnej za mordowanie jeńców wojennych oraz ludności cywilnej na terenach okupowanych. Amerykański trybunał nr 5 (sprawa zakładników) w wyroku na

⁴¹ Cyt. za: Sigl, F., *Todeslager Sachsenhausen. Ein Dokumentarbericht vom Sachsenhausen-Prozess. Zusammengestellt vom...* [dalej jak: „Sachsenhausen”), Berlin 1948, s. 130.

⁴² Ginsburgs, s. 27. Podobnego zdania jest także Maurach, choć sugeruje zarazem, iż stanowisko Moskwy było w tej mierze świadomie dwuznaczne. Maurach, s. 17.

⁴³ „Later, at the close of the military hostilities, Soviet representatives played a major role at the London Conference of 1945, and made significant contributions to the work of drafting the Charter of the International Military Tribunal, under which the leaders of Nazi Germany were tried and convicted. Subsequently, the Soviets also took an active part in the Tokyo trials of the chief Japanese war criminals”. – Ginsburgs, s. 26.

⁴⁴ Por. Materiały, s. 289.

niemieckich generałów zwalczających ruch oporu w Jugosławii i w Grecji uznał, co prawda, że mocarstwo okupacyjne ma prawo uciekać się nawet do środków drastycznych, z rozstrzelaniem zakładników włącznie⁴⁵. Jednakże obwarował to prawo szeregiem warunków, m. in. przeprowadzeniem postępowania sądowego. Bez ich spełnienia, stosowanie tego rodzaju środków stanowiłoby – jak stwierdził – pogwałcenie zobowiązań prawnych, spoczywających na władzach okupacyjnych, a więc zbrodnię wojenną⁴⁶. Jak wiadomo Biuro Polityczne WKP(b), nakazując rozstrzelanie w sumie około 26⁺tys. więzionych Polaków, wyraźnie wykluczyło potrzebę przeprowadzenia postępowania sądowego, a jako powód swojej decyzji podało po prostu, iż „wszyscy są zatwardziałymi i nieprzejednanymi wrogami władzy radzieckiej”⁴⁷. Odpowiedzialność karna sprawców Katynia z tytułu popełnienia zbrodni wojennych w ścisłym tego słowa znaczeniu nie ulega zatem w świetle Norymbergi żadnej wątpliwości.

Norymberski precedens oznacza również istotne poszerzenie ich listy; w każdym razie poza wykaz 53 funkcjonariuszy NKWD, którą w 1962 roku zestawiał Janusz Zawodny⁴⁸. Przede wszystkim dlatego, że choć jest na tej liście Beria, zabrakło na niej Stalina, Woroszyłowa, Mołotowa i Mikołajana, a więc tych, których podpisy widnieją pod nieznaną jeszcze wówczas temu autorowi, ogłoszoną 30 lat później, zbrodniczą decyzją radzieckiego Politbiura. (Zabrakło również Kalinina i Kaganowicza, których nazwiska na dokumencie tym

⁴⁵ Uznał to wprawdzie za „barbarzyński relikw przesłości”, ale, jak stwierdził znamienic: „Funkcja nasza nie polega na tworzeniu takiego prawa narodów, jakim chcielibyśmy je mieć – musimy je stosować takim, jakim je znajdujemy”. (Fall 7. *Das Urteil im Geiselmordprozess...*, Berlin 1965, s. 98). Stanowisko to, wyraźnie sprzeczne z postanowieniami Statutu i Ustawy nr 10, wywołało wówczas ogromne oburzenie zwłaszcza w Jugosławii. (Por. *Memorandum Stowarzyszenia prawników tego kraju* – tamże, s. 182-194). Warto jednak w związku z tym przypomnieć, że 31 V 1945 r. nadburmistrz Berlina, dr Werner, wydał inspirowaną bez wątpienia przez okupacyjne władze radzieckie odczwę, w której oświadczył, że w wypadku dalszych zamachów na żołnierzy radzieckich lub niemieckich policjantów, rozstrzelanych zostanie 50 byłych członków NSDAP. Por. „Berliner Zeitung”, nr 12 z 1 VI 1945 r.

⁴⁶ Fall 7, s. 96-103.

⁴⁷ Zob. wyżej, p. 1.

⁴⁸ Zawodny, J., *Death in the Forest*, Indianapolis 1962. Lista według II wydania krajowego tej monografii: *Katyni*, Lublin-Warszawa 1989, s. 165-166.

dopisano⁴⁹). Odrzucenie zaś zarówno w Statucie, jak i w wyroku MTW zasady immunitetu osób działających w charakterze organu państwa musi się oczywiście odnosić *a fortiori* i do organu partyjnego, uruchamiającego swoimi poleceniami administracyjną machinę.

Co więcej to właśnie Moskwa – eksponując odpowiedzialność rządu Rzeszy⁵⁰ – szczególnie przyczyniła się do przyjęcia zasady, iż, po pierwsze: „Stanowisko urzędowe oskarżonych czy to jako zwierzchników państwa, czy jako odpowiedzialnych funkcjonariuszy rządowych, nie może powodować uwolnienia ich od odpowiedzialności albo złagodzenia kary”⁵¹; po drugie zaś, że odpowiadają oni za wszelkie czyny, jakich w wykonaniu „wspólnego planu albo zмовы” dopuścił się którykolwiek z ich podwładnych⁵². Odpowiedzialność karna Stalina i towarzyszy w hipotetycznym procesie katyńskim nie ulegałyby zatem wątpliwości. Podejmując swoją decyzję rozstrzelania blisko 26 tysięcy więzionych Polaków, gwałcili nie tylko konkretne przepisy prawa międzynarodowego. Gwałcili także te jego zasady, które wedle wybitnego rosyjskiego prawnika, Fiodora Martensa – wpływały „ze zwyczajów, ustanowionych między cywilizowanymi narodami, oraz z zasad humanitarności i wymagań społecznego sumienia”⁵³.

Podstawowe akty prawa norymberskiego ujmowały zresztą bardzo szeroko krąg zbrodniarzy, zwłaszcza tzw. zbrodniarzy zza biurka. I tak Ustawa nr 10 wymienia nie tylko (1) bezpośredniego sprawcę, ale i tego, kto (2) „udzielał pomocy przy popełnianiu... przestępstwa, nakazał je albo popierał”, (3) „zgadzał się” na udział

⁴⁹ Świadczy o tym choćby identyczny w obu przypadkach charakter pisma.

⁵⁰ Por. skierowaną do rządów państw alianckich notę Mołotowa z 27 XI 1941 r., w której rząd niemiecki nazwany został „bandą opryszków, którzy lekceważą sobie wszelkie zasady międzynarodowego prawa i ludzkiej moralności”. Cyt. za: Pilichowski, s. 105. Zob., wyżej, p. 44.

⁵¹ Art. VII Statutu. Cyt. za: Pilichowski, s. 148.

⁵² Ostatni ustęp art. VI Statutu. Tamże. s. 147.

⁵³ Fragment tzw. „klauzuli Martensa”, ze wstępu do IV Konwencji haskiej 1907 r., którą zaproponował po to, by w przypadkach nie objętych skodyfikowanymi wówczas przepisami, „ludność i strony wojujące” pozostawały pod władzą tych właśnie zasad. – Cyt. za: Flemming, s. 25. Por. *Mala Encyklopedia Prawa*, Warszawa 1959, hasło „Martens”, s. 326.

w nim, (4) był związany z „planowaniem lub przedsięwzięciami zmierzającymi do jego wykonania”, oraz (5) był „członkiem jakiegokolwiek organizacji lub grupy” z wykonaniem tym związanej⁵⁴. Zgodnie z tym przedmiotowy i podmiotowy zakres zbrodni katyńskiej ulec może nawet, w świetle norymberskiego orzecznictwa, pewnemu rozszerzeniu w porównaniu do tego, co się na ogół przyjmuje. Każdy bowiem, kto powyższe kryterium winy spełniał, a – parafrazując słowa brytyjskiego oskarżyciela w procesie żagańskim, płk. Halse’a – był choćby trybikiem w uruchomionej decyzją Stalina machinie, brał w zbrodni tej udział⁵⁵.

Należy tu zwrócić w pierwszym rzędzie uwagę na następny wyrok amerykańskiego trybunału nr 5 (sprawa OKW), w którym uznał on za przestępstwo „wszelki rozkaz” w przedmiocie przekazywania przez Wehrmacht jeńców radzieckich organom SD. Zwłaszcza, że dodał przy tym znamienne: „przede wszystkim” [a zatem nie wyłącznie] wówczas, gdy „można było z prawdopodobieństwem lub pewnością wnosić, iż zostaną oni przez tę ‘morderczą organizację’ zabici”⁵⁶. Za to m.in. skazał też na 20 lat więzienia gen. Hansa von Salmuth’a, dowódcę jednej z armii niemieckich na froncie wschodnim⁵⁷. Podobny m.in. motyw legł u podstaw skazania przez MTW na karę śmierci Wilhelma Keitla⁵⁸. W wypadku zaś Maxa Wielena, szefa wrocławskiej Kripo, był to nawet motyw jedyny. Sąd brytyjski wymierzył mu bowiem karę dożywotniego więzienia za to tylko, że schwytanych lotników – uciekinierów z żagańskiego obozu – wydał Gestapo, wiedząc, iż mają oni zostać zamor-

⁵⁴ Pilichowski, s. 161.

⁵⁵ „Anyone, who is a cog in the machine which was set in motion by Hitler is, in my submission, concerned in the killing...”. – Por. jego wystąpienie końcowe. Instytut Pamięci Narodowej, akta byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, Dział Mikrofilmów, zespół: proces Wielena i pozostałych, winnych śmierci uciekinierów z obozu żagańskiego [dalej jak: „Żagań”], sygn. M-544, cz. XVI, k. 47.

⁵⁶ Fall 12. Das Urteil gegen das Oberkommando der Wehrmacht... [dalej jak: „Fall 12”], Berlin 1961, s. 115.

⁵⁷ Tamże, s. 202.

⁵⁸ MTW obciążył go odpowiedzialnością za rozkaz oddawania w ręce SD, w celu strzelania, wziętych do niewoli spadochroniarzy oraz komandosów alianckich. Por. Materiały, s. 279.

dowani⁵⁹. Tak więc samo już przekazywanie przez Armię Czerwoną oficerów polskich organom NKWD⁶⁰, mogłoby pociągnąć za sobą odpowiedzialność karną właściwych dowódców radzieckich; nawet wtedy zresztą, gdyby skutki tego nie miały się okazać aż tak tragiczne, a prowadziły jedynie do pogorszenia sytuacji prawnej jeńców.

Pozostaje jeszcze do rozważenia ewentualny argument działania na rozkaz. Argument ten, podnoszony notorycznie przez obrońców w procesach hitlerowskich zbrodniarzy, pojawiłby się też, z pewnością, w hipotetycznym procesie winnych zbrodni katyńskiej. Nie mógłby się jednak okazać bardziej skuteczny. Zarówno Statut w art. VIII, jak i Ustawa nr 10 w II, p. 4 „b”, wyraźnie wykluczały możliwość uwolnienia kogokolwiek od odpowiedzialności karnej tylko z tego powodu, iż wykonywał on rozkaz „swego rządu lub swego przełożonego”⁶¹. Jak widać nie czyniły w tym względzie żadnej różnicy pomiędzy rozkazem czysto wojskowym a cywilnym. Postanowienia art. VIII – stwierdził MTW – „zgodne są z prawem wszystkich państw”. Rozkaz „zabicia lub dręczenia kogokolwiek z pogwałceniem prawa wojny... nigdy nie był uznany za okoliczność usprawiedliwiająca takie akty gwałtu”. Komentując zaś przewidzianą w obydwu aktach możliwość złagodzenia kary oświadczył: „Miernikiem w takim wypadku, co zostało uznane w większym lub w mniejszym stopniu w prawie karnym większości państw, jest nie sam fakt istnienia rozkazu, lecz możliwość faktycznego dokonania wyboru przy powzięciu decyzji”⁶².

Tak więc powołując się na rozkaz, sprawcy zbrodni katyńskiej mogliby, w świetle Norymbergi, oczekiwać co najwyżej złagodzenia kary. I to przy założeniu, iż Biuro Politycznemu WKP(b) przypisze

⁵⁹ Por. wystąpienie końcowe oskarżyciela – Żagań, sygn. M-544, cz. XVI, k. 48-52.

⁶⁰ Według Cz. Madajczyka nastąpiło to w listopadzie 1939 roku; (Madajczyk, s. 16) według późniejszych ustaleń A. Głowackiego właściwie natychmiast, bo „w zasadzie do początku października”. Por. Głowacki, A., *Jeńcy września w niewoli sowieckiej w 1939 r. Przed zagładą, w: W przeddzień zbrodni katyńskiej. Agresja sowiecka 17 września 1939 roku*, Warszawa 1999, s. 26.

⁶¹ Cyt. za: Pilichowski, s. 162.

⁶² Materiały, s. 200.

się status władzy zwierzchniej. Nie mogliby natomiast w żadnym razie liczyć na uwolnienie od winy i na bezkarność. Dotyczy to zresztą nie tylko bezpośrednich wykonawców, ale wszystkich funkcjonariuszy NKWD, którzy byli uczestnikami zbrodni katyńskiej w jakiegokolwiek formie określonej cytowanym przepisem Ustawy nr 10. Zgodnie z komentowanym wyżej wyrokiem trybunału nr 5, dotyczy nawet tych, którzy jedynie przekazywali podległym ogniom rozkazy, jeśli znając ich treść wiedzieli, jaki cel im przyświeca⁶³.

[‡] Podobne zresztą stanowisko w poruszanej tu kwestii zajmowały także sowieckie trybunały wojskowe orzekające w sprawach zbrodni hitlerowskich. Charakterystycznym przykładem może być cytowane już wystąpienie płk. Dunajewa w procesie charkowskim. Z punktu widzenia odpowiedzialności oskarżonych – mówił on – nie ma „żadnego znaczenia” okoliczność, iż działali na podstawie rozkazów swoich przełożonych. Są bowiem działania, „których zbrodnicza istota oczywista jest dla każdego”⁶⁴. Fakt, iż trybunał wojskowy w Charkowie, po wysłuchaniu – jak czytamy w wyroku – argumentów obydwu stron procesowych, skazał następnie oskarżonych na najwyższy wymiar kary, dowodzi, iż w pełni to zdanie oskarżyciela podzielił⁶⁵. (Nawiasem mówiąc jeden z sowieckich obrońców przypomniał przy innej okazji, iż prawo rzymskie przewidywało nawet odpowiedzialność karną niewolnika, jeśli ten, wypełniając rozkaz swojego pana, popełnił zbrodnię⁶⁶). Warto zaś dodać, że w orzecznictwie alianckim w sprawach zbrodni hitlerowskich powoływano się na przytoczone tu stanowisko sądu w Charkowie jako dowód, iż prawo międzynarodowe obrony tego rodzaju nie dopuszcza. Do czasu ogłoszenia wyroku w Norymberdze była

⁶³ Fall 12, s. 85.

⁶⁴ Proces charkowski, s. 82.

⁶⁵ Tamże, s. 89-95.

⁶⁶ Mec. Kaznaczejew. – Por. Sachsenhausen, s. 145. W moskiewskim procesie Okulickiego i 15 pozostałych, Kaznaczejew bronił, i to dość skutecznie, Józefa Chacińskiego oraz Kazimierza Pużaka – Por. Sprawozdanie sądowe w sprawach organizatorów, kierowników i uczestników polskiego podziemia w[!] zapleczu Armii Czerwonej na terytorium Polski, Litwy oraz obwodów zachodnich Białorusi i Ukrainy, rozpatrzonej przez Kolegium Wojskowego Sądu Najwyższego ZSRR 18-21 czerwca 1945 r. w Moskwie, Moskwa 1945, s. 2 i 292-295.

to bowiem najbardziej znana sądowa wykładnia obowiązującego w tym względzie stanu prawnego⁶⁷.

Piotr Soprunienko, szef Zarządu Głównego NKWD ds. jeńców wojennych, który w swoim czasie próbował usprawiedliwiać się otrzymanym rozkazem, nie mógłby więc liczyć na niewinnienie. Co więcej obrona taka byłaby bezskuteczna nawet wedle litery sowieckiego prawa karnego. Wynika to z analizy przeprowadzonej wkrótce po wojnie przez T. Cypriana i J. Sawickiego. Powołując się zarówno na naukę, jak i na sowiecką judykaturę, stwierdzili oni, że działanie na podstawie zbrodniczego rozkazu chronić mogło przed odpowiedzialnością tylko w wypadku usprawiedliwionej nieświadomości sprawcy⁶⁸. Trudno zaś nie przywołać tu lapidarnego stwierdzenia sędziego brytyjskiego w procesie żagańskim: „Nie może być, jak sądzę, żadnych wątpliwości co do tego, iż spośród wszystkich reguł i zwyczajów wojennych regułą najprostszą i najłatwiejszą do zrozumienia jest ta, iż jeńcom wojennym należy zapewnić opiekę i że nie wolno ich mordować”⁶⁹.

Jakkolwiek kwalifikowanie Katynia jako zbrodni wojennej „w ścisłym tego słowa znaczeniu” dopuszcza najsurowszy, w tym i najwyższy wymiar kary, kwalifikacja taka wydawać się może nieco anachroniczna. Katyń zdecydowanie wykracza bowiem poza zakres tego, do czego twórcy haskich kodyfikacji skłonni byli wówczas, u progu XX stulecia, ograniczyć pojęcie zbrodni wojennej. Wówczas rozumiano pod nim raczej sporadyczny, indywidualny wybryk, „nie odbiegający swym charakterem i zasięgiem od przestępstwa pospolitego”⁷⁰. Naruszając prawo międzynarodowe, wybryk taki kierował

⁶⁷ Por. końcowe wystąpienie mjr. Stewarta, oskarżyciela w procesie załogi obozu koncentracyjnego Neucngamme, przed brytyjskim trybunałem wojskowym w Hamburgu (18 III – 3 V 1946). Por. Staatsarchiv Koblenz, syg. JAG 145, k. 40-41. Mjr Stewart uczynił to zresztą ponownie już po Norymberdze, traktując stanowisko sądu w Charkowie jako najbardziej charakterystyczny przykład praktyki radzieckiej w sprawach zbrodni hitlerowskich. Por. jego wystąpienie w procesie 19 członków załogi obozu w Ravensbrück przed brytyjskim trybunałem wojskowym w Hamburgu (5 XII 1946 – 3 II 1947). – Tamże, syg. JAG 225, k. 1125.

⁶⁸ Cyprian, T., Sawicki, J., *Prawo norymberskie. Bilans i perspektywy*, Warszawa-Kraków 1948, s. 344.

⁶⁹ Żagań, sygn. M-544, cz. XVI, Summing up, k. 2.

⁷⁰ Kubicki, L., *Zbrodnie wojenne w świetle prawa polskiego*, Warszawa 1963, s. 58-59.

się zarazem przeciwko porządkowi wewnętrznemu państwa, którego sprawca był obywatelem, albo nawet organem, i które to państwo, działając „jako stróż własnych zobowiązań międzynarodowych”, miało obowiązek go ścigać i stawiać przed własnymi sądami⁷¹.

Norymberga zrywała z takim tradycyjnym rozumieniem pojęcia „zbrodnia wojenna”. Wyrok MTW objął bowiem bez wątpienia czyny będące wyrazem oficjalnej polityki państwowej III Rzeszy, popełnione zgodnie z jej wewnętrznym porządkiem prawnym. Pomijając „zbrodnie przeciwko pokojowi” (art. 6 „a” Statutu), dotyczyło to, jak wiadomo, także „zbrodni przeciwko ludzkości” (p. „c” tego artykułu), czyli – mówiąc słowami wyroku amerykańskiego trybunału nr 2 (sprawa Einsatzgruppen) – „planowanych na wielką skalę... systematycznych przestępstw przeciwko życiu i wolności”. Tłumacząc sens samej nazwy, Egon Schwelb, sekretarz londyńskiej Komisji Narodów Zjednoczonych do Spraw Zbrodni Wojennych, wskazywał, że skutki takich przestępstw wykraczają poza narodowe granice i dotyczą całej społeczności międzynarodowej. Ujął to zresztą jeszcze inaczej, cytując Roberta Jacksona: „swoją skalą lub barbarzyństwem wykraczają poza to, co współczesna cywilizacja zdolna byłaby tolerować”⁷². Ponieważ zaś kierują się – mówił cytowany trybunał – „przeciwko społeczności ludzkiej” jako takiej, cała ludzkość zainteresowana jest w tym, by sprawcy ponieśli karę⁷³.

Niewątpliwie, mord katyński charakterystyce tej w pełni odpowiada. Nie tylko ze względu na swoją skalę; przede wszystkim na to, że był właśnie dziełem samego państwa, wyrazem jego sekretnej, co prawda, ale z rozmysłem realizowanej polityki. Należy zatem rozważyć, czy i w jakiej mierze odpowiada obydwu określonym w p. „c” art. 6 Statutu typom przestępczym, składającym się na pojęcie zbrodni przeciwko ludzkości. (Analogiczne postanowienia zawierała również art. II, p. 1 Ustawy nr 10). Pierwszym były różne przykładowo wymienione „czyny nieludzkie”, takie jak „morder-

⁷¹ Giebułtowiec, J., *Odpowiedzialność przestępców wojennych w świetle prawa narodów*, Warszawa 1945, s. 52.

⁷² Schwelb, E., *Crimes Against Humanity*, w: *British Yearbook of International Law*, t. 23, 1946, s. 195.

⁷³ Einsatzgruppen, s. 55 i 94.

stwa, wytepienie, obracanie ludzi w niewolników, deportacje” (w tłumaczeniu polskim Ustawa zastępowała „wytepienie” pojęciem „eksterminacja”⁷⁴ oraz dodawała uwięzienie, torturowanie i zgwałcenie); drugim, „prześladowania ze względów politycznych, rasowych lub religijnych”⁷⁵. W obydwu wypadkach chodziło przy tym o czyny, których „dopuszczono się przeciwko jakiegokolwiek ludności cywilnej”⁷⁶.

Ogranicza to, jak widać, w istotnej mierze możliwość zakwalifikowania Katynia jako zbrodni przeciwko ludzkości. Mord na oficerach, mających status jeńców wojennych, kwalifikacji takiej podlegać by nie mógł. Dotyczy to również kilku innych jeszcze kategorii ofiar; z pewnością zaś wymienionych w dekrete „agentów wywiadu” i „żandarmów”. Status pozostałych kategorii, a więc „urzędników”, „obszarników”, „policjantów”, „osadników” i „strażników więziennych”, byłby kwestią do ustalenia. Jednakże z faktu, iż osadzono ich w obozach dla jeńców wojennych, może wynikać, iż byli przez władze ZSRR traktowani jako kombatanci. Gdyby jednak tak nie było to wówczas mord na nich jako na osobach cywilnych kwalifikowałby się nie tylko jako zbrodnia wojenna *sensu stricto*, ale – na zasadzie zbiegu przepisów – również jako zbrodnia przeciwko ludzkości. Tego rodzaju podwójna kwalifikacja stosowałaby się natomiast bezwarunkowo do 11 tys. ofiar z grupy drugiej, którym nie można przypisać statusu kombatantów; tzn., używając języka dekretu, członków „różnych szpiegowskich i dywersyjnych organizacji kontrrewolucyjnych, byłych obszarników, fabrykantów, byłych polskich oficerów, urzędników i uciekinierów”⁷⁷.

Do ludności cywilnej odnosi się również drugi – obok „czynów nieludzkich” – rodzaj przestępstw składających się na kategorię „zbrodni przeciwko ludzkości”, mianowicie „prześladowania ze

⁷⁴ „Murder is included both in the list contained in Article 6 (b) and in the list contained in Article 6 (c). Extermination, mentioned in Article 6 (c) only, is apparently to be interpreted as murder on a large scale”. – Schwelb, s. 192.

⁷⁵ W nauce wyróżnia się tu odpowiednio czyny „of the murder type” i „of the persecution type”. – Por. Schwelb, s. 190 i 195.

⁷⁶ Cyt. Za: Pilichowski, s. 147 i 161.

⁷⁷ Zob. wyżej, p. nr 1.

względów politycznych, rasowych lub religijnych”⁷⁸. Z brzmienia cytowanego przepisu wynika, iż elementem konstytutywnym był tu motyw, którym kierował się sprawca takiego przestępstwa. Fakt, iż w decyzji Politbiura czytamy o „organizacjach kontrrewolucyjnych”, o „obszarnikach” i „fabrykantach” oraz o wrogach „władzy radzieckiej” wskazywałyby na polityczny motyw mordu, a nie narodowy. Ten pierwszy mógł być wszakże jedynie charakterystycznym dla sowieckiej praktyki karnej pretekstem skazania. Jednakże tylko w przypadku motywu politycznego, mielibyśmy do czynienia ze zbrodnią przeciwko ludzkości typu „prześladowania”. Drugi bowiem z motywów, tzn. narodowy, nie został w dyspozycji tego przestępstwa uwzględniony.

Nie jest w związku z tym rzeczą pewną, czy zarzut „prześladowań” zostałby wobec sprawców Katynia podniesiony. Ogół działań, które mogłyby się na nie składać, wyczerpuje zresztą znamiona bądź zbrodni wojennej *sensu stricto*, bądź też komentowanych wyżej „czynów nieludzkich”. Dodajmy, że zgodność tych działań z wprowadzonym nielegalnie prawem radzieckim byłaby bez znaczenia, gdyż zbrodnie przeciwko ludzkości podlegały ukaraniu „niezależnie od tego, czy było to zgodne, czy też stało w sprzeczności z prawem kraju, w którym zbrodni dokonano”⁷⁹. Art. VI, p. „c” Statutu uzależniał ich karalność od tego jedynie, czy miały one związek z jakąkolwiek zbrodnią wchodzącą w zakres kompetencji Trybunału. W praktyce chodziło o związek ze zbrodnią przeciwko pokojowi, a podyktowane było dążeniem do ograniczenia karalności przewidzianych w p. „c” czynów jedynie do stanu wojny, ewentualnie przygotowań do niej. W przypadku Katynia warunek ten (którego art. II, p. 1 „c” Ustawy nr 10 już nie powtarzał⁸⁰) był, jak wiadomo, spełniony. Mord katyński pozostawał w bezpośrednim związku z radziecką napaścią na Polskę. Nie trzeba dodawać, że skazanie sprawców tego mordu przez hipotetyczny sąd międzynarodowy za zbrodnie przeciwko ludzkości opierałoby się na tych samych, omówio-

⁷⁸ Cyt. za: Pilichowski, s. 147. Por. tamże, s. 161.

⁷⁹ Art. II, p. 1 „c” Ustawy nr 10. Cyt. za Pilichowski, s. 161.

⁸⁰ Por. tamże.

nych już wyżej zasadach odpowiedzialności karnej, co w przypadku zbrodni wojennych „w ścisłym tego słowa znaczeniu”.

Okoliczności oraz skala mordu katyńskiego nasuwają nieodparcie myśl o możliwości zastosowania doń innej jeszcze kwalifikacji, mianowicie ludobójstwa. Termin ten jest polskim odpowiednikiem angielskiego „genocide”, które pod koniec wojny wprowadził do słownictwa oraz praktyki prawnej Rafał Lemkin⁸¹. Powracając do idei, z którą wystąpił już w 1934 r.⁸², zaproponował, by słowem tym – utworzonym z greckiego *genos* (ród, plemię, rasa) oraz łacińskiego *cide* (zabijając)⁸³ – nazwać zbrodnie niszczenia całych narodów albo grup ludzkich. Jak bowiem napisał: „nowe koncepcje wymagają nowych terminów”⁸⁴.

Podjmując próbę teoretycznego uogólnienia tej, jak to ujmuje, „starej praktyki w jej nowoczesnym rozwoju”, Lemkin abstrahował w istocie od najprostszej, fizycznej formy zamachów na ludzkie grupy. „Ludobójstwo – stwierdził – nie musi koniecznie oznaczać bezpośredniej likwidacji narodu (*w domyśle całego narodu – A.B.*), wyjąwszy wypadek, kiedy jest realizowane w drodze masowego zabijania wszystkich jego członków. Zostało raczej pomyślane jako sposób określenia skoordynowanego planu różnorodnych działań

⁸¹ Por. *Axis Rule in Occupied Europe. Laws of Occupation. Analysis of Government. Proposals for Redress*, rozdz. IX Genocide, Washington 1944, s. 79-95.

⁸² Na V Międzynarodowej Konferencji ds. Unifikacji Prawa Karnego, w Madrycie. Zaproponował wtedy, by za „przestępstwo prawa narodów” (*delictum iuris gentium*), ścigane wzdle prawa krajowego państw uczestniczących w konferencji, uznać „zbrodnie barbarzyństwa” oraz „zbrodnie wandalizmu”. Pierwszą stanowiłyby zamachy na życie, niecykalność cieleśną, wolność, godność lub na ekonomiczne podstawy egzystencji jednostki, podejmowane z nienawiści do rasowej, religijnej lub społecznej grupy, do której nalczy, lub w zamiarze zniszczenia tej grupy. Druga polegałaby na niszczeniu z takich samych pobudek lub z takim samym zamiarem nalczących do tej grupy dzieł kulturalnych i artystycznych. Por. Lemkin, *Genocide as a Crime under International Law*, *American Journal of International Law*, t. 41, nr 2, s. 146.

⁸³ Tamże, s. 79. Zdaniem F. Ryszki łacińskim słowem było *cidium*, *cide* zaś to jego angielska forma. (Według Sawickiego natomiast chodziło o *occidere* – Sawicki, J., *Ludobójstwo. Od pojęcia do Konwencji 1933-1945*, Kraków 1949, s. 21). Ryszka tłumaczy też *genos* jako naród (Norymberga, s. 144), choć odpowiednikiem tego byłoby, jak się wydaje, raczej *ethnos*. Sam Lemkin dopuszczał to zresztą dodając, iż zamiast *genocide* można by w takim wypadku posługiwać się terminem *ethnocide*. – Lemkin, *Axis*, s. 79, p. 1.

⁸⁴ Tamże, s. 79.

zmierzających do zburzenia istotnych podstaw życia grup narodowych, a to w celu zniszczenia samych grup”. Bezpośrednim obiektem takich działań – czytamy dalej – byłyby instytucje społeczne i polityczne, kultura, język, poczucie narodowe, religia. Byłyby nim także dobra osobiste jednostki, a więc jej byt gospodarczy, poczucie bezpieczeństwa, zdrowie, wolność, godność, a wreszcie życie. Wszakże, jak dodaje zaraz autor, ludobójstwo kieruje się nie przeciwko jednostce, ale grupie narodowej jako całości, a jednostka staje się ofiarą tego rodzaju działań nie z powodu swoich indywidualnych właściwości, ale wyłącznie faktu, iż do owej skazanej na zagładę grupy należy i w imię realizacji planu jej zagłady⁸⁵.

Holocaust sprawił, że inicjatywa Lemkina padła na podatny grunt. W dniu 11 grudnia 1946 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ stwierdziło w uchwalonej jednomyślnie rezolucji, że „ludobójstwo jest zbrodnią prawa międzynarodowego, którą świat cywilizowany potępia i za której popełnienie karę ponoszą sprawcy i uczestnicy”⁸⁶. Zwróciło się też do Rady Gospodarczo-Społecznej z prośbą o podjęcie prac kodyfikacyjnych, które niebawem, z udziałem zresztą Lemkina, się rozpoczęły⁸⁷. Obfitowały one w dramatyczne spory, koncentrujące się wokół trzech zwłaszcza kwestii. Pierwszą było objęcie ochroną grup politycznych, czemu stanowczo sprzeciwiał się delegat ZSRR, drugą, uwzględnienie tzw. ludobójstwa kulturalnego⁸⁸ (niszczenie kulturalnych osiągnięć i instytucji oraz języka grupy), przeciwko czemu protestowały mocarstwa zachodnie, trzecią, uznanie właściwości trybunału międzynarodowego, co znowu wywoływało sprzeciw głównie ZSRR. Ostatecznie, po 3 latach trudnych debat doszło 9 grudnia 1948 r. do jednomyślnego uchwalenie przez

⁸⁵ Tamże.

⁸⁶ Cyt. za: Pilichowski, s. 276.

⁸⁷ Był jednym z powołanych wówczas przez Sekretarza Generalnego ekspertów. Tamże, s. 277, p. 80.

⁸⁸ Termin „cultural genocide” przyjął się w toku prac kodyfikacyjnych, choć jest w istocie kuriozalny, skoro jego przymiotnikowa część ma sens wartościujący; ponadto, ze względu na dwa znaczenia słowa „kultura”, nieco dwuznaczny. Zob. w tej sprawie: Basak, A., *Zagadnienie ludobójstwa „kulturalnego” w świetle wyroku Najwyższego Trybunału Narodowego na Artura Greisera* Studia..., t. XVI (Acta..., No 1283), Wrocław 1993, [dalej jak: „Greiser”], s. 289-293 i 301.

Zgromadzenie Ogólne Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, ratyfikowanej następnie przez ogół państw świata⁸⁹.

Kluczowy przepis Konwencji, mianowicie art. II, stanowił, że ludobójstwem jest „którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, rasowych lub religijnych jako takich” (*podkr.* – A.B.). Grupy polityczne pozostały – jak widać – całkowicie poza ochroną. J. Sawicki sugeruje, że Zachód ustąpił w tej sprawie uzyskując w zamian zgodę ZSRR na wprowadzenie art. VI, w myśl którego, obok właściwości sądów kraju, gdzie zbrodnię ludobójstwa popełniono, przewidziano również jurysdykcję trybunału międzynarodowego⁹⁰. Ponieważ jednak brak było widoków na jego utworzenie, a podjęte w tej mierze prace ostatecznie w 1954 r. przerwano⁹¹, nie było to w istocie ustępstwo wielkie.

Wspomniane wyżej czyny to a) zabójstwo członków grupy; b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ich ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego; c) rozmyślne stworzenie warunków życia obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego; d) stosowanie środków mających na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy i e) przymusowe przekazywanie dzieci do innej grupy. Pominięto więc całkowicie formę ludobójstwa „kulturalnego”, do którego w dalszej części jeszcze powrócimy. Przeważał mianowicie pogląd, iż trudno byłoby je w praktyce odróżnić od przymusowych praktyk asymilacyjnych. Tymczasem wyłuszczonego zwrot w zacytowanej definicji wskazuje wyraźnie, iż wyróżnik ten tkwi w zamiarze sprawcy. Ludobójstwo należy bowiem ze swej istoty do tzw. przestępstw kierunkowych, tzn. że wytepienie grupy jest celem, do którego sprawca z całą świadomością od początku zmierza⁹². Niszczenie w takim właśnie celu wartoś-

⁸⁹ Por. Basak, A., *Zagadnienie ludobójstwa „kulturalnego” w pracach przygotowanych do Konwencji z 9 grudnia 1948*, Studia..., t. XVIII (Acta..., No 1715), Wrocław 1995, s. 161-196.

⁹⁰ Sawicki, s. 195-196.

⁹¹ Pilichowski, s. 247-248.

⁹² Sawicki, s. 90, p. 4. Por. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1978, s. 181-182.

ci kulturalnych grupy nie mogło zatem mieć nic wspólnego z asymilacją, która jest dążeniem do jej pozyskania.

Jeśli brać pod uwagę obiektywne cechy zbrodni katyńskiej – zaplanowanej w szczegółach i bezwzględnie przeprowadzonej eksterminacji tak wielkiej liczby ludzi – to określanie jej mianem ludobójstwa jest w pełni usprawiedliwione i najzupełniej właściwe. Termin ten wydaje się, istotnie, najbardziej syntetycznym z możliwych opisem tej zbrodni. Jednakże próba oskarżenia jej sprawców – w hipotetycznym procesie przed międzynarodowym sądem – o zbrodnię ludobójstwa spotkałaby się natychmiast z zarzutem *nullum crimen sine lege*, a posłużenie się w tym celu materialnymi przepisami Konwencji na bliźniaczy zarzut *lex retro non agit*. Jej uchwalenie w ponad trzy lata po wojnie stworzyło bowiem silne domniemanie, iż dopiero z tą chwilą zbrodnia ta podlegać może karze. Próba taka mogłaby więc rokować powodzenie jedynie przy popartym dowodami założeniu, iż zakaz ludobójstwa był już w chwili katyńskiego mordu normą prawa zwyczajowego.

Zaznaczmy wszakże od razu, że ani Statut, ani Ustawa nr 10, o ludobójstwie nie wspomina. Do kwalifikacji takiej nie odwołał się również w swoim wyroku Międzynarodowy Trybunał Wojskowy i to pomimo, że oskarżenie się tego domagało. W akcie oskarżenia czytamy mianowicie, iż Göring i inni uprawiali „rozmyślne i systematyczne ludobójstwo, to znaczy eksterminację grup rasowych i narodowych”⁹³. Jak wyznał potem francuski sędzia, H. Donniedieu de Vabres, ludobójstwo wydawało się wtedy zbyt „nowym i odważnym pojęciem” i dlatego Trybunał wstrzymał się od stwierdzenia, iż stanowi ono uznaną już przez prawo międzynarodowe zbrodnię⁹⁴. Wolno wyrazić przypuszczenie, iż powodem była obawa, by nie oznaczało to poddania tym samym ściganiu i karaniu ludobójczych aktów popełnianych także w czasach pokojowych. Przemawia za tym wyraźne dążenie sygnatariuszy Statutu – wielkich mocarstw, by ograniczyć precedensowe znaczenie Norymbergi do zdarzeń z czasów wojny; widoczne, o czym już wspomniano, w definicji zbrodni

⁹³ Materiały, s. 84.

⁹⁴ Cyt. za: Cyprian, Sawicki, *Prawo*, s. 533.

przeciwko ludzkości. Po tej linii poszła też, jak wiadomo, wykładnia MTW, który uznał, że te, które popełnione zostały przed wojną, a nie miały związku z przygotowaniem do niej, jurysdykcji jego nie podlegają⁹⁵.

Tym niemniej pojęcie zbrodni ludobójstwa było w norymberskim orzecznictwie obecne. Szczególne znaczenie, z punktu widzenia rozważanej tu kwestii, miał wydany na kilka tygodni przed norymberskim, 9 lipca 1946 r., wyrok polskiego Najwyższego Trybunału Narodowego na Artura Greisera. Tezy tego wyroku mogą bowiem dowodzić, iż norma ludobójstwa była już w prawie międzynarodowym obecna. NTN odwołał się mianowicie wyraźnie do nowego – jak podkreślił – **przestępstwa** [!] „przeciwko interesom ludzkości i wymaganiom sumienia narodowego i międzynarodowego w postaci ludobójstwa”. Jak przy tym stwierdził, zmuszony był się nim zająć „w ramach **konieczności motywacyjnej**” (*podkr.* – A. B.). Uzasadnienie nałożonej na Greisera kary śmierci opierało się też na ustaleniu, iż dopuścił się on „fizycznego i duchowego” lub „biologicznego i kulturalnego ludobójstwa”⁹⁶.

Nie wchodząc w kwestię wzajemnej relacji obydwu tych par pojęć⁹⁷ i uprzedzając nieco tok wyводу możemy wszakże stwierdzić, iż to właśnie ścisły funkcjonalny związek odpowiadających im działań złożył się – zdaniem NTN – na tę postać ludobójstwa, której poddany został w latach wojny naród polski. Niezależnie więc od tego, że wyrok polskiego Trybunału może istnienie tej normy potwierdzać, wskazuje on również, na czym w warunkach okupowanej Polski polegało jej naruszenie. Poglądy NTN na ten temat stanowią nie tylko istotny, a przy tym w pełni oryginalny, aczkolwiek całkowicie w pracach nad Konwencją pominięty⁹⁸, wkład do prawniczego

⁹⁵ Por. Materiały, s. 235-236.

⁹⁶ Cyt. za: *Siedem wyroków Najwyższego Trybunału Narodowego*. Wydali T. Cyprian i J. Sawicki [dalej jak: „Wyrok na Greisera”], Poznań 1962, s. 12-13 i 14. Por. *Proces Artura Greisera przed Najwyższym Trybunałem Narodowym*, Warszawa 1946, s. 334-335.

⁹⁷ Por. Basak, *Greiser*, s. 288-290.

⁹⁸ Jest rzeczą zdumiewającą, że biorący w nich udział delegaci polscy, i to nawet ci, dla których tezy wyroku na Greisera stanowiłyby ważki argument (np. w kwestii ludobójstwa kulturalnego), konsekwentnie o nich milczeli. Natomiast jeden powołał się na późniejszy wyrok

ujęcia typologicznych cech tego przestępstwa. Zaslugują także na uwagę, ponieważ zawierają wyraźne odniesienia do tego, co – naszym zdaniem – było istotą ludobójczego charakteru zbrodni katyńskiej.

Wyrok na Greisera wskazuje, w sposób nie budzący wątpliwości, co było celem każdej z wyróżnionych form ludobójstwa. Pierwsza (czyli „fizyczne” i „biologiczne”) spowodować miała osłabienie „siły fizycznej” Polaków, druga (odpowiednio „kulturalne” i „duchowe”), zniszczenie ich „odporności narodowej”⁹⁹. Środki, które wiodły do osiągnięcia pierwszego z celów, objaśnienia raczej nie wymagają. Mieszczą się w pojęciu czynów, wymienionych w omówionym wyżej art. II Konwencji (p-kt y a – d). Warto natomiast zatrzymać się na tych, które zapewnić miały cel drugi, czyli zniszczenie narodowej odporności. Otóż wskazuje je podana w wyroku definicja ludobójstwa duchowego, które – przypomnijmy – do celu tego prowadziło, a które wyrok charakteryzuje jako całkowitą likwidację kultury i „polskiej myśli politycznej”¹⁰⁰.

Otóż NTN ma tu na myśli nie tylko zniszczenia przedmiotowe (wytwory kultury, instytucje, język), ale i osobowe, tzn. eksterminację ludzi, którzy tę szeroko rozumianą kulturę tworzyli¹⁰¹. Ludobójstwo kulturalne ma więc w wyroku na Greisera zgoła inne znaczenie, niż to, które dominowało w toku prac przygotowawczych do Konwencji. Zwrot o myśli politycznej wskazuje zresztą, że chodziło o warstwę przywódczą w ogóle. Na takie odczytanie tego zwrotu, którego wyrok nie definiuje, pozwala mianowicie odwołanie się do „Dziejów polskiej myśli politycznej” Wilhelma Feldmana, dzieła, które w I połowie XX wieku należało do literackiego kanonu polskiego inteligenta. Komentując słowa Kościuszki, iż pierwszym krokiem do zwycięstwa jest poznanie się na własnej sile, Feldman pisze, że służy temu „samodzielna, cały naród dźwigająca myśl poli-

tyczna”¹⁰². To po prostu zdolność do celowego użycia tej siły, czyli ludzie, którzy potrafią formułować zbiorowe zadania i mobilizować innych do ich realizacji.

Wyrok na Greisera dobrze oddaje ogrom zagrożenia, jakie dla dalszego bytu narodowego powodować miały obie realizowane w Polsce formy ludobójstwa. Okupant, odkładając totalną zagładę na później, po zaspokojeniu własnego zapotrzebowania na siłę roboczą, zmierzał do swego rodzaju śmiertelnego okaleczenia narodu, uczynienie go całkowicie bezbronny. Na tę wykluczającą wszelki przyszły opór bezbronność składać się miała zarówno biologiczna i cywilizacyjna degradacja, jak i przede wszystkim zniszczenie narodowej tożsamości. Eksponując funkcjonalny związek ludobójstwa fizycznego i duchowego, nadając temu drugiemu szeroki, obejmujący eksterminację całej warstwy przywódczej, zakres, NTN dokonał uogólnienia, które swoim znaczeniem wykracza poza doświadczenia okupacji niemieckiej.

Jednakże w następnych swoich wyrokach NTN kwalifikacją ludobójstwa już się nie posłużył (choć zwrot: „zbrodnia ludobójstwa” będzie się w nich nadal pojawiał¹⁰³) i trudno nie dostrzec w tym wpływu komentowanego wyżej stanowiska MTW. Prawdopodobnie także pod jego wpływem, Amerykański Trybunał Wojskowy nr 3 sformułował w wyroku na prawników pogląd, iż ludobójstwo nie było odrębnym typem przestępczym, lecz kwalifikowaną postacią zbrodni przeciwko ludzkości. Powołując się jednak na rezolucję ZO z 11 grudnia 1946 roku, mianowicie na cytowany już zwrot, że ludobójstwo „jest” zbrodnią prawa międzynarodowego, uznał, że oznacza to formę jego kodyfikacji; w takim samym sensie – bo wniosek ten się tu narzuca – w jakim kodyfikacją była umowa londyńska i zawarty w Statucie przepis o zbrodniach przeciwko ludzkości. Wprawdzie Zgromadzenie nie jest – jak czytamy w wyroku – „międzynarodowym ciałem prawodawczym”. Jest jednak

NTN w sprawie Bühlera. *Economic and Social Council. Official Records. Third Year: Seventh Session* 19 II-28 VIII 1948, s. 713.

⁹⁹ *Wyrok na Greisera*, s. 14.

¹⁰⁰ *Wyrok na Greisera*, s. 13-14.

¹⁰¹ Por. Basak, *Greiser*, s. 302-303.

¹⁰² Feldmann, W., *Dzieje polskiej myśli politycznej w okresie porzoborowym. (Próba zarysu)*, t. I, Kraków 1913, s. 2-3.

¹⁰³ Np. w wyroku na Alberta Forstera. Zob. *Siedem wyroków Najwyższego Trybunału Narodowego...*, s. 295.

„najbardziej miarodajnym, z istniejących współcześnie, organem dla wyrażania poglądów świata”. Uznanie przez nie ludobójstwa za „przestępstwo prawa narodów” stanowi „kluczowy dowód” na to, iż jest to już faktem. „Zgadźmy się z jego stanowiskiem i przyjmujemy je za własne”¹⁰⁴.

Znacznie dalej poszedł w tej mierze sąd izraelski w wyroku na Adolfa Eichmanna¹⁰⁵. Ponieważ zaś zbrodnie Eichmanna rozciągały się także na rok 1940, były więc czasowo równoległe z katyńską, warto zapoznać się z przytoczonym przez ten sąd uzasadnieniem. Formalną podstawą postępowania przeciwko Eichmannowi była ustawa Knesetu z 1 sierpnia 1950 roku o karaniu nazistów i ich pomocników¹⁰⁶. Jednocześnie sąd izraelski odwoływał się w istocie do art. II Konwencji, a więc do zawartej tam dyspozycji zbrodni ludobójstwa, którą punkt „b” ustawy po prostu przejął¹⁰⁷. Co więcej, całość interesującego nas tu uzasadnienia polegała na przeprowadzeniu dowodu, iż ludobójstwo było już w okresie II wojny światowej uznaną w prawie międzynarodowym zbrodnią. Ustawa zatem, choć miała działanie retroaktywne, nie była bynajmniej prawem *ex post*. Nie prowadziła bowiem do karania czynów, które w chwili popełnienia nie stanowiły przestępstw¹⁰⁸. (Nawiasem mówiąc w tym sensie całe prawo norymberskie miało charakter retroaktywny).

Sąd izraelski odwołał się w pierwszym rzędzie do przytoczonej w całości rezolucji z 11 grudnia 1946 roku, tzn. do jej skomentowanego już stwierdzenia, że „ludobójstwo jest zbrodnią prawa międzynarodowego” (*podkr. A.B.*), oraz do zdania, iż „wiele przypadków zbrodni ludobójstwa miało miejsce” w przeszłości¹⁰⁹. Pierwsza z konstatacji, wyraźnie dokumentująca istniejący już stan praw-

¹⁰⁴ Cyt. za: *Fall 3. Urteil im Juristenprozess... Herausgegeben von P. A. Steiniger und K. Leszczyński*, Berlin 1969, s. 135.

¹⁰⁵ Autor korzystał z nieurzędowej i pozbawionej paginacji wersji maszynopisu wyroku, znajdującej się w Federalnym Archiwum w Koblencji. – *Syg. All. Proz.* 6/85 [dalej jak: „Eichmann”].

¹⁰⁶ Por. Nellessen, B., *Der Prozess von Jerusalem. Ein Dokument*, Düsseldorf-Wien 1964, s. 313-316.

¹⁰⁷ Tamże, s. 313.

¹⁰⁸ *Eichmann*, par. 5.

¹⁰⁹ Cyt. za: Pilichowski, s. 276.

ny, została w dwa lata później powtórzona w przytoczonym również przez sąd wstępie do Konwencji. Kluczowe znaczenie posiada jednak cytata następną, w którym sąd ten odwołał się do opinii doradczej Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. „Geneza Konwencji – mówił haski Trybunał komentując cytowaną rezolucję – wskazuje, że w intencji Narodów Zjednoczonych leżało potępienie i karanie ludobójstwa jako ‘zbrodni według prawa międzynarodowego’, zbrodni polegającej na zaprzeczeniu prawa do istnienia całym grupom ludzkim”. Wynika z tego – czytamy dalej – że „leżące u podstaw tej Konwencji zasady uznane zostały przez cywilizowane narody za takie, jakie wiążą państwa nawet bez żadnych konwencyjnych zobowiązań”¹¹⁰.

Należy w związku z tym przypomnieć, że art. 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości nadaje orzeczeniom sądowym walor pomocniczego środka ustalania istnienia normy prawnej. Dotyczy to oczywiście w pierwszym rzędzie wyroków oraz opinii doradczych samego MTS. Według Karola Wolfke posiadają one „decydujące znaczenie jako dowody norm zwyczajowych”¹¹¹. Jeśli więc MTS nie dostrzegł w intencji Narodów Zjednoczonych zamiaru wprowadzenia prawnego zakazu popełniania ludobójstwa, a jedynie zamiar potępienia i karania tych, którzy istniejący już zakaz naruszają, to wymowa jego opinii nie może nasuwać wątpliwości. Sąd izraelski miał zatem, w świetle przytoczonych przez siebie stwierdzeń, podstawy do sformułowania następującej konkluzji: „nie ulega wątpliwości, że ludobójstwo uznane zostało za zbrodnię wedle prawa międzynarodowego w pełnym prawniczo sensie tego określenia i że w tym sensie uznane zostało *ex tunc*; należy przeto powiedzieć: zbrodnie ludobójstwa popełnione przeciwko ludności żydowskiej oraz **innej ludności** były zbrodniami w myśl prawa międzynarodowego” (*podkr. A.B.*)¹¹².

¹¹⁰ Por. Advisory Opinion of 28 V 1951 „Reservations to the Convention on Genocide”, w: *International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders 1951*, s. 23.

¹¹¹ Wolfke, K., *Custom in Present International Law. Second Revised Edition*, Dordrecht-Boston-London 1993, s. 145.

¹¹² *Eichmann*, par. 19.

Nie ma powodu, by powyższej konkluzji nie odnieść do ofiar katyńskiego mordu i to tylko dlatego, iż chodziło o innego zbrodniarza niż ten, którego miał na myśli cytowany sąd. Gdyby zatem założyć, iż doszło po wojnie do utworzenia trybunału międzynarodowego dla osądzenia także zbrodniarzy stalinowskich to w świetle precedensu, jakim stał się wyrok na Eichmanna, sprawcy tego mordu mogliby odpowiadać nie tylko za zbrodnie wojenne, w części zaś i za zbrodnie przeciwko ludzkości, ale także za zbrodnię ludobójstwa. Zakładając również, że twórcy takiego trybunału tę ostatnią kategorię by uwzględnili i, podobnie jak uczynił to ustawodawca izraelski, posłużyli się dyspozycją art. II Konwencji. Dodajmy, iż zastosowanie kwalifikacji ludobójstwa nie wymagałoby już różnicowania formalnego statusu ofiar (jeńcy lub osoby cywilne) tak, jak było to konieczne w wypadku zbrodni przeciwko ludzkości.

Zastosowanie do sprawców zbrodni katyńskiej dyspozycji art. II (p. „a/ zabójstwo członków grupy”) wymagałoby jednak przeprowadzenia dowodu, że popełniono ją „w zamiarze zniszczenia w całości lub w części” polskiej grupy narodowej. Motyw polityczny, a więc zamiar zniszczenia grupy politycznej, nie dawałby tu podstawy do wyroku skazującego. Podobieństwo Katynia do hitlerowskiej „akcji A-B” i nader prawdopodobne współdziałanie obydwu ówczesnych okupantów¹¹³ pozwala dopatrywać się również podobnych motywów. Tego mianowicie, że skazując na śmierć „zawziętych i nieprzejednanych wrogów władzy radzieckiej”, sowieckie Politbiuro dążyło w rzeczywistości do zniszczenia części polskiej grupy narodowej; tej mianowicie, którą tworzyło blisko 26 tys. przedstawicieli elity umysłowej, wyselekcjonowanych właśnie ze względu na ich społeczny status i społeczną funkcję. Można by, uciekając się do charakterystyki zawartej w wyroku na Greisera, zauważyć, że ludobójczy zamiar polegał również i w tym wypadku na śmiertelnym okaleczeniu – osłabieniu „siły fizycznej”, a przede wszystkim „odporności narodowej” Polaków.

¹¹³ Por. Lebiciewa, N., Materski, W., *Zastanawiający dokument. Przyczynek do hipotezy o związku akcji AB ze zbrodnią katyńską*, w: *W przeddzień*, s. 69-83.

Trudno oczywiście uwolnić się od wątpliwości, czy hipotetyczny sąd międzynarodowy, orzekając w sprawie zbrodni katyńskiej, poszedłby dokładnie wskazanym w naszych rozważaniach torem. Nigdy już tego nie sprawdzimy. W szczególności tego, czy w odniesieniu do zarzutu ludobójstwa uznałyby za możliwe zająć inne stanowisko, niż MTW. Rozważania nasze mają tylko charakter hipotez. Są to jednak hipotezy nad wyraz solidne. I choć sprawcy Katynia, a zwłaszcza ci najwyżsi w hierarchii, nie staną już nigdy przed żadnym „Sądem Narodów” i nie będą musieli, odarci z blasku władzy, tłumaczyć się ze swoich czynów, pokazują bez wątpienia ich miejsce na ławie oskarżonych; i to, że wedle norymberskich standardów nie uniknęliby kary.

MOŻLIWOŚĆ OPRACOWANIA AKTU OSKARŻENIA SPRAWCÓW ZBRODNI KATYŃSKIEJ PRZESŁANKI PRAWNE I RZECZYWISTOŚĆ

I. Celem opracowania jest podjęcie próby określenia w jaki sposób Główna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej może zakończyć śledztwo w sprawie Zbrodni Katyńskiej.

W świetle działalności śledczej Głównej Komisji Zbrodni Katyńska stanowi kontinuum ludobójstwa, które rozpoczęło się we wrześniu 1939 r. i którego celem była fizyczna likwidacja inteligencji jako warstwy przywódczej Narodu Polskiego. Próba przewidzenia ocen prawno-karnych jakie przyjmie Główna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej w postanowieniu końcowym musi być poprzedzona przypomnieniem zasad odpowiedzialności za zbrodnię ludobójstwa przyjętych w prawie polskim oraz porównania ich z rozwiązaniami obecnie obowiązującego prawa karnego Federacji Rosyjskiej.

II. Zamordowanie ponad 22 tys. Polaków dokonane w wykonaniu polecenia z 5 marca 1940 r. J. Stalina i podpisanych pod nim członków Politbiura komunistycznej partii Rosji sowieckiej jawi się, z historycznej perspektywy, jako kontynuacja ludobójstwa, które rozpoczęło się od pierwszych dni września 1939 r. na Pomorzu w ramach realizacji przygotowanej przez Główny Urząd Bezpieczeństwa III Rzeszy Niemieckiej „operacji Tannenberg”.

Założeniem operacji pod kryptonimem „Tannenberg” było wymordowanie w krótkim okresie czasu polskiej inteligencji jako warstwy przywódczej. Plan operacji, a także listy Polaków przeznaczonych do zamordowania przygotowane zostały przed napaścią Niemiec na Polskę i stanowiły podstawę działania dla specjalnie powołanych w tym celu jednostek operacyjnych (Einsatzgruppen SS), a także Selbstschutzu. Właśnie ze względu na przygotowanie i włączenie się Selbstschutzu do realizacji zbrodniczego planu mordowanie polskiej inteligencji rozpoczęło się na największą skalę na terenie Pomorza. W okresie od września do grudnia 1939 r. zamordowano co najmniej 60 tys. osób, przede wszystkim polskiej inteligencji tj. urzędników państwowych, nauczycieli, lekarzy, aptekarzy, prawników, duchownych oraz posiadaczy dóbr ziemskich.

W toku postępowań prowadzonych w Polsce przeciwko Albertowi Forsterowi gauleiterowi Gdańska i Prus Zachodnich, a także wyższemu dowódcy SS i Policji w Gdańsku Richardowi Hildebrandtowi oraz komendantowi policji w Bydgoszczy Maxowi Henze (wszyscy skazani na karę śmierci¹), a także w opracowaniach historycznych, zgromadzono i przedstawiono dowody, w oparciu o które możliwe było odtworzenie, zarówno założeń zbrodniczego planu, jak i metod jego realizacji².

¹ Czyny oskarżonych zakwalifikowane zostały jako branie udziału w dokonaniu zbrodni ludobójstwa w rozumieniu art. 1 pkt. 1 dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego (powoływany dalej jako dekret sierpniowy). Przepis ten, utrzymany w mocy przez przepisy wprowadzające kodeks karny z 1997 r., stanowi o odpowiedzialności każdego „kto idąc na rękę władzy państwa niemieckiego lub z nim sprzymierzonego brał udział w dokonywaniu zabójstw osób spośród ludności cywilnej albo osób wojskowych lub jeńców wojennych ...”

² Jak głosi protokół z posiedzeń w Głównym Urzędzie Bezpieczeństwa Rzeszy w dniu 7 września 1939 r. Reinhard Heydrich oświadczył, że „Przewodnic warstwy społeczne w Polsce trzeba unieszkodliwić ...”. W swoich zapiskach z 18 października 1939 r. szef Sztabu Generalnego Franz Halder odnotował: „Z narady o Polsce u Fuhrera: Nie dopuścić, aby inteligencja polska wybiła się na nową warstwę przywódczą”. Akcja fizycznego unicestwienia polskiej inteligencji miała mieć w swym założeniu charakter stały o czym świadczy wypowiedź generalnego gubernatora Hansa Franka: „Tych, których teraz uznaliśmy za warstwę kierowniczą, trzeba zlikwidować, a jeśli po jakimś czasie zaczną nam wyrastać nowa, należy ją od razu aresztować i w stosownym czasie znowu usunąć (...) Likwidujemy ich tu, na miejscu.”. Cyt. za D. Schenk, Albert Forster – gdański namiestnik Hitlera, Gdańsk 2002, ss. 237, 248.

Ustalono także, że spośród kilku tysięcy sprawców, 1701 z nich było znanych niemieckim organom ścigania z nazwiska, z których jedynie 10 zostało skazanych na kilkuletnie kary więzienia. W uzasadnieniu wyroków uniewinniających niemieckie sądy wskazywały na dwa powody, które wykluczały możliwość wydania wyroków skazujących. Pierwszym – jak przyjmowano – była niemożność dowiedzenia oskarżonym, że w chwili dokonywania zabójstw mieli świadomość bezprawności swych czynów. Stwierdzono bowiem, że jakkolwiek nakazy rozstrzeliwań mogły budzić wątpliwości u wykonawców co do ich zgodności z prawem to jednak nie można wykluczyć, że jako nawykli do posłuszeństwa rozkazom nie mieli świadomości, że biorą udział w dokonywaniu zbrodni. Drugim powodem dla którego prowadzone w Niemczech procesy nie kończyły się wyrokami skazującymi sprawców dokonujących masowych egzekucji Polaków na podstawie „list polskich inteligentów zidentyfikowanych jako wrogowie niemczyzny” było przyjęcie ich argumentacji, że działali w stanie wyższej konieczności spowodowanym rozkazem wojskowym (Befehlsnotstand). Oskarżeni argumentowali bowiem, iż obawiali się, że zostaną zesłani do obozu koncentracyjnego lub na front w razie odmowy posłuszeństwa rozkazowi. Jak jednak ustaliła Centrala Ścigania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu nie było żadnego wypadku rzeczywistego stanu wyższej konieczności spowodowanego rozkazem wojskowym, a to z tego względu, że nie stwierdzono wypadku odmowy kierowania egzekucją lub strzelania do ofiar, pociągającego za sobą odpowiedzialność za nieposłuszeństwo³.

III. Za zbrodnię ludobójstwa według art. 1 pkt. 1 dekretu sierpniowego ponosi odpowiedzialność *każdy kto brał udział w dokonywaniu zabójstw*. W orzecznictwie sądowym powstałym na gruncie tego przepisu ukształtowało się rozumienie znamienia czasownikowego „brania udziału” jako obejmującego zarówno sprawstwo sensu stricto jak również sprawstwo sensu largo, polegające na

³ Patrz opracowanie: Zum Problem des sog. Befehlsnotstandes in NSG-Verfahren, wyd. Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen Ludwigsburg 1996, s. 19 i n.

współdziałaniu w różnych formach w dokonywaniu zabójstw. Jak ujął to SN w wyroku z 25.05.1945 r., formułując treść przepisu „ustawodawca miał tu na względzie charakter zbrodni hitlerowskich, gdzie masowe uśmiercanie ludzi było z reguły (...) wynikiem działania całego systemu uśmiercającego, w którym brało udział wiele elementów owego mechanizmu stworzonego przez hitlerowców do zabijania ludzi”⁴. Stwierdzenie to zostało rozwinięte w szeregu orzeczeniach SN, w których stwierdzono, że „branie udziału w dokonywaniu zabójstw” obejmuje różne formy współdziałania w zabójstwach kierowanych „zarówno przeciwko ofiarom zindywidualizowanym, jak i bliżej nieokreślonym w przypadku zabójstw seryjnych czy masowego ludobójstwa”⁵. Przyjęto, że „obecność przy egzekucji (bezprawnej i dokonywanej wbrew zasadom prawa międzynarodowego) sprawcy w zespole siły zbrojnej, zabezpieczającej możliwość przeprowadzenia tej egzekucji, stanowi niewątpliwie postać pomocnictwa w tej zbrodni z art. 1 pkt. 1 dekretu”⁶. Ustalając rozumienie pojęcia „brania udziału” w dokonywaniu zabójstw stwierdzono, że pod wyznaczony tym terminem zakres penalizacji „podpada każdy udział, nawet pośredni, w dokonywaniu zabójstw; takim właśnie udziałem może być przygotowywanie więźniów przeznaczonych na stracenie”⁷. Również „eskortowanie ujętych osób (...) i prowadzenie ich na miejsce stracenia przy ustaleniu podmiotowej świadomości sprawcy – jest wzięciem udziału w dokonywaniu zabójstwa”⁸. Przyjęto wreszcie, że „udział w zabójstwach w rozumieniu art. 1 pkt. 1 dekretu zachodzi również i wówczas, gdy sprawca, działając jako podżegacz (inicjator) czy też pomocnik, przekazuje osobę przeznaczoną na zagładę w inne ręce, które czynności technicznych samego zgładzenia dokonywają nawet bez asystencji przy tym owego inicjatora lub pomocnika”⁹.

⁴ W sprawie K. 478/49, PiP 9-10/49, s. 196.

⁵ Wyrok SN z dnia 10.01.1974 r. w sprawie III KR 297/73, NP. 7-8/1975, s. 1063.

⁶ Wyrok SN z dnia 21.12.1948 r. w sprawie K 1046/48, DPP 5/49, s. 59, DPP 2/49, s. 48.

⁷ Wyrok SN z dnia 20.02.1948 r. w sprawie To K 362/47, ZO 98/48.

⁸ Wyrok SN z dnia 13.02.1948 r. w sprawie Kr K 33/48, ZO 44/48; DPP 7/48, s. 41.

⁹ Wyrok SN z dnia 28.02.1948 r. w sprawie K 16/49, DPP 3/49, s. 55.

Jako zasadę dekret sierpniowy stanowił, że działanie na rozkaz nie wyłącza odpowiedzialności karnej¹⁰.

Zasady odpowiedzialności karnej za zbrodnie nazistowskie przyjęte w polskim prawie karnym i oparte na nich orzecznictwo są także pozytywnie oceniane z perspektywy współczesności jako uzasadniające ocenę procesów sprawców zbrodni nazistowskich w kategoriach uczciwych procesów – fair trials. Jak ujął to G. Wielant „Tam, gdzie (tak jak w Polsce) skazywano sprawców za popełnione przez nich czyny, uwzględniając stopień ich winy, w zgodzie z zasadami, na których opierał się proces norymberski, tam zapadały wyroki godne szacunku”¹¹.

IV. Zbrodnia ludobójstwa dokonana w ramach operacji Tannenberg z pewnością znana była J. Stalinowi, gdyż pisała o niej prasa zagraniczna co zdaniem D. Schenka miało pewien wpływ na czasowe jej ograniczenie, na początku 1940 r.¹² Nie można jednakże ustalić w jakiej mierze wiedza o mordowaniu polskiej inteligencji zdeterminowała polecenie Stalina dokonania Zbrodni Katyńskiej. Hipotezą tylko musi pozostać przypuszczenie, że decyzja z 5 marca 1940 r. mogła w intencji Stalina stanowić kontynuację planu systematycznej likwidacji polskiej inteligencji oraz swego rodzaju akt zbrodniczej lojalności wobec III Rzeszy jako sprzymierzeńca.

Dla oceny prawnokarnej Zbrodni Katyńskiej decydujące jest pozostawanie Związku Sowieckiego w okresie jej dokonania w sojuszu z Niemcami opartym na treści układu Ribentrop – Mołotow z 25 sierpnia 1939 r. Przytoczony wyżej przepis art. 1 pkt. 1 dekretu sierpniowego stanowi bowiem, iż znajduje on zastosowanie do sprawców, którzy brali udział w dokonywaniu zabójstw ludności cywilnej i jeńców wojennych „idąc na rękę władzy państwa niemieckiego lub z nim sprzymierzonego”. Nie ulega przeto wąpli-

¹⁰ Przepis art. 5 § 1 dekretu sierpniowego stanowił, że: „Działanie lub zaniechanie pod wpływem groźby, rozkazu lub nakazu nie zwalnia od odpowiedzialności karnej”. Przepis § 2 dodawał „W tym przypadku sąd może zastosować nadzwyczajnie złagodzenie kary ze względu na osobę sprawcy lub okoliczności czynu”.

¹¹ Gerd Hanke, Gerhard Stuby (red.), *Strafgerichte gegen die Menschlichkeit*, Hamburg 1995, s. 116.

¹² D. Schenk: *Albort Forster ...*, s. 249.

wości, że te same zasady odpowiedzialności karnej, które przyjęte zostały w prawie polskim dla osądzenia sprawców zbrodni nazistowskich powinny zostać odniesione do sprawców ludobójstwa określanego pojęciem historycznym Zbrodni Katyńskiej.

Przyjąć należy zatem, że za zbrodnię tą ponoszą odpowiedzialność zarówno wydający rozkazy i polecenia jak również sprawcy przekazujący te rozkazy innym współdziałającym, sporządzającym listy ofiar przeznaczonych do stracenia, a także przekazujący je bezpośrednim wykonawcom. Obok zaś wykonawców dokonujących egzekucji odpowiedzialność karą ponoszą również sprawcy transportujący ofiary na miejsce stracenia, pilnujący je na miejscu egzekucji, jak również członkowie jednostki wojskowej zabezpieczającej możliwość przeprowadzenia egzekucji gwałcącej zasady prawa międzynarodowego. Tylko z prawdopodobieństwem określić można liczbę sprawców współdziałających w różnych formach w dokonaniu Zbrodni Katyńskiej jako zbliżoną do 2 tys. osób. Przy nie dających się usunąć wątpliwościach co do liczby sprawców (polska prośba o przekazanie imiennych składów osobowych wszystkich jednostek organizacyjnych i oddziałów NKWD zaangażowanych w wykonanie polecenia z 5.03.1940 r., wyrażona w piśmie Ministra Sprawiedliwości RP z dnia 27 sierpnia 2001 r. do Prokuratora Generalnego Federacji Rosyjskiej nie została spełniona)¹³ powstaje jednak potrzeba poczynienia ustaleń co do kręgu sprawców podle-

¹³ W wystąpieniu z dnia 27.08.2001 r. Minister Sprawiedliwości Prokurator Generalny RP zwrócił się m.in. o „przedstawienie stronie polskiej schematu przekazywania decyzji z dnia 5 marca 1940 r., ze wskazaniem jednostek organizacyjnych NKWD i innych, a także ich składów osobowych, które uczestniczyły w wykonaniu tej decyzji, ze szczególnym uwzględnieniem dokumentacji z egzekucji – rozstrzeliwań „jeńców wojennych” osadzonych w obozach NKWD w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowic oraz obywateli polskich osadzonych w więzieniach Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi, w tym:

- wykazu jednostek organizacyjnych i ich funkcjonariuszy, którzy uczestniczyli w konwojowaniu jeńców do miejsca kaźni,
- wykazu jednostek i funkcjonariuszy biorących udział w egzekucji,
- wykazu funkcjonariuszy zatrudnionych przy transporcie zwłok i ich grzebaniu”.

Prośba obejmowała także przekazanie informacji o zidentyfikowanych wykonawcach i uczestnikach Zbrodni Katyńskiej wraz z adresami, informacją czy żyją oraz danymi o przebiegu ich służby. Zwrócono się także o „poinformowanie strony polskiej o zidentyfikowanych uczestnikach i wykonawcach tej zbrodni z informacją czy odebrane zostały od nich relacje i w jakim charakterze”.

gających odpowiedzialności karnej według prawa Federacji Rosyjskiej.

Przepisy art. 357 i 78 ust. 5 kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej z 1996 r. traktują o nie ulegającej przedawnieniu zbrodni ludobójstwa. Podkreślić jednocześnie trzeba, że przepis art. 18 ustawy o rehabilitacji ofiar represji politycznych z 1993 r., wskazuje szeroki krąg osób, które mogą ponieść odpowiedzialność karną za przestępstwa popełnione w związku z postępowaniami karnymi, które stanowiły represje polityczne. Jako sprawców podlegających odpowiedzialności karnej przepis ten wskazuje w szczególności funkcjonariuszy organów i współpracowników ogólnorosyjskiej „Czeki”, GPU i OGPU, NKWD, MGB, prokuratorów, sędziów, członków komisji specjalnych tzw. „dwójek” oraz „trójek”, a także współpracowników wszystkich innych organów, które miały uprawnienia sądowe i którzy w wykonywaniu swych uprawnień uczestniczyli w aktach represji politycznych. Przepis ten zaznacza jednocześnie, że osoby te ponoszą odpowiedzialność karną określoną przepisami obowiązującego obecnie prawa karnego.

Przepis zaś art. 10 obowiązującego kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej z 1996 r. zakazuje stosowania z mocą wsteczną ustaw karnych, które statuują odpowiedzialność karną, zaostrzają kary lub też w inny sposób pogarszają sytuację prawną osób, które mogłyby zostać oskarżonymi. Oznacza to w istocie, że jakkolwiek zbrodnia ludobójstwa nie ulega przedawnieniu to jednakże krąg sprawców podlegających odpowiedzialności karnej za jej dokonanie należy ustalić na gruncie przepisów obowiązującego kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej. W raporcie krajowym z 1999 r. przedstawiającym stan prawny w Rosji L. B. Obidina stwierdziła jednoznacznie, że zawarty w art. 10 kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej zakaz retroakcji oznacza w istocie, że „teraz nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za czyny podpadające pod pojęcie »ludobójstwa«, choć zbrodnia ta nie ulega przedawnieniu (art. 357 i art. 78 ust. 5 kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej z 1996 r.)”¹⁴

¹⁴ L. B. Obidina [w] A.Eser, J. Arnold (red.): *Strafrecht in Reaktion auf Systemunrecht*, Freiburg im Breisgau 2000, s. 250, 256. Raport Obidiny stanowił podstawę do zaliczenia Rosji

Zaznaczyć należy również i to, że wcześniej obowiązujący rosyjski kodeks karny z 1961 r. także zawierał przepis zakazujący stosowania z mocą wsteczną przepisów pogarszających sytuację prawną sprawców czynów zabronionych co sprawiło, że powołana wyżej ustawa z 1993 r. o rehabilitacji ofiar represji politycznych nie stała się podstawą prawną dla żadnego procesu sądowego przeciwko byłym funkcjonariuszom NKWD – sprawcom zbrodni, których to funkcjonariuszy wskazywała jako ponoszących odpowiedzialność karną za popełnione zbrodnie z zastrzeżeniem, że odpowiedzialność ta powinna zostać ustalona na gruncie przepisów obecnie obowiązującego prawa karnego.

Skonstatować trzeba także, że obowiązujący kodeks karny Federacji Rosyjskiej stanowi w art. 42, że nie popełnia przestępstwa ten, kto wykonuje wiążący rozkaz lub wiążące polecenie. Przepis wskazuje jednocześnie, że za zachowanie wykonawcy sprzecznego z prawem rozkazu lub polecenia ponosi odpowiedzialność karną ten, kto taki bezprawny rozkaz lub polecenie wydał.

Reasumując poczynione ustalenia co do stanu prawnego w oparciu, o które Główna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej prowadzi śledztwo w sprawie Zbrodni Katyńskiej przypuszczać można, że jako sprawcy zostaną wskazani tylko podpisani na poleceniu z 5 marca 1940 r. dokonywania rozstrzeliwania Polaków oraz sprawcy, który skonkretyzowali je nadając mu formę rozkazów na najwyższym szczeblu struktury organizacyjnej, nie zaś wykonawcy tych rozkazów usytuowani niżej w strukturze organizacyjnej w tym bezpośredni wykonawcy. Nie jest jednocześnie pewne czy na jej określenie użyty zostanie termin ludobójstwo ze wskazaniem, że jego ściganie nie ulega przedawnieniu. Pewne wątpliwości w tej mierze budzi wywód zawarty w postanowieniu Głównej Prokuratury Wojskowej z 11.02.2004 r., w którym stwierdzono, że przedawnienie „nie stosuje się w odniesieniu do oficerów, żołnierzy i członków nacjonalistycznej partii Niemiec i jej sojuszników, dokonujących przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojen-

(obok Białorusi) do grupy krajów, które przyjęły „model absolutnej nieodpowiedzialności” sprawców (absolutes Schlussstrichmodell) połączony z rehabilitacją ofiar (mit Rehabilitierung), vide: schemat nr 1 w tomie I tej publikacji.

nych, ponieważ Związek Radziecki poczynając od 1943 r. zobowiązał się do prowadzenia śledztw przeciwko tym osobom¹⁵. Na przedawnienie powołała się ta sama prokuratura w swoim stanowisku z 25.11.2003 r. odmawiającego udzielenia pomocy prawnej w sprawie zabójstwa dwóch Polaków dokonanego w 1945 r. przez funkcjonariuszy NKWD¹⁶.

Można by zatem przypuszczać, że zasadę nieprzedawniania zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych rosyjska prokuratura odnosi tylko do zbrodni popełnionych przez nazistowskich sprawców.

Gdyby jednakże przyjąć, że zbrodnie ludobójstwa i zbrodnie wojenne nie ulegają wg prawa Federacji Rosyjskiej przedawnieniu niezależnie od tego przez władze jakiego państwa zostały popełnione, to mając na względzie treść przytoczonego artykułu 42 kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej ograniczającego odpowiedzialność karną do rozkazodawców i wydających polecenia, przypuszczać by można, że odpowiedzialność karna za zbrodnię katyńską zostałaby ograniczona do wąskiego kręgu sprawców. Do kategorii osób odpowiedzialnych tj. wydających rozkazy i wiążące polecenia rozstrzelania Polaków zostaliby zaliczeni obok sprawców podpisanych na poleceniu z 5 marca 1940 roku również członkowie komitetu specjalnego NKWD ZSSR, a także szefowie trzech obwodowych zarządów NKWD oraz komendanci obozów, w których przebywali polscy jeńcy, jak również naczelnicy więzień Zachodniej Ukrainy i Białorusi, w których więziono cywilne ofiary zbrodni. W sumie więc – choć z naciskiem podkreślić trzeba, że jest to tylko przypuszczenie oparte na przeprowadzonej przez Główną Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu analizie stanu prawnego obowiązującego w Federacji Rosyjskiej – jako sprawców ponoszących odpowiedzialność karną za Zbrodnię Katyńską zo-

¹⁵ Odpowiedź odmawiająca udzielenia pomocy prawnej stronie polskiej w sprawie zabójstwa Polaka dokonanego przez funkcjonariuszy NKWD – śledztwo w sprawie S 53/03/Zk prowadzone przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku.

¹⁶ Śledztwo w sprawie S 41/02/Zk prowadzone przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku.

stałoby wskazanych kilkanaście, do 20 osób, co do których postępowanie karne zostałoby umorzone z powodu ich śmierci.

Ponieważ obowiązujący w czasie dokonania Zbrodni Katyńskiej rosyjski kodeks karny z 1926 r. nie przewidywał odpowiedzialności karnej za ludobójstwo, czyny wykonawców zbrodni mogłyby zostać zakwalifikowane jako zabójstwo (art. 137 tego kodeksu) postępowanie karne zaś w stosunku do tej kategorii sprawców umorzone z powodu przedawnienia.

Takie zakończenie postępowania uczyniłoby bezprzedmiotowymi ustalenia, czy wykonawcy rozkazów działali ze świadomością ich bezprawności a także, czy posłuszeństwo zbrodniczym rozkazom i poleceniom wynikało z obawy o własne bezpieczeństwo w razie odmowy wykonywania rozkazów i poleceń i brania udziału w egzekucjach.

V. Prognozowanie co do sposobu zakończenia śledztwa prowadzonego przez Główną Prokuraturę Wojskową Federacji Rosyjskiej wymaga także uwzględnienia stanowiska Prokuratury Generalnej Ukrainy, oczekiwanego przed ponad dwoma laty przez Prokuraturę Federacji Rosyjskiej¹⁷. Jak poinformowała Prokuratura Generalna Ukrainy w piśmie z dnia 15.08.2002 r. postanowienie o umorzeniu śledztwa w sprawie zamordowania w latach 1937 – 1941 około 10 tysięcy osób, których szczątki znaleziono na terenie „19-20 kwater Dnieprowskiego leśnictwa w pobliżu Bykowni w m. Kijowie” uwzględniało również i to, że wśród ofiar znajdowali się Polacy. W uzasadnieniu postanowienia, w którym zrelacjonowano wyniki ekshumacji napisano: „W niektórych dołach zostały odnalezione szczątki ludzkie, fragmenty munduru wojskowego, różne rzeczy i dokumenty żołnierzy Wojska Polskiego oraz obywateli polskich. Wśród tych rzeczy na uwagę zasługują czapki żołnierzy armii pol-

¹⁷ W odpowiedzi na polskie wystąpienie (powołane w przypisie 13) Prokuratura Generalna Federacji Rosyjskiej w piśmie z dnia 12.11.2001 r. stwierdziła, że „obecnie na terytorium Rosji zostały wykonane wszystkie możliwe czynności śledcze niezbędne do powzięcia ostatecznego postanowienia, które nie może być jednak powzięte wskutek braku materiałów wstępnego śledztwa z Prokuratury Generalnej Ukrainy. Wpływanie materiałów jest pod naszą stałą kontrolą”.

skiej, fragmenty kurtek wojskowych koloru maskującego, wielka ilość zagranicznych butów oficerskich, metalowych guzików z białym orłem, polskie pieniądze, monety, dokumenty, różne przedmioty i rzeczy produkcji polskiej i zagranicznej. Trafiały się rzeczy i przedmioty wyprodukowane w Austrii, na Węgrzech, w Czechosłowacji. Znajdowano polskie kosmetyki, kobiece modele butów polskiej produkcji (t. 14 k. 197-198, 190-193, 183-185; t. 10 k. 167-168; t. 14 k. 224-227). Wszystkie te znaleziska wskazują na to, że wśród pochowanych w pobliżu Bykowni obywatele radzieckich, zostali także pochowani obywatele sąsiedniego Państwa Polskiego¹⁸.

Jak wywodzi dalej uzasadnienie postanowienia końcowego ustalono nazwiska 48 sprawców – funkcjonariuszy NKWD, którzy „brali bezpośredni udział w fałszowaniu spraw karnych, bezpodstawnych aresztowaniach, wszczynaniu i prowadzeniu bezprawnego śledztwa przeciwko niewinnym obywatelom, którzy byli rozstrzelani na podstawie bezprawnych pozasądowych decyzji”. Ustalono także nazwiska 6-ciu prokuratorów wojskowych, którzy „akceptowali aresztowania osób, które nie popełniły zarzucanych im przestępstw, zatwierdzali przeciwko nim akty oskarżenia oraz brali udział w posiedzeniach sądów”. W uzasadnieniu wymieniono także nazwiska 7 „prawników wojskowych – członków sesji wyjazdowej Izby Wojskowej Sądu Najwyższego ZSSR, którzy wydawali wyroki skazujące na najwyższy wymiar kary w stosunku do niewinnych osób, które później zostały zrehabilitowane”. Wymieniono wreszcie nazwiska 5 komendantów NKWD a także naczelnika więzienia, którzy „uczestniczyli w wykonywaniu wyroków i decyzji organów pozasądowych”.

Postępowanie karne w stosunku do zidentyfikowanych z nazwiska sprawców zostało umorzona z równoczesnym wskazaniem dwóch podstaw umorzenia – śmierci sprawcy oraz przedawnienia. Jak można wnioskować z całości wywodu zawartego na 37 stronach uzasadnienia, uznano, że przedawnienie dotyczy popełnionych

¹⁸ W dalszym toku wywodu uzasadnienia napisano „Na 2-gim piętrze bloku znajdowały się żony polskich oficerów”. W konkluzji ustaleń stwierdzono, że „w trakcie prowadzonego śledztwa ustalono, że w Kijowie pochowano ponad 270 oficerów wojska polskiego, byłych obywatele polskich poddanych represjom”.

„przestępstw na zajmowanym stanowisku”. W istocie więc czyny sprawców, którzy decydowali o dokonywaniu aresztowań i egzekucjach zakwalifikowane zostały jako przestępcze nadużycie władzy przez funkcjonariuszy NKWD. Konkluzja uzasadnienia odnośnie tej grupy sprawców rozpoczyna się od stwierdzenia, że popełnili oni przestępstwo przewidziane w art. 206-17 pkt. „b” kk USRR. W następnym zdaniu uzasadnienia napisano: „Jednak, biorąc pod uwagę fakt, że wszyscy funkcjonariusze, którzy brali udział w fałszowaniu spraw karnych, akceptowaniu bezpodstawnego aresztowania, skazywaniu niewinnych, sami byli później skazani na najwyższy wymiar kary – rozstrzelanie, zmarli w obozach, zginęli lub przepadli bez wieści na frontach Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, zmarli wskutek chorób i ze starości, nikt z nich nie przeżył, z uwzględnieniem przedawnienia terminu pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej, sprawa karna przeciwko ww. osobom została umorzona na podstawie pkt. pkt. 3 i 8 art. 6 kpk Ukrainy”.

Co do 5-ciu funkcjonariuszy NKWD – wykonawców egzekucji, przyjęto za podstawę umorzenia postępowania brak cech przestępstwa w ich zachowaniu, gdyż „jako funkcjonariusze, którym powierzono obowiązki wykonywania wyroków organów państwowych, zgodnie z rozkazami wyższych przełożonych oraz komisarza ludowego spraw wewnętrznych USSR, wykonywali tylko swoje obowiązki służbowe, żadnego udziału w fałszowaniu spraw przeciwko aresztowanym nie brali i nie stosowali wobec nich środków przymusu fizycznego”.

Z tego też względu – jak można przypuszczać – brak jest w uzasadnieniu, jako zbędnych, ustaleń, czy wykonawcy rozkazów mieli świadomość bezprawia, które urzeczywistniali oraz czy ich posłuszeństwo rozkazom wynikało z obawy o własne życie w razie odmowy posłuszeństwa.

Zaznaczyć trzeba, że w postanowieniu znajduje się wzmianka o wyłączeniu z dniem wydania decyzji o umorzeniu materiałów dotyczących 270 oficerów wojska polskiego, co do których przyjęto, że ich ciała zostały pochowane „w kwaterach 19-20 Dnieprowskiego leśnictwa obok wsi Bykowania w m. Kijowie”. Do chwili obecnej brak jest informacji o sposobie zakończenia śledztwa w tej wyo-

drębnionej sprawie. Brak jest jednak równocześnie podstaw do przypuszczenia, że końcowe postanowienie dotyczące kręgu sprawców ponoszących odpowiedzialność karną za zamordowanie 270 polskich oficerów opierać się będzie na innych ocenach prawno-karnych aniżeli wskazane w uzasadnieniu umorzenia głównego śledztwa.

Podkreślić należy i to, że w całym wywodzie uzasadnienia postanowienia o umorzeniu śledztwa w sprawie zamordowania ponad 10 tysięcy osób, których szczątki znaleziono w Bykowni nie pojawia się w żadnym miejscu ani pojęcie ludobójstwa ani też pojęcie zbrodni przeciwko ludzkości.

VI. Jeżeli śledztwo prowadzone przez Główną Prokuraturę Wojskową Federacji Rosyjskiej zostanie zakończone poprzez wskazanie, że za Zbrodnię Katyńską ponoszą odpowiedzialność karną tylko sprawcy podpisani na poleceniu z 5 marca 1940 r., nakazujący dokonanie rozstrzelania Polaków oraz sprawcy, którzy skonkretyzowali je nadając mu formę rozkazów na najwyższym szczeblu struktury organizacyjnej, nie zaś wykonawcy tych rozkazów usytuowani niżej w strukturze organizacyjnej, w tym także bezpośredni wykonawcy, to takie postanowienie pozostawać będzie w rażącej sprzeczności ze stanem prawnym obowiązującym w Polsce. Rozkaz wojskowy ani też polecenie władzy nie wyłącza bowiem wg prawa polskiego odpowiedzialności karnej wykonawców za branie udziału w dokonywaniu „zabójstw osób spośród ludności cywilnej albo osób wojskowych lub jeńców wojennych”. Tak rozumiana zaś zbrodnia ludobójstwa dokonana na rękę władzy państwa niemieckiego lub z nim sprzymierzonego nie ulega według prawa polskiego przedawnieniu. Można zatem przewidywać, że postanowienie końcowe Głównej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej wywoła pytanie polskiej opinii publicznej o wszczęcie polskiego śledztwa, którego celem miałyby być m.in. określenie kręgu sprawców Zbrodni Katyńskiej, w tym żyjących, którzy powinni ponieść odpowiedzialność karną na gruncie polskiego i międzynarodowego prawa karnego. O ile jednak możliwym jest poczynienie w ramach polskiego śledztwa ocen prawnych Zbrodni Katyńskiej i wskazanie kręgu wykonawców, o tyle nie wydaje się możliwe zidentyfikowanie z nazwiska

wszystkich zmarłych i żyjących sprawców – wykonawców zbrodni, którzy powinni ponieść odpowiedzialność karną jeżeli ustalenia takie nie zostaną poczynione przez Prokuraturę Federacji Rosyjskiej i udostępnione w ramach pomocy prawnej na potrzeby polskiego śledztwa.

Zaznaczyć jednocześnie trzeba, że stan prawny Federacji Rosyjskiej nie przewiduje możliwości wydania własnych obywateli innemu państwu w celu ich osądzenia, co w szczególności dotyczy sytuacji, w których nie ponoszą oni odpowiedzialności karnej wg wewnętrznego prawa karnego.

W uzasadnieniu odmowy udzielenia pomocy prawnej w sprawie zabójstwa Polaka w okresie wojny przez funkcjonariuszy NKWD Główna Prokuratura Wojskowa Federacji Rosyjskiej przypominała stronie polskiej, że: „Przy ratyfikacji Europejskiej Konwencji o udzielaniu wzajemnej pomocy prawnej w zakresie spraw karnych z 1959 r., Federacja Rosyjska zgodnie z punktem 1 artykułu 23 Konwencji oświadczyła, iż w uzupełnieniu podstaw, przewidzianych 2 artykułem Konwencji, można również odmówić udzielenia pomocy prawnej, >jeśli prowadzenie śledztwa lub wypełnienie orzeczenia w sprawie jest niemożliwe z powodu przedawnienia zgodnie z prawodawstwem Federacji Rosyjskiej< (podpunkt >b< 1 punktu 1 artykułu Prawa Federalnego z dnia 25 października 1959 r. nr 193-FZ >O ratyfikacji Europejskiej Konwencji o udzielaniu wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych i Protokołu Uzupełniającego do tej konwencji<)”¹⁹.

VII. Na zakończenie próby określenia sposobu w jaki Główna Prokuratura Federacji Rosyjskiej może zakończyć śledztwo w spra-

¹⁹ W rozwinięciu tego stwierdzenia dodano: „Oprócz tego, pociągnięcie do odpowiedzialności karnej za przestępstwa, które w Federacji Rosyjskiej uległy przedawnieniu, również jest sprzeczne z podstawowymi zasadami prawodawstwa Federacji Rosyjskiej, w związku z czym zgodnie z art. 17 Umowy pomiędzy Federacją Rosyjską, a Rzeczpospolitą Polską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych odnośnie spraw cywilnych i karnych z dnia 16 września 1996 r., nie ma podstaw do uznania wniosku o okazanie pomocy prawnej. Uwzględniając powyższe, zgodnie z częścią 4 artykułu 457 Kodeksu Postępowania Karnego Federacji Rosyjskiej, prośba o pomoc prawną pozostaje niespełniona i zwrócona” – cyt. z odpowiedzi w sprawie wskazanej w przypisie 15.

wie Zbrodni Katyńskiej zauważyć trzeba tragiczny w swej wymowie paradoks. Polskie śledztwo prowadzone przez prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu mogłoby zrealizować wszystkie wskazane w ustawie cele, tylko wtedy, gdyby Prokuratura Federacji Rosyjskiej uznała Zbrodnię Katyńską za nieulegającą przedawnieniu zbrodnię ludobójstwa ze wszystkimi konsekwencjami w zakresie wskazania ponoszących odpowiedzialność karną za jej dokonanie sprawców polecających, kierowniczych, a także współdziałających w różnych formach przy dokonywaniu zabójstw, jej wykonawców.

Gdyby jednak tak się stało polskie śledztwo okazałoby się zbędne – dziś jednak brak jest podstaw zarówno prawnych jak i faktycznych dla takiego przekonania.

Red. STANISŁAW M. JANKOWSKI

HISTORIA JEDNEGO KŁAMSTWA

„W roku 1944, w lipcu, gdy wojska niemieckie pośpiesznie opuszczały tereny Małopolski Wschodniej, a częściowo także Zachodniej (Rzeszów), okupacyjne władze niemieckie czyniły w Krakowie spieszne przygotowania do ewakuowania urzędów – tak zaczyna się nigdy dotąd niepublikowany „list” z roku 1948¹.

Ten „list” nieźle namieszał w ustalaniu losów dokumentacji katyńskiej, równocześnie kompromitując wiele osób, które cytowany dokument nie tylko przyjęły jako rewelację, ale postanowiły potraktować poważnie i na nim opierać swoją publicystykę.

„Zbiór dokumentów i dowodów rzeczowych z Katynia mieścił się wówczas w Krakowie w Collegium Medicum przy ulicy Grzegorzewskiej 12² – czytamy dalej we wspomnianym „liście”. Zbiory te spakowane były w 9-ciu żelaznych skrzyniach o rozmiarach ca. 30 × 40 × 30 cm.”³

Badacza tematu już w tym momencie porusza informacja o „żelaznych” skrzyniach, skoro wiadomo, że w 1943 roku ze Smoleńska do Krakowa dostarczono drewniane skrzynie wojskowe. Nie mogą też nie zdziwić niewielkie rozmiary wspomnianych skrzynek, w któ-

¹ „List” z tytułcm „Sprawa dokumentów katyńskich”, udostępnił Adam Maccedoński. cyt. dalej jako „List...”.

² Prawdłowo: ulica Grzegórzecka 16.

³ „List”, op. cit.

rych – jak pisze autor „listu” – znajdowały się posegregowane i opisane dokładnie „rzeczy po zamordowanych oficerach polskich w Katyniu: spodnie, bluzy, czapki, rogatywki, dalej buciki, notesy, portfele, portmonetki, papierońnice, cygarniczki, obrączki, pierścionki, zegarki, dokumenty osobiste i różnego rodzaju zapiski. Nadto znajdowały się protokoły oględzin lekarskich, zeznania świadków, fotografie, szkice, plany i dokładny plan miejsca, na którym odkryto masowe groby...”⁴.

Po przeczytaniu tych zdań ze „spisem zawartości” badacz tematu spokojnie może przerwać lekturę, dodając krytyczny komentarz na temat autora cytowanych zdań, który nie tylko w niewielkich rozmiarach skrzyniach próbuje umieścić „buty, spodnie i bluzy, ale też między buty i zegarki wkłada protokoły, zeznania świadków i fotografie, szkice, plany.” Wiadomo dokładnie, że butów, bluz i rogatywek do Krakowa w ogóle nie przywieziono. Wiemy, że ekspertom z Oddziału Chemicznego Państwowego Instytutu Medycyny Sądowej i Kryminalistyki – a oni zajmowali się opisaniem zawartości skrzyń, dostarczonych z miejsca ekshumacji – nie udostępniono żadnych zeznań świadków ani planów miejsca zbrodni. Nasza obecna wiedza jest obszerna, m.in. dzięki odnalezieniu protokołów, na jakie złożyło się tzw. archiwum Jana Zygmunta Robla oraz po dokładnym przeanalizowaniu dokumentacji z roku 1945, gdy w Sądzie Specjalnym Karnym w Krakowie prowadzono śledztwo z numerem R Spec. Rpt.228/45, popularnie określone „katyńskim”.

Część cytowanego „listu” zajmuje opis kontaktów, jakie niemiecki Treuhänder⁵ Collegium Medicum postanawia nawiązać – tu cytujemy dosłownie – „z krakowskimi władzami Armii Krajowej. Oświadczył, że otrzymał z Berlina nakaz zniszczenia dowodów, dotyczących się sprawy katyńskiej i że zdecydowany jest wobec tego oddać wszystkie skrzynie wraz z dowodami do dyspozycji dowództwa AK. Powiedział dosłownie: nam Niemcom nic już z tych dowodów, wam – Polakom mogą się one jeszcze przydać”⁶.

⁴ „List”, op. cit. s. 2.

⁵ Powinno być: Treu-hander (niem.) – powiernik, komisarz zarządzający, wykonawca.

⁶ „List”, op. cit.

Każdemu, kto interesował się losami wspomnianych skrzyń wiadomo, że w okresie czerwiec 1943 – jesień 1944 o ich losie nie decydował Treu-hander budynku Collegium Medicum, ale dyrektor Państwowego Instytutu Medycyny Sądowej i Kryminalistyki – dr Werner Beck, a skrzynie przechowywano i ich zawartość poddawano badaniom w budynku wspomnianego Instytutu przy ulicy Kopernika 7. Do Collegium Medicum dotarły w drugiej połowie lub pod koniec lipca 1944 roku.

Nowe rozkazy zwierzchników – jeśli mielibyśmy wierzyć autorowi „listu” – zmieniają jednak decyzję wspomnianego Treu-handera. Skrzynie wraz z dowodami nie mają być zniszczone, ale dostarczone do Berlina i wówczas – czytamy – „zaistniała konieczność zabrania skrzyń z dowodami katyńskimi siłą”⁷. Dowodzony przez autora „listu” oddział specjalny Armii Krajowej o kryptonimie „Czekolada” miał wykonać zadanie przejścia skrzyń, a decyzje o akcji zapadły w „dowództwie Wojskowej Służby Ochrony Powstania w porozumieniu z wodzem naczelnym”⁸. Warto w tym miejscu dopisać komentarz, że Wojskowa Służba Ochrony Powstania nie miała „oddziałów specjalnych” do wykonywania zadań typowo dywersyjnych, a żadnemu z badaczy struktur konspiracyjnych w Okręgu Krakowskim Armii Krajowej nie jest znany kryptonim oddziału „Czekolada”.

Po aresztowaniach w strukturach WSOP – jak czytamy w dalszej części omawianego „listu” – dywersja miejska oddz. „Żelbet” ma skrzynie zabrać, a następnie przekazać „Czekoladzie”. Autor informuje o aresztowaniu zlecającego zdobycie skrzyń płk. Stanisława Lewickiego, co dowodzi, że miał jakieś informacje o akowskiej konspiracji pod Wawelem, bowiem wspomnianego dowódcę krakowskiego WSOP rzeczywiście dopadli gestapowcy w pierwszych dniach sierpnia 1944. Nie było natomiast – chociaż w „liście” o tym czytamy – żadnej próby odbicia go z więzienia. Nie było, gdyż AK w Krakowie nie miałyby w sierpniu siły do wykonania podobnej akcji zbrojnej, a jednostki przygotowywano raczej do akcji „Burza”...

⁷ tamże, s. 2.

⁸ tamże, s. 2.

„Z początkiem września, dokładnie w nocy z 2-ego na 3-ego, skrzynie, mieszczące w sobie dowody sprawy katyńskiej, zostały z Collegium Medicum zabrane dwoma autami ciężarowymi i w trzech etapach przewiezione do wsi Kocmyrzów, w kierunku na poł. wschód od Krakowa (odległość ok. 30 km.) przysiółek „Luborzycza”. Od dywersji miejskiej „Żelbet” skrzynie te odebrał oddział powstańczy „Czekolada”, przy czym nikt z ludzi, wchodzących w skład obydwóch oddziałów nie orientował się w zawartości skrzyń”⁹.

Czytelnik tego fragmentu ma prawo zastanawiać się, jak to możliwe, aby żołnierze „Żelbetu”, wywożący skrzynie z Collegium Medicum nie wiedzieli, co wkładają na pakę ciężarówki. Bardziej chyba istotne jest pytanie o dziewięć skrzynek o rozmiarach nie większych od średniej walizki, dla których przewożenia wykorzystuje się – jak czytamy w omawianym dokumencie – „dwie ciężarówki w trzech etapach”. Dodajmy, że z Krakowa do Luborzycy nie ma nawet 20 kilometrów, a Kocmyrzów znajduje się w kierunku na północny wschód od Krakowa.

Skrzynie – jeśli wierzyć autorowi – zostają zakopane na posesji Jana Walczaka, plutonowego O.P. „Czekolada” „na głębokości 1 m 20 cm w ziemi, między dwoma torami kolejowymi”¹⁰, a właściciel posesji jeszcze w marcu 1947 r. jest przekonany, że znajduje się w nich broń i dokumenty AK.

Autora „listu”, dwukrotnie aresztowanego przez funkcjonariuszy UB, ale – co wyraźnie podkreśla – nigdy nie indagowanego o sprawę dokumentów katyńskich, zastanawia fakt, że „władze sowiecko-polskie nieznanymi bliżej drogami dowiedziały się o wywiezieniu skrzyń i o ukryciu ich przez członków A.K.”¹¹

„Odnalezieniem tych skrzyń w roku 1946 ma zająć się – pisze autor – jeden z najzdolniejszych prokuratorów Specjalnego Sądu Karnego w Krakowie, dr Roman Martini”. Zadaniem Martiniego jest „zebranie materiału i przygotowanie procesu katyńskiego w jak

⁹ „List”, op. cit. s. 3.

¹⁰ tamże.

¹¹ „List”, op. cit.

najszybszym terminie, w tym sensie, że proces ten ma za zadanie udowodnić ponad wszelką wątpliwość, że sprawcami mordu katyńskiego są Niemcy”¹².

Autor listu wie, że Martini „rozmawiał przez 3 godziny” ze zlecającym mu zadanie ministrem sprawiedliwości Świątkowskim, a zwierzchnik „nadmieniał, że dowody sprawy katyńskiej zostały przez członków AK z Collegium Medicum wykradzione i ukryte w nieznanym bliżej miejscu”. I gdyby Martini natknął się w czasie śledztwa na ślad owych skrzyń „ma natychmiast połączyć się bez względu na porę i bez względu na miejsce, gdzie on. t.j. Świątkowski będzie się wówczas znajdował”. Wydał też [Świątkowski] odpowiednie polecenie w ministerstwie, że gdyby Martini dzwonił, należy go natychmiast odszukać i połączyć.

Świadczy to o wadze – komentuje autor „listu” – jaką przywiązują władze warszawskie do ukrytych skrzyń z dowodami”¹³. Aż prosi się w tym miejscu o komentarz, że wspomniany w „liście” prokurator już w czerwcu – pierwszym miesiącu śledztwa, po przesłuchaniu kierownika Oddziału Chemicznego Państwowego Instytutu Medycyny Sądowej i Kryminalistyki, dr. Jana Zygmunta Robla oraz kilku jego najbliższych współpracowników,¹⁴ dowiedział się o wywiezieniu skrzyń z dokumentacją katyńską przez specjalny oddział niemiecki w pierwszych dniach września 1944 roku.

„Z wrodzoną sobie energią – podkreśla natomiast autor omawianego „listu” – dr Martini jako przedwojenny prokurator (przed wojną był prokuratorem przy S.O. w Kielcach) wszczął dochodzenie. Przesłuchał trzech robotników fabryki Zieleniewski w Krakowie, którzy jako delegaci byli przez Niemców zawiezieni na miejsce mordu. Następnie przesłuchał księdza, który odprawiał mszę żałobną na miejscu mordu oraz prof. dr. Olbrychta, który na polecenie władz niemieckich był obecny przy ekshumacji zwłok. Nadto szeregi świadków, którzy sami zgłaszali się do dr. Martiniego, przede

¹² tamże.

¹³ „List”, op. cit. s. 3.

¹⁴ Protokoły przesłuchań: Jana Z. Robla w dniu 21 VI 1945, Irmy Fortner oraz Jana Cholewińskiego w dniu 27 VI 1945, aktualnie sygn. BUKr IPN Kr 2/2/1.

wszystkim żony po zamordowanych i żołnierze polscy, b. jeńcy sowieccy, wracający właśnie do kraju”¹⁵.

Jeśli wspomnieć przysłówie o człowieku, który „słyszał, że dzwonią, ale nie wiedział, w którym kościele”, to tak powinno się powiedzieć o autorze kilku przytoczonych wyżej zdań.

Przesłuchiwanym przez prokuratora Martiniego robotników z fabryki Zieleniewskiego nie było trzech, a tylko jeden – Franciszek Urban Prochownik¹⁶. Prowadzący śledztwo nie tylko tego świadka przesłuchiwał, ale polecił go aresztować i zamierzał postawić przed sądem jako współpracującego z władzami niemieckimi¹⁷. Po przesłuchaniach przez Martiniego ksiądz kanonik Stanisław Jasiński, który w kwietniu 1943 roku – na polecenie kardynała Sapiehy – uczestniczył w delegacji polskiej, odwiedzającej miejsce zbrodni, zrezygnował z pomawiania o zbrodnię Rosjan¹⁸. Nie było wśród świadków „licznych żon zamordowanych”, które – jak pisze autor „listu” – same się miały zgłaszać do prowadzącego dochodzenie. Prokurator Martini przesłuchiwał wdowę po zidentyfikowanym i ekszhumowanym w roku 1943 w Katyniu generale Mieczysławie Makarym Smorawińskim oraz dzieci zamordowanego. Helena Smorawińska¹⁹, jej córka Maria²⁰ i syn Jerzy²¹ zachowali się – jak wynika z protokołów – bardzo ostrożnie. Mówili o próbach niemieckich propagandystów, starających się ich włączyć do nagłaśniania ujawnionej zbrodni, o swojej godnej wobec Niemców postawie (nie uczestniczeniu w mszy świętej żałobnej w Lublinie), natomiast – na

¹⁵ tamże.

¹⁶ Protokół przesłuchania świadka Franciszka Urbana Prochownika, sygn. BUKr. IPN Kr. sygn. 2/2/1, t. I, k. 16-19. Szerzej na ten temat w książce Stanisława M. Jankowskiego i Ryszarda Kotarby, *Literaci a zbrodnia katyńska – 1945*, Kraków 2003.

¹⁷ *Literaci a zbrodnia katyńska – 1945* op. cit. s. 95-98.

¹⁸ Protokół przesłuchania świadka księdza Stanisława Jasińskiego, sygn. BUKr. IPN Kr. sygn. 2/2/1, t. I, k. 2-7.

¹⁹ Protokół przesłuchania świadka Heleny Smorawińskiej, sygn. BUKr. IPN Kr. 2/2/1 t. III k. 538-541.

²⁰ Protokół przesłuchania świadka Marii Smorawińskiej, sygn. BUKr. IPN Kr. /2/1 t. III k. 43-544.

²¹ Protokół przesłuchania świadka Jerzego Smorawińskiego, sygn. BUKr. IPN Kr. /2/1 t. III, k. 542.

co liczył prokurator – nie wskazali Niemców jako winnych zbrodni w Katyniu.

Zawarta w cytowanym fragmencie „listu” informacja o obecności profesora Olbrychta na miejscu ekshumacji w Lesie Katyńskim nie ma nic wspólnego z prawdą. Po aresztowaniu przez gestapo w czerwcu 1942 profesor Jan Stanisław Olbrycht od 13 lipca 1942 do 5 maja 1945 więziony był w obozach koncentracyjnych; najpierw w Oświęcimiu, a następnie w Mauthausen. Pod koniec roku 1945, wspólnie z profesorem Sergiuszem Siengalewiczem, podjął aktywną współpracę z prokuratorem Martinim. Za wysokie, jak na ówczesne warunki honorarium, przygotowali opinię sądowo-lekarską, która zdecydowanie zaprzeczała opublikowanym wynikom ekspertyzy, dokonanej przez międzynarodowy zespół lekarzy na miejscu zbrodni w roku 1943. I wyjaśniała, dlaczego nie można oskarżać o zbrodnię strony sowieckiej. Opinia profesorów Olbrychta i Siengalewicza pozwoliła prokuratorowi Martinemu na zakończenie śledztwa²².

Autor omawianego „listu” nigdy nie widział ekspertyzy, podpisanej przez obu profesorów, podobnie jak innych protokołów zeznań. Gdyby miał dostęp do tego dokumentu, to zapewne nie odważyłby się napisać, że „wszystkie zeznania, a przede wszystkim protokołów, złożony przez prof. Olbrychta był druzgocący dla Sowietów”²³. I dodać, iż jeden z [przesłuchiwanym] żołnierzy miał zeznać o dokonywaniu rozstrzeliwań przez „specjalny oddział NKWD z Moskwy, któremu zakazano rabować ofiary po dokonaniu mordu”²⁴. Ten zakaz rabowania – zdaniem autora „listu” – ma wyjaśniać, dlaczego przy zwłokach zamordowanych „znaleziono zegarki złote i pierścionki”... Gdyby autor miał dostęp do dokumentacji katyńskiej lub rozmawiał z kimś, obecnym na miejscu ekshumacji, to dowiedziałby się, że przy zgładzonych znaleziono jedynie kilka zegarków, bowiem – co zanotował przed egzekucją major Solski – odbierano im zegarki w czasie rewizji, po dowiezieniu do Lasu Katyńskiego²⁵.

²² Opinia sądowo-lekarska, sygn. BUKr. IPN Kr. t. III k. 577-590.

²³ „List”, op. cit. s. 4.

²⁴ tamże.

²⁵ Solski Adam, *Notatnik z koperty opatrzonej sygnaturą o490 [w:] Pamiętniki znalezione w Katyniu*, s. 105.

Śmierć prokuratora Martiniego

Za najważniejszą część omawianego „listu” można uznać fragment tego dokumentu, poświęcony śmierci prokuratora Martiniego. Zdaniem autora został on telefonicznie wezwany do stolicy z początkiem marca 1946 przez swojego zwierzchnika, ministra Świątkowskiego. „Nakazano mu przybyć natychmiast wraz z aktami dot. dochodzeń – czytamy. – Dr Martini obawiał się jechać do Warszawy z tego rodzaju wynikami i twierdził, że z Warszawy już nie wróci, nie mniej jednak jako sumienny prokurator zabrał akta i na audiencję stanął się. Po powrocie z Warszawy dr Roman Martini chodził bardzo przygnębiony i twierdził wobec swych najbliższych przyjaciół: kpt. Kora T., mgr. Józefa Góralika, wiceprokuratora S.O. w Krakowie i mgr. Heynera Stanisława, adwokata z Krakowa (ul. Wrzesińska 7), że wkrótce zginie i na wszelki wypadek zapoznał nas z treścią swego elaboratu (...). Z końcem marca t.j. dokładnie w dwanaście dni po powrocie z Warszawy został prokurator dr Roman Martini zamordowany we własnym mieszkaniu w Krakowie, przy ul. Krupniczej 10. Upozorowano mord rabunkowy, jednakże akta sprawy katyńskiej zniknęły również z mieszkania. Dr Roman Martini zamordowany został łomem żelaznym i sztyletem, przy czym głowę miał całkowicie zmasakrowaną, gdyż zadano mu 19 ran tłuczonych, a następnie poderżnięto gardło sztyletem...”²⁶

Z trzech podanych w liście nazwisk przyjaciół prokuratora Martiniego dwa trzeba poprawić: Heyner to mecenas Stanisław Heynar, a sędzia Góralik nazywał się Góralczyk. Zdumiewa sugestia, że pod trzecim z nazwisk ukrywa się autor „Listu”, podający w tym miejscu swój stopień kapitana i nazwisko „T. Kora”. W zachowanym do dzisiaj dokumencie²⁷ kontrwywiadu KO AK jako kapitana o pseudonimie „Kora” wymieniono dr Zbigniewa Słowikowskiego, jesienią 1944 roku starającego się zakładać w Krakowie struktury organizacji „Wojsko Polskie”, przygotowywanej do współpracy

²⁶ „List”, op. cit.

²⁷ Dokument w zbiorach prywatnych Stanisława Dąbrowy-Kostki.

z kolaboracyjnym tzw. Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego.

Autor „listu” podaje szereg nieprawdziwych informacji na temat zabójstwa prokuratora Martiniego. Rany zostały zadane kluczem monterskim, a nie łomem – jak napisano w „liście”. Sekcja ujawniła nie 19 ale „12 ran tłuczono-miażdżących powłok czaszki, połączonych z wielokrotnym strzaskaniem kości sklepienia i podstawy czaszki i rozległym uszkodzeniem mózgowia”²⁸. Stwierdzono cztery rany klute, wśród których była jedna rana kluta szyi i trzy rany klute klatki piersiowej²⁹. Różnica między omawianym dokumentem a nieznanym autorowi, odnalezionym wiele lat później protokołem sekcji nie ma jednak znaczenia, natomiast istotniejsza wydaje się wiadomość o upozorowaniu mordu rabunkowego i zaginięciu akt sprawy katyńskiej. Zbrodni wcale nie upozorowano, gdyż z mieszkania Martiniego zginęły m.in. dwa jego ubrania, znalezione następnie w szafie zabójcy. Buciki, bransoletkę, zegarek – jak okazało się w śledztwie – zabójcy sprzedali.

A akta śledztwa katyńskiego; korespondencja z różnymi instytucjami, ze zwierzchnikami w Warszawie, razem kilkaset stron różnych dokumentów oraz protokołów przesłuchań ponad 150 świadków? Zabójcy wcale nie byli zainteresowani dokumentacją, a gdyby nawet, to prokurator nie miał jej w domu, ale w szafie, w swoim gabinecie Sądu Specjalnego Karnego. Akta sprawy karnej z numerem Nspec. Rpt. 228/45 istnieją nadal, chociaż przez wiele lat były niedostępne dla badaczy. Pod koniec roku 2002 i w pierwszej połowie roku 2003 spędziłem nad ich analizowaniem wiele godzin. Obecnie w każdej chwili można do nich zajrzeć w Wieliczce, w archiwum krakowskiego oddziału Instytutu Pamięi Narodowej³⁰.

Tylko zbliżony do prawdy jest fragment „listu” z informacjami o aresztowaniu zabójców, ich procesie, wreszcie ucieczce jednego ze sprawców, Stanisława Lubicz Wróblewskiego, z krakowskiego więzienia św. Michała. Autor myli się pisząc o ucieczce sprawcy „trzy

²⁸ Józef Bratko, „Dlaczego zginął, prokuratorze” s. 43-44.

²⁹ tamże.

³⁰ Aktualna sygnatura BUKr. IPNKr. Sygn. 2/2/1.

dni po aresztowaniu”, bowiem Wróblewski umknął z więzienia po trzech tygodniach od dnia aresztowania i po wyjaśnieniu śledczym motywów zbrodni³¹.

Te różnice nie mają żadnego znaczenia. Kłamliwe są natomiast zdania, że po ujęciu Wróblewskiego „żaden proces przeciwko niemu nie odbył się i sprawa poszła w zapomnienie”³². W czerwcu 1947 roku sprawca zbrodni stanął przed Rejonowym Sądem Wojskowym.

„Co skłoniło oskarżonego do zamordowania prok. Martiniego – takie pytanie sędziego zanotował jeden z opisujących rozprawę dziennikarzy.

– Zasadniczym motywem tego czynu była moja miłość do Jolanty Słapianki oraz zemsta za uwiedzenie jej.

– Czy oskarżony sam mordował ?

– Tak, sam, bez niczyjej pomocy...”³³.

Sąd skazał oskarżonego Wróblewskiego na karę śmierci. Wyrok wykonano w starym forcie, przylegającym do więzienia Montelupich w Krakowie. Zgon skazanego został stwierdzony przez lekarza więziennego, dr Eryka Dormickiego w dniu 31 lipca 1947 roku o godzinie 21.15³⁴. Zachowały się do dzisiaj dokumenty z przebiegu rozprawy, a nawet wykonania wyroku...

Obok ewidentnych niedomówień czy przekłamań w omawianym „liście” nie brakuje elementów tajemniczości, mających potwierdzać tezę autora o innych od rabunkowego motywach zbrodni.

„Już w czasie pierwiastkowego śledztwa – pisze autor omawianego „listu” – Maklakiewiczówna kilkakrotnie oświadczyła sędziemu śledczemu S.O. w Krakowie, mgr. Kobylarzowi: „Ach, panie sędzio, gdybym ja mogła powiedzieć Panu całą prawdę, ale niestety nie mogę, bo chcę żyć, a i pan jest młody i szkoda by było pana”. Mimo nalegań jednak więcej powiedzieć nie chciała...”³⁵.

Trudno o komentarz, bo trzeba by było zastanawiać się, czy i w jakich okolicznościach autor uzyskał tę informację od sędziego Bolesława Kobylarza. Żadne z dostępnych obecnie protokołów przesłuchań Jolanty Słapa (ze względu na nazwisko ojczyzna nazywanej tutaj Maklakiewiczówną) nie potwierdzają obaw przed jakimś tajemniczym zagrożeniem dla jej życia. Zbierając materiał do książki o zabójstwie prokuratora Romana Martiniego Józef Bratko odwiedził kobietę w roku 1995. Wiadomo było już w tym czasie doskonale, kto zmasakrował polskich oficerów w Katyniu i sprawców szukali nawet rosyjscy prokuratorzy wojskowi. Nie istniały żadne ograniczenia w udzielaniu informacji, więc Bratko pytał o kulisy zbrodni z roku 1946. I o kogoś, kto – według pojawiających się od czasu do czasu sugestii – mógł namówić młodych ludzi, aby ze sztyletem i monter-skim kluczem pojawili się u prokuratora Romana Martiniego wieczorem 30 marca 1946 roku.

– To ja narozrabiałam – oświadczyła kobieta, która jednemu kochankowi pomagała kiedyś w zabójstwie innego i za współudział w tej zbrodni trafiła za kraty na 15 lat. Ale – dodać trzeba – wyszła wcześniej, po nawiązaniu kontaktu z Urzędem Bezpieczeństwa³⁶.

Autor „listu”, który tutaj jest analizowany, wspomina o zainteresowaniu jego osobą przez Urząd Bezpieczeństwa, a nawet przez Wojewódzki Komitet PPR w Katowicach. Nie pisze wprost, czy intensywne zainteresowanie „miało jakiś związek ze sprawą katyńską czy też chodziło o działalność na stanowisku przewodniczącego miejskiej komisji lokalowej, na które to stanowisko – jak pisze – „mimo, że był bezpartyjny, wybrany został przez Miejską Radę Narodową w Katowicach znaczną większością głosów, wbrew dyrektywom Woj. Komitetu PPR”³⁷.

Z czasem „zainteresowanie” ze strony partii i bezpieki zmienia się – jak pisze autor – w decyzję o [jego] zlikwidowaniu, „podjętą na posiedzeniu Woj. Komitetu PPR”. Wspomina o swojej ucieczce, skonfiskowaniu jego rzeczy, usunięciu rodziny i „kotle” w mieszkaniu, o prasowej kampanii, w czasie której poszukiwanego listami

³¹ Stanisław Lubicz Wróblewski został aresztowany w piątym dniu śledztwa, 4 kwietnia 1946, a z więzienia uciekł nad ranem 26 kwietnia 1946. Ponownie aresztowano go 31 grudnia 1946 roku.

³² „List”, op. cit. s. 4.

³³ K. J., *Miłość do Jolanty Słapianki – zasadniczym motywem zbrodni Wróblewskiego* [w:] „Echo Krakowa”, Kraków 1947, nr 158.

³⁴ Józef Bratko, op. cit. s. 210-211.

³⁵ „List”, op. cit. s. 4.

³⁶ Rozmowa nagrywana i notowana z Józefem Bratko w dniu 29 marca 2004 r.

³⁷ „List”, op. cit. s. 5.

gończymi autora nazywano angielskim szpiegiem. Ujawnia szczegóły pościgu, informując, że posterunki UB i milicji, „zatrzymywały samochody na wszystkich drogach w kraju, aby go odnaleźć”, a rozlepienie listów gończych w całym kraju ocenia jako „fakt bez precedensu”. Te intensywne poszukiwania świadczyłyby – pisze – o tym, że władze regime-owe „musiały wpaść na ślad ukrycia dokumentów w sprawie katyńskiej”³⁸.

Jak polemizować z podanymi wyżej, a wyglądającymi na fantazję informacjami o poszukiwaniach „angielskiego szpiega”?

Wystarczy przejrzeć wydawane w tym czasie na Śląsku gazety. Ani w „Dzienniku Zachodnim” ani w „Trybunie Robotniczej” nie było z a d n e j kampanii prasowej przeciwko b. kierownikowi – jak się przedstawia autor – Miejskiej Komisji Lokalowej w Katowicach. W roku 1946 i 1947 w żadnej z tych gazet w ogóle nie drukowano tzw. „listów gończych”...

Ostatnie zdanie „listu” to informacja, że „podpisanemu udało się wraz z rodziną przedostać kutrem rybackim do Szwecji w 7 miesięcy po wydaniu nakazu aresztowania”³⁹. Niestety fakt nie do sprawdzenia. Można tylko przyjąć do wiadomości informację, podaną przez podpisanego pod ostatnim zdaniem „mgr. Gorączkę Mieczysława”, podobnie jak wierzymy, iż „list” napisał w Lund, w dniu 2 stycznia 1948.

Z dokumentacji śledczej, przygotowanej przed procesem sprawców zbrodni – i istniejącej, co wyraźnie podkreślam: do dnia dzisiejszego – wiadomo, że Roman Martini miał znajomego o nazwisku Mieczysław Gorączko. W sobotę, 30 marca 1946 roku, w dniu śmierci prokuratora, obaj panowie o godzinie osiemnastej mieli spotkać się w odwiedzanej wspólnie – i dość często – „Gospodzie u Wierzynka”⁴⁰.

Być może Mieczysław Gorączko nie byłby indagowany przez oficerów śledczych milicji, gdyby nie ujawnienie jego nazwiska w czasie przesłuchania Stanisławy Martini, wdowy po zamordowa-

³⁸ „List”, op. cit. s. 5.

³⁹ tamże.

⁴⁰ Józef Bratko, op. cit. s. 48-49.

nym. Bez trudu ustalono, że związek kierowniczkki kawiarni „Fregata” i prokuratora Sądu Specjalnego Karnego nie należał do udanych. Wdowa to potwierdziła, dodając wiele szczegółów o zachowaniu męża oraz o jego znajomościach z różnymi kobietami, na co – jak wyjaśniła – „patrzyła z dużą wyrozumiałością”, podobnie jak na częste wizyty w „Gospodzie u Wierzynka”⁴¹. W czasie przesłuchania kelnerki z tej gospody, Janiny Despot-Zenowicz, pojawiły się nazwiska kilku osób, w których towarzystwie przesiadywał Roman Martini⁴². Wśród innych nazwisko Mieczysława Gorączki. Jego zeznania pokazały prokuratora z zupełnie innej strony.

Gorączko nie ukrywał, że prowadzili wspólnie rozmaite interesy handlowe, a Roman Martini otrzymywał prowizję od transakcji, nawet i od tych, które – jak wyjaśnił przesłuchiwany – „nie doszły do skutku”. Oficerowie śledczy dowiedzieli się także od świadka o planowanym przez zamordowanego zerwaniu z Sądem Specjalnym Karnym i zamiarze założenia kancelarii adwokackiej w... Katowicach. Na Śląsk chciała się też przeprowadzić żona prokuratora, niezadowolona ze słabych dochodów z prowadzonej w Krakowie „Fregaty”. W protokole przesłuchania nie brak wyjaśnień świadka na temat tego, co robił w sobotę, 30 marca, kiedy to zrezygnował z wyjazdu do Krakowa, na zaplanowane na godzinę osiemnastą spotkanie z prokuratorem Martinim. Niewiele informacji uzyskali natomiast przesłuchujący o przyjaciółce zamordowanego – Jolancie, której narzeczony – Stanisław Wróblewski „widział w niej anioła”⁴³.

Z pierwszego protokołu zeznań wynika, że opowiadanie o przyjaciółce autora „listu” i zamordowanego prokuratora nie jest zgodne z prawdą. Mieczysław Gorączko bez najmniejszych skrupułów opowiedział oficerowi śledczemu rozmowę z Romanem Martinim, który o zarażenie go chorobą weneryczną podejrzewał swoją przyjaciółkę – Jolantę, córkę dyrektora Filharmonii. Podejrzenia zamordowanego prokuratora ujawniono również w czasie procesu jego nastoletniej kochanki, w sprawozdaniach sądowych nazwanej „dziewką, zara-

⁴¹ Józef Bratko, op. cit. s. 37-38.

⁴² tamże, s. 39.

⁴³ Józef Bratko, op. cit. s. 47-49.

żoną syfilisem”, którą do zbrodni pchnęła „chęć zysku, rabunku, zimny plan zdobycie kilku ubrań i cenniejszych przedmiotów”⁴⁴.

O znajomości prokuratora z 17-letnią Jolantą Słapą opowiadał też świadek Gorączko podczas jej procesu w maju 1946 roku.

„Martini był nią bardzo zainteresowany – czytamy w sprawozdaniu prasowym. – Podobała mu się tylko fizycznie. Pod względem moralności charakteryzował ją wybitnie ujemnie. Zwłaszcza po dwudniowej eskapadzie autem do Krzeszowic wyraził się o oskarżonej zupełnie nieprzychylnie.

Obrona zapytuje, czy świadek wie, że śp. dr Martini lubił alkohol.

Świadek przyznaje, że miał „zamiłowanie do alkoholu”⁴⁵.

Ani słowa o tych zeznaniach na sali sądowej nie znajdziemy w cytowanym wcześniej „liście”, który – jeśli wierzyć wpisanej na końcu dacie – napisany został 2.I.48.

Co ujawniono w „Dagens Nyheter”?

Ani słowa o tych zeznaniach nie ma także w artykule, wydrukowanym w Sztokholmie 13 lutego 1948 w piśmie „Dagens Nyheter”. Podstawę tekstu stanowią „rewelacje” o ukryciu skrzyń katyńskich i zabójstwie prokuratora Martiniego. Wiele pism na świecie wzięło ten artykuł za zgodny z faktami, przedrukowało lub postanowiło obszernie omówić. W marcu 1948 roku tygodnik „Głos Polski” w Argentynie dał artykułowi tytuł „NKWD i Katyń – rewelacje Dagens Nyheter”⁴⁶.

„Pismo to zamieszcza rewelacje znanego prawnika polskiego,

który był wysłany w misji do Katynia i stwierdzić miał, że mord katyński stanowi ponad wszelką wątpliwość dzieło Rosjan – czytamy w „Głosie Polskim”. – Po zakończeniu działań wojennych rząd warszawski wysłał niejakiego dr Romana Martini celem przeprowadzenia w tej sprawie nowych dochodzeń. Władze sowieckie upoważniły go do przeprowadzenia dochodzeń na miejscu. Jednakże w miarę jak praca ta postępowała, Martini utwierdził się coraz bardziej w przekonaniu, że masakra została dokonana przez NKWD. Powrócił on do Warszawy z nazwiskami niektórych sprawców oraz szeregiem innych danych i szczegółach (*tak w tekście – dop. mój SMJ*) nie mając żadnej wątpliwości, jaki dalszy los go czeka”⁴⁷.

Autor tego tekstu nie zna absolutnie realiów i sytuacji politycznej w Polsce roku 1945. Nie zastanawia się nad tym, że prokurator Martini nie miał najmniejszego zamiaru wybierać się do ZSRR, a gdyby nawet chciał – żaden z jego warszawskich zwierzchników ani władze sowieckie nie pozwoliłyby mu tam pojechać i prowadzić śledztwa na miejscu zbrodni. Przeczytał w „Dagens Nyheter” o wyjeździe Martiniego „z upoważnienia władz sowieckich” – i powtórza te informacje bez najmniejszych zastrzeżeń. Fragment artykułu sztokholmskiego pisma w całości trafia jednak do „Głosu Polskiego”.

„W dwa tygodnie później – czytamy – dr Martini został zamordowany, jednakże zdążył on jeszcze przedtem przekazać część zebranych dowodów jednemu ze swych przyjaciół, któremu udało się następnie przedostać do Szwecji, gdzie stara się on obecnie podać do publicznej wiadomości owe szczegóły”⁴⁸.

„Głos Polski”, podobnie jak szwedzkie pismo „Dagens Nyheter” nie podaje nazwiska „przyjaciela dr Martiniego, któremu udało się zbiec do Szwecji”, ale każdy, kto zwrócił uwagę na nazwisko autora cytowanego na wstępie „listu”, domyśla się, że chodzi tutaj o Mieczysława Gorączkę.

Nie ma tego nazwiska w kolejnym tekście polskiego tygodnika w Buenos Aires, udostępnionym czytelnikom już po kilku dniach na

⁴⁴ *Bagno moralne i ohyda. Dlaczego zamordowano prok. Martiniego* [w:] „Echo Krakowa”, Kraków 1946, nr 30. W czasie jednego z przesłuchań St. Lubicz Wróblewski oświadczył, że „Jolanta wyjawiała mu, że Martini ją zgwałcił i zaraził luesem”, cyt. za J. Bratko, *Dlaczego zginął, prokuratorze*, s. 175.

⁴⁵ *Proces 17-letniej morderczyni. Wyrok: 15 lat więzienia*. [w:] „Echo Krakowa” 1946, nr 79.

⁴⁶ „Głos Polski”, Buenos Aires, 5 marca 1948, nr 2091.

⁴⁷ tamże.

⁴⁸ „Głos Polski”, op. cit.

trzeciej stronie „Głosu Polskiego”⁴⁹. Roman Martini nazwany zostaje „sędzią”, jego śledztwo umiejscowione w roku 1946, a śmierć postanowiono datować na 12 marca roku 1947, chociaż – jak wspomniałem nieco wyżej – nie żył wówczas od roku.

Z artykułu poznać można nie tylko nieprawdziwą datę śmierci Romana Martiniego. Opierając się na „Dagens Nyheter” redaktor „GP” pisze, że zabójcami była „para młodych PPR-owców, Stanisław Wróblewski i Jolanta Maklakiewiczówna (córka byłego dyrektora Filharmonii w Warszawie)”⁵⁰. „Cel tego zabiegu PPR, na rozkaz moskiewskiego NKWD nie został osiągnięty, gdyż większość materiałów śledczych, zebranych przez Martiniego znajduje się w Polsce w bezpiecznym ukryciu. Martini przeczuwał swój los i na kilka dni przed śmiercią zdeponował najważniejsze dokumenty w pewnych rękach”. Jedna z osób zaufanych Martiniego znajduje się obecnie w Szwecji i udzieliła obszernego wywiadu „Dagens Nyheter”⁵¹.

Kto zwracał uwagę na informacje o „przyjacielu Martiniego, zbiegłym do Szwecji” domyśla się, że redaktorzy „Dagens Nyheter” przeprowadzili wywiad z Mieczysławem Gorączką.

Nie tylko uzyskali wywiad (relację ?), ale także poznali podane w dalszej części artykułu „nazwiska funkcjonariuszy NKWD, którzy wykonali masakrę w Katyniu: „Buriakow, Lew Rybak, Chaim Finberg, Abraham Borusowicz, Borys Kucow, Iwan Siekanow, Osip Lisak” – podaje „Głos Polski” w ślad za pismem ze Sztokholmu⁵². I na dodatek informuje, że „w aktach [Martiniego] znajdowały się listy i gazety znalezione przy trupach w masowym grobie z datami 1 kwietnia 1940”⁵³. Dowiedzieć się można z artykułu, iż „UB w Polsce prowadzi gorączkowe poszukiwania za aktami katyńskimi Martiniego, które przez krótki czas przechowywane były w Collegium

Medicum w Krakowie, a obecnie zmieniły miejsce depozytu, które jest znane tylko kilku osobom”⁵⁴.

Porównując fragment „listu” Gorączki o przechowywaniu w Collegium Medicum dokumentacji, znalezionej w Katyniu oraz wywiezieniu jej przez oddział AK „Żelbetu” w roku 1944 można zadać pytanie, skąd nagle w Collegium Medicum listy i gazety z akt Martiniego z roku 1946 czy 1947. Ale czytelnicy „Głosu Polskiego” w Argentynie nie znają „listu” Mieczysława Gorączki, napisanego w styczniu 1948 w szwedzkim Lund i mają prawo uwierzyć w skrytkę w Collegium Medicum oraz „zmienione miejsce depozytu”. Jeszcze bardziej mogą uwierzyć w nazwiska oprawców – funkcjonariuszy NKWD, odpowiedzialnych za masakrę w Katyniu.

Cisza o zbrodni katyńskiej na łamach „Głosu Polskiego” trwa tylko kilka miesięcy. W październiku 1948 na stronie 4 tygodnika ukazuje się obszerniejszy od wcześniejszych tekst „Zbrodnia rodzi zbrodnię”⁵⁵. Jest także informacja, że artykuł o tym samym tytule wydrukowano w niedzielnym wydaniu „New York Timesa”⁵⁶ a ze względu na wagę „podany zostaje w dosłownym tłumaczeniu”. Z pierwszej części tekstu czytelnicy dowiadują się, że zbrodnia katyńska „była największą tragedią ubiegłej wojny, a w Norymberdze pośrednio uwolniono Niemców od zarzutu wymordowaniu 15.000 polskich oficerów”⁵⁷. W dalszej części artykułu pisze autor o cynizmie komunistycznego rządu w Warszawie, działającego na polecenie Moskwy, która „sądziła, że skoro sami Polacy wskażą na Niemców jako winowajców nikt nie będzie miał wątpliwości i nie odważy się zacząć konkluzji śledztwa”⁵⁸.

W artykule pojawia się wiadomość, jakiej nie było wcześniej w żadnej z publikacji: ani w „Dagens Nyheter” ani w marcowych artykułach „Głosu Polskiego”. Informacja, w którą mają prawo uwierzyć czytelnicy gazety, wydawanej w Argentynie, bo jak spraw-

⁴⁹ Nazwiska morderców z Katynia [w:] „Głos Polski”, Buenos Aires, 12 marca 1948 nr 2092.

⁵⁰ Jolanta Monika Stapa, córka Wiesława i Anny, była przybraną córką kompozytora Jana Maklakiewicza, w roku 1946 dyrektora Filharmonii Krakowskiej, a nie Warszawskiej.

⁵¹ „Głos Polski”, 12 marca 1948 r.

⁵² tamże.

⁵³ tamże.

⁵⁴ tamże.

⁵⁵ „Głos Polski”, Buenos Aires, 1 października 1948, nr 2121.

⁵⁶ Informacji tej – jak dotąd – nie udało się potwierdzić.

⁵⁷ „Głos Polski”, nr 2121, op. cit.

⁵⁸ tamże.

dzą, czy rzeczywiście w roku 1946 nie powołano do życia Polskiej Komisji do Zbadania Zbrodni Katyńskiej?

„Celem wzbudzenia wiary w społeczeństwie polskim w bezstronność orzeczeń komisji w skład jej powołano znanych na terenie Polski prawników i lekarzy, sądząc, że dadzą się oni użyć za narzędzie propagandy i ulegną wywieranej na nich presji – informuje „Głos Polski”⁵⁹. Roman Martini zostaje w tekście przedstawiony jako „jeden z najzdolniejszych polskich prawników, za obronę Warszawy w roku 1939 odznaczony najwyższym polskim odznaczeniem, krzyżem *Virtuti Militari*”⁶⁰. Za pracę w komisji – czytamy – i za zrozumienie intencji reżymu dr Martini ma zagwarantowane stanowisko drugiego wiceministra w ministerstwie sprawiedliwości rządu warszawskiego”⁶¹.

Z innych nazwisk postanowiono wymienić tylko profesora dr Jana Olbrychta.

Z najważniejszych dowodów, jakie zdobyła kierowana przez Martiniego „Komisja” wymienia „Głos Polski” „szczętki rozkazu moskiewskiego NKWD do mińskiego NKWD, ustalającego w sposób niezbity nazwiska oficerów, którym polecono wykonać krwawą masakrę w Katyniu”⁶². Jako „szef całej akcji” wymieniony zostaje Wasyl Burianow, ponadto pojawiają się w tekście nazwiska innych funkcjonariuszy – oprawców: Lwa Rybaka, Abrahama Borusowicza, Chajma Finberga, Borysa Kutzowa, Iwana Siekanowa i Osija Lisaka. Te same nazwiska zbrodniarzy opublikowano w „Głosie Polskim” w marcu 1948⁶³ podobnie jak zmyśloną datę śmierci Romana Martiniego w dniu 12 marca 1947⁶⁴, a także nazwiska zabójców. Tym razem autor artykułu nie przedstawia ich jako PPR-owców ale jako „parę młodych komunistów”. A następnie informuje że „morderców

⁵⁹ „Głos Polski”, nr 2121, op. cit.

⁶⁰ Dokument, potwierdzający odznaczenie we wrześniu 1939 roku ppor. Romana Martiniego Krzyżem Orderu *Virtuti Militari* V klasy udościwił mi we wrześniu 2003 roku Mariusz Czyrcz z Jarosławia.

⁶¹ „Głos Polski”, nr 2121, op. cit.

⁶² tamżc.

⁶³ Patrz przypis 52.

⁶⁴ Patrz przypis 49.

aresztowała UB, ale w parę dni później ułatwiono im ucieczkę z silnie strzeżonego więzienia św. Michała w Krakowie”⁶⁵.

Dla podkreślenia tragedii prokuratora Martiniego powtórzone zostają informacje o przeczuwaniu przez niego śmierci oraz o zdeponowaniu najważniejszych dokumentów „u jednego ze swoich najbardziej zaufanych współpracowników”. Nowa jest natomiast, ale całkowicie nieprawdziwa, wiadomość o tragedii profesora dr Jana Olbrychta, członka wymyślonej w tym tekście Polskiej Komisji do Zbadania Zbrodni Katyńskiej.

„Przebywa on obecnie – dowiadują się czytelnicy – w silnie strzeżonym obozie koncentracyjnym w Jaworznie i nie jest pewne, czy w międzyczasie nie został wywieziony na Syberię lub uśmiercony”⁶⁶. Czy trzeba raz jeszcze wyjaśniać, że po napisaniu w roku 1945 opinii sądowej, potwierdzającej sowiecką wersję zbrodni w Katyniu, profesor Olbrycht był wysoko ceniony przez władze komunistyczne w Krakowie czy Warszawie i nikt nie miał najmniejszego zamiaru krzywdzić go, wysyłać do obozu czy na Syberię...

Ostrożność Józefa Mackiewicza

Na tekst, wydrukowany w „Dagens Nyheter” dało się nabrać wiele osób, nie tylko szwedzcy czytelnicy, ale również zawodowi dziennikarze jak Julius Epstein z „New York Herald Tribune”. Jego artykuł, powielający kłamstwa ze szwedzkiego dziennika ukazał się w szwajcarskiej „Die Wochenzeitung”, w hamburskiej „Die Zeit” i – jak ocenia Józef Mackiewicz – „zrobił ogromne wrażenie, poruszył opinię i oby jej sumienie”⁶⁷. Artykuł w „Dagens Nyheter” nazwał amerykański publicysta, jednym z najważniejszych dokumentów, dotyczących mordu katyńskiego. Mackiewicz, zbyt dobrze znający polskie realia i w ogóle historię „sprawy katyńskiej” był bardziej wstrzemięźliwy.

„Któż z nas nie wie, do jakiego nieludzkiego stopnia strzeżona jest w Sowietach każda, najmniejsza nawet tajemnica. A tu raptem

⁶⁵ Patrz przypis 33.

⁶⁶ „Głos Polski”, nr 2121, op. cit.

⁶⁷ Józef Mackiewicz, *KATYŃ – zbrodnia bez sądu i kary*, Warszawa 1997. s. 320-321.

niejaki pan Roman z Krakowa – ironizował Mackiewicz – miałby nie tylko dojść własnymi środkami straszliwej tajemnicy, ale przeniknąć tajne z najtajniejszych sanktuarium sowieckiego NKGB (ludowy komisariat bezpieczeństwa), dobrać się do personaliów, dowiedzieć się, kto mianowicie z imienia i nazwiska był mordercą. Czyli rzeczy, o których założyć by można, że nie na byle jakim stanowisku siedzący enkawudzista nie tylko nie wie, ale nawet pomyśleć się boi czy zapytać innego, a już co do rozprowadzania takich rzeczy panu Romanowi z Krakowa. Nie, nie, takie wypadki w Sowietach się nie zdarzają⁶⁸.

Mackiewicz wyjaśnia, skąd nazwiska w artykule, prezentowanym w „Dagens Nyheter”. Dla niego, który ma w Londynie dostęp do niemieckiej broszury propagandowej z roku 1943⁶⁹ nie jest trudne porównanie wymienionych tam nazwisk z nazwiskami, umieszczonymi w „szwedzkim dossier”.

„Nie żaden legendarny Martini odkrył je [nazwiska] na własną rękę w roku 1947, ale raczej p. X. ze Sztokholmu – jak pisarz, idąc śladem Epsteina nazywa nieznanego im z nazwiska informatora szwedzkiej gazety, Mieczysława Gorączko – przepisał je po prostu z przypadkowo posiadanej broszurki, wydanej w roku 1943⁷⁰”.

Warto też przywołać obszerny cytat na temat Romana Martiniego, na którym – ale nie z jego winy – pisarz w londyńskich „Wiadomościach” nie zostawia przysłowiowej suchej nitki.

„Otóż człowiek ten, jak wynika ze „szwedzkiego dossier” mający być obdarzony raczej niezwykłą inteligencją i sprytem okazuje niespodziewanie bezbrzeżną wprost naiwność, gdyż idzie do agenta sowieckiego w osobie członka rządu warszawskiego i melduje mu: Zebrałem materiał, ale ten materiał dowodzi, że zbrodni dokonali nie Niemcy tylko bolszewicy.” Minister Świątkowski na takie dictum nie tylko nie każe go aresztować, ale nawet, jak czytamy w dalszym ciągu opowiadania – bowiem tym słowem określa Mackiewicz artykuł w „Dagens Nyheter” – puszcza go z całym tym materiałem

⁶⁸ Józef Mackiewicz, op. cit. s. 321.

⁶⁹ Nie udało się ustalić tytułu tej broszury. W roku 1943 i 1944 wydano kilka różnych broszur, informujących o zbrodni w Katyniu.

⁷⁰ tamże.

w prywatnej teczce pod pachą, samopas do Krakowa. Dopiero po pewnym czasie, w jakiś niezrozumiały sposób ma się dowiedzieć o raporcie dr. Martiniego dwoje młodych komunistów i zamordować go w jego mieszkaniu przy ul. Krupniczej 10. Zanim jednak to nastąpi, naiwniak Martini zdążył przeistoczyć się jeszcze raz w dawnego spryciarza i cały materiał, o którym wprzód zameldował rządowi warszawskiemu, że go posiada (!) wysłał do Sztokholmu. Przyznajmy, że w podobną bajeczkę trudno uwierzyć⁷¹.

Pisząc demaskatorski artykuł nie znał Mackiewicz nazwiska człowieka, który swoimi kłamstwami doprowadził do wydrukowania artykułu w „Dagens Nyheter”. Być może to nazwisko nigdy nie wyszło by na światło dzienne, gdyby on sam zdecydował się ukryć kontakty ze szwedzkim dziennikiem. I gdyby nie wydał w Argentynie broszury „Broniąć się – muszę oskarżać”. Na okładce jako autor występuje dr. Mieczysław Korab-Gorączko⁷². Nie trzeba zdolności detektywistycznych, aby drugi człon nazwiska skojarzyć z mężczyzną, przedstawiającym się – najpierw w czasie śledztwa i procesu w Krakowie, a później w Sztokholmie – jako „przyjaciół” prokuratora Martiniego.

Mieczysław Gorączko doskonale wie, że nie było żadnej Polskiej Komisji do Zbadania Zbrodni Katyńskiej, a profesora Olbrychta nie wysłano do obozu koncentracyjnego. Znał osobiście zabójców prokuratora i pamięta, że nie byli komunistami, stanęli przed sądem i zostali skazani za dokonanie zbrodni. Nie ma wątpliwości, że zbrodni dokonano nie w roku 1947, ale w 1946, bo to wówczas o romansach prokuratora opowiadał w czasie śledztwa, a później – jako świadek – występował na procesie Jolanty Ślapianki. Zdaje sobie sprawę, że nonsensem jest powtarzanie informacji o ukryciu akt po Martinim w krakowskim Collegium Medicum, jednak bzdurę tę, podobnie jak inne kłamstwa – powtarza w artykule *Zbrodnia rodzi zbrodnię*,⁷³ a nie odwołuje we wspomnianej broszurze. Dodaje, że

⁷¹ Józef Mackiewicz „Tajemnica szwedzkiego dossier” [w:] „Wiadomości”, Londyn 1951, nr 33.

⁷² Dr Mieczysław Korab-Gorączko, *Broniąć się – muszę oskarżać*, Buenos Aires 1949. Nie udało się znaleźć informacji, potwierdzających uzyskanie doktoratu przez autora tej broszury.

⁷³ tamże.

w Szwecji włamywano się do jego mieszkania po materiały katyńskie, ale bezskutecznie. I serwuje czytelnikowi wiadomość o tym, że „młode życie polskiego prokuratora przyda się kiedyś Międzynarodowemu Trybunałowi, sądzącemu sprawców zbrodni” oraz wtrąca kilka zdań o „przedostaniu się za granicę aktu oskarżenia, sporządzonego przez Romana Martiniego”⁷⁴. I nawet cytuje – czyli po prostu wymyśla – fragment tego dokumentu:

„Obowiązkiem polskiego prokuratora jest wyjaśnienie i przedstawienie bezwzględnej prawdy materialnej w każdej powierzonej mu sprawie, bez względu na to, jakie konsekwencje z tego dla niego lub innych osób wyniknąć mogą”⁷⁵.

Przyznający się do napisania cytowanego artykułu Mieczysław Korab-Gorączko nie ma żadnych wątpliwości przy podawaniu nazwisk sprawców zbrodni katyńskiej. Wmawia czytelnikowi, że poznał je z dokumentów, pozyskanych od spodziewającego się śmierci prokuratora Martiniego. Jego przyjaciel – prokurator miał na te nazwiska natrafić w aktach moskiewskiego NKWD, odnalezionych wśród akt mińskiego NKWD. Nie trzeba sięgać do akt Martiniego, bo nazwiska funkcjonariuszy: Rybaka, Finberga, Borysowicza i innych „odpowiedzialnych za masakrę funkcjonariuszy GPU w Smoleńsku, publikowano nie tylko we wspomnianej przez Mackiewicza niemieckiej broszurze propagandowej w kwietniu 1943 roku⁷⁶ ale również w „Gońcu Krakowskim”,⁷⁷ „Gazecie Lwowskiej”⁷⁸ i innych polskojęzycznych gazetach, za zgodą władz niemieckich, ukazujących się w Generalnym Gubernatorstwie.

Tym okupacyjnym gazetom w roku 1948 wierzył Mieczysław Korab-Gorączko. Być może miał przy sobie egzemplarz „Gońca Krakowskiego” z artykułem *Funkcjonariusze GPU w Smoleńsku karami oficerów polskich* lub inny, z publikacją *Co mówią akta smoleńskiego NKWD*⁷⁹, a wówczas wystarczyło wspomniane nazwiska

⁷⁴ *Zbrodnia rodzi zbrodnię* [w:] „Głos Polski”, Buenos Aires 1948, nr 2121.

⁷⁵ *Zbrodnia rodzi zbrodnię* [w:] „Głos Polski”, Buenos Aires 1948, nr 2121.

⁷⁶ patrz przypis 62.

⁷⁷ „Goniec Krakowski” Kraków 1943, nr 90.

⁷⁸ „Gazeta Lwowska” 1943, nr 91.

⁷⁹ „Goniec Krakowski” Kraków 1943, nr 134.

przepisać, nie podając oczywiście źródła. Nie wierząc informacjom ze wspomnianych gazet można dzisiaj podjąć próbę sprawdzenia, czy nazwiska Rybaka, Finberga i Borysowicza i pozostałych umieszczono w opublikowanym „Biuletynie Katyńskim” – w ślad za odnalezionymi w Rosji po roku 1991 dokumentami – rozkazie „O nagrodach dla pracowników NKWD za skuteczne wykonanie zadań specjalnych”⁸⁰. To rozkaz o nagrodach pieniężnych dla wszystkich funkcjonariuszy (wysokich stopniem i nawet kierowniców), uczestniczących w „zadaniu specjalnym”, jak postanowiono nazwać masakrę 22 tysięcy polskich jeńców w roku 1940.

Nie ma w tym rozkazie żadnego z nazwisk, wspomnianych przez Korab-Gorączkę. Może szukać w książce *Kto dowodził NKWD 1934 – 1941*?⁸¹. Nie znajdziecie w tym informatorze ani jednego z nazwisk, podanych w „Głosie Polskim”...

Wymienione przez Korab-Gorączkę jako kata polskich oficerów Osipa Lisaka zupełnie przypadkowo znalazłem w jego artykule *Obrażony majestat prawa*, wydrukowanym w „Głosie Polskim” w lipcu 1948 roku⁸². Autor informuje, że w panoszącej się w komunistycznej Polsce Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym⁸³ zasiadają „nie sędziowie ale kryminaliści sprzed wojny” i podaje, że w Katowicach „zasiada kryminalista Józef Lisak”. Czy coś łączy tego „kryminalistę” z przedwojennej Polski z funkcjonariuszem NKWD – zbrodniarzem z Katynia? Z całą pewnością nazwisko autora artykułów w „Głosie Polskim”, podpisującego się w Argentynie „dr Tadeusz Kora”, „dr Tadeusz Korab” lub „Mieczysław Korab-Gorączko”.

Czy możliwe jest używanie różnych nazwisk? W broszurze *Broniąc się – muszę oskarżać* Mieczysław Korab-Gorączko wyjaśnia, iż „dysponuje pisemną zgodą przełożonych na używanie zastępczego nazwiska „dr Korab Tadeusz” czyli swego pseudonimu

⁸⁰ Stanisław M. Jankowski, *Ruble dla oprawców* [w:] „Biuletyn Katyński”, 1994, nr 38.

⁸¹ N. W. Pietrow, K. W. Nikitin, *Kto kierował NKWD 1934 – 1941*, Moskwa 1999.

⁸² dr Tadeusz Kora (!) *Obrażony majestat prawa* [w:] „Głos Polski”, Buenos Aires, 1948, nr 2112.

⁸³ Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym działała w Polsce od września 1945 do grudnia 1954 roku.

z Armii Krajowej”⁸⁴. I korzystając z okazji prezentuje życiorys konspiracyjny. W Związku Walki Zbrojnej – pisze – był od roku 1939, następnie służył jako oficer do specjalnych poruczeń w sztabie WSOP w okręgu krakowskim oraz – jak podaje – dowodził Specjalnym Oddziałem Powstańczym „Czekolada”, operującym w Krakowie, następnie na Podhalu w rejonie Myślenice, Pcim – Trzebnia – Nowy Targ. Konieczny jest w tym miejscu komentarz, że w strukturze organizacyjnej Okręgu Krakowskiego AK nie było Specjalnego Oddziału Powstańczego o kryptonimie „Czekolada”, a Myślenice i Pcim terytorialnie nie mają nic wspólnego z Podhalem. Autor nie pamięta, że w cytowanym na wstępie liście lokalizował oddział „Czekolada” w okolicach Kocmyrzowa i Luborzycy. Nie wspomina bodaj słowem, że siebie określał jako kapitana AK o nazwisku (?) czy pseudonimie „T. Kora”. Nie zapomina również pochwalić się, że w organizacji WIN nosił pseudonim „Sęk”.

Atakowany w wydawanym w Argentynie piśmie „Listy z Europy i Polski”, dr Korab-Gorączko odpowiada, że cierpi za ujawnienie „nowych danych, otrzymanych od przyjaciela, ś.p. prokuratora dr. Romana Martiniego, bestialsko zamordowanego przez NKWD właśnie za jego niezłomną postawę i właśnie za zdobycie tych szczegółów, które w „Głosie Polskim” w swoim artykule ogłosiłem”⁸⁵. I dodaje, że „jako przyjaciel ś.p. dr. Martiniego nie mógł być zafanym PPR, łapownikiem i aferzystą”⁸⁶.

„Nigdy nie twierdziłem – pisze – że byłem członkiem jakiegokolwiek komisji katyńskiej, natomiast prawdą jest, że byłem bliskim przyjacielem zamordowanego prokuratora dr. Romana Martiniego, dzięki czemu miałem sposobność zapoznać się z materiałami, gromadzonymi przez niego i zapiski z jego aktów przywiozłem ze sobą do Szwecji, gdzie wręczyłem je kompetentnym czynnikiem”⁸⁷. Rok wcześniej ten sam autor pisał, że po zabranii ich z krakowskiego Collegium Medicum akta znajdują się w miejscu, „znanym jedynie

⁸⁴ „Broniąc się – muszę oskarżać” op. cit. s. 23.

⁸⁵ tamże, op. cit. s. 10.

⁸⁶ tamże, s. 11.

⁸⁷ tamże, s. 23.

jednej osobie”⁸⁸. I ani słowem nie wspominał, że po przywiezieniu do Szwecji spuściznę po prokuratorze Martinim oddał „kompetentnym czynnikiem”.

Jest w życiorysie Mieczysława Gorączki kilka faktów obecnie niemożliwych do sprawdzenia, bowiem wiele dokumentów, przechowywanych w zbiorach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – a przejętych z archiwów powojennego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego – w różnym czasie zostało zniszczonych. Widział te dokumenty Józef Bratko, przez kilka lat zbierający materiał do swojej książki o prokuratorze Martinim. Zapytany dzisiaj potwierdza istnienie tzw. teczki z nazwiskiem Gorączko, inwigilowanie niektórych osób z jego otoczenia, a nawet sugeruje jego ucieczkę do Szwecji, aby w ten sposób mógł uniknąć aresztowania⁸⁹. Ze Szwecji, po ujawnieniu tam „rewelacji” pismu „Dagen Nyheter” przedostaje się Gorączko do Argentyny. Otwiera w Buenos Aires kancelarię adwokacką, najpierw pracując samodzielnie, a później jego współnikiem jest dr Miguel Araya. Zajmują się obaj – jeśli wierzyć ogłoszeniom reklamowym w „Głosie Polskim” – uzyskiwaniem legalizacji metryk i innych dokumentów, wprowadzaniem w posiadanie majątków w Polsce, poszukiwaniem zaginionych, sprowadzaniem krewnych z Polski oraz interwencjami w sprawach karnych⁹⁰. Reklamy kancelarii ukazują się w gazecie obok artykułów dr. Tadeusza Koraba, także i tych o sensacyjnych szczegółach zbrodni w Katyniu i zabójstwie prokuratora Martiniego.

Według informacji, znalezionych w aktach bezpieki, udało się Józefowi Bratce ustalić, że Gorączko, już jako „adwokat z Argentyny – dr Korab” realizował zapowiedzi z ogłoszenia reklamowego czyli zajmował się „sprowadzaniem krewnych z Polski”, co oznaczało w tamtym czasie współpracę z ludźmi z nielegalnych kanałów przerzutowych⁹¹. Po skompromitowaniu go w gazecie „Listy z Euro-

⁸⁸ „Zbrodnia rodzi zbrodnię”, [w:] „Głos Polski”, op. cit.

⁸⁹ Józef Bratko, rozmowa nagrywana i notowana w dniu 29 marca 2004 r.

⁹⁰ Reklamy w „Głosie Polskim” m.in. 9.VII, 23.VII, 29.X, 10.XII 1948. Daty mogłem ustalić dzięki pomocy Andrzej Gassa, który o argentyńskich losach Mieczysława Koraba-Gorączki napisał w artykule *Człowiek z Katynia* [w:] „Kulisy” Warszawa 2003, nr 52.

⁹¹ Józef Bratko, *Dlaczego zginął, prokuratorze?*, op. cit. s. 233.

py i Polski” wyjechał z Argentyny i zamieszkał w Niemczech Zachodnich. Zniknęła tutaj pierwsza część nazwisko „Korab”, a w to miejsce pojawiło się „Zemak”⁹². Kierował biurem handlowym w Kolonii. Spotykał się z różnymi kombatantami, zamierzał pisać książkę o działalności akowskiego zgrupowania partyzanckiego, operującego w czasie okupacji w okolicach Myślenic. W informacjach, zbieranych przez funkcjonariuszy MSW zwrócono w tym czasie uwagę na podawanie się przez Zemaka-Gorączkę za generała Armii Krajowej i przyznawaniu przez niego odznaczeń oraz awansowaniu tych, którzy mu uwierzyli. W aktach bezpieczeństwa, konkretnie I Departamentu MSW, zaistniała również notatka o propozycji Zemaka-Gorączki, który zgłaszał swoje usługi w charakterze agenta⁹³. Józef Bratko twierdzi, że z tej propozycji Departament nie skorzystał. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych dysponowało spisem konfidentów gestapo z września 1944 roku⁹⁴. W tym spisie, obok numeru 149, znaleźć można nazwisko Mieczysława Gorączki oraz informację, że konfident, kierownik magazynu w firmie Suhard, mieszkał wówczas w Krakowie przy ulicy Starowiśnej 75⁹⁵.

Nie udało się – jak dotąd – zweryfikować informacji o przyczynach samobójczej śmierci Tadeusza Koraba vel Mieczysława Zemaka-Gorączki w roku 1977, wkrótce po wyjściu na wolność z niemieckiego więzienia⁹⁶.

Kto pomagał Tartakowowi?

Nie ma także potwierdzenia, że to Korab-Zemak-Gorączko w roku 1957 „sprawą Martiniego” zainteresował wydawane w Karlsruhe pismo „7 – Tage”. Wiele na to wskazuje, gdyż w pięciu

⁹² tamże.

⁹³ Józef Bratko, *Dlaczego zginąłeś, prokuratorze?*, op. cit. s. 233.

⁹⁴ Józef Bratko, rozmowa nagrywana i notowana w dniu 29 marca 2004 r.

⁹⁵ „Wykaz konfidentów w Krakowie na IX 1944”, zbiory Stanisława Dąbrowy-Kostki. Zdaniem Józefa Bratko nazwisko Mieczysława Gorączki znajdowało się jeszcze na trzech innych wykazach krakowskich konfidentów.

⁹⁶ Józef Bratko, *Dlaczego zginąłeś, prokuratorze?*, op. cit. s. 233.

artykułach⁹⁷ nie brak kłamstw i bredni, jakimi wcześniej właśnie ten sam informator czy autor epatował czytelników „Dagens Nyheter” w Sztokholmie, a później „Głosu Polskiego” w Buenos Aires. Są także w niemieckim tygodniku takie same fałszerstwa i bzdury, jakie znaleźć można w „liście”, datowanym 2 stycznia 1948 i sygnowanym w Lund przez Mieczysława Gorączkę, a zaprezentowanym na wstępie tego artykułu.

Śladem publikacji w „7 – Tage” ruszył autor tekstu, wydrukowanego w „Tygodniku Powszechnym” w roku 1989. Określając doktora Romana Martiniego „wiceprokuratorem wojewódzkim do spraw ścigania zbrodni hitlerowskich” bezkrytycznie powielił zmyśloną przez Koraba-Gorączkę informację o wyjeździe tego prokuratora do Związku Radzieckiego.

„Uzyskał razem z kilkoma polskimi naukowcami zgodę na przeszukanie grobów w Katyniu i byłych archiwów poniemieckich na terenie ZSRR. (...) Dr Martini wraz ze swymi współpracownikami przeprowadzili między innym poszukiwanie w więzieniach, w których mogły prawdopodobnie znajdować się jakieś ślady po byłych polskich więźniach. W czasie długotrwałych (*podkreślenie moje – S.M.J*) badań przeszukali piwnice byłego Gestapo w okupowanych przez Niemcy miastach: Smoleńsk, Mińsk i Charków. Znaleźli tam podarte i zakopane, ale nie w pełni zniszczone dokumenty, porzucane w oczywistym pośpiechu wobec szybko następującego odwrotu. Znając zarówno język niemiecki jak i rosyjski dokumenty dokładnie przeglądali i zostawili. Znaleźli między wieloma innymi, również wykazy, na których były spisane tysiące nazwisk polskich.

Naukowcy wpadli na właściwy trop, ponieważ dużo nazwisk było identycznych z nazwiskami osób, które znalazły śmierć w grobach w Katyniu. W piwnicy w Mińsku trafiono na dokument, którego zarówno prokurator dr Martini jak i jego współpracownicy nie spodziewali się znaleźć. Dokument ten po ujawnieniu go przez prokuratora Martiniego stał się przyczyną jego śmierci.”

⁹⁷ Leszek Martini w tekście *Prawda o Katyniu w świetle dokumentu* [w:] „Tygodniku Powszechnym”, Kraków 1989, nr 27, podaje, że sześcioro artykułów opublikowano w dniach od 22 VI do 20 VIII 1957, w numerach 26 – 30 tygodnika „7 – Tage”.

Wyjazd takiej „ekipy” poza Polskę mógłby przed prasą zostać zablokowany przez cenzurę i osłonięty jako „tajemnica państwowa”. To możliwe. Ale ślad podobnej wyprawy pozostałby w aktach śledztwa. Są w nich informacje o spotkaniu ministra Świątkowskiego i prokuratora Sawickiego, w Moskwie, we wrześniu 1945 roku. Z zastępcą komisarza ludowego spraw zagranicznych ZSRR – Andriejem Wyszyńskim dyskutowali o prowadzonym w Polsce „śledztwie katyńskim”⁹⁸. Informacji o prowadzeniu śledztwa na terenach ZSRR nie udało się ukryć prokuratorowi Martinemu przed znajomymi, współpracownikami i oczywiście przed żoną. Żadna z tych osób nie wspomniała bodaj słowem o zagranicznych wyjazdach prokuratora Martiniego w okresie prowadzenia przez niego śledztwa „katyńskiego” tj. pomiędzy majem a grudniem 1945 roku. Ani też po zakończeniu tego śledztwa, w pierwszych trzech miesiącach roku 1946⁹⁹.

Po przedstawieniu tych pełnych fantazji zdań o wyjeździe polskiego prokuratora do Mińska autor prezentowanego w „TP” tekstu postanawia zająć się samą zbrodnią.

„Późnym wieczorem 30 marca 1946 roku – pisze – odwiedziły go [Martiniego] w mieszkaniu w Krakowie, przy ul. Krupniczej 10, dwie osoby, które go zamordowały. Sprawcy zostali ustalen i ujęci, zanim jednak doszło do rozprawy sądowej przeciwko nim, zniknęli z więzienia w sposób nigdy nie wyjaśniony...”¹⁰⁰.

Takimi zdaniem można epatować czytelników w Karlsruhe w piśmie „7 – Tage”. Nie powinno się mijać z prawdą i faktami w tygodniku, wydawanym pod Wawelem; to tutaj w maju 1946, a następnie w maju i czerwcu 1947, w dwóch niezależnych procesach, przy wielkim zainteresowaniu opinii publicznej i prasy, osądzono parę młodych ludzi, oskarżonych o zamordowanie prokuratora Romana Martiniego. „Tygodnik Powszechny”, podobnie jak inne wydawane w Krakowie gazety, pisał o zbrodni, procesie, spraw-

cach¹⁰¹. Za to zabójstwo i inne przestępstwa Stanisław Lubicz Wróblewski otrzymał wyrok śmierci – jak już wspomniano wcześniej – wykonany w Krakowie 31 lipca 1947 roku¹⁰². Dla kochanki zabitego prokuratora, a równocześnie współdziałającej z Wróblewskim 17-letniej Jolanty Słapianki oskarżyciel domagał się dożywocia. Wyrok 15 lat więzienia prasa nazwała „łagodnym wymiarem kary”...

W dalszej części artykułu w „Tygodniku Powszechnym” postanowiono ujawnić dokument, który – jak ocenia autor publikacji – „ostatecznie i niezbitnie ustala sprawców masowego mordu pod Katyniem”. Tym niepodważalnym dokumentem ma być tzw. Raport Tartakowa, jak określa się w literaturze przedmiotu „Raport służbowy”, napisany 10 czerwca 1940 roku i sygnowany podpisem „Tartakowa – Kierownika Zarządu NKWD w Mińsku”. Na ten dokument, ogłoszony we wspomnianym wyżej niemieckim tygodniku „7 – Tage” dało się nabrać wielu badaczy. Ostrożność przy lekturze zalecał w swojej książce Janusz K. Zawodny, powołując się na Zdzisława Stahla,¹⁰³ wybitnego znawcę kulisów zbrodni katyńskiej. Zawodny nie uwzględnił wątpliwości, jakimi z czytelnikami „Ostatnich Wiadomości” postanowił podzielić się Józef Mackiewicz już w roku 1958¹⁰⁴. Najpoważniejsze z zarzutów pod adresem raportu to brak numeru, którego ślad powinien pozostać nawet na kopii, pobieżny styl meldunku i nazwanie funkcjonariusza NKWD jedynie „towarzyszem Burianowem”, bez wymieniania jego rangi. Współpracujący z Mackiewiczem eksperci zauważyli także, że adres wymiennego w dokumencie „Głównego Zarządu NKWD” odbiega od adresów na innych dokumentach, gdzie występuje „Zarząd NKWD ZSRR do Spraw Jeńców Wojennych”. Nie brak natomiast w raporcie licznych błędów ortograficznych, a słowo „sekretno”

¹⁰¹ Ad. Kr., *Złe obyczaje* [w:] „Tygodnik Powszechny”, Kraków 1946, nr 64. W tekście negatywnie oceniono sprawozdanie *Na marginesie procesu krakowskiego* [w:] „Echu Krakowa”, 1946, nr 80.

¹⁰² Józef Bratko, *Dlaczego zginął, prokuratorze?*, op. cit. s. 210.

¹⁰³ Janusz K. Zawodny, „Katyń”, Paris 1990, s. 96.

¹⁰⁴ Józef Mackiewicz, „Czy nowa rewelacja w sprawie Katynia?” [w:] „Ostatnie Wiadomości”, Mannheim, 1958, nr 40.

⁹⁸ *Literaci a sprawa katyńska – 1945*, op. cit. s. 127-128.

⁹⁹ Szerzej na ten temat: J. Bratko, *Dlaczego zginął, prokuratorze*, op. cit. oraz St. M. Jankowski, E. Miszczak, relacja Stanisławy Martini [w:] *Powrót do Katynia*, Rzeszów 1990.

¹⁰⁰ Leszek Martini, *Prawda o Katyniu...*, op. cit.

napisano na dokumencie po środku, a nie – jak w innych tego typu meldunkach – u góry, z prawej strony. Wśród wymienionych w raporcie funkcjonariuszy NKWD znajdują się nazwiska, dobrze znane czytelnikom polskojęzycznej prasy, wydawanej w GG. Te same nazwiska, które „ujawniał” dr Korab-Gorańczko w swoich artykułach w „Głosie Polskim” w Buenos Aires¹⁰⁵.

Na inne przekłamania zwróci uwagę – ale dopiero w roku 1990 – Aleksiej Pamiatnych¹⁰⁶ podkreślając nie tylko wspomniane przez Mackiewicza około 10 „błędów ortograficznych”, ale jako najważniejszą niezgodność z prawdą „przestawienie w nagłówku nazwy „Związek Radzieckich Socjalistycznych Republik” na „Związek Socjalistycznych Radzieckich Republik”. W oficjalnym dokumencie jest to mało prawdopodobne i – zdaniem Pamiatnych – nagłówek ten „napisałby poprawnie każdy obywatel Związku Radzieckiego, mający tylko wykształcenie podstawowe”¹⁰⁷. Z innych uwag wspomnianego autora, dodajmy: jednego z pierwszych obywateli ZSRR, który na łamach prasy sowieckiej zażądał ujawnienia prawdy o zbrodni katyńskiej, dowiedzieć się można o nie mającym wiele wspólnego z rzeczywistością użyciu przez Tartakowa określenia „wojska terytorialne”, chociaż wojsk takich nie było w strukturze wojskowej NKWD¹⁰⁸. Tej rangi funkcjonariusz jak Tartakow nie nazwałby „terytorialnymi” obecnych w siłach zbrojnych ZSRR „wojsk wewnętrznych” i oczywiście wiedziałby doskonale, że ochroną transportów z jeńcami zajmują się specjalnie powołane do takich zadań „wojska konwojowe”.

Dzisiaj, gdy wiemy tak wiele o zbrodni katyńskiej, nie ma się co chwalić skrytykowaniem dat, występujących w „raporcie Tartakowa” ale nie powinno się tych przekłamań nie wykazać. Tartakow wspomina dzień 12 lutego 1940 jako datę polecenia o przeprowadzeniu likwidacji polskich jeńców, a przecież wiadomo doskonale, że

¹⁰⁵ Patrz przypisy 62, 69, 70, 71.

¹⁰⁶ Aleksiej Pamiatnych, *Jeszcze raz o raporcie Tartakowa* [w:] „Wojskowy Przegląd Historyczny”, 1990, nr 3-4.

¹⁰⁷ tamże.

¹⁰⁸ Jan Rutkiewicz, Walerij N. Kulikow, *Wojska NKWD 1917-1946*, Warszawa 1998, s. 315.

taka decyzja zapadła dopiero 5 marca 1940. Nie było to – jak czytamy w raporcie – „polecenie Głównego Zarządu NKWD”, bo nikt na takim szczeblu nie odważyłby się brać odpowiedzialności za życie tysięcy polskich jeńców wojennych. Decyzję podjęto na posiedzeniu najwyższych władz ZSRR czyli Biura Politycznego KC WKP(b)¹⁰⁹. I nie zlikwidowano obozu kozielskiego – jak informuje Tartakow – „w czasie od 1 marca do 3 maja”, bo 1 marca członkowie Biura Politycznego nie wiedzieli jeszcze o uchwale, jaką będą omawiali i dostaną do podpisania kilka dni później. Wymieniona data 3 maja też jest błędna, bo jeszcze po 8 maja 1940 roku dudniły koła wagonów, wiozących w stronę Smoleńska skazanych na rozstrzelanie polskich jeńców z obozu w Kozielsku¹¹⁰.

Identyczne błędy łatwo zauważyć we fragmencie raportu dotyczącym Starobielska. Nie likwidowano tego obozu – jak czytamy w raporcie – „2 czerwca w powiecie osiedla Dergacze” ale od 5 kwietnia do 12 maja 1940 w wewnętrznym więzieniu NKWD w Charkowie¹¹¹. Nie używano w raportach określenia „likwidacja” ale „rozładowanie”. W innym miejscu pisze Tartakow o odkomenderowaniu z „Centrali”. Nie ma takiego słowa w żadnym ze znanych meldunków, rozkazów, instrukcji, pism przewodnich, szyfrogramów czy notatek służbowych. Nie używano określenia „oddział wojsk jednostki bezpieczeństwa”, natomiast podawano w dokumentach numery batalionów lub pułków wojsk konwojowych.

Gdyby dokładniej przyjrzeć się kolejnym fragmentom „raportu Tartakowa”, to nie znajdzie się w nim zdania bez błędu, a w niektórych zdaniach jest błędów kilka...

I najbardziej istotna informacja: żadne z nazwisk, podanych w raporcie Tartakowa, nie figuruje we wspomnianym przy okazji

¹⁰⁹ *Rosja a Katyń*, Warszawa 1994, s. 31.

¹¹⁰ Ryszard Wołagiewicz w tabeli „Przybliżone daty wywózek i śmierci jeńców Kozielska” [w:] *Katyń w albumach rodzinnych*, Szczecin 1991 podaje, że ostatnie transporty opuściły Kozielsk 10 i 11 maja 1940 roku. Patrz też *KATYŃ – dokumenty zbrodni*, Warszawa 1998, gdzie na stronie 295 opublikowano „Zestawienie liczby otrzymanych przez komendę obozu [w Kozielsku] zleceń transportów śmierci z liczbą jeńców wojennych rzeczywiście wysłanych do UNKWD obwodu smoleńskiego”.

¹¹¹ Stanisław Jaczyński, *Obozy jenieckie NKWD IX.1939 – VIII.1941*, Warszawa 1995, s. 56-59.

publikacji w Buenos Aires „Rozkazie o nagrodach dla pracowników NKWD za skuteczne wypełnianie zadań specjalnych”¹¹² ani też w niesłuchanie cennej i rzadkiej pracy „Kto dowodził NKWD 1934 – 1941”¹¹³. Skąd trafiły do „Raportu Tartakowa”? Z gazet lub broszur, wydanych w roku 1943. Być może znajdujących się w posiadaniu „dr. Koraba-Gorączki” lub innego oszusta, nie wahającego się podsuwać fałszywych informacji czytelnikom, dziennikarzom, historykom...

Wspomniany wyżej Aleksiej Pamiatnych zasugerował w roku 1990, że „raport Tartakowa „albo był napisany początkowo w innym języku – możliwe, że w niemieckim – a potem bardzo słabo i niekompetentnie przetłumaczony na rosyjski, albo specjalnie został tak sporządzony, żeby jego niewiarygodność rzucała się w oczy już przy minimalnej znajomości języka rosyjskiego i zasad opracowywania dokumentów”¹¹⁴.

Jestem innego zdania. Uważam, że w roku 1957 postanowiono, dla sensacji lub pieniędzy, stworzyć i opublikować dokument fałszywy od początku do końca, a nie sygnalizujący nic więcej poza własną bezczelnością. Wydawać by się więc mogło, że wydobycie z Rosji autentycznych dokumentów i publikowanie najważniejszych z nich w trzech – jak dotąd – tomach serii *Katyń – dokumenty zbrodni*¹¹⁵ zniechęci do powielania bredni, wymyślonych kiedyś przez Koraba-Gorączkę, który na pomnik próbował wciągnąć prokuratora Romana Martiniego. A przy okazji pochwalić się posiadaniem zdobytych przez zabitego dowodów wielkiej wagi, godnych udostępnienia – jak napisał w jednym z artykułów – „trybunałowi sądzącemu sprawców zbrodni”.

Wydawało by się, że Roman Martini, z uporem godnym lepszej sprawy, w roku 1945 realizujący zlecone mu przez zwierzchników zadanie obciążenia zbrodnią Niemców, zostanie na miejscu, na jakie zasłużył; wśród tych polskich prokuratorów, których osiągnięciami nie ma co się chwalić, a raczej trzeba się wstydzić. A jego od-

21 sierpnia 1945 roku dr Roman Martini został mianowany wiceprokuratorem Sądu Okręgowego w Krakowie, a jednocześnie „utrzymano w mocy jego delegację do pełnienia czynności w Prokuraturze Specjalnego Sądu Karnego w Krakowie”. Jego fotografii nikt dotąd w Polsce nie opublikował. Udostępniona została przez Mariusza Czyrka z Jarosławia.

¹¹² Patrz przypis 76.

¹¹³ Patrz przypis 77.

¹¹⁴ Aleksiej Pamiatnych, *Jeszcze raz o raporcie Tartakowa*, op. cit.

¹¹⁵ *KATYŃ – dokumenty zbrodni*, Warszawa 1995 – 2001, t. I – III.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

Nr. B. P. 13350/45.

Do

Obywatela Dra Romana MARTINIEGO
podprokuratora Sądu Okręgowego

w K r a k o w i e.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej postanowieniem z dnia 21 sierpnia 1945 r. mianował Obywatela z dniem 21.VIII.1945 r. wiceprokuratorem Sądu Okręgowego w Krakowie

Zgodnie z tym postanowieniem wzywam Obywatela do objęcia powyższego stanowiska.

Jednocześnie przyznaję Obywatelowi III grupę uposażenia. Zarazem utrzymuję w legacji Obywatela do pełnienia czynności w Prokuraturze Specjalnej w Krakowie.

Minister Sprawiedliwości

[Handwritten signature]

znaczenia orderem Virtuti Militari w roku 1939 – które jest faktem – nie wolno dokładać do nie mającej nic wspólnego z prawdą bohater-skiej postawy w charakterze przedstawiciela Sądu Specjalnego Karnego.

Niewiele brakowało, aby zatriumfował nieobecny na tym świecie Korab-Gorączko i jego wersja tego fragmentu historii Polski. To właśnie prokurator, prowadzący po wojnie „śledztwo katyńskie” miał zostać głównym bohaterem filmu o masakrze, dokonanej w roku 1940. Poznawszy prawdę o prokuratorze oraz o śledztwie, prowadzonym przez Romana Martiniego, postanowił Andrzej Wajda zrezygnować z przeniesienia na ekran opowieści „Milczący, niepokonani”¹¹⁶. Książka Włodzimierza Odojewskiego¹¹⁷ trafiła jednak do księgarni i każdy może przeczytać literacką wersję powojennego „śledztwa katyńskiego”, wersję przez kilkanaście lat pracowicie fałszowaną przez Tadeusza Korabę czyli Mieczysława Gorączkę.

Z tych, którzy cierpliwie czekają na wyniki prowadzonego w Moskwie śledztwa, na ujawnienie pełnej dokumentacji, na pokazanie na ekranie wielkiego filmu o zbrodni katyńskiej znowu zachichotała Pani Historia...

¹¹⁶ Andrzej Gass, *Człowiek z Katynia* [w:] „Kulisy”, Warszawa 2003, nr 52.
¹¹⁷ Włodzimierz Odojewski, *Milczący, niepokonani. Opowieść katyńska*, Warszawa 2003.

Dr BOLESŁAW WOSZCZYŃSKI

ECHA KATYNIA W ŚWIETLE ARCHIWALIÓW Stan prac nad pozyskiwaniem i publikacją materiałów źródłowych

Uwagi wstępne

Podjmując problem edycji źródeł katyńskich stwierdzić możemy, że nawet w latach braku dostępu do podstawowej bazy archiwalnej obrazującej tragedię i samą zagładę polskich jeńców wojennych, dokonywał się stopniowy postęp w poszerzaniu wiedzy w tym zakresie. Zbrodnia dokonana na obywatelach II Rzeczypospolitej była coraz to głębiej i szerzej opisywana przez historyków.

Należy z pełnym przekonaniem zaznaczyć, że właśnie archiwiści zadbali o to, aby umożliwić badania naukowe z tym związane. Poszukiwania i zabezpieczenie przekazów stało się ważnym działaniem wielu środowisk zainteresowanych w wydobyciu źródeł, które stały się niezbitym dowodem mord, dokonanego przez organa NKWD na polskich oficerach.

Warto w tym momencie przypomnieć, że chodziło o udokumentowanie zbrodni na jeńcach uwięzionych w trzech obozach specjalnych NKWD. Podstawą takich działań stały się porozumienia służb archiwalnych Polski i Rosji zawarte 27 kwietnia 1992 r. w Warszawie¹. Wkrótce powołane zostały komitety redakcyjne, których

¹ Rozmowy o współpracy były prowadzone w Warszawie. B. Woszczyński, *Porozumienie archiwalne z Rosją*, „Archiwista”, 1993, nr 88, s. 3-8.

zadaniem było podjęcie prac związanych z edycją źródeł archiwalnych.

W wyniku dyskusji ustalono wówczas, że uwaga historyków i archiwistów, bezpośrednio realizujących tak ważne przedsięwzięcie naukowe, skupiona będzie na losach jeńców nie wypowiedzianej wojny, na masowej zagładzie dokonanej przez oprawców NKWD w kwietniu i maju 1940 r. na obywatelach II Rzeczypospolitej – więźniach i jeńcach z obozów w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku, których zwłoki – po długich latach poszukiwań – odnaleziono w dołach grobowych w Katyniu, Charkowie i Miednoje². Dalszym działaniem, podkreślono w porozumieniu, będzie wydobywanie źródeł traktujących o losach ocalałych, o tych, którzy przeżyli tragiczny okres zagłady. Wreszcie, zgodnie z postanowieniami komitetów edycji, trzeba będzie wskazać na sytuację, jaka zarysowała się w świecie, co o Katyniu wiedziały inne środowiska zagraniczne.

Tak nakreślony plan był realizowany dzięki dobrej współpracy polsko-rosyjskich historyków i archiwistów. Powyższe zaczęło przynosić oczekiwane rezultaty.

Trzy tomy edycji

Jak wcześniej, w trakcie tych dorocznych konferencji informowano³, pierwszy tom edycji *Katyni. Dokumenty zbrodni* ukazał się w listopadzie 1995 r. Zbiór wydano pod tytułem *Jeńcy nie wypowiedzianej wojny*. W ten sposób zapoczątkowana została naukowa publikacja dokumentów udostępnionych przez archiwa rosyjskie. Tam bowiem znalazły się przekazy obrazujące: sytuację wziętych do niewoli, zamknięcie ich w obozach NKWD ZSRR, prowadzenie

² Szczegółowy program działania oraz zakres chronologiczny i tematyczny edycji ustalił naczelni dyrektorzy archiwów państwowych Polski i Rosji podczas spotkania w Moskwie w lutym 1993 r. (jak przypis 1). Por. też: J. Skowronek, *Forsowanie archiwów – poszukiwania dokumentów zbrodni katyńskiej*, w: *Katyni. 55. rocznica zbrodni*, Szczecin 1996, s. 9-20.

³ Por.: B. Woszczyński, *Wydawnictwa źródeł katyńskich*, „Zeszyty Katyńskie”, 2003, nr 17, s. 90-104.

śledztwa przeciwko – oficerom armii polskiej, policjantom, żandarom, osobom przetrzymywanym w więzieniach na obszarach wschodnich po 17 września 1939 r. Pozycją zamykającą jest decyzja Biura Politycznego KC WKP (b) z 5 marca 1940 r. o zastosowaniu ... „najwyższego wymiaru kary – rozstrzelaniu”.

Wspólne działania polsko-rosyjskie, które podjęte zostały przez środowiska archiwistów i historyków, przyniosły dalsze rezultaty. Kwerendy w zasobach archiwów rosyjskich doprowadziły do wydobycia na światło dzienne wielu nowych źródeł. Przygotowano i wydano kolejny tom edycji pt. *Zagłada*. Znalazły się w nim archiwalia obejmujące okres marzec-czerwiec 1940 r. Związane są one z czynionymi przygotowaniem i rozstrzelaniem polskich jeńców wojennych z obozów NKWD w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku. Zachowały się i zostały opublikowane rozkazy, telegramy i sprawozdania dotyczące działań w miejscach zagłady. W zbiorze są dokumenty wskazujące na sposób organizowania transportów na miejsca zbrodni. Wśród przekazów znajduje się szczegółowa informacja Zarządu do Spraw Jeńców Wojennych NKWD, sporządzona już przy końcu maja 1940 r., o liczbie jeńców wojennych transportowanych z trzech obozów specjalnych⁴. Kilka pozycji dotyczy spraw związanych z niszczeniem korespondencji polskich jeńców wojennych. W tomie drugim, warto raz jeszcze wskazać i przypomnieć, drukowane są protokoły przesłuchań oprawców zbrodni, prowadzonych w latach 1990-1992 przez prokuratorów Wydziału Zarządu Naczelnej Prokuratury Wojskowej Federacji Rosyjskiej⁵.

Tom trzeci edycji źródeł katyńskich otrzymał tytuł *Losy ocalałych* i obejmuje okres od lipca 1940 do marca 1943. Przekazy archiwalne dotyczące polskich jeńców wojennych – oficerów i polic-

⁴ Z archiwaliów wynika, że do miejsc zagłady wysłano ogółem 14.587 osób, a w tym: z Ostaszkowa – 6.287, Kozielska – 4.404, Starobielska – 3.896. *Katyń. Dokumenty zbrodni*, t. 2, *Zagłada*, Warszawa 1998, s. 344-346.

⁵ Zamieszczono protokoły przesłuchań: P. Soprunienki, D. Tokariewa i M. Syromiatnikowa (jak przypis 4, s. 423-500). Por. także: „Zeszyty Katyńskie”, 1994, nr 3, s. 7-71 i 1995, nr 5, s. 137-146 oraz „Wojskowy Przegląd Historyczny”, 1995, nr 1-2, s. 424-438 (oprac. B. Łojek). Ponadto: W. Materski, *Sprawcy zbrodni – definicja i typologia*, „Zeszyty Katyńskie”, 2003, nr 17, s. 9-21. Tamże: B. Łojek, *Czy zbrodnię katyńską można przebaczyć? Wyniki ankiety sondażowej*, s. 65-85.

jantów obozów specjalnych (Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk), którzy uniknęli kaźni przygotowanej przez NKWD wiosną 1940 r. Podstawowa część zamieszczonych pozycji informuje głównie o sytuacji w obozie w Gрязowcu. Obrazowane są losy polskich jeńców wojennych, które określił podpisany 30 lipca 1941 r. układ Sikorski-Majski, przywracający stosunki dyplomatyczne i zapowiadający współdziałanie obu państw w walce z faszystowskimi Niemcami. Zamieszczone zostały zestawienia liczbowe o polskich jeńcach znajdujących się w obozach NKWD. Kilka pozycji dotyczy obozu lwowskiego, tragicznej sytuacji więzionych oraz strat osobowych poniesionych w czasie jego ewakuacji⁶. Szczególnie ważne są archiwalia związane z formowaniem na terytorium ZSRR Armii Polskiej pod dowództwem gen. Władysława Andersa. Dokumentacja ujawnia stosunek stalinowskiego kierownictwa do Polaków, byłych jeńców i internowanych – żołnierzy tworzonej armii. Wiele źródeł archiwalnych informuje o nastrojach wśród żołnierzy, o trudnościach w zaopatrzeniu i wyposażeniu oddziałów. Są przekazy dotyczące ewakuacji Armii Polskiej do Iranu. Końcowe pozycje obrazują pojawiające się napięcia, które w konsekwencji doprowadzą do kryzysu w stosunkach wzajemnych.

Echa zbrodni katyńskiej

Działania wydawniczo-archiwalne mają swój dalszy ciąg. Edycja źródeł traktujących o zbrodni katyńskiej czeka na ostateczne zamknięcie. Choć też stwierdzić należy, że badacz zajmujący się powyższą problematyką zawsze natrafić może na nowe przekazy, szerzej naświetlające tragizm wydarzeń, których ofiary znalazły się w dołach grobowych w Katyniu, Miednoje i Charkowie.

Trwają prace nad tomem czwartym edycji *Katyń. Dokumenty zbrodni*. Zgodnie z ustaleniami, o których już wspomniano, znajdują

⁶ Straty ludzkie na skutek ewakuacji obozu lwowskiego wyniosły 1764 osoby (t. 3, *Losy ocalałych*, Warszawa 2001, s. 425). Sprawy obozu lwowskiego w: *Jeńcy zmarli i zaginieni*, wprowadzenie W. Materski, Warszawa 1999. Seria: *Indeks represjonowanych*, t. 9.

się w nim przekazy obrazujące wolne, ale stanowcze dochodzenie do prawdy. Jak wielokrotnie w literaturze, w licznych opracowaniach, badacze zauważyli – od początku nie było wątpliwości co do sprawców tej zbrodni. Jednak ujawnienie i przyznanie się do tego czynu długo czekało na finał. Ten cały proces znajdzie swoje odbicie w poszczególnych pozycjach dokumentacyjnych sygnalizowanego temu źródeł. Przynajmniej w dużym skrócie wskażmy na ich tematykę.

Pierwsza pozycja to komunikat „Radia Berlin” (13.04.1943 r.) na temat odkrycia masowych grobów oficerów polskich w Katyniu. Już od początku było wiadomo, że są to jeńcy, których Armia Czerwona wzięła do niewoli po 17 września 1939 r. Z datą kwietniową roku 1943 zamieszczono wiele dokumentów. Wkrótce ukazała się uchwała Zarządu Głównego Polskiego Czerwonego Krzyża o wysłaniu Komisji Technicznej do Katynia, która już w czerwcu sporządziła sprawozdanie z działalności. Kończy się ono słowami: „Mogiliśmy jest znaczonej historii Polski ..., takiej mogiły jeszcze nie było ...”⁷.

Szczególne znaczenie miała działalność rządu emigracyjnego po upowszechnieniu wieści radia niemieckiego. Na uwagę zasługuje komunikat ministra obrony RP gen. Mariana Kukieła w tej sprawie, który wywołał duże oburzenie Kraju Rad. Mówi o tym artykuł wstępny zamieszczony 19 kwietnia 1943 r. w „Prawdzie” – organie Komitetu Centralnego WKP (b). Wybuch sprawy katyńskiej pociągnął za sobą wiele oświadczeń i wypowiedzi polityków, publikowanych na łamach prasy polskiej na emigracji. Zamieszczono w tomie notę z 20 kwietnia, Edwarda Raczyńskiego – ambasadora RP do Aleksandra Bogomołowa – ambasadora ZSRR przy rządach sojusznicznych w Londynie z żądaniem wyjaśnienia losu zaginionych jeńców polskich. Niestety, odpowiedzi nie było, ale posypały się oskarżenia o współdziałanie z Niemcami w atakowaniu Moskwy jako winnej popełnienia zbrodni. Takim i podobnym oświadczeniom nie było końca.

W publikacji źródłowej znajdują się korespondencja i depesze – telegramy wymieniane między Stalinem, Rooseveltem i Churchil-

⁷ K. Skarżyński, *Katyn*, wyd. 2, Paryż 1990, s. 39-48.

lem. Główny temat to komunikat „Radia Berlin” i reakcja środowisk polskich z tym związana. Zamieszczona została nota Rady Komisarzy Ludowych (25.04.1943 r.) o zerwaniu stosunków z rządem polskim na wychodźstwie w Londynie. Z tą pozycją połączono notatkę omawiającą rozmowę Tadeusza Romera – ambasadora RP z Władysławem Mołotowem⁸. Fakt ten spowodował nasilenie wypowiedzi oraz pisemnych oświadczeń i korespondencji wśród środowisk politycznych. Kryzys w kwestii polskiej miał swój wpływ na stosunki międzyalianty, co też znajduje swój wyraz w opracowanych i przygotowanych do druku archiwaliach.

Kilka pozycji dotyczy spraw związanych z formowaniem na terytorium ZSRR jednostek polskich pod dowództwem gen. Zygmunta Berlinga. Są to decyzje Komitetu Obrony Państwa ZSRR, na których widnieje podpis Stalina (6.05.1943 r. i 10.08.1943 r.). Zamieszczono również pismo Wandy Wasilewskiej do Stalina w sprawie wyrażenia zgody na utworzenie Komitetu Narodowego Wolnej Polski, wraz z wykazem nazwisk osób proponowanych⁹.

Materiały komisji Burdenki

Ostatni kwartał 1943 r. i początek 1944 r. wypełniła ożywiona działalność władz w sprawach ukrycia zbrodni. W tym przedmiocie archiwalia mają dużo do powiedzenia. Badacz otrzymuje grupę przekazów, które prowadzą bezpośrednio do poznania metod stosowanych przez najwyższe czynniki partyjne i państwowe.

Na uwagę czytelnika zasługuje przede wszystkim notatka (nosząca datę 22.09.1943 r.), z propozycją utworzenia komisji specjalnej do sprawy zbrodni katyńskiej. Zgodnie z ustaleniami na jej

⁸ Strona polska została oskarżona ... „o naruszenie wszelkich zasad i norm stosunków wzajemnych pomiędzy dwoma sojusznicznymi państwami”. Ambasador T. Romer odmówił przyjęcia noty (notatka A. Mniszka – radcy Ambasady RP w ZSRR z 25/26.04.1943 r. i oficjalne pismo Romera do Mołotowa z 26.04.1943 r.).

⁹ Pismo nosi datę 9.11.1943 r. W załączeniu informacja o osobach rekomendowanych. Por.: *Konflikty polsko-sowieckie 1940-1944*, Warszawa 1993, s. 69-89 (oprac. i wstęp W. Roszkowski, tłumaczenie W. Materski).

przewodniczącego został powołany prof. Nikołaj Burdenko – akademik, generał, naczelny chirurg Armii Czerwonej. Zachowały się protokoły posiedzeń Komisji. Wybrano z nich do druku sześć, najbardziej charakterystycznych w swej treści. Głównym przedmiotem rozważań były sprawy dowodowe, wskazujące na zbrodnicze czyny dokonane na oficerach. Oczywiście poszukiwano wybranych świadków, którzy zeznawali, iż potwierdzają – z pełnym przekonaniem – rozstrzelanie jeńców polskich przez Niemców. Tak więc odkrycie grobów pod Smoleńskiem, o których mówił komunikat „Radia Berlin” uznano za zwykłą prowokację skierowaną przeciwko Moskwie.

Wiele przekazów źródłowych z pierwszych dni stycznia 1944 r. to notatki, zapisy, uzupełnienia do informacji o rezultatach dochodzenia, korespondencja członków Komisji Specjalnej z odpowiednimi organami najwyższych władz państwowych. Zachował się komunikat prasowy TASS o śledztwie w sprawie zbrodni katyńskiej, ogłoszony 18 stycznia 1944 r. Są też stenogramy przesłuchania świadków wraz z informacjami o rezultatach dochodzenia (18-20.01.1944 r.). Wśród tych przekazów występują również stenogramy konferencji prasowej zorganizowanej przez przewodniczącego Komisji Specjalnej, z udziałem jej członków. Odnotowano w nich pytania zagranicznych dziennikarzy (22.01.1944 r.).

Działalność grupy osób, na czele której stał gen. N. Burdenko, zakończył „Komunikat Komisji Specjalnej do ustalenia i zbadania okoliczności rozstrzelania przez niemieckich najeźdźców faszystowskich w lesie katyńskim jeńców wojennych – oficerów polskich”. Ukazał się on w prasie 24 stycznia 1944 r. W nim zawarte jest stwierdzenie, że w momencie wkroczenia do obwodu smoleńskiego wojsk niemieckich, funkcjonowały tam trzy obozy jeńców wojennych specjalnego przeznaczenia (ON-1, ON-2, ON-3). Do nich właśnie zostali jakoby wiosną 1940 r. przeniesieni z Kozielska polscy jeńcy wojenni. Niestety, fakt powyższy nie znajduje potwierdzenia w żadnej informacji Zarządu do Spraw Jeńców Wojennych, jak też w jakichkolwiek innych dokumentach centralnego aparatu NKWD. Autorzy komunikatu – tej pseudoekspertyzy – nie przejmowali się tym, uzasadniając swoją wersję rozważań. Ogólnie

stwierdzić można jedynie, że zawarte w niej fakty nie występują i nie są odnotowane w żadnych dokumentach resortu spraw wewnętrznych ZSRR opublikowanych w tomach edycji katyńskiej i upowszechnionych badaczom. Zapisy tego komunikatu nie wytrzymują z nimi krytyki. Powyższe znajdzie swoje umotywowanie w później ujawnionej dokumentacji. Jednak taka wersja długo utrzymywała się w obiegu, przynajmniej w środowiskach partyjno-państwowych, choć przywódcy wiedzieli przecież jaka jest rzeczywista prawda.

Główna teza o niemieckiej odpowiedzialności za zbrodnię popełnioną w lesie katyńskim, sformułowana w sprawozdaniu komisji Burdenki, legła u podstaw treści materiałów opracowanych przez czynniki rządowe na obrady Międzynarodowego Trybunału Wojennego w Norymberdze. O tym traktowały instrukcje dla przedstawicieli ZSRR. W zbiorze znajdują się teksty wystąpień, protokoły posiedzeń Komisji Rządowej ZSRR, stenogramy przesłuchań świadków. Dokumentacja zachowana w archiwach rosyjskich, a dotycząca powyższych spraw, została wytworzona w okresie marzec – lipiec 1946 r.

Dochodzenie do prawdy

Jak zaznaczono, materiały komisji N. Burdenki stanowiły podstawę do prezentacji oficjalnego stanowiska sfer rządowych. Sprawa zbrodni katyńskiej była tylko tak pojmowana i tak przekazywana również w działalności polityczno-dyplomatycznej. Wszelkie odejścia od komunikatu uznawane było za prowokację i wrogość wobec ZSRR.

Zespół archiwistów i historyków opracował do publikacji źródła o szczególnej wymowie. Są wśród nich notatki i okólniki dla członków Biura Politycznego w sprawie oficjalnej interpretacji dokonanej zbrodni. Negatywnie ustosunkowano się do publikacji odnoszących się do problematyki obozów jenieckich. Nie była do przyjęcia pozycja wydana na emigracji *Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów* (z przedmową Władysława Andersa, wyd. 1, Londyn 1948), oparta na obszernym zbiorze relacji, dostępnej dokumentacji rządu RP

i jego ekspozytur, materiałach niemieckich, czerwono krzyżkich i brytyjskich. Właśnie w opracowaniu tym poddano dyskwalifikującej analizie oficjalne stanowisko i raport komisji Burdenki, usiłujący udokumentować tezę o niemieckiej odpowiedzialności za zbrodnię popełnioną w lesie katyńskim.

Oficjalne stanowisko zajęły władze w odniesieniu do korespondencji nadesłanej z Waszyngtonu. Działająca tam tzw. Komisja Maddena, powołana przez Kongres Stanów Zjednoczonych w celu przeprowadzenia pełnych i całkowitych badań zbrodni katyńskiej¹⁰, zwróciła się do władz w Moskwie z prośbą o wyjaśnienie prawdy. Publikowana jest konkluzja raportu tej komisji oraz odpowiedzi władz ZSRR, w których sam fakt podniesienia sprawy uznano za prowokację. Do pisma (22.12.1952 r.) załączono pełny tekst komunikatu opracowanego przez zespół pod przewodnictwem Nikołaja Burdenki.

Na uwagę zasługują, chronologicznie ułożone i przygotowane do opublikowania, dalsze źródła pochodzące z archiwów rosyjskich. Dużą grupę stanowią wyciągi z protokołów posiedzeń Biura Politycznego KC KPZR, instrukcje dla ambasadorów w Londynie w odniesieniu do stanowiska państw zachodnich wobec zbrodni katyńskiej (dokumenty z okresu kwiecień – wrzesień 1972 r.). Archiwalia dotyczą działań podejmowanych w Wielkiej Brytanii przez środowiska emigracyjne, które organizowały tam uroczystości rocznicowe dla upamiętnienia tragicznych wydarzeń (luty – marzec 1973 r.). Są też zalecenia oraz wytyczne w sprawie zdecydowanej kontrpropagandy na temat Katynia (marzec – kwiecień 1976 r.).

Początki ujawnienia zbrodni

Lata osiemdziesiąte przyniosły nasilenie badań w przedmiocie dochodzenia do prawdy. Zespoły historyczno-archiwalne coraz

¹⁰ Jednogłośnie ustalono, że odpowiedzialną za masakrę była służba NDWD. Wydane zostało także zalecenie, aby wyniki badań przedstawione były Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ. Jednak żadnego działania rząd USA nie przedsięwziął. Od samego początku przeinaczana była prawda w imię „racji stanu” – pisze J. Zawodny, *Sprawa katyńska w polityce amerykańskiej*, „Wojskowy Przegląd Historyczny”, 1991, nr 1, s. 279-283.

śmielej podnosiły potrzeby ukazania przekazów źródłowych bezpośrednio związanych z dokonaną zbrodnią. W tomie czwartym znajdzie się krytyczna ekspertyza komunikatu Burdenki, ogłoszona przez polską część historyków wspólnej Komisji Historyków Partyjnych (kwiecień 1988 r.)¹¹. Opublikowania doczekała się decyzja KC KPZR w kwestii polityki wobec sprawy katyńskiej (11.02.1988 r.), choć jeszcze utrzymuje się twierdzenie o działalności fałszywostwo niemieckich.

Należy zwrócić uwagę zainteresowanych na pojawiające się wypowiedzi prasowe oraz wystąpienia oficjalne, aby rozszerzyć tematykę zbrodni o sprawę jeńców z obozów specjalnych NKWD w Starobielsku i Ostaszku. Wśród archiwaliów są: wyciąg z protokołu posiedzenia Biura Politycznego KC na temat pełniejszego dostępu obywateli polskich do Lasu Katyńskiego (5.05.1988 r.), informacja Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o uproszczonym trybie odwiedzin miejsca zbrodni (23.06.1988 r.) oraz raport w sprawie organizacji wyjazdu turystów z Polski do Katynia (5.07.1988 r.). Rozważano także propozycję budowy tam pomnika (1.09.1988 r.) oraz możliwości symbolicznego przeniesienia do Warszawy prochów z miejsc zagłady polskich oficerów (6.03.1989 r.).

Wiele obiecywało sobie środowisko naukowe i cała społeczność w związku z wizytą w Polsce prezydenta Michaiła Gorbaczowa. Sądono, że padną słowa prawdy. Były to płonne nadzieje, a spotkanie z przedstawicielami polskiej inteligencji w Zamku Królewskim 14 lipca 1988 r., nie dało odpowiedzi na stawiane pytania. Zakończyło się jedynie oświadczeniem potrzeby prowadzenia dalszych dociekań i poszukiwań archiwalnych. Jak gdyby przywódca ZSRR nie wiedział.

Dalsze przekazy już więcej mówią o dowodach zbrodni. Zaczęły ukazywać się opracowania historyków rosyjskich, o czym donosiła prasa. Do druku przygotowano notatkę Falina, Szewardnadze i Kriuczkowa w kwestii katyńskiej (22.03.1989 r.). W tym przekazie źródłowym zawarty jest opis dotyczący wydarzeń z roku

¹¹ *Zbrodnia Katyńska*. Zestawił i wstępem opatrzył Jarema Maciszewski, Warszawa 1990.

1940¹². Znaczenie, jakże ważne, ma projekt decyzji Komitetu Centralnego KPZR „W sprawie Katynia”. Dalsze ukrywanie nie pomoże, jest wręcz szkodliwe, pisze Falin w notatce do M. Gorbaczowa (23.02.1990 r.). Ten jednak przedłużył tylko milczenie, a nawet wydał polecenie szukania w archiwach materiałów historycznych, obciążających stronę polską (3.11.1990 r.). Wkrótce jednak ukazał się, długo oczekiwany, komunikat TASS informujący o sprawach zbrodni katyńskiej (13.04.1990 r.).

Inne pozycje obrazują przebieg działalności śledczej, podjętej – na polecenie Biura Politycznego KC KPZR – przez Naczelną Prokuraturę Wojskową. Są to okólniki, wyjaśnienia, informacje pisane w okresie styczeń – listopad 1991 r.

Obchody rocznicowe

W chronologicznym porządku opublikowane zostaną w tomie czwartym dokumenty traktujące o dalszych sprawach związanych z odkrywaniem prawdy. Bez wątplenia ważne znaczenie ma list prezydenta Lecha Wałęsy skierowany do Borysa Jelcyna nawołujący do szybkiego udostępnienia archiwaliów. Część przekazów została już wcześniej ujawniona. Archiwa rosyjskie zaczęły wolno wprowadzać je do obiegu. Ilustrowane było w nich, co wiemy z wykonanych kserokopii, przede wszystkim życie codzienne obozów jeńców¹³. Nadal brakowało dokumentów centralnych, jednoznacznie ukazujących odpowiedzialność za dokonaną zbrodnię. Przełom nastąpił jesienią 1992 r. Bowiem 14 października równocześnie w Warszawie i Moskwie odbyła się prezentacja kolekcji przekazów historycznych z Archiwum Prezydenta Federacji Rosyjskiej, a wśród

¹² Zaznaczają oni, że nie uda się uniknąć wyjaśnienia tragicznych spraw przeszłości. „Czas w tym wypadku nie jest naszym sojusznikiem”. Należałoby wreszcie powiedzieć, jak było w rzeczywistości i kto konkretnie jest winien temu, co się stało i na tym zamknąć sprawę. „Koszty takiego sposobu działania w ostatecznym rachunku – czytamy w notatce – byłyby mniejsze w porównaniu ze stratami powodowanymi obecną opieszałością”.

¹³ O tych sprawach piszą: E. Frącki, *Dokumenty polskie i Polski dotyczące w archiwach rosyjskich*, „Dzieje Najnowsze”, 1993, nr 1; B. Woszczyński, *Współpraca archiwalna z Rosją i Białorusią*, „Archeion”, t. 91, 1993.

nich tzw. Pakiet Nr 1, zawierający dwa podstawowe dowody: wniosek Ławrentija Berii postulujący wymordowanie polskich jeńców wojennych oraz wyciąg z protokołu posiedzenia Biura Politycznego KC WKP (b) z 5 marca 1940 r. wraz z jego akceptacją. Ważną dokumentację przekazał na ręce Lecha Wałęsy specjalny wysłannik prezydenta Rosji, naczelny archiwista Federacji Rosyjskiej, prof. Rudolf Pichoj. Powyższe zostało upowszechnione, za pośrednictwem komunikatu PAP, wieczorem 14.10.1992 r.¹⁴

Wkrótce, bo 16 października opublikowano oświadczenie Sejmu RP w sprawie konieczności ujawnienia całej prawdy o zbrodni katyńskiej. Ten problem podniesiony został także w dokumencie przyjętym przez Senat RP (2.08.1993 r.), zatytułowanym „O zbrodni katyńskiej”.

Na uwagę badacza zasługuje list Jelcyna do Wałęsy w związku z 55. rocznicą zbrodni katyńskiej, noszący datę 22 maja 1995 r. Czytamy w nim między innymi: „Wiadomo mi dobrze, jakie znaczenie przywiązuje się w Polsce do przedsięwzięć, związanych z 55. rocznicą tragedii katyńskiej. W pełni podzielam Pana opinię, iż ta tragiczna karta naszej wspólnej historii powinna być ostatecznie zamknięta, jednakże pamięć o niej powinna służyć sprawie lepszego wzajemnego zrozumienia między narodami naszych krajów, usunięcia ze stosunków rosyjsko-polskich elementów braku zaufania i uprzedzenia¹⁵”.

Inne pozycje, które opracowano i przygotowano do druku, to: przemówienie prezydenta RP Lecha Wałęsy na uroczystościach w Katyniu (4.06.1995 r.), uchwała Sejmu RP w 55. rocznicę zbrodni (9.06.1995 r.) oraz oświadczenia posłów w sprawach potrzeby uczczenia pamięci zamordowanych, złożone na posiedzeniu Sejmu RP 15 lutego 1996 r.

¹⁴ Jeszcze w październiku 1992 r. wstępnie opracowane przekazy ukazały się drukiem. Por.: *Katyn. Dokumenty ludobójstwa. Dokumenty i materiały archiwalne przekazane Polsce 14 października 1992*, tłum. i oprac. W. Materski, Warszawa 1992 r. O tym również we wstępie do tomu pierwszego edycji *Katyn. Dokumenty zbrodni*, Warszawa 1995, s. 50.

¹⁵ Tekst pochodzi z Archiwum Prezydenta Federacji Rosyjskiej (f. 92, op. 4, d. A 1-1-61-1995). Opublikowano w: *Katyn. Mart 1940 g.*, s. 581-583.

Cmentarze Wojenne

Od wielu lat strona polska zabiegała o właściwe zabezpieczenie miejsc zagłady. Prowadzono rozmowy w tej sprawie, aktywne działania rozwinęła Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Szczególne znaczenie i symboliczny wymiar mają dla Polaków miejsca związane ze zbrodnią katyńską – mogiły pomordowanych jeńców z obozów śmierci w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku. Zapoczątkowano więc odpowiednie, bardzo trudne, rozmowy ze stroną rosyjską i ukraińską. Równocześnie przystąpiono do poszukiwań źródłowych umożliwiających zlokalizowanie miejsca pogrzebania i dokonania ekshumacji szczątków ofiar. „Wiedza – uzyskana w wyniku bardzo ciężkich i żmudnych czynności podjętych przez polskich specjalistów – to również okrutna prawda o stanie odnalezionych szczątków” – pisze Ewa Ziółkowska¹⁶. Wszystkie starania doprowadziły do zrealizowania zaplanowanych przedsięwzięć.

Właśnie w końcowej części omawianego tomu czwartego edycji *Katyń. Dokumenty zbrodni* zamieszczone zostaną dokumenty dotyczące upamiętnienia dołów grobowych polskich jeńców wojennych. Uroczystości z tym związane miały podniosły charakter. Należy wskazać na akt erekcyjny cmentarza wojennego w Charkowie, wspólny polsko-ukraiński komunikat oraz przemówienie prezydenta RP na tych uroczystościach (27.06.1998 r.). Do zbioru włączono wystąpienie premiera RP, Jerzego Buzka w trakcie otwarcia kompleksu memorialnego w Katyniu oraz przemówienie wicepremiera Federacji Rosyjskiej W. Christienki wówczas wygłoszone (28.07.2000 r.).

Problematykę zamykają: List Aleksandra Kwaśniewskiego do uczestników uroczystego otwarcia kompleksu memorialnego w

¹⁶ E. Ziółkowska, *Miejsca pamięci martyrologii Polaków na Wschodzie*, „Archeion”, t. 102, 2000, s. 18-23. Ponadto: J. Tucholski, *Mord w Katyniu. Kozielsk. Ostaszków. Starobielsk. Lista ofiar*, Warszawa 1991; A. Przewoźnik, *W przeddzień otwarcia Cmentarzy Katyńskich*, „Zeszyty Katyńskie”, 2000, nr 12, s. 21-25. W kaplicy Katedry Polowej WP na oksydowanych tabliczkach utrwalone zostały nazwiska wszystkich zamordowanych w Kozielsku, Charkowie, Miednoje. *Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego* (publikacja ukazała się w 2002 r. jako nr 16 „Zeszytów Katyńskich”).

Miednoje oraz wystąpienie ministra spraw wewnętrznych Federacji Rosyjskiej, W. Ruszajły (2.09.2000 r.)

Katyń, Charków, Miednoje to miejsca, które na stałe zapisały się w zbiorowej świadomości narodu polskiego.

Zakończenie

Wprowadzone do obiegu archiwalia w ogromnym stopniu wpłynęły na poszerzenie ustaleń w przedmiocie katyńskim. Udośćniona baza dokumentacyjna może posłużyć do weryfikacji wcześniejszych badań dokonanych przez środowiska historyczne i archiwalne. Szczególnie istotne w tym, że istnieją realne możliwości podejmowania nowych tematów w zakresie poznania prawdy, przez długie lata ukrywanej, usilnie przeinaczanej.

Wiele czasu upłynęło od momentu dokonanej zbrodni, do zbudowania cmentarzy. O tych sprawach mówiono w czasie obchodów sześćdziesiątej rocznicy Katynia. W programach konferencji organizowanych wówczas (marzec-wrzesień 2000 r.) były referaty oraz liczne komunikaty naukowe, do opracowania których wykorzystane zostały przekazy źródłowe pochodzące z archiwów rosyjskich¹⁷. Ich kserokopie przechowywane są obecnie w Centralnym Archiwum Wojskowym¹⁸.

Jakże ważne znaczenie mają publikacje oryginalnej dokumentacji. Rosarchiw doprowadziło do wydania zbioru ważnych prze-

¹⁷ Por.: *Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej*, „Archeion”, t. 102, 2000, s. 7-64; B. Woszczyński, *Konferencje i sesje w 60. rocznicę zbrodni katyńskiej*, „Archiwista Polski”, 2000, nr 4(20), s. 63-67. Ponadto: N. Lebcidiewa, *60 lat fałszowania i zatajania historii Zbrodni Katyńskiej*, „Zeszyty Katyńskie”, 2000, nr 12, s. 97-121.

¹⁸ Kserokopie wykonała Wojskowa Komisja Archiwalna. Szczegóły omawia A. Bartnik, *Źródła dotyczące Polaków w b. ZSRR pozyskane z archiwów rosyjskich*, „Archeion”, t. 102, 2000, s. 24-35. Ponadto: W. K. Roman, *Potem był Katyń. Akta obozów specjalnych NKWD wrzesień – maj 1940 w zbiorach Centralnego Archiwum Wojskowego*, „Zeszyty Katyńskie”, 1998, nr 9, s. 98-117. Por. też: *Dokumenty uzyskane przez Wojskową Komisję Archiwalną w okresie wrzesień 1992 – czerwiec 1993*, pod red. J. Pięty, Warszawa 1993; K. Banaszek, *Wykorzystanie kolekcji Wojskowej Komisji Archiwalnej w Centralnym Archiwum Wojskowym*, „Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej”, 2002, nr 25, s. 125-137.

kazów katyńskich. W grudniu 1997 r. w Moskwie promowano książkę: *Katyń. Dokumenty. Plenniki nieobiawlennoj wojny*, która ukazała się w serii „Rossija. XX wiek”. W dniu 3 października 2002 r. w Warszawie odbyła się konferencja z udziałem archiwistów i historyków rosyjskich, którzy zaprezentowali nową publikację, pod tytułem: *Katyń. Mart 1940 g. – sentiabr' 2000 g. Dokumenty* (Moskwa 2001). Wydanie książek zawierających źródła oryginalne w języku rosyjskim, ma duże znaczenie. Bowiern są to dowody historyczne, które długie lata były zamknięte w archiwach państwa totalitarnego. O ich istnieniu nikt nie mógł wiedzieć. Oficjalnie one nie istniały.

*

Dzięki tym przekazom archiwalnym dotyczącym problematyki katyńskiej jesteśmy bogatsi o wiedzę, którą one przyniosły. W kraju powstały pomniki, mogiły, krzyże, tablice i wiele innych znaków pamięci przypominających tragedię polskich jeńców wojennych. W sposób znaczący wzrosła liczba publikacji naukowych, relacji świadków, wspomnień, zapisków przybliżających, zwłaszcza młodemu pokoleniu Polaków, losy ich przodków¹⁹.

¹⁹ A. Przewoźnik, *W przeddzień otwarcia ...*, s. 23-24.

Ks. prof. dr hab. WALDEMAR CHROSTOWSKI

ZBRODNIĄ KATYŃSKĄ A PRZEBACZENIE

Katyń istnieje w świadomości Polaków jako rzeczywistość i jako symbol. Rzeczywistość to podstępne oraz pełne okrucieństwa wymordowanie tysięcy polskich oficerów i przedstawicieli przedwojennej polskiej inteligencji, z takim trudem odbudowywanej po ponad stu latach zaborów. Jako symbol, Katyń oznacza zbiorową pamięć o tym, że takie same oraz podobne akty okrucieństwa i nienawiści miały miejsce gdzie indziej, np. w Charkowie i Twerze, a dokonali ich zbrodniarze działający w imię tejże ideologii i na rozkaz tej samej władzy. Symboli się nie wybiera, lecz narzucają się one z siłą, której nie wolno lekceważyć ani tłumić. Jak Oświęcim, jeszcze podczas II wojny światowej, stał się dla Polaków symbolem ludobójstwa brunatnego, popełnionego przez narodowych socjalistów, tak Katyń stał się symbolem ludobójstwa czerwonego, zamierzonego i zrealizowanego przez komunistów. Obie śmiertelne ideologie, wbrew wciąż odżywającym tendencjom do ich relatywizacji i rozdzielania, mają ze sobą bardzo wiele wspólnego. Dlatego znamienne jest, że nadal nie brakuje środowisk, również akademickich, które nie potrafią wyciągnąć rzetelnych wniosków z wydarzeń, które kosztowały życie dziesiątków milionów niewinnych ludzi. Nasuwa się zatem myśl, że korzenie tych ideologii wcale nie zostały usunięte.

Tradycja europejska jest oparta na prymacie prawdy i dobra. Obydwa fundamentalne wartości mają korzenie w Objawieniu

Bożym zawartym na kartach Pisma Świętego, przeszczepianym od prawie dwóch tysięcy lat do Europy przez Kościół, zmuszonym i przeżywanym przez kolejne pokolenia chrześcijan, z których bardzo wielu potwierdziło je własnym życiem. Prawda to podstawowa wartość w porządku poznania, podczas gdy dobro to podstawowa wartość w porządku postępowania. Między prawdą i dobrem, porządkiem poznania i porządkiem postępowania, istnieje sprzężenie, tak iż obie wartości trwają i rozwijają się albo obumierają i niszczą się razem. Wszystko, co się sprzeciwia prawdzie i dobru godzi boleśnie, osłabia, a w końcu rozrywa więzi szacunku i zaufania, na których powinna się opierać właściwa koegzystencja ludzi i narodów.

Zbrodnia Katyńska stawia nas wobec problemu zła, tak wielkiego, że można je porównać jedynie z największymi dramataми, jakie stały się udziałem ludzi umęczonych i uśmierconych w warunkach urągających wszelkiej godności. Z perspektywy ponad 60 lat, które upłynęły od tamtej pory, dobrze widać, że zło Katynia ugodziło w obie podstawowe wartości: prawdę i dobro. Skoro tak, przebaczenie, które stanowi bodaj najtrudniejszy, a zarazem najbardziej wzniosły wymóg wiary w Jezusa Chrystusa, musi mieć na względzie obie płaszczyzny. Jest to niezbędne dlatego, by nie było tylko koniunkturalnym aktem politycznym, ale rzetelnym wyrazem szczerego i świadomego wyboru moralnego, który oddziałuje na sumienia.

Katyn jako zbrodnia przeciwko prawdzie

Przebaczenie, aby mogło mieć sens i przynieść zbawienne owoce pojednania i oczyszczenia pamięci, musi mieć jako adresata ludzi, którzy faktycznie dopuścili się zbrodni. Jeżeli sprawcy zła pozostają nieznani albo jeżeli odpowiedzialność za zbrodnię jest zrzucana na innych, którzy się jej nie dopuścili, akt przebaczenia zostaje zawieszony w próżni albo staje się farsą, skwapliwie wykorzystywaną jako kamuflaż. Szacunek wobec prawdy jako jednej z wartości fundamentalnych wymaga, aby postulat przebaczenia

obejmował faktycznych zbrodniarzy, a także ich mocodawców. Decyzje o zbrodniach tak odrażających jak te, których symbolem jest Katyn, zapadały na najwyższych szczeblach władzy, były starannie przygotowywane, otrzymywały konkretne uzasadnienia i miały spełniać zamierzone cele. Oprawcy strzelający bezbronnym ofiarom w tył głowy stanowili jedno z ostatnich ogniw w łańcuchu przemocy. Po nich następowali jeszcze ci, którzy zacierali ślady i fałszowali prawdę.

Dramat pomordowanych w Katyniu wyszedł poza kres ich ziemskiego życia, bo zbrodniarze ukrywali przed światem to, czego się dopuścili. Najbliżsi, rodziny i przyjaciele ofiar żyli przez wiele miesięcy nieświadomi, że ich mężowie, ojcowie i bracia zostali zgładzeni. Jedno z najbardziej dramatycznych świadectw mordu katyńskiego stanowi filatelistyka: od wiosny 1940 r. korespondencja z internowanymi oficerami nagle się urwała. Gdyby żyli do czasu niemieckiej inwazji na Wschodzie, dawaliby choćby sporadyczne znaki życia. Kiedy 13 kwietnia 1943 r. pojawił się komunikat wojsk hitlerowskich o zbrodni katyńskiej przysięgająca cisza doczekała się tragicznego wyjaśnienia. Ale był to zarazem nowy początek katyńskiego kłamstwa, opracowanego i szerzonego przez komunistyczną propagandę. Problem odnośnie do przebaczenia Katynia polega na tym, że przez kilka dziesięcioleci zbrodniarze nie tylko nie chcieli słyszeć o jakiegokolwiek odpowiedzialności, ale się jej wypierali, oskarżając za popełnione zło hitlerowców, co mogło wydawać się o tyle prawdopodobne, że w okresie wojny dopuścili się oni wielu zbrodni. Ponieważ wymordowanie polskich oficerów w Katyniu przypisywano Niemcom, chrześcijański postulat przebaczenia mógłby mieć wyłącznie ich na względzie. Gdyby dać wiarę kłamstwu szerzonemu przez oficjalną propagandę, należałoby przyjąć, że pamiętne słowa biskupów polskich wypowiedziane w 1965 r. do biskupów niemieckich „Przebaczmy i prosimy o przebaczenie” obejmują również zbrodnię w lesie katyńskim, a także podobne zbrodnie na Wschodzie, których ofiarami stała się elita przedwojennej inteligencji polskiej. Tymczasem nikt przy zdrowych zmysłach nie łączył pojednawczego gestu Episkopatów Polski i Niemiec ze sprawą Katynia ani z tym, co Katyn dla nas symbolizuje.

Jedno z najcenniejszych i najbardziej wzruszających moich osobistych wspomnień łączy się z duchowym przewodnictwem pielgrzymce rodzin ofiar odbytej w dniach od 2 do 5 października 1989 r. do Katynia. Wspominając zamordowanych, modląc się za nich i rozważając nieopisany dramat przybyliśmy do katyńskiego lasu. Na tablicy widniał napis informujący, że zbrodni dokonali Niemcy. Reakcją była paraliżująca bezradność i bezsilność, a także poczucie krzywdy z powodu ciągłego ukrywania i tłamszenia prawdy. Nasuwały się myśli o potrzebie chrześcijańskiego przebaczenia zbrodniarzom, ale ustępowały wobec fałszu równoznacznego z ucieczką od jakiegokolwiek odpowiedzialności. Dopiero kilka miesięcy później, 13 kwietnia 1990 r., pół wieku po zbrodni, prezydent Rosji Michaił Gorbaczow publicznie wypowiedział prawdę, że wymordowania Polaków, więźniów Kozielska, Ostaszkowa i Starobielska, dokonało NKWD, a strona rosyjska ujawniła związane z tym – zapewne tylko niektóre – ważne dokumenty. Gdy ujawniono podpisy mocodawców i poznaliśmy część personaliów bezpośrednich sprawców, można mówić o możliwości przebaczenia, bo oto zaczynamy poznawać komu powinniśmy po chrześcijańsku przebaczyć. Dzieło przebaczenia pozostanie jednak częściowe i niepełne tak długo, jak długo nie poznamy całego mechanizmu zła i wszystkich jego sprawców. Mając na uwadze genezę i charakter XX-wiecznych systemów totalitarnych wydaje się niemal pewne, że ci, których podpisy decydowały o życiu i śmierci tysięcy ludzi, nie podejmowali owych decyzji bez odpowiedniego przygotowania ani nie działali sami. Mieli przecież stale do dyspozycji i pomocy usłużnych „inżynierów dusz”, czyli sztaby ideologów gotowych do obmyślenia każdego okrucieństwa i łgarstwa oraz do eksterminacji „wrogów klasowych”, których uznali za niewartych obiecanego przez nich „raju”. Prawda o Katyniu to nie tylko kwestia poznania kilku rozkazodawców i jakiejś liczby wykonawców ich poleceń. To także kwestia wszechstronnego poznawania i potępienia całego systemu, który pochłonął miliony innych ludzi. Tymczasem właśnie ten aspekt pozostaje dalej świadomie bagatelizowany, zakłamywany i przemilczany. Uczciwa refleksja nad przyczynami, uwarunkowaniami i naturą komunizmu, podobnie jak nad przyczynami, uwarunkowaniami

i naturą nazizmu, na progu XXI w. też jest sporadyczna i niechciana. Skoro wciąż są ludzie i środowiska, którym jest ona niewygodna, jest niemal pewne, że nie znamy całej prawdy ani o komunizmie ani o Katyniu. Wprawdzie nikt już nie mówi o Niemcach, ale czujemy, że obarczanie odpowiedzialnością Rosjan też jest niezreczne, także z tego względu, że nie istnieje odpowiedzialność zbiorowa. Ale żeby to potwierdzić, należy wskazać rzeczywistych sprawców po to, by niepotrzebne było uogólnianie odpowiedzialności i obarczanie nią całych narodów.

Poznajemy stopniowo bezpośrednich i pośrednich sprawców Katynia, jest to jednak zaledwie początek długiej i żmudnej drogi. Skoro tak, przebaczenie nie może być aktem jednorazowym. Nie może też być aktem jednostronnym, to znaczy odzwierciedlać wyłącznie nastawienia i postawy życiowej osób dotkniętych nieszczęściem i skrzywdzonych. Warunkiem przebaczenia jest wzajemność oparta na wyznaniu winy przez tych, którzy dopuścili się zła, oraz uznaniu i przyjęciu ich skrucy przez tych, którzy poznawszy prawdę mogą doświadczyć wyzwalającej mocy miłości silniejszej niż żądza odwetu czy zemsta. Tymczasem dotychczasowe przeprosiny miały charakter polityczny i zaistniały na użytek władz. Wielu faktycznych zbrodniarzy nie żyje, ale nadal żywe są te same mechanizmy zakłamywania i fałszowania prawdy, które przez dziesięciolecia kamufłowały zbrodnię i osłaniały wszystkich, którzy się jej dopuścili.

Prawda o Katyniu to nie tylko kwestia sprawców bezpośrednich i pośrednich, którzy byli i pozostają bezkarni. To również sprawa mechanizmów i ludzi, którzy do 1989 r. ją skrupulatnie zakrywali w państwach pozostających pod dominacją sowiecką. Urodziłem się niecałe sześć lat po zakończeniu II wojny światowej. Jak daleko sięgam pamięcią, rodzice i sąsiedzi przyciszając głos wypowiadali słowo „Katyń” i stale powtarzali, że odpowiedzialni za tę zbrodnię nie są Niemcy. W polskich rodzinach istniała pamięć nieokaleczona, podczas gdy w szkołach mnożono i powtarzano na ten temat klamstwa. Na usługach zakłamywania narodowej pamięci stały tysiące nauczycieli, karmionych fałszem obmyślanym i forsowanym przez grupę dobrze płatnych i hołubionych przez kolejne peerelowskie

rzędy ideologów. Konieczność przebaczenia Katynia nie może pominąć i tego aspektu „hańby domowej”. Na etapie nauczania powszechnego, a potem średniego i wyższego, karmiono dzieci i młodzież wielkim łągarstwem, wpajającym z taką siłą, że część jego twórców w nie uwierzyła, zaś niemała część młodzieży przyjęła jako oczywistość. Paradoks polegał na tym, że im wyższy był szczebel kształcenia, tym bardziej dawała o sobie znać bezczełność kłamców i nachalność oddziaływania na umysły i serca młodych pokoleń. Falszowanie pamięci narodowej zawsze przynosi ogromne straty i wyrządza niepowetowane szkody. Gdyby udało się skutecznie wpoić społeczeństwu polskiemu fałszywy obraz i pamięć Katynia, ucierpiałaby na tym bardzo poważnie nasza narodowa tożsamość. Jeden z największych dramatów posiadałby wymiar symbolu fałszowanego, a więc nieprawdziwego i tym samym nawet szkodliwego.

Nie może nie dawać do myślenia fakt, że po zmianach społeczno-politycznych, jakie nastąpiły w 1989 r., nie znalazł się nikt, kto by się otwarcie przyznał do współdziałania w zacieraniu i fałszowaniu polskiej pamięci. Autorzy podręczników szkolnych i akademickich, cała rzesza nauczycieli dobrze znających prawdę, ale uczących kłamstwa, nie zadali sobie żadnego trudu, by powiedzieć: „przepraszamy”. Ci, którzy są stróżami pamięci o Katyniu, nie mogą pomijać i tego jej wymiaru. Ból po stracie najbliższych, a także utrata wielu męźnych synów naszego narodu, były tym większe, ponieważ nie mogły zostać publicznie wyrażone i opłakane. Zadośćuczynienia potrzebuje i ten aspekt żałoby. Zaniedbana została i zlekceważona potrzeba swoistego „wewnętrznego” pojednania Polaków w tym, co dotyczy spojrzenia na dzieje najnowsze oraz na te ich mroczne strony, które wyraźnie rzutują na polską tożsamość. Krzywdą niewypowiedziana głośno, lecz tłumiona, nie doczekała się tak potrzebnej solidarności ze strony innych. Przez pół wieku nie obchodzono rocznic Katynia. Skutkiem tego zakłamania jest, że gdy wreszcie zaczęto otwarcie mówić prawdę, okazało się, że tylko dla części społeczeństwa jest to prawda ważna. Coroczne obchody mordu katyńskiego są ciągle odsuwane na dalszy plan i spychane do rangi wydarzeń o mniejszym znaczeniu. Dla porównania obchody

innych rocznic, też związanych z dramatem II wojny światowej, otrzymują uroczystą oprawę, której kształt nie zawsze dobrze służy podtrzymywaniu polskiej świadomości narodowej. Nie może być rzetelnego przebaczenia tam, gdzie nadal trwa poczucie krzywdy oraz ból, którego nie można dzielić z innymi.

Prawda o Katyniu była zakłamywana przez oprawców, ich przełożonych oraz tych, którzy zacierali jej ślady, co odbywało się przede wszystkim na obszarze byłego Związku Sowieckiego. Była także tłumiona w powojennej Polsce, zaś jej głoszenie groziło represjami i prześladowaniem. Istnieje także trzeci aspekt wyzwań związanych z koniecznością przebaczenia zbrodni katyńskiej. Kłamstwa o niej były też planowo rozpowszechniane i podtrzymywane w Europie zachodniej i Ameryce, gdzie znano prawdę i żadne represje za jej głoszenie grozić nie powinny. Żaden rząd zachodni nie może powiedzieć, że nie znał faktów. Przeciwnie, już podczas wojny oraz później, dobrze wiedziano, że zrzucanie odpowiedzialności na Niemców to kamuflaż i łągarstwo. Mimo to rodziny pomordowanych i stróżowie narodowej pamięci nie otrzymali żadnego widocznego wsparcia z tej strony. Wprawdzie Polonia amerykańska i Polonia w innych krajach zadbała o upamiętnianie Katynia, np. w postaci pomników czy tablic, ale były to przedsięwzięcia lokalne, podejmowane bez stosownej pomocy politycznej. Co więcej, często musiano pokonywać wyraźną niechęć polityków państw zachodnich do odkrywania i rozpowszechniania prawdy o Katyniu.

Postulat przebaczenia zbrodni katyńskiej nie może przechodzić nad tym do porządku dziennego. Wielu rządów i politykom zachodnim wygodne było trwanie przy łągarstwie, które musiało być jakoś motywowane. Jeżeli wybierano tę drogę, lekceważąc odczucia i wrażliwość Polaków, jaką mamy pewność, że to stanowisko zmieniło się definitywnie na naszą korzyść? Żaden z polskich rządów po 1989 r. nie podjął starań, aby uzyskać jakiegokolwiek słowa przeproszenia za ten żenujący stan rzeczy. Okazało się, że mówienie prawdy o Katyniu jest w nowych warunkach równie niezręczne, a nawet niebezpieczne, jak przedtem. Przebaczenie, potrzebne aby odzyskać równowagę duchową, powinno mieć na względzie także zachodnich sojuszników nieprawdy. Skoro w naszej części świata

prawda została wreszcie głośno wypowiedziana, zatem ci, którzy od dawna ją znali, nie mogą wymówić się od winy. Rodzinom Katyńskim byłoby znacznie łatwiej, gdyby w swoim czasie odczuły solidarność tzw. wolnych krajów i ich rządów. Skoro jej zabrakło, nie można powiedzieć, że polityka rządzi się własnymi prawami. Wynikałoby stąd bowiem, że głównym prawem polityki jest bezprawie.

Katyń jako zbrodnia przeciwko dobru

Nie ma i być nie może obowiązku, a tym bardziej przymusu przebaczenia oprawcom i krzywdzicielom, narzucanego pokrzywdzonym przez tych, którzy nie traktują bądź nie odczuwają zbrodni tak silnie jak skrzywdzeni. Moralny akt przebaczenia nie leży w gestii polityków, zwłaszcza jeżeli w innych dziedzinach życia nie widzą oni silnych związków między prawem a moralnością. Istnieje jednak wewnętrzny imperatyw przebaczenia, wyraźnie odczuwana jego potrzeba przez wyznawców Jezusa Chrystusa, którzy wiedzą, że przebaczenie jako takie jest wielkim dobrem i dlatego warto się o nie starać dla niego samego.

Powtórzmy: prawda to naczelną wartość w porządku poznania, dobro to naczelną wartość w porządku postępowania. Brak prawidłowego rozeznania wiedzy do zaniechania działań, jakie należałoby podjąć, natomiast świadoma dezorientacja uniemożliwia osiągnięcie dóbr, o które trzeba zabiegać. Widać to nazbyt dobrze na przykładzie rzeczywistości i symboliki Katynia. Na płaszczyźnie prawdy, która ma moc wyzwalającą, Katyń to sprawa między Rosjanami a Polakami, przy czym powraca tu bardzo trudne i niewygodne pytanie, czy i na ile zbrodnie NKWD były erupcją specyficznie rosyjskiej niechęci albo wrogości wobec Polaków. To pytanie dotyka wspomnianej już kwestii przyczyn i natury komunizmu. Katyń to również sprawa między Polakami, z których część świadomie i ulegle zakłamywała jedną z najboleśniejszych kart naszych narodowych dziejów, nie tylko nie ponosząc z tego tytułu żadnych konsekwencji, ale nawet nie odczuwając żadnego widocznego dyskomfortu. Nie słysząc było żadnych przeprosin ze strony znanych z imie-

nia i nazwiska autorów podręczników i innych opracowań, którzy karmili rodaków fałszem, a więc zatruli naszą zbiorową pamięć. Wreszcie Katyń to sprawa między Polakami a Zachodem, który przez pół wieku zachowywał bolesne milczenie. W praktyce oznaczało ono współdziałanie w zatajaniu prawdy oraz brak należytej wrażliwości na nasz los. W modlitwie wigilijnej odmówionej 24 grudnia 1993 r. Jan Paweł II podkreślił: „Prawda Katynia jest stale obecna w naszej świadomości i nie może być wymazana z pamięci Europy”.

Jednym z najbardziej niszczycielskich skutków zła jest to, że nakręca ono spiralę, sprawiając kolejne zło. Ci, którzy stali się ofiarami, pomordowani w lesie katyńskim i w innych miejscach, sami nie mogą wykrzyknąć krzywdy, jaka ich spotkała. Jednak przez długie lata nie mogli jej wykrzyknąć również ci, którzy przeżyli okropności II wojny światowej i stali na straży skrwawionej pamięci. Tłumiona krzywda rodzi bunt, poczucie samotności, a siostrą samotności bywa rozpacz. Człowiek zrozpaczony nie potrafi myśleć racjonalnie, nie jest też w stanie właściwie przeżywać wiary w Boga i w zbawcze dzieło dokonane przez Jezusa Chrystusa. W odmawianej codziennie Modlitwie Pańskiej wymawiamy słowa: „i przebac nam nasze winy, jako i my przebaczymy naszym winowajcom”. Gdy brakuje przebaczenia winowajcom, bo winowajców nie widać albo nie chcą oni przyznać się do swoich zbrodni, modlitwa do Boga o przebaczenie własnych win ulega jakiemś osłabieniu. Człowiek skrzywdzony staje się jeszcze bardziej okaleczony, bo żyje z ranami, które się nie zblizniają. Nie pozostaje to bez wpływu na jego postępowanie i wybory życiowe. Niemożność okazania przebaczenia krzywdzicielom często zamyka nas na możliwość otrzymania przebaczenia od Boga w tym, co dotyczy naszych wobec Niego uchybień i grzechów.

Brak przebaczenia może powodować lub rozniecać wolę odwetu albo zemsty. Istnieją ludzie i wspólnoty, których dewiza brzmi „oko za oko i ząb za ząb”, nie jest to jednak zasada chrześcijańska. Znamienne, że wkrótce potem jak prawda o Katyniu została głośno wypowiedziana, pojawił się w Polsce wielki duchowy i modlitewny wysiłek, aby przewyciężyć zło i nie dopuścić by to do niego

należało ostatnie słowo. W tym duchu 18 kwietnia 1993 r., podczas Pielgrzymki Rodzin Katyńskich, został złożony na Jasnej Górze Akt Pamięci, Przebaczenia i Zawierzenia. Znajdujemy w nim słowa:

„Tylko Ty Boże, wiesz ile wycierpieliśmy, tylko Ty możesz dotknąć niezabliźnionych ran naszych serc, które pamiętają, i tak nam trudno zapomnieć:

- tę okrutną nienawiść
- tę dramatyczną śmierć naszych Najbliższych a potem
- kłamliwe milczenie
- okrutną perwersję prawdy
- tchórzostwo wielkich mocarstw, które ugięły się w lęku przed bolszewickim opętaniem i zamilkły, chociaż znały prawdę
- i te wszystkie prześladowania we własnym kraju, które dotykały każdego, kto ośmielił się mówić prawdę i bronić wolności”.

Brak lub nieumiejętność przebaczenia wyniszcza tych, których nie stać na przebaczenie. Zbrodnia nakręca nienawiść i ją powiększa. Być zniewolonym przez nienawiść oznacza być w jakimś znaczeniu i zakresie także jeszcze jedną ofiarą zbrodni. Mord katyński sprawił wielkie cierpienia tym, których bliscy stali się jego ofiarami. Nie można dopuścić, aby mordercy odnieśli i ten sukces, że miejsce miłości zajmie nienawiść. Przebaczamy nie tylko ze względu na innych, ale przede wszystkim ze względu na siebie oraz te duchowe dobra, które dzięki umiejętności przebaczenia stają się naszym udziałem. Jedno i drugie świadczy o zwycięstwie Boga w naszym życiu, a także w dziejach zwaśnionych i podzielonych ludów i narodów. Odmowa przebaczenia oznaczałaby zasklepienie się w sobie i odmowę realizacji tych chrześcijańskich wartości, które są związane z przebaczącą mocą Bożego Miłosierdzia. Ale przebaczenie nie przychodzi łatwo, nie jest też bezwarunkowe. Krzywdziciele i oprawcy, kłamcy i płatni słudzy zbrodniczych ideologii muszą w prawdzie zobaczyć swoje winy i je wyznać. Dzieje się tak dlatego, by stało się jasne, jak wielka jest moc miłości wybaczącej największe winy i zbrodnie. Istnieje wyraźne napięcie między sprawiedliwością a miłosierdziem. Sprawiedliwość nakazywałaby poprzestanie na odpłacaniu równą miarą za wszystko, czego do-

świadczyliśmy. Miłosierdzie to sposobność do praktykowania czynnej miłości stanowiącej niedoskonałe odwzorowanie miłości Bożej.

Niestychanie doniosłym wydarzeniem w łańcuchu podtrzymywania, ocalania i rozwijania pamięci o rzeczywistości i symbolice Katynia była audyencja Pielgrzymki Rodzin Katyńskich u Ojca Świętego, która miała miejsce 13 kwietnia 1996 roku. W wygłoszonym przemówieniu Jan Paweł II przeprowadził analogię między sprawcami Katynia a okrucieństwem sprawców śmierci Jezusa. „Nie wiedzieli, że śmierć Chrystusa była wpisana w Boży plan, jako zbawcza ofiara miłości, dzięki której mieli dostąpić odkupienia również oni, którzy byli jej bezpośrednimi sprawcami. Chrystus mówiąc: Ojcze, przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią, nie usprawiedliwia zła czynu, ale głosi orędzie przebaczenia ludziom, którzy tego zła się dopuścili”. Świadomy swojej wiary chrześcijanin potępia zbrodnię, ale zachowuje zdolność do wybaczenia jej sprawcom. Dzięki temu zbrodnia traci swoją niszczycielską moc i przeobraża się, wbrew intencjom tych, którzy się jej dopuścili, w jeszcze jedną okoliczność umożliwiającą zwycięstwo miłości.

Zwracając się do Rodzin Katyńskich Jan Paweł II powiedział również: „Jesteście świadkami śmierci, która nie powinna ulec zapomnieniu. Tragiczne wydarzenia, które miały miejsce na wiosnę 1940 roku w Katyniu, Charkowie i Miednoje, są rozdziałem w martyrologium polskim, który nie może być zapomniany. Ta żywa pamięć powinna być zachowana jako przestroga dla przyszłych pokoleń”. Podkreślony przez Papieża obowiązek pamięci idzie w parze z obowiązkiem chrześcijańskiego uznania dobra, jakie Bóg wyprowadza z każdej sytuacji oraz dobra możliwego do osiągnięcia dzięki heroizmowi przebaczenia: „Trzeba jednak mieć świadomość, że również ta śmierć, a raczej to wielkie żniwo śmierci, jest jakoś wpisana w Boże plany i nabiera nowego znaczenia w perspektywie śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Nade wszystko staje się ona ofiarą, której owocem jest dobro. W wymiarze narodowym przybrało ono kształt wolności. W wymiarze ludzkim jest przykładem odwagi i wytrwania w wierności ideałom. W wymiarze chrześcijańskim staje się wezwaniem do przebaczenia”. Trzy wymiary, narodowy, ludzi i chrześcijański, łączą się ze sobą, wzajemnie siebie

potrzebują i się nawzajem ubogacają. Owocem Katynia może i powinno być właściwe korzystanie z wolności, wytrwała troska o godność osiągnięta na gruncie wierności ideałom oraz pozytywna odpowiedź na Chrystusowe wezwanie do naśladowania Go także w tym, co najtrudniejsze, czyli w okazywaniu przebaczenia naszym winowajcom.

Pod koniec swojego przemówienia Ojciec Święty powiedział: „Przybyliście do Rzymu, do grobów Apostołów, aby na nowo – po pięćdziesięciu sześciu latach od tamtego dramatu – odczytać, jakie jest wasze zadanie, zadanie Rodzin Katyńskich. Wydaje się, że jest nim właśnie niesienie przebaczenia. Tak, jest nim przechowanie pamięci tego dramatu narodowego, rodzinnego, osobistego, ale jest nim również poprzez tę pamięć, przebaczenie. Pragnę dodać, że ja również codziennie modłę się za tych, którzy zginęli w Katyniu. Jesteście razem jako Rodzina po to, aby nie zapomnieć, ale równocześnie po to, aby przebaczać. A teraz na ten trud podtrzymywania pełnej miłości, pamięci i niesienia z godnością orędzia o przebaczeniu z serca błogosławię”.

Błogosławieństwo Papieża-Polaka, udzielone w nawiązaniu do pamięci o podstępnie zamordowanych Rodakach, to błogosławiony owoc śmierci, dzięki któremu uzyskuje ona zbawczy sens. Zarazem jest to zobowiązanie stanowiące trudną i dlatego tak wartościową sposobność do pomnażania i przedłużania na nowe pokolenia owoców heroizmu ofiar Katynia.

Dr BOŻENA ŁOJEK

ANTYKATYŃ JAKO PRZEDMIOT BADAŃ Sprawozdanie z dyskusji

W związku z informacją ambasadora Federacji Rosyjskiej o przygotowaniu w Rosji wydawnictwa źródłowego, poświęconego losom jeńców rosyjskich w niewoli polskiej w 1920 r., NKHBZK (Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej) przeprowadził dyskusję nad całym ciągiem przedsięwzięć publicystycznych i propagandowych, jakie w sprawach jenieckich miały miejsce w Rosji po kwietniu 1990 roku. W dyskusji podkreślono, że ogłoszone 13 kwietnia 1990 roku o godz. 14.30 oświadczenie TASS, niesłusznie traktowane jest jako przyznanie się ZSRR do popełnienia zbrodni katyńskiej. Oświadczenie TASS nie jest bowiem oficjalnym komunikatem rządowym, stwierdzającym, że zbrodnia katyńska popełniona została na mocy decyzji państwowej i partyjnej. Przeciwnie, w świetle oświadczenia TASS można dojść do wniosku, że jej organizatorami i wykonawcami było kilku zwyrodnialców z NKWD.

Stosowny fragment oświadczenia brzmi: „Ujawnione materiały archiwalne w całości pozwalają na wniosek o bezpośredniej odpowiedzialności za zbrodnię w Lesie Katyńskim Berii, Mierkułowa i ich pomocników.

Strona sowiecka, wyrażając głębokie ubolewanie w związku z tragedią katyńską, oświadcza, że jest ona jedną z ciężkich zbrodni stalinizmu.”

Po blisko 50 latach brutalnego zafałszowywania prawdy o zbrodni katyńskiej przez najwyższe władze ZSRR, budowanie na tym kłamstwie konkretnych planów politycznych, niszczenie ludzi dociekających prawdy – nawet takie oświadczenie przyjęte zostało przez rodziny dotknięte zbrodnią, jako wielki krok naprzód w stosunkach polsko-rosyjskich.

Wówczas nie wiedzieliśmy jednak, że zaledwie w kilka miesięcy po owym oświadczeniu, kłamstwo katyńskie w polityce ZSRR zastąpione zostało oficjalnie ukierunkowaną ponurą mistyfikacją.

Mianowicie 3 listopada 1990 r. ukazało się rozporządzenie prezydenta ZSRR, które w punkcie 9 głosiło: „(Polecam) Akademii Nauk ZSRR, Prokuraturze ZSRR, Ministerstwu Obrony ZSRR, Komitetowi Bezpieczeństwa Państwowego ZSRR, by, wspólnie z innymi instytucjami i organizacjami, przeprowadziły do 1 kwietnia 1991 r. prace badawcze celem ujawnienia materiałów archiwalnych, dotyczących wydarzeń i faktów z historii sowiecko-polskich stosunków dwustronnych, w wyniku których straty poniosła strona sowiecka. Dane te wykorzystać – jeśli okaże się to niezbędne – w rozmowach ze stroną polską o problematyce „białych plam”.

Jeszcze przed ukazaniem się tego rozporządzenia w prasie sowieckiej zaczęły ukazywać się pierwsze artykuły, wskazujące, że to Polacy w czasie wojny 1920 roku stali się sprawcami całej tragedii, a teraz nie chcą się do tego przyznać, podczas gdy Rosjanie dali przykład, jak honorowo należy załatwiać sprawy. W „Izwiestjach” z 8 września 1990 r. czytamy: „A może rząd polski nie chce pójść za przykładem naszego (rządu) i nie zdobędzie się na powiedzenie o tym, w obawie, że liczba ofiar (jeńców rosyjskich w polskiej niewoli 1920 roku) jest znacznie większa niż w Katyniu?”.

W „Izwiestjach” z 29 stycznia 1993 roku czytamy: „Nie ma żadnego usprawiedliwienia dla wymordowania Polaków w Katyniu i również dla władz polskich, które dążyły do zlikwidowania w latach 1919-1921 jeńców Armii Czerwonej”.

Za prasą codzienną problem podjęło czasopiśmiennictwo naukowe, zwłaszcza „Wojenno-Istoriczeskij Żurnał”, na łamach którego publikuje między innymi I. W. Iwanow. Podstawę źródłową tych prac stanowią w głównej mierze zeznania jeńców rosyjskich,

którzy wzięci zostali do niewoli polskiej, później z tej niewoli przeszli do służby w rosyjskich i ukraińskich formacjach antybolszewickich (m.in. w jednostkach Petlury, Bredowa, Bałachwicza, Jakowlewa) i z tych formacji albo zbiegli, albo zostali wzięci do niewoli przez Armię Czerwoną. Ratując własną skórę zeznawali przed CzeKa rzeczy, które się po prostu nie mieszczą w głowie.

Z tzw. literatury naukowej problem przeniesiony został na wysokie szczeble polityki.

Oto rosyjski konsul generalny w Krakowie Borys Szardakow wygłasza oficjalne przemówienie 7 listopada 1994 roku, w którym podkreśla: „Józef Piłsudski utworzył w 1920 roku obozy koncentracyjne dla jeńców wojennych – żołnierzy i oficerów Armii Czerwonej, w których zamordowano bez sądu 60 tysięcy osób, a z niektórych z nich Polacy robili sobie tarcze strzelnicze”.

W 6 lat później Aman Tulejew, gubernator obwodu kemerowskiego, w wywiadzie dla dziennika „Nizawisimaja Gazieta” oświadcza m.in. „Polakom nie wystarcza nasza skrucha, pomniki postawione w miejscach, gdzie zginęli ich wojskowi. Utworzyli komitet, który będzie żądał uznania tej tragedii za zbrodnię przeciwko ludzkości. To da Polsce prawo domagania się od Rosji wypłaty odszkodowań. Niektórzy obliczają już, ile milionów dolarów można będzie zażądać. To efekt tego, że Rosja nie potrafi wystąpić z kontroskarżeniem”.

Znakomity znawca wojny polsko-rosyjskiej 1920 roku Władimir Dajnes w tym samym dzienniku pisze „Moskwa i Warszawa jakby zamieniły się rolami. ZSRR długo nie chciał się przyznać do odpowiedzialności za Katyń. Dopiero Michaił Gorbaczow i kierownictwo nowej Rosji oficjalnie przeprosili sąsiadów za tę zbrodnię. Teraz spadkobierczyni II Rzeczypospolitej przekonuje, że nie ma żadnego powodu, by kajać się przed Rosją”.

Mamy więc, jak widać, do czynienia z centralnie zaplanowaną i konsekwentnie realizowaną strategią prowadzoną niezależnie od zmian zachodzących w Rosji. Finał tej strategii odnajdujemy w artykule zatytułowanym „Tragedie niewoli”, opublikowanym w numerze 2 „Wojenno-Istoriczeskowo Żurnała” z 2001 roku. Czytamy w nim: „Przytoczone fakty mówią o tym, że polskie władze

wojskowe (w 1920 r.) naruszając międzynarodowe akty prawne, reglamentujące warunki przetrzymywania jeńców wojennych, spowodowały stronie rosyjskiej ogromną stratę moralną i materialną, którą należałoby jeszcze ocenić. W związku z tym Prokuratura Generalna Federacji Rosyjskiej zwróciła się w 1998 r. do ministra sprawiedliwości i Prokuratury Generalnej Republiki Polski z prośbą o wdrożenie sprawy karnej dotyczącej śmierci (w org. – gibeli) w latach 1919-1921, 83500 jeńców czerwonarmistów. Jednakże strona polska zakwalifikowała tę prośbę jako pozbawioną podstaw prawnych i odmówiła przyjęcia jej, chociaż fakt masowej śmiertelności radzieckich jeńców wojennych w obozach polskich został uznany przez Prokuraturę Generalną Polski”.

Los rosyjskich jeńców wojennych w Polsce w 1920 roku był niezwykle ciężki, podobnie zresztą jak jeńców ukraińskich i jak jeńców polskich w Rosji. Wojna toczyła się na terenach kompletnie zrujnowanych w latach 1914-1918, nawiedzonych straszną plagą hiszpanki w roku 1918, a w 1920 r. plagą tyfusu plamistego, przywleczonego do Polski przez I Armię Konną. Żniwo śmierci nie tylko w obozach jenieckich, ale także w koszarach, szpitalach, w transportach, było ogromne. Nie ulega wątpliwości, że żołnierze Armii Czerwonej, którzy dotarli pod Warszawę i Lwów, pokonawszy uprzednio w bojach ogromne przestrzenie, wygłodzeni, bez ciepłych ubrań i butów, gdy nadeszły jesienne chłody, marli w znacznie większej skali, niż miejscowi Polacy. Dramat rosyjskich jeńców wojennych w Polsce, tak jak i nie mniejszy dramat jeńców polskich w Rosji i w ogóle Polaków w Rosji w latach 1919-1921, wymaga odrębnych badań historycznych. Ten temat nie może być jednak związany ze zbrodnią katyńską. To są dwa różne problemy, i to zarówno co do genezy zjawiska, jak i jego istoty.

Mordowanie jeńców polskich przez Armię Czerwoną na polu walki, tak dobitnie opisane przez Izaaka Babla, można złożyć na karb kształtowania postaw czerwono-armistów przez rewolucyjną propagandę rosyjską. Propaganda ta wyraźnie identyfikowała Polaka – pana, to znaczy wroga klasowego, z wrogiem narodowym. Mordy rosyjskie na jeńcach polskich, m.in. pod Wyszynami, Kolnem, Zadzórzem, były niewątpliwie tego efektem. Polskie działania re-

torsyjne, wśród nich rozstrzelania pod Mławą i Lwowem, były poprzedzone odezwami do wojsk rosyjskich, mówiącymi o rozstrzelaniu za gwałty, rabunki, zabójstwa. To była okrutna, ale jedyna możliwość, powstrzymania fali bandytyzmu jakiego dopuszczała się Armia Czerwona, zwłaszcza w trakcie odwrotu spod Warszawy i Lwowa. Przypomnijmy, że sama władza radziecka musiała rozwiązać jedną z jednostek Armii Konnej ze względu na bandytyzm, którego nie mogła w niej opanować.

Inaczej miała się sprawa na tyłach frontu, gdzie emocje były znacznie mniejsze, a kontrola cywilna i społeczna nieporównywalnie większa.

Sieć obozów jenieckich w Polsce znajdowała się wprawdzie w podległości wojskowej, ale poddana była kontroli międzynarodowej, cywilnej kontroli społecznej (biały krzyż), wreszcie lustracji dziennikarskiej, zwłaszcza pism opozycyjnych.

Poza tym władze Rosji bolszewickiej były świadome, że tysiące jeńców rosyjskich z polskich obozów jenieckich zaciągają się do formacji antybolszewickich lub zasilają „białe” rosyjskie ugrupowania polityczne, działające w Polsce i na Zachodzie.

Z tego względu rosyjski Komisariat Spraw Zagranicznych prowadził aktywną kampanię na rzecz stałej kontroli nad tymi obozami, pod pozorem dokonywanych w nich nieprawości, w czym wspierany był przez polskich sympatyków bolszewickiej Rosji, ze Stefanią Sempołowską na czele. Efekty tej działalności odnotowywane były skrupulatnie w prasie polskiej tego okresu.

W efekcie obozy były również często lustrwane przez kompetentne dowództwa, a za stwierdzane w nich nadużycia karano sędownie i dyscyplinarnie komendantów i personel zwierzchni.

Na mocy podpisanego 24 lutego 1921 roku między Polską, Rosją i Ukrainą układu o repatriacji, wymianie jeńców i zakładników, Polska miała przekazać Rosji 80 tys. jeńców wojennych i 30 tys. osób internowanych. Rosja miała przekazać Polsce 40 tys. jeńców wojennych i 500 tys. obywateli polskich, znajdujących się w Rosji. Do listopada 1921 roku Polska przekazała Rosji 65797 wyleczonych i ubranych jeńców wojennych. Stanowi to około 60% od oficjalnie obliczonych 110 tys. jeńców i internowanych. Z liczby 44 tys. jeń-

ców i internowanych, brakujących do liczby określonej w układzie, według badań Zbigniewa Karpusa, ok. 25 tys. opuściło obozy i zaciągnęło się do formacji antybolszewickich, ok. 1000 osiedliło się w Polsce i ok. 18 tys. zmarło w obozach.

Nie może być tu mowy o jakiegokolwiek zorganizowanej akcji eksterminacyjnej wobec jeńców bolszewickich. Wypadki naruszeń prawa jenieckiego, których mógł dopuszczać się personel obozowy, były surowo karane i na ogół publicznie piętnowane.

Podobnie wyglądała sytuacja jeńców polskich w rosyjskich obozach jenieckich. Kilka sprawozdań z międzynarodowej lustracji miejsc przetrzymywania jeńców polskich oraz ich zeznania złożone po powrocie do Polski mówią o wyjątkowo ciężkiej sytuacji bytowej i zdrowotnej, o próbach indoktrynacji politycznej i często brutalnym zachowaniu nadzorców, lecz nie mówią o zorganizowanej eksterminacji.

Z 40 tys. jeńców polskich, których zgodnie z układem Rosja miała zwrócić Polsce do listopada 1921 roku, zwrócono 23335 jeńców, co stanowi ok. 58%. Do limitu zabrakło 16665 jeńców. Gdzie podzieli się ci jeńcy – tego źródła rosyjskie nie podają. Dotychczas przypuszczano, że są to po części zmarli w obozach, zbiegli z obozów lub ci, którzy dali się namówić do wstąpienia w szeregi polskiej dywizji strzelców, działającej Armii Czerwonej.

Podjęcie badań nad losami jeńców wojny 1920 r., mamy nadzieję, wyjaśni także okoliczności zaginięcia tych blisko 17 tys. żołnierzy polskich w Rosji.

Tymczasem zbrodnia katyńska, jak dowiodły tego dziesiątki specjalistycznych, prawniczych i historycznych publikacji, była zbrodnią przeciwko ludzkości, zaplanowaną, zorganizowaną i przeprowadzoną przez najwyższe władze sowieckiego państwa. Wymordowano elitarną grupę narodu, którego terytorium zostało uprzednio zajęte z pogwałceniem traktatów dwustronnych i prawa międzynarodowego.

Przez ponad 50 lat ZSRR okłamywał świat, fałszował prawdę i czerpał z tego fałszerstwa korzyści polityczne, a gdy okoliczności zmusiły do wyświetlenia prawdy o mordzie katyńskim, stworzył kolejną mistyfikację – ANTYKATYŃ.

Biorąc pod uwagę środki i konsekwencję z jaką ta mistyfikacja jest realizowana, skalę zafałszowań historycznych, a także manipulację faktami i liczbami, NKHBZK w konkluzji swojej dyskusji wskazał na potrzebę ewidencji tych poczyną.

Chodzi zwłaszcza o ewidencję publicystyki prasowej, literatury naukowej, popularnej, wystąpień politycznych i całej twórczości związanej z akcją antykatynia, która stanowić będzie podstawę naukowej analizy zjawiska.

ANTYKATYŃ
LOSY JEŃCÓW ROSYJSKICH
W POLSCE W 1920 R.

(Materiały do bibliografii)

Opracowanie i redakcja zespół w składzie:
Izabela Kowalska, Urszula Olech,
Elżbieta Pawińska

1. ACHMATOWICZ Aleksander

Strzałkowo to nie Katyń, Tuchola – nie Miednoje : kwestia jeńców
sowieckich wojny 1919-1920 w Polsce / Aleksander Achmatowicz

W: *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*. — 1995,
t. 30, s. 99-112

2. AJNENKIEL Stefan

Siedemnastoletni ochotnik 1920 roku : ze Stefanem Ajnenkiem pre-
zesem Stowarzyszenia Weteranów Wojny Polsko-Bolszewickiej rozm.
Joanna Podgórska. — Fot.

W: *Życie Codzienne*. — 1993, nr 189, s. 1, 5

3. APTEKAR P.

Nenużnaja „Kontrkatyn” / P. Aptekar

W: *Nezavisimaja Gazeta*. — 1994, nr 214, s. 4

4. BŁOŃSKI Józef

Pamiętnik 1891-1939 / Józef Błoński. — Kraków : Wydawnictwo Li-
terackie, 1981. — 293, [2] s. ; 19 cm

S. 135-161: W Warszawie (1919-1924)

ISBN 83-08-00585-3

5. BORDZIŁOWSKI Jerzy

Żołnierska droga. Cz.1 / Jerzy Bordziłowski

W: *Wojskowy Przegląd Historyczny*. — 1965, nr 4, s. 86-87

M.in. o sytuacji jeńców rosyjskich wziętych do niewoli polskiej w 1920 r.

6. CABANOWSKI Marek

Generał Stanisław Bułak-Bałachowicz : zapomniany bohater / Marek
Cabanowski. — Warszawa : „Mikromax”, 1993. — 203, [1] s. : faks.,
fot., portr. ; 21 cm

S. 29-48: Wojna polsko-sowiecka

ISBN 83-00-03223-1

7. D'ABERNON Edgar V.

Osiemnasta decydująca bitwa w dziejach świata pod Warszawą 1920 roku / Edgar Vincent D'Abernon. — Warszawa : "Herold-Press", 1990. — 183 s. ; 16 cm

S. 116-120: Warszawa, 25 sierpnia 1920 roku

8. DMOCHOWSKA Maria

Oświadczenie Poselskie złożone przez posłankę Marię Dmochowską na 73 posiedzeniu Sejmu 15 lutego 1996 roku

W: Zbrodnia nie ukarana : Katyń, Twer, Charków / [pod red. Marka Tarczyńskiego]. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 1996 (Zeszyty Katyńskie ; nr 6). — S. 482-483

Dot. kolportowania książki – paszkwilu Jurija Muchina pt. Katyński detektyw

9. DURACZYŃSKI Eugeniusz

O polskich teczkach w rosyjskich archiwach / z profesorem Eugeniuszem Duraczyńskim rozmawia Krzysztof Pilawski

W: *Trybuna*. — 2001, nr 292. Dod. *Aneks*, s. C

10. ERMOLOVIČ N.

Čudo na Visle i jego prodolženije / N. Jermolovič

W: *Izviestija*. — 1990, nr 229, s. 5

11. FILIMOŠIN M. V.

Tragedia niewoli: Strzelałem do dziesiątek ludzi tylko dlatego, że... wyglądali jak bolszewicy / M.W. Filimoszin ; tł. Józef Margules. — Przedr. art. zamieszcz. w *Voenno-Istoričeskij Žurnal*. — 2001, nr 2

W: *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2001, nr 2, s. 104-110

Żołnierze Armii Czerwonej w niewoli polskiej

Sprost.: W odpowiedzi panu M.W. Filimoszinowi / Zbigniew Karpus // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2001, nr 2, s. 111-115

12. GMYZ Cezary

Historia według Gorbaczowa : podobno w kwietniu 1990 roku Michał Gorbaczow wydał dwie decyzje dotyczące Polski : pierwsza zobowiązywała agencję TASS do ogłoszenia komunikatu o przyznaniu się ZSRR do zbrodni katyńskiej : druga była adresowana do radzieckich historyków - „musicie znaleźć jakiś anty - Katyń / Cezary Gmyz

W: *Życie Warszawy*. — 1994, nr 225, s. 1-2

13. GOLINKOV David L.

Krach vražeskogo podpol'ja : (iz istorii bor'by z kontrrevoluciej v Sovetskoj Rossi v 1917-1924 gg) / D.L. Golinkov. — Moskva : Politizdat, 1971. — 367, [1] s. ; 20 cm

Bibliogr.

14. GOLINKOV David L.

Krušenje antisovetskogo podpol'ja v SSSR. Kn. 1 / D.L. Golinkov. — Izd. 2, ispravl. i dopoln. — Moskva : Politizdat, 1978. — 334, [2] s. : facsim., tabl. ; 20 cm

15. GOLINKOV David L.

Krušenje antisovetskogo podpol'ja v SSSR. Kn. 2 / D.L. Golinkov. — Izd. 2, ispravl. i dopoln. — Moskva : Politizdat, 1978. — 398, [2] s. : facsim., tabl. ; 20 cm

Bibliogr.

16. GONTARSKI Waldemar

Anty-Katyń : najnowsze opracowanie Rosyjskiej Akademii Nauk stawia znak równości między zbrodnią katyńską a losem 60 tys. radzieckich jeńców wojny polsko-bolszewickiej / Waldemar Gontarski

W: *Wprost*. — 1994, nr 49, s. 81

17. GRIVENKO Vladimir

Fakty czy „bolszewicka propaganda”? : przyczynek do dyskusji o rosyjskich jeńcach w polskiej niewoli / Władimir Griwienko ; tł. (pp). — Tł. art. zamieszcz. w *Nezavisimaja Gazeta*. — 2001, 22 III

W: *Forum*. — 2001, nr 15, s. 4-5

18. HANAK Danuta

Jeńcy sowieccy w obozach polskich 1919-1921 / Danuta Hanak

W: *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*. — 1995, nr 18, s. 122-128

19. IVANOV Jurij V.

Sprawa jeńców rosyjskich w 1920 r. / Jurij Ivanov ; [tł.] (pp). — Fot. — Tł. art. zamieszcz. w „*Niezawisimaja Gazeta*”. — 1998, 16 VII

W: *Forum*. — 1998, nr 32, s. 8, 10

20. IVANOV Jurij V.

Vse plennye byli paraližovany užasami / J. V. Ivanov, M. V. Filimošin

W: *Voenno-Istoričeskij Žurnal*. — 1995, nr 5, s. 65-68

21. IVANOV Jurij V.

Zadolgo do Katyni : krasnoarmejcy v adu polskich konclagerej / J. V. Ivanov

W: *Voenno-Istoričeskij Žurnal*. — 1993, nr 12, s. 22-26

Polem.: Co stało się z jeńcami : o co Jurij Iwanow oskarża Polskę / Aleksander Achmatowicz // *Życie Warszawy*. — 1994, nr 180. Dod., s. I, III

Polacy nie mordowali jeńców : prowokacyjna publikacja / Józef Margules // *Polska Zbrojna*. — 1994, nr 55, s. 4

Voenno-Istoričeskij Žurnal 1993. Polonica / Margules Józef // *Wojskowy Przegląd Historyczny*. — 1994, nr 4, s. 210-213

22. JACZYŃSKI Stanisław

Prawda o jeńcach rosyjskich [i polskich z wojny 1919-1920] / Stanisław Jaczyński

W: *Polska Zbrojna. Magazyn Tygodniowy*. — 1995, nr 32, s. VIII

23. JELLENTA Stefan

O zbrodni sprzed 70 lat. / Stefan Jellenta

W: *Polska Zbrojna*. — 1990, nr 3, s. 5

24. JONCA Karol

Internowanie polskich i radzieckich żołnierzy w Prusach Wschodnich podczas wojny w 1920 roku / Karol Jonca

W: *Śląski Kwartalnik Historyczny*. — 1996, nr 1/3, s. 283-295

25. JUZWENKO Adolf

Polska a „biała” Rosja : (od listopada 1918-do kwietnia 1920 r.) / Adolf Juzwenko ; Polska Akademia Nauk. Instytut Historii. — Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973. — 296 s. : err. ; 24 cm

Bibliogr. s. [270]-280. — Rés

26. KARPUS Zbigniew

Białoruskie formacje wojskowe w Polsce w latach 1919-1921 / Zbigniew Karpus

W: Pomorze - Polska - Europa : studia i materiały z dziejów XIX i XX wieku ofiarowane profesorowi dr hab. Mieczysławowi Wojciechowskiemu w 60 rocznicę urodzin. — Toruń, 1995. — S. 223-231

27. KARPUS Zbigniew

Działalność gen. Stanisława Bułak-Bałachowicza i jego oddziału w Polsce podczas wojny 1920 r. / Zbigniew Karpus

W: *Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska w Białymstoku*. — 1990, z. 4, s. 89-101

28. KARPUS Zbigniew

Emigracja rosyjska, ukraińska i białoruska w Polsce w okresie międzywojennym (1918-1939) : stan badań i postulaty badawcze / Zbigniew Karpus

W: Regiony pograniczne Europy Środkowo-Wschodniej w XVI-XX w. : społeczeństwo-gospodarka-polityka : zbiór studiów / pod red. Mieczysława Wojciechowskiego i Rarpha Schattkowskiego. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1996. — S. 93-101

ISBN 83-231-0810-2

29. KARPUS Zbigniew

Ewakuacja rosyjskich jeńców wojennych przez terytorium Polski w pierwszych miesiącach po odzyskaniu niepodległości (listopad 1918 - październik 1919) / Zbigniew Karpus

W: Od obcego panowania do niepodległego państwa : materiały sesji naukowej zorganizowanej na 70-lecie odbudowy Państwa Polskiego / red. Mieczysław Wojciechowski ; Uniwersytet Mikołaja Kopernika. — Toruń, 1991 (Rozprawy). — S. 75-93

30. KARPUS Zbigniew

Jeńcy bolszewicy w niewoli polskiej w latach 1919-1921 / Zbigniew Karpus

W: *Promocje Pomorskie*. — 1995, nr 10, s. 6-8

31. KARPUS Zbigniew

Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924 / Zbigniew Karpus. — Toruń : Adam Marszałek, 1997. — 209, [1] s., [27] s. tabl. : faks., fot., portr., schem., szkic. ; 24 cm

Streszcz. w jęz. niem., ang., ros.

Bibliogr. s. 171-184

83-7174-020-4

Rec.: Waldemar Rezmer // *Athenaeum*. — 1997, nr 1, s. 240-241

W polskiej niewoli / Krzysztof Tarka // *Nowe Książki*. — 1997, nr 5, s. 56-57

Krzysztof Tarka // *Nowe Książki*. — 1998, nr 5, s. 56-57

Bolesław Sprengel // *Kultura i Edukacja*. — 1998, nr 2, s. 167-169

Edmund Nowak // *Łambinowski Rocznik Muzealny*. — (1988), t. 21, s. 205-210

Tomasz Chinciński // *Studia Małopolskie (Toruń)*. — 1998, nr 1, s. 250-252

Cztery odsłony : nagrody historyczne „Polityki” / Marian Turski // *Polityka*. — 1998, nr 49, s. 82, 85

[CBW sygn. 419258]

32. KARPUS Zbigniew

Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924 / Zbigniew Karpus. — Toruń : Adam Marszałek, cop. 1999. — 209, [1] s., [27] s. tabl. : faks., fot., portr., schem. ; 24 cm

Streszcz. w j. niem., ros., ukr., ang.

Bibliogr. s. 171-184

ISBN 83-7174-316-5

Rec.: Andrzej Friszke // *Więź*. — 2000, nr 1, s. 204-205

[CBW sygn. Arch. 422923]

33. KARPUS Zbigniew

Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce w latach 1918-1924 : z dziejów militarno-politycznych wojny polsko-radzieckiej / Zbigniew Karpus. — Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 1991(Inowr. : DK). — 159, [1], [1] k. tabl. : rys. ; 24 cm

Bibliogr. s. 142-149. - Indeks. - Rez., Zsfassung

ISBN 83-85263-04-7

Rec.: Andrzej Nowak // *Dzieje Najnowsze*. — 1992, nr 3, s. 122-127

Rec.: Waldemar Rezmer // *Wojskowy Przegląd Historyczny*. — 1991, nr 3/4, s. 329-333

34. KARPUS Zbigniew

Jeńcy i internowani w Białymstoku i Brześciu Litewskim w latach 1919-1921 / Zbigniew Karpus

W: *Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska w Białymstoku*. — 1992, z. 6, s. 70-81

35. KARPUS Zbigniew

Jeńcy wojenni i emigracja polityczna z Rosji na Pomorzu w latach 1914-1939 (procesy asymilacyjne, stosunek miejscowego społeczeństwa) / Zbigniew Karpus

W: Migracje polityczne i ekonomiczne w krajach nadbałtyckich w XIX i XX w. : praca zbiorowa / pod red. Józefa Borzyszkowskiego i Mieczysława Wojciechowskiego. — Toruń, Gdańsk : Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego, 1995. — S. 125-137

ISBN 83-231-0656-8

36. KARPUS Zbigniew

„Jeńcy zapomnianej wojny” : polskie obozy dla czerwonooarmistów w latach 1919-1921 : prawda i zmyślenia / Zbigniew Karpus ; tł. (pp). — Tł. art. zamieszcz. w *Nezavisimaja Gazeta*. — 2000, 19 X oraz 3 XI

W: *Forum*. — 2000, nr 46, s. 23

Polem.: O jeńcach, obozach i ostatnich białych plamach / [z Amanem Tu-lejewem] rozm. Andrej Romanow; tł. (pp) // *Forum*, nr 48, s. 22

O jeńcach, obozach i ostatnich białych plamach / Władimir Dajnes; tł. (pp) // *Forum*, nr 48, s. 22-23

37. KARPUS Zbigniew

Obozy uchodźców, jeńców i internowanych w Aleksandrowie Kujawskim w latach 1918-1921 / Zbigniew Karpus

W: *Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie*. — 1987, t. 6

38. KARPUS Zbigniew

Obóz Internowanych nr 7 w Tucholi (wrzesień 1921-styczeń 1923) / Zbigniew Karpus

W: Mniejszości narodowe i wyznaniowe w Województwie Pomorskim (1920-1939) : zbiór studiów / pod red. Mieczysława Wojciechowskiego. — Toruń, 1991(Stosunki Narodowościowe i Wyznaniowe na Pomorzu w XIX i XX wieku ; t. 1). — S. 143-157

ISBN 83-85263-18-7

39. KARPUS Zbigniew

Obóz jeńców bolszewickich i internowanych ukraińskich w Wadowicach : raport z listopada 1920 roku / Oprac. Zbigniew Karpus

W: *Wojskowy Przegląd Historyczny*. — 1994, nr 4, s. 158-165

40. KARPUS Zbigniew

Obóz jeńców i internowanych (1914-1922) / Zbigniew Karpus

W: Szkice Tucholskie : w 650-lecie nadania praw miejskich Tucholi : praca zbiorowa / pod red. Włodzimierza Jastrzębskiego. — Bydgoszcz-Tuchola, 1996. — S. 249-262

41. KARPUS Zbigniew

Obóz jeńców nr 7 w Tucholi (1914-1921) / Zbigniew Karpus. — Tab.

W: *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*. — 1994, t. 36, s. 137-148

42. KARPUS Zbigniew

Pobył żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej w obszarach internowania w Polsce w latach 1920-1924 / Zbigniew Karpus

W: Europa Orientalis : Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność : księga pamiątkowa ofiarowana profesorowi Stanisławowi Aleksandrowiczowi w 65 rocznicę urodzin / red. nauk. Zbigniew Karpus, Tomasz Kempa, Dorota Michaluk. — Toruń : Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1996. — S. 455-464

ISBN 83-231-0821-8

43. KARPUS Zbigniew

Problem jeńców bolszewickich na terenie Dowództwa Okręgu Generalnego Pomorze w okresie sierpień 1920 - październik 1921 / Zbigniew Karpus

W: *Zeszyty Naukowe / Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Rakietowych i Artylerii im. gen. Józefa Bema.* — 1995, nr 7, s. 284-290

44. KARPUS Zbigniew

Rachunek historii : oskarżenia o wymordowanie 60 tysięcy Rosjan w polskich obozach to czysta propaganda / Zbigniew Karpus

W: *Wprost.* — 2000, nr 51, s. 94-95

45. KARPUS Zbigniew

Raport o sytuacji jeńców i internowanych oraz o stanie obozu w Dąbiu pod Krakowem od listopada 1918 do listopada 1920 r. / Zbigniew Karpus

W: *Polska i jej sąsiedzi w czasach najnowszych : studia i materiały ofiarowane profesorowi Karolowi Grünbergowi w 70-lecie urodzin.* — Toruń, 1995. — S. 65-73

46. KARPUS Zbigniew

Rosjanie i Ukraińcy w Toruniu w latach 1920-1939 / Zbigniew Karpus

W: *Mniejszości narodowe i wyznaniowe w Toruniu w XIX i XX wieku : zbiór studiów / pod red. Mieczysława Wojciechowskiego.* — Toruń, 1993. — S. 81-97

47. KARPUS Zbigniew

Russian and Ukrainian Prisoners of War and Internees kept in Poland in 1918-1924 / Zbigniew Karpus ; tł. Rafał Schmidke. — Toruń : Adam Marszałek, cop. 2001. — 190, XXII s. : faks., fot., pl. ; 24 cm

Bibliogr. s. 165-180
ISBN 83-7174-956-2

[CBW sygn. 426693]

48. KARPUS Zbigniew

Russke i ukrainske voennoplennye i internirovannye v Pol'she v 1918-1924 godach / Zbignev Karpus. — Toruń : Adam Marszałek, cop. 2002. — 239, [1] s., XXII s. tabl. : faks., fot. ; 24 cm

Streszcz., Sum., Zsfg, streszcz. w jęz. ukr.
ISBN 83-7322-087-9

[CBW sygn. 428246]

49. KARPUS Zbigniew

Służba jeniecka w Wojsku Polskim w latach 1918-1939 / Zbigniew Karpus, Waldemar Rezmer

W: *Studia i Materiały do Historii Wojskowości.* — 1991, t. 34, s. 207-228

50. KARPUS Zbigniew

Stanica ukraińska w Kaliszu : centrum ukraińskiego życia społeczno-wojskowego na emigracji w Polsce w latach 1924-1939 / Zbigniew Karpus

W: *Na przełomie stuleci : naród - Kościół - Państwo w XIX i XX wieku : Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi Ryszardowi Benderowi z okazji 65 rocznicy urodzin / pod red. Mirosława Piotrowskiego.* — Lublin : Klub Inteligencji Katolickiej, 1997. — S. 407-415
ISBN 83-907728-0-9

51. KARPUS Zbigniew

Wymiana jeńców wojennych między Polską i Litwą (październik 1920 - styczeń 1921) / Zbigniew Karpus

W: *Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska w Białymstoku.* — 1991, z. 5, s. 102-109

52. KARPUS Zbigniew

Życie społeczno-kulturalne mniejszości rosyjskiej w Bydgoszczy w okresie międzywojennym / Zbigniew Karpus

W: *Kronika Bydgoska.* — 1991, t. 11, s. 111-123

53. KŁACZKOW Jarosław

Tuchola - obozy jeńców i internowanych 1914-1924 / Jarosław Kłaczek

W: *Zapiski Historyczne.* — 2000, z. 1, s. 212-213
Konferencja naukowa

54. KONSTAŃCZAK Stefan

Obóz niezgody : jeńcy sowieccy w obozie w Tucholi 1920-1922 / Stefan Konstańczak. — Fot.

W: *Polska Zbrojna.* — 1995, nr 4, s. 7

55. KOROVIN V. V.

Delo Borisa Savikova (rozgrom kontrrewolucyjnej organizacji „Narodnyj sojuz zaščity rodiny i svobody”) / V. V. Korovin, E. P. Rusanov

W: *Istoria SSSR.* — 1967, nr 6, s. 143-155

56. KUKUŁKA Józef

Francja a Polska po traktacie wersalskim (1919-1922) / Józef Kukułka ; Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. — Warszawa : Książka i Wiedza, 1970. — 622, [2] s. ; 25 cm

S. 147-326: W toku wojny polsko-radzieckiej w 1920 r.

S. 329-452: Na drodze do przymierza (X 1920 – II 1921)

Bibliogr. s. 579-[601]

57. KUKURIN N. E.

Vojna s belopoljakami 1920 g. / N. E. Kukurin, V. A. Melikov ; Voennno-Istoričeskij Otdel Štaba RKKK. — Moskva : Gosudarstvennoe Voennoe Izdatel'stvo, 1925. — 520 s. : szkic. ; 25 cm

58. KUMANIECKI Jerzy

Po traktacie ryskim : stosunki polsko-radzieckie 1921-1923 / Jerzy Kumaniecki ; Polska Akademia Nauk. Zakład Historii Stosunków Polsko-Radzieckich. — Warszawa : Książka i Wiedza, 1971. — 281, [2] s. : tab. ; 20 cm

Bibliogr. s. 263-[272]

59. KUMANIECKI Jerzy

Pokój polsko-radziecki 1921 : geneza, rokowania, traktat, komisje mieszane / Jerzy Kumaniecki. — Warszawa : Instytut Krajów Socjalistycznych PAN : Biblioteka Narodowa, 1985. — 240 s., [12] s. tabl. : fot., portr. ; 20 cm

Bibliogr. s. 219-233

60. LIST do ministra [Dariusza Rosatiego od Federacji Rodzin Katyńskich]

W: *Biuletyn Katyński*. — 1997, nr 42, s. 144

Dot. powieści Jurija Muchina „Katyński detektyw”

61. MALCZYK Jerzy

Najpierw był „cud nad Dnieprem” / Jerzy Malczyk

W: *Trybuna*. — 1990, nr 176, s. 1

62. MANUSEVIČ A.

U Visly, 20- u god : počemu istorija ne terpit falši / A. Manusevič

W: *Pravda*. — 1990, nr 226, s. 5

63. MARKERT Andrzej

Nowe kłamstwo w starej sprawie / Andrzej Markert

W: *Kurier Polski*. — 1994 z 7 maja

64. MICHUTINA I. V.

Tak skolko že sovetskich voennoplennyh pogiblo v Polše v 1919-1921 gg? / I. V. Michutina

W: *Novaja i Novejšaja Istorija*. — 1995, nr 3, s. 64-69

65. MIKULICZ Sergiusz

Prometeizm w polityce II Rzeczypospolitej / Sergiusz Mikulicz. — Warszawa : Książka i Wiedza, 1971. — 313, [2] s. : fot., tab. ; 20 cm

66. MUCHIN Jurij

Katynskij detektiv / Jurij Muchin. — Moskva : [nakł. aut.], 1995

Polem.: Tędy ich droga / Elżbieta Kotarska // *Gazeta Wyborcza*. — 1996, nr 34, s. 16-17

Antypolski paszkwil : „katyńska powieść kryminalna” / Krzysztof Pilawski // *Trybuna*. — 1996, nr 21, s. 1, 6

Uchwała Rady Naukowej Wojskowego Instytutu Historycznego w sprawie książki ... // *Wojskowy Przegląd Historyczny*. — 1996, nr 1, s. 294-295

67. NOSOV Boris

Szukanie anty-Katynia / Boris Nosov ; rozm. przepr. Wacław Radziwinowicz

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 188, s. 13-14

Jeńcy wojny polsko-bolszewickiej 1920 r.

68. NOWICKI Antoni

Bałachowcy : ze wspomnień Antoniego Nowickiego byłego korespondenta przy sztabie armii gen. S. Bułak-Bałachowicza w roku 1920

W: *Na Cztach*. — 1928, nr 2 ; 1929, nr 2 ; 1929, nr 3 ; 1929, nr 4 ; 1929, nr 5

69. OLŠANSKIJ Prochor N.

Rižskij mir : iz istorii borby Sovetskogo pravitel'stva za ustanovlenie mirnych otnošenij s Polšej : (konec 1918-mart 1921 g.) / Prochor Nikolaevič Olšanskij ; Akademija Nauk SSSR. — Moskva : „Nauka”, 1969. — 259, [1] s. ; 20 cm

70. PACZUSKI Adam

Tucholskij łagier / A. Paczuski

W: *Ilustrowany Kurier Polski*. — 1995, nr 20, s. 27-29

71. PAMJATNYCH Aleksej

Amerykianie na Księżycu, Rosjanie o Katyniu : rozmowa z Aleksejem Pamjatnych / rozm. Jan Strękowski, Małgorzata Zaremba. — Fot.

W: *Życie*. — 2004, nr 87, s. 10-11

M. in. dot. anty-Katynia

72. PILAWSKI Krzysztof

„Obóz śmierci” w Tucholi : publikacja Niezawisimój Gaziety / Krzysztof Pilawski

W: *Trybuna*. — 1998, nr 167, s. 7

Polem.: Ignorancja, skrajna podłość? : co kierowało Jurijem Iwanowem / Hanna Odrowąż-Szukiewicz. — Fot. // *Trybuna*. — 1998, nr 195, s. 10

73. POBÓG-MALINOWSKI Władysław

Najnowsza historia Polski. T. 2, 1914-1939 / Władysław Pobóg-Malinowski. — Wyd. 3 przejr., popr. i uzup. oraz il. — Londyn : b. w., 1985. — 900 s., [16] s. tabl. : fot. ; 22 cm

74. PONARSKI Zenowiusz

Za kulisami wielkiej polityki / Zenowiusz Ponarski

W: *Zeszyty Historyczne*. — (2000), Z. 131, s. 203-213

Rokowania polsko-rosyjskie w sprawie wymiany zakładników i jeńców w 1919 roku

75. RATAJ Maciej

Pamiętniki 1918-1927 / Maciej Rataj ; do druku przgot. Jan Dębski. — Warszawa : Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1965. — 488, [3] s., [17] s. tabl. : faks., fot., portr. ; 24 cm

S. 75-110: Wojna z bolszewikami

S. 111-119: Notatki do wspomnień: [rok] 1920

76. RAVIČ M.

Molodost wieka : voennyje memuary : Moskwa 1960 / M. Ravič

W: *Voенно-Istoričeskij Žurnal*. — 1993, nr 12

77. RIMSCHA Hans von

Der russische Bürgerkrieg und die russische emigration 1917-1921 / Von Hans Rimscha. — Jena : Frommansche Buchhandlung, 1924. — X, 170 s. : mapy ; 20 cm

78. RÓMMEL Juliusz

Moje walki z Budiennym : dziennik wojenny b. dcy 1. Dywizji Kawalerii / Juliusz Rómmel. — Lwów : nakł. aut., 1932. — 218, [1] s. : map., szkic. ; 24 cm

79. RÓZDŻYŃSKI Jan

Katyń - my Tuchola - wy : Rosjanie oskarżają Polskę o spowodowanie śmierci tysięcy jeńców wojennych w 1920 r. : to bzdura - mówią polscy historycy / Jan Różdżyński. Cezary Gmyz

W: *Życie Warszawy*. — 1994, nr 90, s. 1

80. RYBAK Józef

Pamiętniki generała / Józef Rybak ; posłowie Jan Kuncewicz. — Warszawa : „Czytelnik”, 1954. — 292, [4] s. ; 21 cm

S. 161-178: Mój udział w kampanii 1920 roku

81. RYBICKI Andrzej

Jeńcy bolszewicy z wojny 1920 roku na fotografiach Jana Zimowskiego : katalog wystawy, Kraków 12.94-01.95, Gdańsk 03.-04.95 / Muzeum Historii Fotografii w Krakowie ; [aut. wystawy Andrzej Rybicki ; reprodukcje fot. Bogdan Zimowski]. — Kraków : MHF, 1995. — 18, [2] s. : il., fot. ; 20 cm

ISBN 83-904496-0-9

[309524-5]

82. ŠEVALIN V.

Stržalkovo – pol’skaja Katyn / V. Ševalin

W: *Izviestija*. — 1993, nr 18, s. 7

83. SKARADZIŃSKI Bohdan

Polskie lata 1919-1920. T. 1, Polski rok 1919 / Bohdan Skaradzieński. — Warszawa : Oficyna Wydawnicza Volumen, 1993. — 344, [1] s. : [48] s. tab. ; 24 cm. — (Wolność i Niepodległość ; t. [5])

ISBN 83-85218-46-7

Rec.: O przelomowych latach 1918-1920 : cud nad Wisłą czy Sąd Boży / Andrzej Wielowieyski // *Gazeta Wyborcza*. — 1994, nr 45. Dod. *Gazeta o Książkach*, s. 11

84. SKARADZIŃSKI Bohdan

Polskie lata 1919-1920. T. 2, Sąd Boży / Bohdan Skaradzieński. — Warszawa : Oficyna Wydawnicza Volumen, 1993. — 450, [3] s. : [48] s. tab. ; 24 cm. — (Wolność i Niepodległość ; T. [5])

ISBN 83-85218-47-5

Rec.: O przelomowych latach 1918-1920 : cud nad Wisłą czy Sąd Boży / Andrzej Wielowieyski // *Gazeta Wyborcza*. — 1994, nr 45. Dod. *Gazeta o Książkach*, s. 11

85. SKARADZIŃSKI Bohdan

Sąd boży 1920 roku / Bohdan Skaradzieński. — Warszawa : Świat Książki, 1995. — 347 s. : tab., fot., szkice ; 21 cm

ISBN 83-7129-825-0

Rec.: Cudu nie było / Marek A. Kowalski // *Nowe Książki*. — 1995, nr 11, s. 46

86. SKARADZIŃSKI Bohdan
Wraca rosyjski tupet / Bohdan Skaradziński
W: *Więź*. — 1995, nr 1, s. 151-155
87. SUŁEK-KOWALSKA Barbara
Prawda i Prawda / Barbara Kowalska-Sulek
W: *Tygodnik Solidarność*. — 1994, nr 49, s. 12-13
88. TARCZYŃSKI Marek
Anty-Katyń w publicystyce rosyjskiej / Marek Tarczyński
W: *Słowo. Dziennik Katolicki*. — 1995, nr 13, s. 18-19
89. TARCZYŃSKI Marek
Katyń i dyzenteria / Marek Tarczyński
W: *Prawo i Życie*. — 1994, nr 18, s. 1, 11
90. TARCZYŃSKI Marek
Konsul mistyfikator / Marek Tarczyński
W: *Ekspres Wieczorny*. — 1994 z 17 listopada
91. TARCZYŃSKI Marek
Los jeńców rosyjskich wziętych do niewoli polskiej w 1920 r. / Marek Tarczyński. — Fot.
W: *Polska Zbrojna. Magazyn Tygodniowy*. — 1990, nr 1, s. III
92. TARCZYŃSKI Marek
Niezdolność ciężar winy : [sprawa jeńców rosyjskich z 1920 r.] : w odpowiedzi „Krasnoj Zwiezdie” : rozmowa z historykiem płk. dr. Markiem Tarczyńskim / rozm. Jan Jastrzębski. — Fot.
W: *Polska Zbrojna*. — 1994, nr 88, s. 3
Jastrzębski Jan, oprac.
93. TARCZYŃSKI Marek
Rosja szuka anty-Katynia / Marek Tarczyński
W: *Gazeta Wyborcza*. — 1995, nr 189, s. 12-13
94. TARCZYŃSKI Marek
Zbrodnia katyńska a los jeńców rosyjskich z 1920 r. w publicystyce rosyjskiej / Marek Tarczyński
W: *II półwiecze zbrodni : Katyń - Twer - Charków* / red. Marek Tarczyński ; Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska. — Warszawa, 1995 (Zeszyty Katyńskie ; nr 5). — S. 82-97

95. TUCHOLA : obóz jeńców i internowanych 1914-1923 / oprac. Zbigniew Karpus, Waldemar Rezmer ; Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. — Toruń : UMK, 1997. — LXXXVIII, 236 s., [16] s. tabl., [1] k. tabl. złoż. : faks., fot., mapa, 1 pl. ; 24 cm. — (Obozy Jeńców i Internowanych na Ziemiach Polskich 1914-1924 ; t. 1)
Streszcz. ang., ros.
Bibliogr. s. LXXVI-LXXXI. - Indeksy
ISBN 83-231-0847-1
Rec.: Andrzej Romanow // *Rocznik Gdański*. — 1998, z. 1, s. 223-224
96. TUCHOLA : obóz jeńców i internowanych 1914-1923. Cz. 2, Choroby zakaźne i walka z nimi (1920-1922) / oprac. Zbigniew Karpus, Waldemar Rezmer ; współpr. Krzysztof Klawon ; Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. — Toruń : UMK, 1998. — LXXIII, 158 s., [25] s. tabl., [5] k. tabl. złoż. : faks., fot. (w tym. kolor.), mapy, pl., 1 portr. ; 24 cm. — (Obozy Jeńców i Internowanych na Ziemiach Polskich 1914-1924 ; t. 1)
Streszcz. ang., ros., ukr.
Bibliogr. s. LV, LVI-LVIII
83-231-0965-6
97. TUCHOLSKI Jędrzej
Rosyjskie dokumenty dotyczące losu jeńców czerwoarmistów w niewoli polskiej / Jędrzej Tucholski
W: *Wojskowy Przegląd Historyczny*. — 1993, nr 1, s. 191-194
Publikowane dokumenty pochodzą ze zbiorów Rosyjskiego Państwowego Archiwum Wojskowego
98. TULEJEV Aman
Jeńcy Piłsudskiego : oskarżenie o śmierć 80 tysięcy czerwoarmistów, którzy trafili do polskiej niewoli po wojnie z 1920 roku / Aman Tulejew. — Tł. art. zamieszcz. w *Niezawisimaja Gazieta*. — 2002, 17 VII
W: *Forum*. — 2002, nr 32, s. 4
99. TURSKI Marian
Lista rozbieżności / Marian Turski
W: *Polityka*. — 1994, nr 49, s. 8
100. VIŠKA E.
Povernuty povahu : tabir polononych Ukrajinskoji Holickojsi armiji v Tucholi / E. Viška
W: *Homin*. — 1994, nr 8, s. 8

101. W

Listy jeńców z 1920 r. : archiwa : ujawnienie dokumentów : polscy naukowcy odszukali [w Centralnym Archiwum Wojskowym] i opracowują spisy wziętych do niewoli żołnierzy Armii Czerwonej / W.

W: *Życie Warszawy*. — 1992, nr 251, s. 3

102. W

Listy jeńców z 1920 r. : archiwa : ujawnienie dokumentów : polscy naukowcy odszukali [w Centralnym Archiwum Wojskowym] i opracowują spisy wziętych do niewoli żołnierzy Armii Czerwonej / W.

W: *Trybuna*. — 1992, nr 251, s. 3

103. WĘDZIAGOLSKI Karol

Pamiętniki : wojna i rewolucja – bolszewicki przwrót – warszawski epilog / Karol Wędziagolski. — Londyn : Polska Fundacja Kulturalna, 1972. — 442, [5] s. ; 19 cm

S. 361-442: Warszawski epilog

104. WISZKA Emilian

Działalność wydawnicza żołnierzy Armii URL internowanych w Aleksandrowie Kujawskim / Emilian Wiszka

W: *Europa orientalis : Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność : studia i materiały ofiarowane profesorowi Stanisławowi Alexandrowiczowi w 65 rocznicę urodzin* / red. nauk Zbigniew Karpus, Tomasz Kempa, Dorota Michałuk. — Toruń : Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1996. — S. 465-474

105. WOJCIECHOWSKA Bogna

Bolszewicy pod Strzałkowem : rzecz o obozie jeńców i internowanych z czasów wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku / Bogna Wojciechowska. — Poznań : „Vis”, 2001. — 191, [1] s., [1] k. tabl. złoż., [24] s. tabl. : il., mapy ; 23 cm

Indeks

ISBN 83-86402-02-4

106. WÓJCIK Lidia

Strzałkowo, to nie Katyń : w Strzałkowie osiedlili się byli jeńcy rosyjscy. Po przejściu w 1945 r. Armii Czerwonej, zniknęli. Nikt nie wie, co się z nimi stało / Lidia Wójcik

W: *Życie Warszawy*. — 1994, nr 180. Dod., s. I-II

107. WÓJCIK Zbigniew

Rewelacje konsula / Zbigniew Wójcik

W: *Ekspres Wieczorny*. — 1994 z 15 listopada

108. ZADZIWIAJĄCY list w „Izwiestiach” : weteran wojny 20 roku [A. Dieriewieniec] oskarża Polaków

W: *Życie Warszawy*. — 1990, nr 211, s. 5

109. ZAGÓRSKI

Dowództwo Frontu Północnego : meldunki sytuacyjne : Meldunek Sytuacyjny Poranny [z dnia 25.VIII.1920 r.] / Zagórski

W: *Wojskowy Przegląd Historyczny*. — 1991, nr 3/4, s. 216-217

Polem.: O rozstrzelaniu żołnierzy sowieckich pod Mławą / Stefan Bogacki // *Wojskowy Przegląd Historyczny*. — 1992, nr 2, s. 307

110. ZAREMBA Paweł

Historia dwudziestolecia : (1918-1939). T. 2 / Paweł Zaremba ; do druku przygotował Marek Łatyński. — Paryż : Instytut Literacki, 1981. — 432 s. ; 22 cm. — (Biblioteka Kultury ; t. 333)

111. ZAREMBA Paweł

Historia dwudziestolecia : (1918-1939). T. 1 / Paweł Zaremba ; do druku przygotował Marek Łatyński. — Paryż : Instytut Literacki, 1981. — 238, [1] s. ; 22 cm. — (Biblioteka Kultury ; t. 333)

112. ŻELIGOWSKI Lucjan

Wojna w roku 1920 : wspomnienia i rozważania / Lucjan Żeligowski. — Warszawa : Wydawnictwo Obrony Narodowej, 1990. — 157, [2] s., [15] s. tabl. : mapy ; 21 cm

S. 101-111: Walki z jazdą

ISBN 83-11-07841-6

BIBLIOGRAFIA ZBRODNI KATYŃSKIEJ

Materiały z lat 1999-2004

Opracowanie i redakcja zespół w składzie:
Izabela Kowalska, Urszula Olech,
Elżbieta Pawińska

SPIS TREŚCI

Od autorów	173
Wykaz czasopism	175
I. ZAGADNIENIA OGÓLNE	179
1. Bibliografie, informatory, przewodniki	179
2. Materiały rocznicowe	182
3. Konferencje, spotkania, sympozja	185
II. OKUPACJA ZIEM POLSKICH PRZEZ ZSRR 1939-1941	188
III. OBOZY JENIECKIE	224
IV. UJAWNIEŃ ZBRODNI KATYŃSKIEJ	229
1. Stan i organizacja badań	229
2. Archiwalia i dokumenty publikowane	236
3. Listy strat. Aresztowani. Deportowani. Zaginieni	245
4. Filmy dokumentalne	250
5. Pamiętniki. Relacje. Wspomnienia	251
V. RZĄDY I SPOŁECZEŃSTWA WOBEC ZBRODNI KATYŃSKIEJ	256
1. Polska	256
2. Rosja	260
3. Inne państwa	263
VI. MATERIAŁY DO BIOGRAFII	266
VII. UPAMIĘTNIEŃ ZBRODNI KATYŃSKIEJ	313
1. Zagadnienia ogólne	313
2. Pomniki. Tablice pamiątkowe	319
3. Muzea. Wystawy	325

4. Nekropolie	329
5. Literatura piękna i sztuka	340
6. Obchody rocznicowe. Uroczystości	386
7. Instytucje. Stowarzyszenia	394
VIII. ASPEKTY PRAWNE ZBRODNI KATYŃSKIEJ	400
1. Zagadnienia ogólne	400
2. Odszkodowania	402
3. Prawo międzynarodowe	403
INDEKS ALFABETYCZNY	405

Od autorów

Prezentowana praca jest kontynuacją bibliografii Zbrodni Katyńskiej autorstwa Urszuli Olech i Elżbiety Pawińskiej wydanej w 2000 r. przez Centralną Bibliotekę Wojskową. Opracowanie zawiera około 1300 jednostek bibliograficznych. Składają się na nie druki zwarte, artykuły z czasopism naukowych i popularnonaukowych, wybranej prasy codziennej i publikacji obcojęzycznych. Podstawę zrębu głównego stanowi osiem działów, w których materiały uszeregowano alfabetycznie. Przyporządkowanie do poszczególnych działów może być niekiedy dyskusyjne. Ma to miejsce wtedy, gdy dana pozycja kwalifikuje się do kilku działów. Mamy jednak nadzieję, że nie będzie to przeszkodą w odnalezieniu poszukiwanej informacji. Opisy bibliograficzne zostały sporządzone według aktualnie obowiązujących norm. Informacje bibliograficzne pochodzą z wszelkich dostępnych wydawnictw bibliograficznych, w dużej części także z autopsji. Nieliczne pozycje, których pełnego opisu nie udało się ustalić posiadają szczątkowe dane bibliograficzne. W tym wypadku autorkom chodziło o zasygnalizowanie istnienia takiej publikacji. W części opisów bibliograficznych, gdy tytuł nie oddawał treści, zastosowano adnotacje. Publikacje w języku rosyjskim jak też nazwiska autorów rosyjskich podano w transliteracji. Cennym uzupełnieniem zrębu głównego jest indeks alfabetyczny, zawierający nazwiska autorów, współautorów, redaktorów, recenzentów, nazwiska występujące w opisie bibliograficznym oraz tytuły wydawnictw zwartych. Wydawnictwo zawiera także wykaz wykorzystanych czasopism.

Bibliografię niniejszą kierujemy do szerokiego grona odbiorców, przede wszystkim czytelników Zeszytów Katyńskich, członków Rodzin Katyńskich, a także badaczy i publicystów, którym ta tematyka jest bliska.

Mamy nadzieję, że rejestrowanie i publikowanie co kilka lat bibliografii Zbrodni Katyńskiej dokumentuje najlepiej dorobek historiografii w tym zakresie.

REDAKCJA

WYKAZ CZASOPISM

- Acta Universitatis Wratislaviensis. Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi.* — 1998, nr 21
Aklot. — 2000, nr 3/4
Alma Mater. — 2001, nr 31
Analecta. — 2000, nr 2
Arcana. — 1999, nr 1; 2000, nr 2; 2003, nr 1
Archeion. — 2000, nr 102
Archeologia Polski. — 2000, nr 4
Architektura Murator. — 2000, nr 10
Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. — 1997, t. 67
- Białoruskie Zeszyty Historyczne.* — 1998, z. 9; 1999, z. 11; 2000, nr 13
Białostoczczyzna. — 1999, nr 1
Biuletyn Historii Pogranicza. — 2000, nr 1
Biuletyn Historyczny Muzeum Marynarki Wojennej. — 2001, nr 17
Biuletyn Informacyjny Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Okręg Wielkopolska. — 2000, nr 2; 2002, nr 2
Biuletyn Informacyjny Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny. — 2002, nr 11; 2003, nr 4–8/9
Biuletyn Katyński. — 2000, nr 45
- Czasy Nowożytne.* — 2001, t. 11 (12)
Człowiek w Kulturze. — 2002, nr 14
- Dzieje Najnowsze.* — 2000, nr 4; 2001, nr 2–4; 2003, nr 1
Dzieje Podkarpacia. — 2000, t. 4
Dziennik Polski. — 2000, nr 229
Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn). — 2000, nr 88–115; 2001, nr 2–32; 2002, nr 21–65; 2003, nr 85–95
Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn). — 2000, nr 16–22; 2003, nr 8–28
Dziś. — 2000, nr 6; 2003, nr 2
- Edukacja.* — 2000, nr 4
Ethos. — 2000, nr 3

Forum. — 2001, nr 9–48

Gazeta Krakowska. — 2000

Gazeta Myślenicka. — 1998–2000

Gazeta Polska. — 2000, nr 18–32; 2001, nr 5–36

Gazeta Wyborcza. — 1999, nr 249; 2000, nr 89–206; 2001, nr 201; 2003, nr 87–88

Głos Weterana i Rezerwisty. — 2000, nr 4–9

Gryfita. — 1999, nr 19

International Studies. — 2000, nr 1

Karta. — 2000, nr 31; (2000)

Kieleckie Studia Historyczne. — 1999, t. 15

Komandos. — 2002, nr 9

Kombatant. — 2000, nr 3–6; 2002, nr 4–12

Kwartalnik Edukacyjny. — 2000, [nr] 2

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki. — 1999, nr 1

Kwartalnik Historyczny. — 1998, nr 1; 2000, nr 4

Łambinowicki Rocznik Muzealny. — 1999–2001

Mars. — 2002, t. 12

Monitor Polski. — 2000, nr 11–12

Mówią Wieki. — 2002, nr 5

Myśl Polska. — 2000, nr 7

Na Rubieży. — 2001, nr 50

Najwyższy Czas!. — 2001, nr 48

Nasz Los. — 2001, nr 9

Nasza Służba. — 2001, nr 9; 2002, nr 17

Niepodległość i Pamięć. — 1999, nr 1

Nowe Książki. — 2000, nr 4; 2001, nr 4

Odra. — 2000, nr 11–12

Orońsko. — 2001, nr 1/2

Palestra. — 2000, nr 4–5/6; 2003, nr 3/4

Pamięć i Sprawiedliwość. — 1997/1998, t. 40

Pamiętniki Polskie. — 2000, nr 1/2

Piłsudczyk. — 2000, nr 9–10

Piotrkowskie Zeszyty Historyczne. — 2002, t. 4

Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny. — 1999, t. 5

Polityka. — 2000, nr 15–31

Polsce Wierni. — 2000, nr 2–9

Polska Zbrojna. — 2000, nr 8–32; 2001, nr 21–38; 2002, nr 20–35; 2003, nr 18

Polski Przegląd Dyplomatyczny. — 2003, nr 2

Polski Słownik Biograficzny. — 1999, z. 1–3; 2000, z. 4; 2002, z. 1

Polski Żołnierz Prawosławny. — 2000, nr 2

Przegląd. — 2000, nr 12

Przegląd Historyczno-Oświatowy. — 2000, nr 3/4

Przegląd Historyczno-Wojskowy. — 2000, nr 1–3; 2001, nr 3; 2002, nr 4

Przegląd Morski. — 2000, z. 6

Przegląd Policyjny. — 1999, nr 3; 2000, nr 1/2; 2002, nr 1–2

Przegląd Powszechny. — 2003, nr 4

Przegląd Wojsk Lądowych. — 2001, nr 2

Przegląd Wojskowo-Medyczny. — 2000, z. 1

Przeszłość i Pamięć. — 2000, nr 2–4

Res Historica. — (1999)

Res Humana Towarzystwo Kultury Świeckiej. — 2000, nr 5

Rocznik Chełmski. — 2000, t. 6

Rocznik Gdyni. — (1999)

Rocznik Historyczny Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego. — 2000, nr 16; 2001, nr 17

Rocznik Lubaczowski. — 2000, t. 10

Rocznik Łódzki. — 2000, t. 47

Rocznik Muzealny Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim. — (2000)

Rodowód. — 2000, nr 1–12; 2001, nr 1–12; 2002, nr 1–12; 2003, nr 1–12

Rzeczpospolita. — 2000, nr 84–206; 2001, nr 281; 2002, nr 76–252; 2003, nr 226–270

Rzeczpospolita Podchorążacka (Londyn). — 2000, nr 60

Studia Historiae Oeconomicae. — (1998), Vol. 23

Studia Historyczne. — 1998, z. 2; 1999, z. 3

Studia Łomżyńskie. — 1999, t. 10; 2000, t. 11

Studia Podlaskie. — 1998, t. 8; 1999, t. 9

Studia Rzeszowskie. — 2002, t. 8

Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej. — 1999, t. 34; 2000, t. 35

Szaniec Chrobrego. — 2002, nr 56

Śląsk. — 2000, nr 9; 2001, nr 9

Trybuna. — 2000, nr 34–206; 2001, nr 292; 2002, nr 220

Tydzień Polski (Londyn). — nr 22

Tygodnik Powszechny. — 2000, nr 17–32; 2002, nr 28–37; 2003, nr 15–17

Tygodnik Solidarność. — 2000, nr 9–35; 2001, nr 9–39; 2002, nr 2

W *Drodze.* — 2000, [nr] 9

Wielkopolski Powstaniec. — 2000, nr 6

Więź. — 2000, nr 9; 2001, nr 9

Włoszczowskie Zeszyty Historyczne. — 2000, t. 10

Wojska Lądowe. — 2000, nr 10–16; 2001, nr 22

Wojsko i Wychowanie. — 2001, nr 5; 2003, nr 5

Wprost. — 2002, nr 38

Wrocławskie Studia Wschodnie. — 1997, t. 1

Zesłaniec. — 1997, nr 2

Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska (Białystok). — 1998, z. 11; 2000, z. 14; 2002, z. 15

Zeszyty Historyczne Fundacji „Studium Okręgu AK Kraków”. — 1998, [nr] 3

Zeszyty Historyczne (Paryż). — 1999, z. 130; 2001, z. 135–137

Zeszyty Kombatanckie. — 2002, nr 31

Zeszyty Naukowe Akademia Obrony Narodowej. — 2000, nr 1

Zeszyty Naukowe WSP w Rzeszowie Nr 28. Seria Społeczno-Pedagogiczna i Historyczna: Historia. — 1998, z. 7

Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Historyczne. — 2000, z. 6

Zeszyty Społeczne KIK. — (2000)

Ziemia Drohobycka. — 1999, nr 12

Ż *Życie.* — 2000, nr 42–262; 2001, nr 63; 2002, nr 217

Życie Warszawy. — 2000, nr 90–183

Życie Warszawy. Kulisy. — 2003, nr 39

I. ZAGADNIENIA OGÓLNE

1. BIBLIOGRAFIE, INFORMATORY, PRZEWODNIKI

1. ASTROGA V. A.

Palityčnyja i nacyjanal'na-kul'turnyja problemy Zachodniaj Belarusi 1939-1941 gg. u gistoryjagrafii BSSP (1939-1941 gg.) / V.A. Astroga. — Streszcz.

W: *Białoruskie Zeszyty Historyczne.* — 2000, nr 13, s. 158-170
Tzw. Zachodnia Białoruś w historiografii białoruskiej w l. 1939-1941

2. BIEDRZYCKA Monika

Bibliografia zbrodni katyńskiej / oprac. Monika Biedrzycka, Irena Sawicka

W: *Przegląd Historyczno-Wojskowy.* — 2000, nr 3, s. 109-111

3. HARZ Maria

Bibliografie i przeglądy publikacji / Maria Harz

W: Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 199-201
ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

4. HARZ Maria

„Zbrodnia katyńska” : wybór ważniejszych publikacji / Maria Harz

W: Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 86-88

5. JB

Bibliografia kłamstwa katyńskiego : (wybór) / JB

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński

w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 129-140

6. KALATKOY Uladzimir

Gramadska-palityčnae žycc' o u zachodniaj Belarusi u 1939-1941 gadach pabodle subčasnaj belaruskaj gistoryjagrafii / Uladzimir Kalatkoj

W: *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. — 2000, nr 13, s. 192-194
Tzw. Zachodnia Białoruś w świetle współczesnej historiografii białoruskiej

7. KAMPANIA wrześniowa 1939. T. 1 : bibliografia / [wstęp Krzysztof Komorowski ; oprac. Izabela Kowalska, Irena Sawicka ; współpr. Władysław Henzel, Elżbieta Pawińska, Katarzyna Świerczyńska] ; red. Irena Sawicka ; Ministerstwo Obrony Narodowej. Departament Wychowania i Promocji Obronności ; Centralna Biblioteka Wojskowa ; Krajowy Związek Byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. — Warszawa : CBW, 2002. — 742 s. ; 24 cm

S. 492-521: Żołnierze polscy w niewoli radzieckiej. Zbrodnia Katyńska
S. 545-574: Okupacja radziecka
Indeksy
ISBN 83-916429-3-3

[CBW sygn. 429029-35]

8. KAMPANIA wrześniowa 1939. T. 2 : bibliografia / [wstęp Krzysztof Komorowski ; oprac. Izabela Kowalska, Irena Sawicka ; współpr. Władysław Henzel, Katarzyna Świerczyńska] ; red. Irena Sawicka ; Ministerstwo Obrony Narodowej. Departament Wychowania i Promocji Obronności ; Centralna Biblioteka Wojskowa ; Krajowy Związek Byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. — Warszawa : CBW, 2002. — 403 s. ; 24 cm

Indeksy
ISBN 83-916429-3-3

[CBW sygn. 429029-35]

9. KUDELA Sławomir

Zbrodnia katyńska na łamach pisma Stowarzyszenia Marynarki Wojennej „Nasze Sygnały” / Sławomir Kudela

W: *Biuletyn Historyczny Muzeum Marynarki Wojennej*. — 2001, nr 17, s. 34-37

10. NOTY bibliograficzne

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 409-426
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

11. OLECH Urszula

Bibliografia zbrodni katyńskiej : materiały z lat 1993-1999 / oprac. Urszula Olech, Elżbieta Pawińska ; Centralna Biblioteka Wojskowa. — Warszawa : CBW, 2000. — 103 s. ; 23 cm

12. „PALESTRA”

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 142
Omów. materiały katyńskie w „Palestrze” nr 4

13. STUPIKOWSKA Małgorzata

Wychowanie Polaków na zesłaniu w ZSRR / Małgorzata Stupikowska ; Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wydział Teologii. — Lublin : KUL, 2001. — 206, [1] s. ; 21 cm

S. 9-51: Bibliogr.
ISBN 83-228-0923-9
Rec.: Daniel Boćkowski // *Dzieje Najnowsze*. — 2003, nr 1, s. 200-206

14. TRZNADEL Jacek

The Crime of Katyn / Jacek Trznadel. — Warszawa, 2000
Informator w języku angielskim n.t. zbrodni katyńskiej
Rec.: Niech wreszcie uwierzą // *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 122-123

15. TRZNADEL Jacek

Zbrodnia katyńska / Jacek Trznadel
W: *Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny* / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in.] ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 19-34

16. TUCHOLSKI Jędrzej

Takiej mogiły jeszcze nie było ... Katyń – Charków – Miednoje : (informator dla pielgrzymów z Polski) / Jędrzej Tucholski

W: *Informator historyczny dla pielgrzymów Katyń – Charków – Miednoje : A historic reference-book for the pilgrims to Katyń – Kharkov – Mednoe* / [oprac. redakcyjne Zdzisław Sawicki] ; Fundacja „Straż Mogił

Polskich Bohaterów". — Warszawa : Redakcja „Sybiracy” – Niezależne Czasopismo Historyczne, 1999. — S. 19-33

17. TUCHOLSKI Jędrzej

The Grave Unkown Elsewhere Any Time Before ... Katyń – Kharkov – Mednoe : (a Reference Book for Pilgrims from Poland) / Jędrzej Tucholski

W: Informator historyczny dla pielgrzymów Katyń – Charków – Miednoje : A historic reference-book for the pilgrims to Katyń – Kharkov – Mednoe / [oprac. redakcyjne Zdzisław Sawicki] ; Fundacja „Straż Mogił Polskich Bohaterów”. — Warszawa : Redakcja „Sybiracy” – Niezależne Czasopismo Historyczne, 1999. — S. 43-55

18. VASIUK G.

17 sentiabrja 1939 goda w belarusskoj istoričeskoj publicistiki (1989-1999) / G. Wasiuk

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000 (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 113-118

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

19. W 16 numerze „Sowińca” ...

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 133

Omów. materiałów o zbrodni katyńskiej

2. MATERIAŁY ROCZNICOWE

20. BISKUPSKI Hubert

Charkowski cmentarz pojednania / Hubert Biskupski. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 142, s. 2

21. DUSIEWICZ Włodzimierz

Uwagi, spostrzeżenia i ocena minionego Roku Katyńskiego / Włodzimierz Dusiewicz

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 4-7

22. GASS Andrzej

Kat Stalina : na listach seryjnych i masowych zabójców, sowiecki generał NKWD powinien zajmować pierwsze miejsce – zabił tysiące ludzi / Andrzej Gass. — Fot.

W: *Życie Warszawy. Kulisy*. — 2003, nr 39, s. 25

23. GROT Leszek

Zanim powstała Księga – Katyń / Leszek Grot. — fot.

W: *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 16, s. 39

24. HOFFMAN Paulina

Kilka refleksji na temat zbrodni katyńskiej / Paulina Hoffman. — Bibliogr.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 2, s. 10-11

25. JERZYN Wojciech

O krok od „Katyń nr 2” : w 60-lecie zbrodni katyńskiej / Wojciech Jerzyn

W: *Kombatant*. — 2000, nr 3, s. 6-7

26. JURASZ Włodzimierz

Cztery pancerni nad Bugiem : mijająca dzisiaj rocznica sowieckiego najazdu na Polskę nie zdobyła i już chyba nigdy nie zdobędzie należnego jej miejsca w świadomości historycznej Polaków / Włodzimierz Jurasz. — Fot.

W: *Życie*. — 2002, nr 217, s. 11

27. KOŚCIAŃSKI Zdzisław

W 60 rocznicę mordu w Lesie Katyńskim / Zdzisław Kościański

W: *Wielkopolski Powstaniec*. — 2000, nr 6, s. 18-24

28. MACKIEWICZ Józef

Ministerstwo prawdy : świadectwa zbrodni katyńskiej i świadectwa zbrodni dokonywanej na jej pamięci / Józef Czapki, Iwan Kriwoziercew

W: *Życie*. — 2000, nr 88, s. 15

29. MIKKE Stanisław

Kalendarz zbrodni / oprac. St.M.

W: *Palestra*. — 2003, nr 3/4, s. 10-13
60 rocznica ujawnienia zbrodni katyńskiej

30. MIKKE Stanisław
Zbrodnia / Stanisław Mikke
W: *Palestra*. — 2000, nr 4, s. 8-22
Kalendarium zbrodni w Katyniu, Charkowie i Miednoje
31. OFICEROWIE i lekarze Wojska Polskiego zamordowani przez władze sowieckie wiosną 1940 r. : w 60 rocznicę Golgoty Katyńskiej / Zdzisław Jezierski, Czesław Jeśman, Ryszard Ostapiński, Krzysztof Walczewski, Piotr Kielek. — Mapa. — Bibliogr.
W: *Przegląd Wojskowo-Medyczny*. — 2000, z. 1, s. 1-8
32. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Radość jubileuszu i dramatyczne wspomnienia / Zdzisław Peszkowski
W: *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 14-15
33. SYNORADZKI Michał
Katyń – technika zbrodni : 60. rocznica odkrycia grobów katyńskich / Michał Synoradzki, Jacek Grodecki, Victoria Plewak. — Fot.
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2003, nr 87. Dod. *Gazeta Świąteczna*, s. 20-22
34. SZCZEPAŃSKI Jan J.
Tragedia nigdy nie zapomniana / Jan Józef Szczepański
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 88, s. 3
35. TRZNADEL Jacek
Castrum doloris polskiej historii / Jacek Trznadel
W: *Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 113-117*
36. WOJNAR Adam
Zachowane do dziś / Adam Wojnar
W: *Gazeta Krakowska*. — 2000, 4 marzec
37. WOŁK-JEZIERSKA Witomiła
Zbrodnia nie osądzona / Witomiła Wołk-Jezińska. — Bibliogr.
W: *Piłsudczyk*. — 2000, nr 9, s. 22-26
38. WOŚ Marian
Poszukiwanie katyńskiej prawdy : 60 rocznica zbrodni katyńskiej / Marian Woś. — Fot.
W: *Piłsudczyk*. — 2000, nr 10, s. 14-16

39. ZĄBEK Wiesław L.
Katyń / Wiesław Leszek Ząbek. — Fot.
W: *Piłsudczyk*. — 2000, nr 9, s. 3-13

3. KONFERENCJE, SPOTKANIA, SYMPOZJA

40. DUTKIEWICZ Marek
Konferencja naukowa „Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość Polaków na Wschodzie” zorganizowana przez Światową Radę Badań Nad Polonią, Gorzów Wielkopolski – 8 i 9 maja 2001 r. / Marek Dutkiewicz
W: *Piotrkowskie Zeszyty Historyczne*. — 2002, t. 4, s. [307-308]
41. KOTARSKA Elżbieta
W czarnych futerałach : 60. rocznica ujawnienia zbrodni katyńskiej / Elżbieta Kotarska
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2003, nr 88, s. 7
Konferencja naukowa zorganizowana przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Federację Rodzin Katyńskich i prezydenta Warszawy. Promocja pracy Allena Paula „Katyń – stalinowska masakra i tryumf prawdy”
42. MIĘDZYNARODOWA sesja w Warszawie
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 128-129
Sesja naukowa „Zbrodnia katyńska po 60 latach. Polityka-Nauka-Moralność”
43. MEYŃCZAK Halina
Sesja Katyńska na Zamku Królewskim / Halina Młyńczak. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2002, nr 6, s. 8-9
44. PAWLIKOWSKI Rosław
Sesja historyczna „Od paktu Ribbentrop-Mołotow do zbrodni katyńskiej”, Czudec, 30 maja 2000 r. / Rosław Pawlikowski
W: *Kwartalnik Edukacyjny*. — 2000, [nr] 2, s. 73-75
45. POLSKI wrzesień 1939 r. – wojna na dwa fronty : materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej, [Piotrków Trybunalski 9-10 IX 1999] / pod red. Henryka Stańczyka ; Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim. Instytut Historii. — Piotrków Trybunalski : WSP. Filia, 2000. — 325, [4] s. : il., mapy ; 24 cm
Bibliogr.
ISBN 83-87050-85-7

46. PROTOKÓŁ z posiedzenia Kolegium Doradczego ds. Katyńskich przy MSZ w dn. 8 lipca 1992 r.

W: Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 66-69

ISBN 83-905877-9-3

47. PRZESZŁOŚĆ, teraźniejszość i przyszłość Polaków na Wschodzie : konferencja naukowa 8-9 maja 2001 r. w Gorzowie Wlkp. / pod red. Marka Szczerbińskiego i Tadeusza Wolszy ; [Światowa Rada Badań nad Polonią]. — Gorzów Wlkp. [Wielkopolski] : ŚRBNP, 2001. — 624 s. : il. ; 24 cm. — (Prace Naukowe Światowej Rady Badań nad Polonią)

Na okł. wyłącznie nazwa serii: Prace Naukowe

Bibliogr. przy ref.

ISBN 83-911660-6-6

48. RADZIECKA agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000. — 279 s. ; 24 cm. — (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D - Materiały z Konferencji ; [t. 2])

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej "Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej" zorganizowanej w dniach 22-23.X.1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

ISBN 83-87881-14-7

Rec.: Daniel Boćkowski // *Biuletyn Historii Pogranicza*. — 2000, nr 1, s. 109-112

[CBW sygn. 424682]

49. ROMAN Wanda K.

Stan i perspektywy badań nad losami żołnierzy polskich w ZSRR w latach 1939-1958 w aspekcie działalności Wojskowej Komisji Archiwalnej : sprawozdanie z konferencji w Centralnej Bibliotece Wojskowej 18 maja 2001 / Wanda K. Roman

W: *Piotrkowskie Zeszyty Historyczne*. — 2002, t. 4, s. 301-304

50. SESJA naukowa na Zamku Królewskim w Warszawie 7 kwietnia 2001 : „Zeszyty Katyńskie” nr 13 : Zbrodnia Katyńska - próba bilansu. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 2

51. SOWIETYZACJA Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej po 17 września 1939 : studia / pod red. Adama Sudoła ; Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy. — Bydgoszcz : Wydawnictwo Uczelniane WSP, 1998. — 441, [1] s. ; 24 cm

Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej. — Tekst częśc. ros., ukr. — Streszcz.

Bibliogr. s. 247

ISBN 83-7096-281-5

52. 60. [SZEŚĆDZIESIĄTA] rocznica zbrodni katyńskiej : materiały z sesji naukowej, Suwałki, 13 marca 2000 r. / [red. Grażyna Sobecka] ; Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej w Suwałkach. — Suwałki : BP, 2000. — 41, [3] s. : il., mapa ; 30 cm

Tekst częśc. tł. z ros.

ISBN 83-911093-4-8

53. WOSZCZYŃSKI Bolesław

Konferencje i sesje w 60. rocznicę zbrodni katyńskiej / Bolesław Woszczyński

W: *Archeologia Polski*. — 2000, nr 4, s. 63-67

54. ZBRODNIA katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / [pod red. Marka Tarczyńskiego]. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej : Polska Fundacja Katyńska, 2000. — 231, [7] s. ; 21 cm. — (Zeszyty Katyńskie, ISSN 1426-4064 ; nr 12)

Bibliogr.

ISBN 83-905877-6-9 (NKHBZK)

55. ZIÓŁKOWSKA Ewa

Miejsca pamięci martyrologii Polaków na Wschodzie / Ewa Ziółkowska

W: *Archeion*. — 2000, nr 102, s. 18-23

Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej. Materiały z konferencji nt.: Dokumentowanie zbrodni NKWD na obywatelach II Rzeczypospolitej w czasie drugiej wojny światowej

II. OKUPACJA ZIEM POLSKICH PRZEZ ZSRR 1939-1941

56. ALEKSANDROWICZ Stanisław

Zesłańcy polscy zmarli w Majkainie-Zołoto (marzec 1940–wrzesień 1941) : przyczynek do określenia wskaźnika zgonów specpieresieleńców / Stanisław Aleksandrowicz

W: Europa nieprovincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 / pod red. Krzysztofa Jasiewicza ; [tł. Ewa Balcerek i in.; aut. Aleksander Achmatowicz i in.]. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, „Rytm”, 1999. — S. 1008-1024

Streszcz. ang. — Indeksy

ISBN 83-867759-92-5. — ISBN 83-87893-58-7

Rec.: Kresy nieprovincjonalne : polska pamięć kresów nie musi stawać się przyczyną nienawiści i podziałów / Marek Klecel // *Życie*. — 2000, nr 262, s. 14

[CBW sygn. 423652, 428093]

57. ANIOŁ Józef

Lato wielkich wydarzeń : ze szkiców wspomnieniowych Wołyniaka / Józef Anioł

W: *Rocznik Historyczny Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego*. — 2000, nr 16, s. 181-202

58. ARASZKIEWICZ Halina

Relacja Haliny Araszkiej (zameżonej Rozmarynowskiej), ówczesnej uczennicy w Grodnie, spisana na naszą prośbę w 1984 roku, uzupełniona w roku 1991

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” - Marcin Dybowski, 1997. — S. 191-192

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

59. BARCIKOWSKI Marian

Terror i zniewolenie : Polska roku 1939 w podwójnym jarzmie / [wy-pow.:] Marian Barcikowski „Bartek”, Adam Dobroński, Jan Orzechowski ; oprac. E.O. — Fot.

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2002, nr 11, s. 21-27

60. BASAK Adam

Polityka radziecka na ziemiach polskich w latach 1939-1941 a Regulamin Haski / Adam Basak

W: Idea zjednoczonej Europy i Polska w XIX-XX wieku : księga ofiarowana dr. Adolfowi Juzwence, dyrektorowi Zakładu Narodowego im. Ossolińskich z okazji 60-lecia urodzin / red. Janusz Degler [i in.]. — Wrocław : Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, 1999. — S. 115-121

61. BELAZAROVICŤ Viktor

Meri pa padrichtouci da Valikaj Ajčinnaj vajni na Belastočine u 1940-1941 g. / Viktor Balazarovič. — Streszcz.

W: *Zeszyt Naukowy / Muzeum Wojska (Białystok)*. — 2002, z. 15, s. 103-109

Przygotowania do wojny - werbunek ludności Białostoczczyzny do Armii Czerwonej w l. 1940-1941

62. BENHARD Antoni

Agresja sowiecka na Polskę 17 IX 1939 r. / Antoni Benhard

W: Informator historyczny dla pielgrzymów Katyń - Charków - Miednoje : a historic reference-book for the pilgrims to Katyń - Kharkov - Mednoe / [oprac. redakcyjne Zdzisław Sawicki] ; Fundacja „Straż Mogił Polskich Bohaterów”. — Warszawa : Redakcja „Sybiracy” - Niezależne Czasopismo Historyczne, 1999. — S. 10-11

63. BENHARD Antoni

Soviet Aggression against Poland - 17 September 1939 / Antoni Benhard

W: Informator historyczny dla pielgrzymów Katyń - Charków - Miednoje : A historic reference-book for the pilgrims to Katyń - Kharkov - Mednoe / [oprac. redakcyjne Zdzisław Sawicki] ; Fundacja „Straż Mogił Polskich Bohaterów”. — Warszawa : Redakcja „Sybiracy” - Niezależne Czasopismo Historyczne, 1999. — S. 34-35

64. BLICHARSKI Czesław E.

Tajna Organizacja Harcerska - ZWZ w Tarnopolu 1939/1940, zwana również „Młody Las” : opracowanie Czesława E. Blicharskiego, ów-

czesnego studenta UJK we Lwowie, adiutanta dowódcy Straży Obywatelskiej w Tarnopolu we wrześniu 1939, ukończone w 1990 roku / Czesław E. Blicharski

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 215-219

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

65. BOCHNAK Adam

Dziennik profesora Bochnaka / Adam Bochnak

W: *Zeszyty Historyczne Fundacji „Studium Okręgu AK Kraków”*. — 1998, [nr] 3, s. 89-145

Ewakuacja z Krakowa. Lwów i Przemysł pod okupacją sowiecką

66. BOĆKOWSKI Daniel

Masowe deportacje ludności polskiej z tak zwanej Zachodniej Białorusi jesienią 1939 roku / Daniel Boćkowski

W: Europa nieprovincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 / pod red. Krzysztofa Jasiewiczza ; [tł. Ewa Balcerek i in.; aut. Aleksander Achmatowicz i in.]. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, „Rytm”, 1999. — S. 983-992

Streszcz ang. — Indeksy

ISBN 83-867759-92-5. — ISBN 83-87893-58-7

Rec.: Kresy nieprovincjonalne : polska pamięć kresów nie musi stawać się przyczyną nienawiści i podziałów / Marek Klecel // *Życie*. — 2000, nr 262, s. 14

[CBW sygn. 423652, 428093]

67. BONUSIAK Andrzej

Sowietyzacja kultury we Lwowie w latach 1939-1941 / Andrzej Bonusiak

W: Lwów : miasto – społeczeństwo – kultura : studia z dziejów Lwowa. T. 2 / pod red. Henryka W. Żalińskiego i Kazimierza Karolczaka. — Kraków : Wydawnictwo Naukowe WSP, 1998(Prace Monograficzne / Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie ; Nr 240). — S. 599-606

ISBN 83-87513-24-5 (t. 2)

Rec.: Agnieszka Skórska // *Studia Historyczne*. — 1999, z. 3, s. 453-456

68. BONUSIAK Włodzimierz

Podział administracyjny i władze tzw. Zachodniej Białorusi w latach 1939-1941 / Włodzimierz Bonusiak

W: Rosja XIX i XX wieku : studia i szkice / pod red. Jana Sobczaka. — Olsztyn : Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1998(Studia i Materiały WSP w Olsztynie ; Nr 122). — S. 201-217

Bibliogr. s. 220-254

ISBN 83-87315-18-4

69. BONUSIAK Włodzimierz

Die Politik der Okkupanten gegenüber dem Dorf in den Östlichen Grenzgebieten der Zweiten Republik Polen in der Jahren 1939-1944 / Włodzimierz Bonusiak

W: *Studia Historiae Oeconomicae*. — (1998), Vol. 23, s. 231-244

70. BONUSIAK Włodzimierz

Powstanie i działalność władz okupacyjnych we Lwowie w okresie IX 1939 – VI 1941 / Włodzimierz Bonusiak

W: Lwów : miasto – społeczeństwo – kultura : studia z dziejów Lwowa. T. 2 / pod red. Henryka Wojciecha Żalińskiego i Kazimierza Karolczaka. — Kraków : Wydawnictwo Naukowe WSP, 1998(Prace Monograficzne / Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie ; Nr 240). — S. 307-318

ISBN 83-87513-24-5 (t.2)

Rec.: Agnieszka Skórska // *Studia Historyczne*. — 1999, z. 3, s. 453-456

71. BONUSIAK Włodzimierz

Sowietyzacja gospodarki Lwowa (IX 1939 – VI 1941) / Włodzimierz Bonusiak

W: Lwów : miasto – społeczeństwo – kultura : studia z dziejów Lwowa. T. 2 / pod red. Henryka W. Żalińskiego i Kazimierza Karolczaka. — Kraków : Wydawnictwo Naukowe WSP, 1998(Prace Monograficzne / Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie ; Nr 240). — S. 562-573

ISBN 83-87513-24-5 (t. 2)

Rec.: Agnieszka Skórska // *Studia Historyczne*. — 1999, z. 3, s. 453-456

72. BUBNYS Abrams

Represje sowieckich organów bezpieczeństwa wobec Polaków mieszkających na Litwie i polskiego podziemia w latach 1940-1941 / Abrams Bubnys

W: Europa nieprovincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze

III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 / pod red. Krzysztofa Jasiewicza ; [tł. Ewa Balcerek i in.; aut. Aleksander Achmatowicz i in.]. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, „Rytm”, 1999. — S. 1025-1034

Streszcz. ang. — Indeksy

ISBN 83-867759-92-5. — ISBN 83-87893-58-7

Rec.: Kresy nieprowincjonalne : polska pamięć kresów nie musi stawać się przyczyną nienawiści i podziałów / Marek Klecel // *Życie*. — 2000, nr 262, s. 14

[CBW sygn. 423652, 428093]

73. CZOP Edyta

Pierwszy etap dostosowywania Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie do systemu szkolnictwa radzieckiego (1939-1940) / Edyta Czop

W: *Zeszyty Naukowe WSP w Rzeszowie Nr 28. Seria Społeczno-Pedagogiczna i Historyczna: Historia*. — 1998, z. 7, s. 143-149

74. CZOP Edyta

Sowietyzacja oświaty we Lwowie (1939-1941) / Edyta Czop

W: Lwów : miasto – społeczeństwo – kultura : studia z dziejów Lwowa. T. 2 / pod red. Henryka W. Żalińskiego i Kazimierza Karolczaka. — Kraków : Wydawnictwo Naukowe WSP, 1998 (Prace Monograficzne / Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie ; Nr 240). — S. 592-598

ISBN 83-87513-24-5 (t. 2)

Rec. Agnieszka Skórska // *Studia Historyczne*. — 1999, z. 3, s. 453-456

75. DĄBROWSKA Anna

Białe krematoria : [ZSRR] / Anna Dąbrowska. — Fot.

W: *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 8, s. 39

76. DOBRONSKI Adam

Represje sowieckie / Adam Dobroński. — il.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 20, s. 11

Raport Komisji Ekspertów nt. „Represje sowieckie wobec Polaków i obywateli polskich”

77. DOMINO Zbigniew

Zagadka zesłańczej ballady : „Dziesiąty luty będziemy pamiętać ...” / Zbigniew Domino

W: *Trybuna*. — 2000, nr 34, s. 11

78. DURACZYŃSKI Eugeniusz

Polska 1939-1945 : dzieje polityczne / Eugeniusz Duraczyński. — Warszawa : Dom Wydawniczy Bellona : Wiedza Powszechna, 1999. — [8], 635 s. : il. ; 22 cm

S. 80-96: Na wschód od linii Ribbentrop-Mołotow

Bibliogr. s. 599-[616]. — Indeks

ISBN 83-214-0770-6. — ISBN 83-11-09017-3

Rec.: Lata wojny / Tadeusz Wolsza // *Nowe Książki*. — 2000, nr 4, s. 61-62

[CBW sygn. 422553]

79. DZWONKOWSKI Roman

Represje władz sowieckich wobec duchowieństwa polskiego na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej w latach 1939-1941 i 1944-1966 / Roman Dzwonkowski

W: Europa nieprowincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 / pod red. Krzysztofa Jasiewicza ; [tł. Ewa Balcerek i in.; aut. Aleksander Achmatowicz i in.]. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, „Rytm”, 1999. — S. 1145-1154

Streszcz. ang. — Indeksy

ISBN 83-867759-92-5. — ISBN 83-87893-58-7

Rec.: Kresy nieprowincjonalne : polska pamięć kresów nie musi stawać się przyczyną nienawiści i podziałów / Marek Klecel // *Życie*. — 2000, nr 262, s. 14

[CBW sygn. 423652, 428093]

80. FALKOWSKI Rudolf S.

Prawdziwa polska głupota : antypirackie powstanie na Podolu – zapiski z dziennika gimnazjalisty z Czortkowa / Rudolf S. Falkowski. — Fot.

W: *Tygodnik Powszechny*. — 2002, nr 28, s. 7

81. GLIŃSKI Bohdan

Niezwykły raport żołnierza kresowego / Bohdan Gliński. — Warszawa : „Key Text”, 2002. — 94, [1] s., [8] s. tabl. : portr. ; 19 cm

ISBN 83-87251-72-0

[CBW sygn. 310567]

82. GŁOWACKI Albin

Farsa aneksyjna : legalizacja zaboru ziem wschodnich II Rzeczypospolitej / Albin Głowacki

W: Polski wrzesień 1939 r. – wojna na dwa fronty : materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej / pod red. Henryka Stańczyka ; Wyższa

Szkoła Pedagogiczna w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim. Instytut Historii. — Piotrków Trybunalski : WSP, 2000. — S. 85-94

Bibliogr.

ISBN 83-87050-85-7

83. GŁOWACKI Albin

Przesiedlenie części ludności z obwodu lwowskiego do Mołdawii na przełomie lat 1940/1941 / Albin Głowacki

W: Europa nieprovincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 / pod red. Krzysztofa Jasiewicza ; [tł. Ewa Balcerk i in.; aut. Aleksander Achmatowicz i in.]. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, „Rytm”, 1999. — S. 993-1007

Streszcz. ang. — Indeksy

ISBN 83-867759-92-5. — ISBN 83-87893-58-7

Rec.: Kresy nieprovincjonalne : polska pamięć kresów nie musi stawać się przyczyną nienawiści i podziałów / Marek Klecel // *Życie*. — 2000, nr 262, s. 14

[CBW sygn. 423652, 428093]

84. GŁOWACKI Albin

Sowieci wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej 1939-1941 / Albin Głowacki ; Główna Komisja Badania Zbrodni Przeciwno Narodowi Polakom. Instytut Pamięci Narodowej. — Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1998. — 695 s. ; 25 cm

ISBN 83-7171-181-6

Rec.: Mariusz Korzeniowski // *Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*. — 2000, t. 35, s. 278-283

Paweł Chmielewski // *International Studies*. — 2000, nr 1, s. 113-116

85. GŁOWACKI Albin

Sowiecki aparat represji w Małopolsce Wschodniej i na Wołyniu 1939-1941 / Albin Głowacki

W: *Pamięć i Sprawiedliwość*. — 1997/1998, t. 40, s. 282-298

86. GNATOWSKI Michał

Kulisy radzieckiej agresji z 17 IX 1939 r. : radziecki scenariusz sowietyzacji i rusyfikacji ziem wschodnich Polski po 17 września 1939 / Michał Gnatowski

W: *Gryfita*. — 1999, nr 19, s. 55-58

87. GNATOWSKI Michał

Niepokorna Białostoczczyzna : opór społeczny i polskie podziemie niepodległościowe w regionie białostockim w latach 1939-1941 w radzieckich źródłach / Michał Gnatowski. — Białystok : [nakł. aut.], 2001. —

490, [1] s. ; 24 cm. — (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria C. Źródła ; [t. 1])

Dokumenty tł. z ros.

Indeksy

ISBN 83-87881-16-3

Rec.: Białostoczczyzna poskromiona / Cezary Chlebowski // *Tygodnik Solidarność*. — 2001, nr 26, s. 19

88. GNATOWSKI Michał

Problemy polskiego podziemia niepodległościowego na północno-wschodnich ziemiach Polski w latach 1939-1941 ze szczególnym uwzględnieniem regionu białostockiego / Michał Gnatowski. — Tab. — Sum.

W: *Zeszyt Naukowy / Muzeum Wojska w Białymstoku*. — 1998, z. 11, s. 79-91

W aneksie wykaz wykrytych przez NKWD organizacji podziemnych

89. GNATOWSKI Michał

Problemy SZP-ZWZ w regionie białostockim w latach 1939-1941 w świetle dokumentów NKWD (NKGB) : z tajnych archiwów radzieckich / Michał Gnatowski

W: *Studia Podlaskie*. — 1998, t. 8, s. 227-299

90. GNATOWSKI Michał

Radziecka administracja wojskowa na północno-wschodnich ziemiach Polski i scenariusze ich aneksji w radzieckich dokumentach : (wrzesień – grudzień 1939 r.) / Michał Gnatowski

W: *Studia Podlaskie*. — 1999, t. 9, s. 164-235

91. GNATOWSKI Michał

Radzieckie dokumenty o wysiedlaniu w 1940 r. mieszkańców regionu łomżyńskiego z 800 metrowego pasa nadgranicznego / Michał Gnatowski

W: *Studia Łomżyńskie*. — 2000, t. 11, s. 215-240

92. GNATOWSKI Michał

Radzieckie władze tymczasowe na północno-wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej : (wrzesień – grudzień 1939) : zarys tematu i problemy badawcze / Michał Gnatowski

W: *Sowietyzacja Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej po 17 września 1939 / studia pod red. Adama Sudoła ; Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy*. — Bydgoszcz : Wydawnictwo Uczelniane WSP, 1998. — S. 89-103

Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej. — Tekst część. ros., ukr. — Streszcz. ang.
Bibliogr.
ISBN 83-7096-281-5

[CBW sygn. 421789]

93. GNATOWSKI Michał

Sytuacja społeczno-polityczna i polskie podziemie niepodległościowe w regionie łomżyńskim w latach 1939-1940 w świetle radzieckich dokumentów : z tajnych archiwów radzieckich / Michał Gnatowski

W: *Studia Łomżyńskie*. — 1999, t. 10, s. 137-173

94. GNATOWSKI Michał

W radzieckich okowach : studium o agresji 17 września 1939 r. i radzieckiej polityce w regionie łomżyńskim w latach 1939-1941 / Michał Gnatowski. — Łomża : Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wa-gów, 1997. — 308 s. ; 24 cm

ISBN 83-86175-65-6

Rec.: Janusz Gwardiak // *Studia Łomżyńskie*. — 1999, t. 10, s. 195-197

[CBW sygn. 421543]

95. GNATOWSKI Michał

Zgromadzenie Ludowe Zachodniej Białorusi : kulisy prób „usankcjonowania” agresji 17 września 1939 r. w świetle radzieckich źródeł / Michał Gnatowski

W: Polska w Europie i świecie w XX stuleciu : prace ofiarowane Panu Profesorowi Marianowi Leczykowi w 75-lecie urodzin / pod red. Haliny Parafianowicz ; Wydział Historyczno-Socjologiczny Uniwersytetu w Białymstoku. — Białystok : Libra, 2001. — S. 339-352

ISBN 83-87881-20-1

[CBW sygn. 427659]

96. GNATOWSKI Michał

Zgromadzenie Ludowe Zachodniej Białorusi : fakty, oceny, dokumenty / Michał Gnatowski. — Białystok : Wydawnictwo UwB, 2001. — 340, [1] s., [22] s. tabl. : il., mapa ; 24 cm. — (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku.. Seria A, Monografie)

S. 29-71: Realizacja procedur aneksji ziem północno-wschodnich Polski

S. 71-119: Przebieg kampanii wyborczej

S. 120-157: Przebieg wyborów do Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Białorusi

S. 158-182: Obrady Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Białorusi i jego uchwały

S. 183-196: Zakończenie procedury aneksji przez ZSRR ziem wschodnich Polski

S. 197-324: Dokumenty i materiały

Bibliogr. s. 330-335

ISBN 83-89031-10-8

[CBW sygn. 428540]

97. GNATOWSKI Michał

17 września 1939 r. — agresja czy wyzwolenie : refleksje historyka w świetle nowych źródeł / Michał Gnatowski

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000 (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D — Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 75-86

ISBN 83-87881-14-7

Materiały międzynarodowej konferencji naukowej. Białystok, 22-23 X 1999 r.

[CBW sygn. 424682]

98. GROSS Jan T.

Studium zniewolenia : wybory październikowe 22.X.1939 / Jan Tomasz Gross. — Kraków : TAIWPN [Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych] „Universitas”, cop. 1999. — 118, [1] s. : faks. ; 21 cm

ISBN 83-7052-802-3

Rec.: Krzysztof Czyżewski // *Zeszyty Historyczne (Paryż)*. — 1999, z. 130, s. 194-198

[CBW sygn. 233218-9]

99. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Ewa Gruner-Żarnoch. — Szczecin : Stowarzyszenie „Katyń”, 2001. — 330, [1] s., [20] s. tabl., [2] k. tabl. : faks., fot., portr. rys., szkic., err. ; 24 cm

S. 11-22: Sowieckie plany wobec polskich jeńców wojennych

Bibliogr. s. 291-292

ISBN 83-905465-1-5

Rec.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Maria Magdalena Blombergowa // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 14-15

Omów.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : uwagi i przemyślenia / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 13

[CBW sygn. 427554]

100. GRZAŚKA Oktawia

Byłam więźniarką NKWD [Narodnyj Komissariat Wnutriennych Del] / Oktawia Grzaśka ; Muzeum Niepodległości. — Warszawa : Wydawnictwo TRIO, 1999. — 143, [1] s. : faks., il. ; 21 cm

Def.: brak s. 10-11
ISBN 83-87516-14-7

[CBW sygn. Arch. 422978]

101. GRZELAK Czesław K.

Kresy w czerwieni : agresja Związku Sowieckiego na Polskę w 1939 roku / Czesław K. Grzelak ; Akademia Świętokrzyska im. J. Kochanowskiego w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim. — Wyd. 2, popr. i uzupełn. — Warszawa : Wydawnictwo NERITON, 2001. — 587, [3] s., [16] s. tabl. złoż. luz. : mapy ; 25 cm

S. 482-488: Jeńcy czy internowani

S. 488-493: Zdobycz wojenna czy łupy?

S. 493-501: Grabieże, gwałty, morderstwa i... morderstwa polityczne w imieniu prawa... sowieckiego

S. 501-[566]: Wybory – polityczna farsa: wysiedlenia – dramat ludności na pograniczu ludobójstwa

Bibliogr. 561-[566]

ISBN 83-86842-30-X. — ISBN 83-87050-97-0

Rec.: Kresy w czerwieni / Lech Wyszczelski // *Przegląd Historyczno-Wojсковy*. — 2001, nr 3, s. 168-173

[CBW sygn. 421550-1, 421639]

102. GRZEŚ Bolesław

Represje wobec Polaków w ZSRR (1937-1938) i sowietyzacja wschodnich województw II Rzeczypospolitej (1939-1941) / Bolesław Grześ

W: *Przegląd Historyczno-Oświatowy*. — 2000, nr 3/4, s. 95-107

103. GURJ'ANOV Aleksandr

Coś trudnego do ogarnięcia / Aleksandr Gurjanov ; rozm. Jan Strękowski

W: *Odra*. — 2000, nr 12, s. 20-27

Dokumentacja Stowarzyszenia Memoriał dot. represji sowieckich wobec Polaków

104. HERA Janina

Ekspatriacja z Kresów: zapomniana tragedia / Janina Hera

W: *Arcana*. — 2003, nr 1, s. 76-106

105. HRYCIUK Grzegorz

Polacy we Lwowie 1939-1944 : życie codzienne / Grzegorz Hryciuk. — Warszawa : Książka i Wiedza, 2000. — 430, [2] s., [16] s. tabl. : fot., tab. ; 21 cm

S. 15-50: Okupant radziecki i jego polityka

S. 57-97: Życie codzienne pod okupacją radziecką

S. 98-141: Życie kulturalne i szkolnictwo polskie w latach 1939-1941

S. 142-179: Postawy i nastroje ludności polskiej w latach 1939-1941

ISBN 83-05-13148-3

Rec.: Polski Lwów / Grzegorz Motyka // *Zeszyty Historyczne (Paryż)*. — 2001, z. 135, s. 229-232

Polacy lwowscy / Tadeusz Kondracki // *Nowe Książki*. — 2001, nr 4, s. 50-51

[CBW sygn. 424997-8]

106. ILJUŠIN Igor

Utworzenie i działanie czekistowskich grup operacyjnych NKWD w zachodnich obwodach Ukrainy w latach 1939-1940 / Ihor Iljušin, Grzegorz Mazur

W: *Zeszyty Historyczne (Paryż)*. — 2001, z. 135, s. 49-74

107. INGRAM Bernard H.

Nie dokończona symfonia / Bernard (Hellreich) Ingram ; przeł. Wanda Obłucka. — Warszawa : „Iskry”, 2001. — 211, [5] s., [8] s. il. ; 21 cm

Tyt. oryg.: „Unfinished symphony” 1999

Bibliogr.

ISBN 83-207-1657-8

Wspomnienia z lat okupacji w Tarnopolu

Rec.: „Bez miłości nie ulecysz znękanym ludzi” / Maria Wiśniewska // *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2002, nr 21, s. 5

108. JACZYŃSKI Stanisław

Młot i sierp na Kresach / Stanisław Jaczyński

W: *Polska Zbrojna*. — 2001, nr 38, s. 36

109. JAHNSON Maria

Wspomnienia wojenne Marii Johnson [z domu Pawłowicz] / oprac. Jan Johnson. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 16-17

110. JASIEWICZ Krzysztof

Pierwsi po diable : elity sowieckie w okupowanej Polsce 1939-1941 (Białostoczczyzna, Nowogródzczyzna, Polesie, Wileńszczyzna) /

Krzysztof Jasiewicz. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN : „Rytm”, cop. 2001. — 1261, [1] s. : faks. ; 24 cm
Bibliogr. s. 1237-[1262]
ISBN 83-88794-74-4. — ISBN 83-88490-34-6

[CBW sygn. 429371-2]

111. JASIEWICZ Krzysztof

Zagłada polskich Kresów : ziemiaństwo polskie na kresach Północno-Wschodnich Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką 1939-1941 : studium z dziejów zagłady dawnego narodu politycznego / Krzysztof Jasiewicz. — Warszawa : „Volumen” : Instytut Studiów Politycznych PAN, 1998. — 358, [1] s. ; 24 cm. — (Historia Najnowsza)

Bibliogr. s. 289-340

ISBN 83-86857-81-1 („Volumen”)

Rec.: Tadeusz Epsztajn // *Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*. — 1999, t. 34, s. 241-245

112. JELEŃSKAJA J. J.

Antireligiozna agitacja i propaganda w zachodnich obłasti'ach Białorusi (1939-1941) / J.J. Jeleńska

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000(Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 157-183

ISBN 83-87881-14-7

Materiały międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

113. JEROMINA L. S.

Repressii protiv Polakov i polskich grażdian / pod red. Ł. S. Jerominy. — Moskwa, 1997

Rec.: Wojciech Materski // *Kwartalnik Historyczny*. — 1998, nr 1, s. 155-160

114. JONKAJTYS-LUBA Grażyna

„... was na to zdieś priwiezli, szto by wy podochli” : Kazachstan 1940-1946 / Grażyna Jonkajtys-Luba (Maria Januszkiewicz) [pseud]. — [Wyd. 2 popr. i uzup.]. — Lublin : Norbertinum, 1999. — 244, [3] s., [4] s. tabl. złoż. : fot., map. ; 21 cm. — (Z Nieludzkiej Ziemi ; t. 1)

ISBN 83-86837-96-9

Rec.: Abyśmy nie zapomnieli / Cezary Chlebowski // *Tygodnik Solidarność*. — 2001, nr 9, s. 19

115. KABOT Tamara

Polityka władz sowieckich w regionie białostockim w latach 1939-1941 : (na przykładzie rejonu hajnowskiego) / Tamara Kabot

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000(Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 255-263

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

116. KALBARCZYK Sławomir

Polscy pracownicy nauki : ofiary zbrodni sowieckich w latach II wojny światowej : zamordowani – więzieni – deportowani / Sławomir Kalbarczyk. — Warszawa : Wydawnictwo NERITON, 2001. — 295, [1] s. : rys. ; 24 cm

S.11-46: Sowietyzacja polskich wyższych uczelni na Kresach Wschodnich w latach 1939-1941

S. 47-63: Żołnierze polscy – pracownicy nauki w niewoli sowieckiej w okresie wrzesień 1939 – sierpień 1941

S. 201-211: Wykaz imienny pracowników nauki – ofiar zbrodni sowieckich według środowisk 1939-1941

Bibliogr. s. 273-287

ISBN 83-86942-89-X

[CBW sygn. 426594]

117. KANIK-BIAŁECKA Michalina

10 lutego 1940 – I deportacja Polaków do Rosji : sybirackie dni pamięci / Michalina Kanik-Białecka

W: *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 10

118. KAPERA Zdzisław J.

Tajemniczy pakt. [Cz. 1] / Zdzisław J. Kapera. — Fot.

W: *Komandos*. — 2002, nr 9, s. 18-21

Konsekwencje traktatu o granicach i przyjaźni zawartego między Niemcami a ZSRR 28 IX 1939 r., decydującego o męczeńskim losie Polaków

119. KARŁOWICZ Leon

Nie zostawiajcie mnie tu... : obrazy z życia deportowanych do Kazachstanu / Leon Karłowicz. — Wyd. 2. — Biały Dunajec ; Ostróg

[etc. : Ośrodek] „Wołanie z Wołynia”, 2000. — 102 s. : il. ; 21 cm. — (Biblioteka „Wołania z Wołynia” ; t. 17)
ISBN 83-911918-4-2

120. KOBYLAŃSKI Władysław

Relacja Władysława Kobylańskiego, ówczesnego mieszkańca Wołynia (fragment z jego książki „W szponach trzech wrogów”, Wydawnictwo Wici, Chicago 1988, s. 12)

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 204-205

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

121. KOŁAKOWSKI Piotr

NKWD i GRU na ziemiach polskich 1939-1945 / Piotr Kołakowski. — Warszawa : „Bellona”, 2002. — 387, [1] s., [4] s. tabl. : faks., fot., schem. ; 25 cm. — (Kulisy Wywiadu i Kontrwywiadu ; [t. 23])

S. 57-125: Struktury i metody działania organów wywiadu i bezpieczeństwa związku sowieckiego po agresji na Polskę 17 września 1939 r.

S. 127-152: Funkcjonowanie wywiadu sowieckiego na ziemiach polskich przed napaścią Niemiec na ZSRR

Bibliogr. s. 299-[319]

ISBN 83-11-09481-0

Rec.: Oczy Stalina w Polsce // *Mówią Wieki*. — 2002, nr 5, s. 62

[CBW sygn. 428252-3]

122. KOMAŃSKI Henryk

Eksterminacja i wygnanie ludności polskiej w pow. Włodzimierz Wołyński, woj. wołyńskie – w latach 1939-1945. Cz. 1 / opracował Henryk Komański. — Zawiera: wspomnienia Aliny Domagały, Natalii Oręziak, Bronisława Kunysza, Kazimiery Domagały, Kazimierza Kosowskiego, Teresy Persony-Guz, Heleny Grzejdziak, Janiny Sokołowskiej-Jaslikowskiej, Jadwigi Wójcik, Wiktora Korniake, Kazimiery i Zygmunta Zaborowskich, Izabelli Wadowskiej, Kazimiery Koniczuk, Bolesława Błaszczuka, Stanisława Koniczuka, Bolesława Wawryszczuka

W: *Na Rubieży*. — 2001, nr 50, s. 41-56

123. KRASIŃSKA Joanna

Relacja Joanny Krasińskiej (zameężnej Głazewskiej), ówczesnej uczennicy z majątku Bojary, gmina Indura, powiat Grodno, spisana na naszą prośbę w 1986 roku

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 192-194

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

124. KRESOWE dziewczęta deportowane na Sybir 1940-1941 : wspomnienia / zebrał i oprac. Henryk Dąbkowski. — Warszawa : Grono Miłośników Kresów Wschodnich : Henryk Dąbkowski, 2000. — 302, [2] s., 66 s. tabl. : fot., mapy, nuty ; 21 cm

Bibliogr.

ISBN 83-911198-5-6 (Henryk Dąbkowski)

Omów.: Czytają nas ... (?) / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 6

125. KRYŃSKA Elwira J.

Martyrologia nauczycieli Białostoczczyzny w latach II wojny światowej / Elwira J. Kryńska

W: *Edukacja*. — 2000, nr 4, s. 105-112

126. KURZYMSKI Szczepan

Losy Polaków na terenach wschodnich w latach 1939-1944 / Szczepan Kurzymski. — Wyd. 2 [właśc. 3] popr. i poszerz. — Gdańsk : „Roxan”, 2000. — 240, [1] s., [1] k. mapa kolor. : il. ; 21 cm

Bibliogr.

ISBN 83-912288-2-7

127. KURZYMSKI Szczepan

Losy Polaków na terenach wschodnich w latach 1939-1945 / Szczepan Kurzymski. — Wyd. 3 popr. i poszerz. — Gdańsk : „Roxan”, 2003. — 242 s. : il. (w tym kolor.) ; 21 cm

Na s. 4 okł. ISBN wyd. 2

Bibliogr.

ISBN 83-912288-8-6

128. KUŠNER Vasilij V.

Asviatlenie gistoryi Zachodniaj Belarusi 1921-1941 gadov u suvčasnaj belaruskaj gistoryjagrafii / Wasilij W. Kuszniar

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000(Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 97-111

ISBN 83-87881-14-7

Międzynarodowa konferencja naukowa. Białystok, 22-23 X 1999 r., Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

129. LACHOWICZ Jan

O godzinie 2 rano... / Jan Lachowicz ; oprac. Bogusław Politowski. — Fot.

W: *Wojska Łądowe*. — 2001, nr 22, s. 28

130. LADYSEV V. F.

Padzei voseni 1939 goda v palityčnym i nacyjnalna-kulturnym žycci belaruskogo naroda / W.F. Ładysiew

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000(Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 87-96

ISBN 83-87881-14-7

Materiały międzynarodowej konferencji naukowej. Białystok, 22-23 X 1999 r.

[CBW sygn. 424682]

131. LANCKOROŃSKA Karolina

Wspomnienia wojenne : 22 IX 1939–5 IV 1945 / Karolina Lanckorońska ; słowo wstępne Lech Kalinowski, Elżbieta Orman. — Kraków : „Znak”, 2001. — 364, [3] s., [16] s. tabl. : fot. ; 21 cm

S. 17-59: Lwów (22 września 1939 – 3 maja 1940)

ISBN 83-240-0077-1

Rec.: „Wojna kobiety niepospolitej” / (AP) // *Polska Zbrojna*. — 2002, nr 35, s. 41

Wielki świadek historii : nominacje do nagrody im. Józefa Mackiewicza / Jacek Trznadel // *Rzeczpospolita*. — 2002, nr 198, s. A8

Dług krwi : o „Wspomnieniach wojennych” Karoliny Lanckorońskiej / Małgorzata Dzieduszycka // *Tygodnik Powszechny*. — 2002, nr 37, s. 23

Karolina Lanckorońska (1898-2001) więzień Ravensbruck / Zofia Grodecka // *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Okręg Wielkopolska*. — 2002, nr 2, s. 10-12

Omów.: Życie złożone w hołdzie Wolnej i Niepodległej Rzeczypospolitej : Karolina Lanckorońska / Roman W. Rybicki. — Fot. // *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2002, nr 11, s. 30-38

132. LAZ'KO Rygor

Pachod Čyrvonaj Armii na Zachad u wierasni 1939 goda : pogl'ad z Uschodu / Rygor Laz'ko. — Streszcz.

W: *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. — 2000, nr 13, s. 21-32

133. LEBEDEVA Natal'ja S.

Proces podejmowania decyzji katyńskiej / Natalia Liebediewa

W: Europa nieprovincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 : praca zbiorowa / pod red. Krzysztofa Jasiewicza. — Warszawa, Londyn : Instytut Studiów Politycznych PAN, Oficyna Wydawnicza Rytm, Polonia Aid Foundation Trust, 1999. — S. 1155-1174

ISBN 83-867759-92-5. — ISBN 83-87893-58-7

Księga pamiątkowa poświęcona Tomaszowi Strzemboszewi

[CBW sygn. 423652, 428093]

134. LITVIN Mykoła R.

1939 [Tysjača dev'jatsot tridcat' dev'jatij] : zachidni zemli Ukraïni / Mykoła R. Litvin, Ostap Lučkij, Kim Naumenko. — L'viv, 1999

Rec.: Grzegorz Hryciuk // *Dzieje Najnowsze*. — 2000, nr 4, s. 227-229

135. LUBOMIRSKA Wanda

Relacja Wandy Lubomirskiej, ówczesnej uczennicy z majątku Aleksandria koło Równego (fragment z jej broszury „Karmazynowy raport”, Londyn 1946, s. 11-16)

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 194-198

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojсковy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

136. MAJDAŃSKI Stanisław J. M.

„...Bo jestem Polak” : o zsyłce Polaków do Związku Sowieckiego w lutym 1940 roku : [rozmowa ze Stanisławem Majdańskim] / rozm. Maria Wrzeszcz

W: *Ethos*. — 2000, nr 3, s. 273-281

137. MARKIEL Stanisław

Agresja na Polskę 17 września 1939 roku / Stanisław Markiel

W: *Głos Weterana i Rezerwisty*. — 2000, nr 9, s. 9-10

Polem.: A propos 17 września 1939 r. / Zbigniew Ciecowski // *Głos Weterana i Rezerwisty*, nr 9, s. 10

138. MAZUR Grzegorz

Polityka sowiecka na „Zachodniej Ukrainie” 1939-1941 : (zarys problematyki) / Grzegorz Mazur

W: *Zeszyty Historyczne (Paryż)*. — 1999, z. 130, s. 68-95

139. MILEWSKI Jan J.

Polityka władz radzieckich na okupowanych ziemiach północno-wschodnich Polski 1939-1941 w białoruskich podręcznikach szkolnych / Jan Jerzy Milewski. — 279 s. ; 24 cm

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000 (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 119-123

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

140. MINEYKO Barbara

„Wyją małe upiorzęta” : kurhany pamięci / Barbara Mineyko. — Lublin : Pracownia Poligraficzna przy Prywatnym LO im. Ks. K. Gostyńskiego, 2002. — 85 s. ; 21 cm

ISBN 83-88225-10-3

141. MIRONOWICZ Eugeniusz

Białoruś / Eugeniusz Mironowicz ; Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego. — Warszawa : „Trio”, 1999. — 298 s. : faks., fot., portr., szkic. ; 21 cm. — (Historia Państw Świata XX Wieku ; [t. 7])

S. 111-131: Jednoczenie pod radzieckim berłem (1939-1941)

Bibliogr. s. 281-284

ISBN 83-85660-82-8

Rec: Białoruś w XX wieku / Jan Jerzy Milewski // *Zeszyty Historyczne (Paryż)*. — 2001, z. 135, s. 224-228

[CBW sygn. 423037, 424745]

142. MISZTAŁ Irena

Takie sobie dzieje. Cz. 3, Dwie okupacje / Irena Misztal (Tamara Piotuch) ; [oprac. i red. Eugeniusz Kurzawa]. — Ełk : nakł. autora, 2001. — 71 s. ; 21 cm

143. MOGIŁA-LISOWSKI Zygmunt

Relacja Zygmunta Mogiły-Lisowskiego, ówczesnego ucznia z majątku Romanówka, gmina Szczurzyn, powiat Łuck, spisana na naszą prośbę w 1990 roku

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 205-206

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

144. MOSIEWICZ-MIKUSZOWA Danuta

W „sowieckim” Przemysłu (28 IX 1939 – 30 IV 1940) / Danuta Mosiewicz-Mikuszowa

W: *Zeszyty Historyczne Fundacji „Studium Okręgu AK Kraków”*. — 1998, [nr] 3, s. 146-202

Wspomnienia

145. MOTYKA Grzegorz

Białorusini a Ukraińcy wobec władzy komunistycznej na Kresach Wschodnich II RP w latach 1939-1941 / Grzegorz Motyka

W: Studia z dziejów okupacji sowieckiej (1939-1941) : obywatele polscy na kresach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką / pod red. nauk. Tomasza Strzembosza ; Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk. — Warszawa : ISP PAN, 1997 (Biblioteka Ziem Wschodnich ; t. 2). — S. 49-59

ISBN 83-907168-0-2

[CBW sygn. 419252-3]

146. MOTYKA Grzegorz

Żydzi w Galicji Wschodniej i na Wołyniu 1939-1941 / Grzegorz Motyka, Rafał Wnuk. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN : „Rytm”, 2000

W: Europa nieprowincjonalna : przemiany na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Białoruś, Litwa, Łotwa, Ukraina, wschodnie pogranicze III Rzeczypospolitej Polskiej) w latach 1772-1999 / pod red. Krzysztofa Jasiewicza ; [tł. Ewa Balcerek i in.; aut. Aleksander Achmatowicz i in.]. — Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, „Rytm”, 1999. — S. 579-590

Nazwy aut. na s. 7. — Tekst częśc. tł. z białorus., ang., lit., ror., ukr., jid.

Streszcz. ang. — Indeksy

ISBN 83-86759-92-2 (ISP). — ISBN 83-878893-58-7

Rec.: Kresy nieprowincjonalne : polska pamięć kresów nie musi stawać się przyczyną nienawiści i podziałów / Marek Klecel // *Życie*. — 2000, nr 262, s. 14

147. NAZAJCEDY pazam : da 60 – goddzja yzjadnanja Zachodnjaj Belarusi z BSSR. — Minsk, 1999

148. NIKITENKOV V.

Ekonomičeskaja politika sovietskoj vlasti w Zapadnoj Belarusi w 1939-1941 gg. (na primierie kleščelskogo rajona) / W. Nikitenkow, L. Nikitienkowa

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000 (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 265-270

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

149. NOWAK Jerzy R.

Przemilczane zbrodnie : Żydzi i Polacy na Kresach w latach 1939-1941 / Jerzy Robert Nowak. — Warszawa : „von borowiecky”, 1999. — 251, [15] s. ; 23 cm

ISBN 83-87689-15-7

150. OKUPACJA sowiecka (1939-1941) w dekanacie raduńskim, w archidiecezji wileńskiej : (dokumenty) / oprac. Dariusz Majewski, Wojciech Zdon. — Zsfg

W: *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*. — 1997, t. 67, s. 223-234

151. PAUL Allen

Katyń : stalinowska masakra i tryumf prawdy / Allen Paul ; tł., i oprac. red. Zofia Kunert. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. — XXI, 372 s. : fot., mapy ; 23 cm

S. 23-28: Nieudana ucieczka

S. 29-38: Fall Weiss

S. 39-50: Niewola

S. 87-102: Najścia na domy

S. 117-124: Pociągi na wschód

S. 135-146: Życie wśród stepów

S. 181-196: Exodus

Tyt. oryg. *Katyń. Stalin's Massacre and the Seeds of Polish Resurrection*

Bibliogr. 351-356 s. – Indeksy

ISBN 83-916663-8-7

152. PELC-PIASTOWSKI Jerzy

Wschodnia reduta. Cz. 1-2 / Jerzy Pelc-Piastowski

W: *Szaniec Chrobrego*. — 2002, nr 56, s. 20-28 ; nr 57, s. 20-26

Walki na Kresach Wschodnich po 17 IX 1939 r. Także o mordowaniu jeńców polskich wziętych do niewoli przez NKWD

153. PESZKOWSKI Zdzisław J.

Klucz do Golgoty Polaków : Zakopane – 60 lat temu / Zdzisław Peszkowski, Zdrojewski S.Z.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 3, s. 5-6

Dot. III Konferencji Metodycznej Gestapo - NKWD w Zakopanem 20.II.-8.IV.1940 r. podczas której omówiono organizacyjnie sposób likwidacji polskiej inteligencji w ramach niemieckiej akcji „Sonder Aktion AB” i sowieckiej spec-likwidacji znanej jako mord katyński

154. PETROVSKA Oksana V.

Realii sovietskoj żizni: kultura i byt Bresta w 1939-1941 goda / O.W. Pitrowskaja. — 279 s. ; 24 cm

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000 (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 231-253

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

155. PILECKI Jerzy M.

Dwa dziwne procesy w jesieni 1939 r. / Jerzy M. Pilecki

W: *Ziemia Drohobycka*. — 1999, nr 12, s. 30-33
Okupacja radziecka w Drohobyczu

156. PILECKI Jerzy M.

Kto rządził w Drohobyczu w zimie 39/40 / Jerzy M. Pilecki

W: *Ziemia Drohobycka*. — 1999, nr 12, s. 8-9
Okupacja radziecka w Drohobyczu

157. PIÓRO Tadeusz

Gra Polską / Tadeusz Pióro. — Fot.

W: *Polska Zbrojna*. — 2003, nr 18, s. 32-33

158. POLSKIE Podziemie na terenach Zachodniej Ukrainy i Białorusi w latach 1939-1941 r. T. 1-2 / kom. red. Wiktor Komogorow, Antoni Podolski [i in.], wybór i oprac. nauk. Zuzanna Gajowniczek [i in.], tł. Małgorzata Słoń-Nowaczek, Andriej Tiergalinskij; Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej. Federalna Służba Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. — Warszawa, 2001

Rec.: Prosto z Łubianki / Cezary Chlebowski // *Tygodnik Solidarność*. — 2002, nr 2, s. 19

159. PRZYBYLSKI Jerzy

Marynarska droga do Katynia / Jerzy Przybylski

W: *Rodowód*. — 2003, nr 4, s. 3-4

160. PRZYBYSZ Antoni

Wspomnienia z uwięzionego Wołynia 1939-1943 / Antoni Przybysz. — Wrocław: „Nortom”, 2000. — 101 s.: fot., map.; 21 cm

S. 10-17: Agresja Armii Sowieckiej 17 września 1939 roku na terytorium wschodniej Polski

S. 17-23: Deportacja Polaków na Sybir

S. 23-27: Losy Polaków na Wołyniu w czasie okupacji sowieckiej

ISBN 83-85829-82-2

[CBW sygn. 423910-1]

161. PRZYWARA Stanisław

Dramatyczny fragment polskiego losu / Stanisław Przywara

W: *Polsce Wierni*. — 2000, nr 2, s. 19

Wspomnienia z deportacji Polaków w 1940 r., z Bratkowic (Kresy Wschodnie RP) do Omskiego Obwodu (ZSRR)

162. PULKIEWICZ-ANTOLAK Helena

Moje wspomnienia / Helena Pulkiewicz-Antolak

W: *Rodowód*. — 2002, nr 3, s. 12-14; nr 4, s. 10; nr 5, s. 21-22; nr 6, s. 18-19; nr 7, s. 14-15

163. RADOMSKI Jerzy A.

Agresja sowiecka na Podkarpaciu 17.09.1939 R. - Stan badań i postulatory badawcze / Jerzy Adam Radomski. — [B.m.: b.w., 2000]. — S. [153]-164; 24 cm

Nadb. z: "Dzieje Podkarpacia". T. 4; Krosno: Podkarpackie Towarzystwo Historyczne, 2000; ISBN 83-86634-89-8

[CBW sygn. 1051365, 1051585]

164. ROMAN Wanda K.

Agresja 17 września 1939 roku w dokumentach / Wanda Krystyna Roman

W: W przeddzień zbrodni katyńskiej: agresja sowiecka 17 września 1939 roku / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa: Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 1999 (*Zeszyty Katyńskie*; nr 10). — S. 7-23

ISBN 83-905877-4-2

Rec.: Wojciech Półtłopek // *Łambinowicki Rocznik Muzealny*. — (1999), s. 127-129

[CBW sygn. 016902]

165. ROZENBLAT J. S.

Judaizm i sowetskaja vlast zapadnych oblastiach Belarusi (1939-1941) / J.S. Rozenblat

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej: studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok: Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000 (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D - Materiały z Konferencji; [t. 2]). — S. 185-195

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

166. RUDZIŃSKA Anna

Wspomnienia lwowskie 1939-1940 / Anna Rudzińska

W: *Zeszyty Historyczne (Paryż)*. — 2001, z. 137, s. 127-168
Okupacja radziecka

167. RZECZYCKI Adolf

Relacja Adolfa Rzeczyckiego ówczesnego pomocnika kościelnego z miasteczka Czernelica, powiat Horodenka, województwo Stanisławów, datowana 14 V 1990, uzupełniona listami do nas z 15 i 27 VIII

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 198-199

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

168. SIEMASZKO Władysław

Relacja ówczesnego sowieckiego więźnia politycznego w Łucku, Władysława Siemaszki, spisana na naszą prośbę w 1988 roku

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 226-230

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

169. SIEMASZKO Władysław

Relacja Władysława Siemaszki, ówczesnego pracownika urzędu gminnego w Werbie, powiat Włodzimierz Wołyński, spisana na naszą prośbę w 1990 roku

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 210-214

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

170. SIEMASZKO Zbigniew S.

Zapomniane sprawy „katyńskie” / Zbigniew S. Siemaszko. — Fot.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2003, nr 17, s. 6,7
Rozstrzelanie więźniów cywilnych z tzw. Zachodniej Białorusi w 1940 r.

171. SIEMASZKO Zbigniew S.

Początki sowietyzacji (1939-1946) / Zbigniew S. Siemaszko. — Londyn : Caldra House, 2000. — [4], 295 s. ; 23 cm
S. 22-34: 17 wrzesień i jego konsekwencje: (na tle wspomnień prof. Swianiewicza)
S. 52-56: Zamordowani w Galicji wschodniej i na Wołyniu
Indeks
ISBN 0-85065-131-X

[CBW sygn. 427702]

172. SIEMASZKO Zbigniew S.

Pod sowiecką władzą (1939-1942) / Zbigniew S. Siemaszko. — Londyn : Polska Fundacja Kulturalna, 2001. — 304 s. : faks., fot., map., portr. ; 21 cm
ISBN 1-872286-99-2
Wspomnienia z deportacji do Siemijarska
Rec.: Deportacje z Kresów / B.Dz. // *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2002, nr 65 [właśc.35], s. 4

[CBW sygn. 428530]

173. SKORUPSKA Wanda

Relacja Wandy Skorupskiej, ówczesnej adwokatki we Włodzimierzu Wołyńskim, spisana w latach osiemdziesiątych

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 206-210

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

174. SMOLKA Jan

Przemysł pod sowiecką okupacją : wspomnienia z lat 1939-1941 / Jan Smolka ; wstęp i oprac. Jacek Krochmal ; Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemysłu, Regionalny Ośrodek Kultury, Edukacji i Nauki

w Przemysłu. — Przemysł : Wyd. TPN, 1999. — 128 s. — (Biblioteka Przemyska ; t. 36)

175. SNOG Siargej

Asabliwasci dziejnasci sudowych organau SSSR na terytorii dalučanych ablascej Zachodnaj Belarusi u peryjad 1939-1941 gadoj / Siargej Snop. — Streszcz.

W: *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. — 2000, nr 13, s. 71-79

Działalność organów sądowych ZSRR na ziemiach zajętych we wrześniu 1939 r.

176. STALIN, daj cukierków : pół roku w sowieckim raju : [relacje mieszkańców dawnego woj. białostockiego] / (oprac. ez). — Fot.

W: *Gazeta Polska*. — 2001, nr 32, s. 11-13

177. STALIN'S ethnic cleansing in Eastern Poland : tales of the deported : 1940-1946 : [collective work] / [under the ed. committee of: Henryka Łappo [i in.] ; eng. tł. Eric J. Whittle and Bronisława Kacperek. — London : Association of the Families of the Borderland Settlers, 2000. — VII, [1], 800 s. : faks., fot. ; 22 cm

ISBN 1-872286-88-7

[CBW sygn. 429012]

178. STRZEMBOSZ Tomasz

Dziwne „państwo” : Zachodnia Białoruś / Tomasz Strzembosz

W: Idea zjednoczonej Europy i Polska w XIX-XX wieku : księga ofiarowana dr. Adolfowi Juzwence, dyrektorowi Zakładu Narodowego im. Ossolińskich z okazji 60-lecia urodzin / red. Janusz Degler [i in.]. — Wrocław : Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, 1999. — S. 123-127

179. STUPIKOWSKA Małgorzata

Wychowanie Polaków na zesłaniu w ZSRR / Małgorzata Stupikowska ; Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wydział Teologii. — Lublin : KUL, 2001. — 206, [1] s. ; 21 cm

Bibliogr. s. 9- [51]

ISBN 83-228-0923-9

Rec.: Daniel Boćkowski // *Dzieje Najnowsze*. — 2003, nr 1, s. 200-206

180. SUDOŁ Adam

Stalin wobec kresów wschodnich II Rzeczypospolitej (jesień 1939) / Adam Sudoł

W: *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Historyczne*. — 2000, z. 6, s. 53-127

181. SYBIRACY : martyrologia Polaków na Wschodzie / [pod red. Adama Wirskiego] ; Bałtycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Koszalinie, Związek Sybiraków. Oddział w Koszalinie. — Koszalin : Wydaw. Uczelniane BWSH : „Miscellanea”, 2000. — 253 s., [6] s. tabl. : il., mapy ; 25 cm

Na s. red. podtyt.: praca zbiorowa. — Nazwa wydawcy w cop

Bibliogr.

ISBN 83-87739-37-5 („Miscellanea”)

182. SZAWŁOWSKI Ryszard

Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne, prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie. T. 1, Monografia / [Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — 520 s. ; 24 cm

S. 351-443: Krajobraz po sowieckiej agresji i polskiej obronie: zbrodnie wojenne oraz zbrodnie przeciw ludzkości w pierwszych dniach i tygodniach okupacji

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 1)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

183. SZILING Jan

Decyzja Biura Politycznego WKP(b) z 5 marca 1940 roku / Jan Sziling

W: Charków – Katyń – Twer : w sześćdziesiątą rocznicę zbrodni : zbiór studiów / pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wydawnictwo, 2001. — S. 9-16

Bibliogr. przy ref.

ISBN 83-231-1318-1

184. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Białostockie środowisko pisarzy sowieckich (1939-1941) / Wojciech Śleszyński

W: *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. — 2000, nr 13, s. 105-117

185. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Białystok w sowieckiej fotografii propagandowej 1939-1941 : proces aneksji i polityczno-prawnej sowietyzacji Białostocczyzny / Wojciech Śleszyński. — Białystok : BTN, 2000. — 221, [1] s. : il., mapa ; 24 cm. — (Prace Białostockiego Towarzystwa Naukowego ; nr 46)

Bibliogr. — Rez., Sum.

ISBN 83-88433-15-6

186. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Muzea sowieckie w obwodzie białostockim w latach 1939-1941 / Wojciech Śleszyński

W: *Zeszyt Naukowy / Muzeum Wojska w Białymstoku*. — 2000, nr 14, s. 111-115

187. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Obraz obywatela sowieckiego w opinii ludności polskiej na Białostocczyźnie w latach 1939-1941 jako konfrontacja różnych postaw, ustrojów i kultury / Wojciech Śleszyński

W: *Granice i pogranicza : historia codzienności i doświadczeń*. T. 2 / pod red. Marzeny Liedke, Joanny Sadowskiej, Jana Trynkowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 1999. — S. 129-138 ISBN 83-87881-09-0

188. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Okupacja sowiecka na Białostocczyźnie w latach 1939-1941 : propaganda i indoktrynacja / Wojciech Śleszyński. — Białystok : Agencja Wydawnicza Benkowski : Białostockie Towarzystwo Naukowe, 2001. — [6], 594 s. : il. ; 23 cm + CD z filmem „Białystok 1939”. — (Prace Białostockiego Towarzystwa Naukowego ; nr 53)

S. 17-308: Aneksja i polityczno-prawna sowiezacja Białostocczyzny
S. 309-444: Środki masowego przekazu i kultura na usługach ideologii i propagandy sowieckiej

S. 445-524: Polityka oświatowa władz sowieckich na Białostocczyźnie: ideologiczna i propagandowa rola szkoły sowieckiej
Bibliogr. s. 547-576. — Rez., Sum.
ISBN 83-88433-40-7. — ISBN 83-88045-67-9 („Benkowski)

189. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Polityka narodowościowa władz sowieckich na obszarze przedwojennego województwa białostockiego w latach 1939-1941 / Wojciech Śleszyński. — Sum.

W: *Dzieje Najnowsze*. — 2001, nr 4, s. 57-64

190. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Prasa sowiecka w obwodzie białostockim w latach 1939-1941 / Wojciech Śleszyński

W: *Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego*. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000 (Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D. — Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 207-230

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

191. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Rola radia w sowieckim systemie indoktrynacji w latach 1939-1941 na obszarze przedwojennego województwa białostockiego / Wojciech Śleszyński

W: *Polska w Europie i świecie w XX stuleciu : prace ofiarowane Panu Profesorowi Marianowi Leczykowi w 75-lecie urodzin / pod red. Haliny Parafianowicz ; Wydział Historyczno-Socjologiczny Uniwersytetu w Białymstoku*. — Białystok : Libra, 2001. — S. 353-364 ISBN 83-87881-20-1

[CBW sygn. 427659]

192. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Sieć kin na Białostocczyźnie i ich repertuar w czasie okupacji sowieckiej 1939-1941 / Wojciech Śleszyński

W: *Polska : walka, opozycja, niepodległość : studia z dziejów II RP, Polskiego Państwa Podziemnego i PRL : praca zbiorowa / pod red. Adama F. Barana*. — Sandomierz : Wydawnictwo Diecezjalne, 2000

Książka dedykowana prof. dr. hab. Tomaszowi Strzemboszewi z okazji Jubileuszu 70-tych urodzin
Bibliogr. publikacji T. Strzembosza. — Indeks
ISBN 83-88006-87-8

193. ŚLESZYŃSKI Wojciech

Struktura szkolnictwa sowieckiego w Białymstoku / Wojciech Śleszyński

W: *Białostocczyzna*. — 1999, nr 1

194. ŚWIRSKI Jerzy

Sprawozdanie szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej kontradmirała Jerzego Świrskiego dla Naczelnego Wodza wykonane X. 1939 r. / Jerzy Świrski. — 177 s., [18] s. tabl. : il., pl. ; 24 cm

W: *Ostatnia wachta - Mokransy, Katyń, Charków... / zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego ; [aut.] Jerzy Chłopecki, Ryszard Kuraż, Andrzej Spaniły, Zbigniew Wojciechowski*. — Gdynia : Muzeum Marynarki Wojennej, 2000. — S. 15-28

ISBN 83-88698-00-1 (DMW)

Ewakuacja z Warszawy Kierownictwa Marynarki Wojennej do Pińska. Uwieszenie grupy oficerów z kontradm. Ksawerym S. Czernickim na czele i wywiezienie ich do Kozielska

[CBW sygn. 426370-1]

195. TAŃSKA Irena

Czerwcowe zsyłki / Irena Tańska

W: *Kombatant*. — 2000, nr 6, s. 16

196. TIMOŠENKO Semen

Odezwa „komandarma I rangi” Timoszenki dowódcy „Frontu Ukraińskiego” do Ukraińców, podżegająca do mordowania Polaków, z września 1939

W: *Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie*, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 202-203

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: *O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

197. TKAČOV Sergiuš

Polsko-radziecka wojna 1939 r. w Małopolsce Wschodniej i na Wołyniu / Sergiusz Tkaczow

W: *Czasy Nowożytnie*. — 2001, t. 11 (12), s. 97-118

198. TOMASZEWSKI Longin

Wileńszczyzna lat wojny i okupacji 1939-1945 / Longin Tomaszewski. — Warszawa : Oficyna Wydawnicza RYTM, 1999. — [4], 762 s. : il. ; 24 cm

S. 28-48: Wilno we wrześniu i październiku 1939 r.: pierwsza okupacja sowiecka

S. 67-69: Sytuacja w części Wileńszczyzny okupowanej przez ZSRR

S. 70-113: Pierwszy okres okupacji, wrzesień 1939 – czerwiec 1940

Bibliogr. — Indeks

ISBN 83-87893-49-8

[CBW sygn. 428081]

199. TORZECKI Ryszard

To był cyrk : w całej polityce ZSRR na terenach zajętych we wrześniu 1939 nie chodziło o przekonywanie kogokolwiek ale o sprawowanie władzy : rozmowa z historykiem prof. Ryszardem Torzeckim / [rozm. Paweł Wroński]

W: *Gazeta Wyborcza*. — 1999, nr 249, s. 20

200. TRELA-MAZUR Elżbieta

Meldunki z tajnego archiwum / Elżbieta Trela-Mazur

W: *Niepodległość i Pamięć*. — 1999, nr 1, s. 65-70

Kampania wyborcza do zgromadzenia narodowego Zachodniej Ukrainy i Białorusi

201. TRELA-MAZUR Elżbieta

O wyborach do Zgromadzenia Ludowego „Zachodniej Ukrainy” w październiku 1939 roku – w świetle źródeł / Elżbieta Trela-Mazur

W: *Kieleckie Studia Historyczne*. — 1999, t. 15, s. 183-194

202. TRELA-MAZUR Elżbieta

Polityka oświatowa na okupowanych ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej w latach 1939-1941 : wybrane zagadnienia / Elżbieta Trela-Mazur. — Rez., Sum.

W: *Wrocławskie Studia Wschodnie*. — 1997, t. 1, s. 89-124

203. TRELA-MAZUR Elżbieta

Sowietyzacja oświaty w Małopolsce Wschodniej pod radziecką okupacją 1939-1941 / Elżbieta Trela-Mazur. — Kielce : Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego, 1998. — 294 s. [1] k. tabl. złoż. : faks., fot., 1 mapa, 1 portr. ; 21 cm. — (Prace Instytutu Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach ; nr 10)

Bibliogr. s. 261-272

ISBN 83-7133-100-2

Rec.: *Pod okiem zawpeda i pionierwożatej / Leszek Dziegiel // Arcana*. — 1999, nr 1, s. 179-183Antoni Kuczyński // *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*. — 1999, nr 1, s. 179-182

204. TRELA-MAZUR Elżbieta

Szkoła polska na kresach 1939-1941 we wspomnieniach nauczycieli i uczniów / Elżbieta Trela-Mazur

W: *Zesłaniec*. — 1997, nr 2, s. 51-63

205. TRZNADEL Jacek

Kolaboranci : Tadeusz Boy-Żeleński i grupa komunistycznych pisarzy we Lwowie 1939-1941 / Jacek Trznadel. — Komorów : Wydawnictwo Antyk Marcin Dybowski, 1998. — 550, [2] s. ; 21 cm

Bibliogr. s. 521-534

ISBN 83-87809-01-2

[CBW sygn. 233075]

206. VABIŠČEVIČ Aleksandr

Problemy nacyjanal'na-kul'turnaga žycc'a zachodnich ablascej BSSR y 1939-1941 gg. / Al'aksandr Vabisščevič. — Streszcz.

W: *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. — 2000, nr 13, s. 118-130
Sowietyzacja i rusyfikacja tzw. Zachodniej Białorusi w l. 1939-1941

207. VABIŠČEVIČ Aleksandr

Z nacjanalna-kulturnaga žyccja zachodnich ablastej BSRR w 1939-1941 gg.: mowny aspekt / Aleksander Wabiszczewicz

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000(Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 197-206

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

208. WARTOŁOWSKA Bronisława

Z Warszawy pod sowiecką okupację : wrzesień 1939 r. / [Bronisława z Przedzrymirskich Wartołowska]. — Mapa

W: *Nasz Los*. — 2001, nr 9, s. 4-7

209. WASZKIEWICZ Zofia

Jeńcy wojenni z województwa pomorskiego – ofiary zbrodni katyńskiej / Zofia Waszkiewicz, Zbigniew Karpus

W: Charków – Katyń – Twer : w sześćdziesiątą rocznicę zbrodni : zbiór studiów / pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wydawnictwo, 2001. — S. 17-22

Bibliogr. przy ref.
ISBN 83-231-1318-1

210. WIELICZKA T. M.

Opracowanie wewnętrzne Dra T. M. Wieliczki (pseudonim) o więzieniu sowieckim w Starej Wilejce pt. „Wilejka”, bez daty (prawdopodobnie II połowa 1943 lub 1944 rok) – fragment

W: *Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie*, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 219-226

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

211. WIELICZKO Mieczysław J.

Delimitacja i demarkacja na „granicy” sowiecko-niemieckiej oraz sowiecko-litewskiej poprzez północno-wschodnie ziemie II Rzeczypospolitej po 28 września 1939 roku / Mieczysław Wieliczko. — 279 s. ; 24 cm

W: Radziecka agresja 17 września 1939 r. i jej skutki dla mieszkańców ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej : studia i materiały / pod red. Michała Gnatowskiego. — Białystok : Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 2000(Prace Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Seria D – Materiały z Konferencji ; [t. 2]). — S. 125-135

ISBN 83-87881-14-7

Pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 22-23 X 1999 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku

[CBW sygn. 424682]

212. WIELICZKO Mieczysław J.

Sowieci w Lubaczowskiem : zapis kronikarski od 17 września 1939 do 22 czerwca 1941 r. / Mieczysław Wieliczko

W: *Rocznik Lubaczowski*. — 2000, t. 10, s. 103-134

213. WIERZBICKI Marek

Antypolskie wystąpienia zbrojne w województwach nowogrodzkim i poleskim po 17 września 1939 r. / Marek Wierzbicki. — Sum.

W: *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 50-73

214. WIERZBICKI Marek

„Biedota z bronią w rękę”... : o prosowieckich wystąpieniach zbrojnych na Kresach Wschodnich w 1939 roku / Marek Wierzbicki. — Fot.

W: *Więź*. — 2001, nr 9, s. 120-130

215. WIERZBICKI Marek

Cyniczna gra Stalina : stosunki polsko-żydowskie na Kresach Wschodnich i w ZSRR (1939-1943) w świetle dokumentów / Marek Wierzbicki

W: *Gazeta Polska*. — 2001, nr 36, s. 17

216. WIERZBICKI Marek

Czystki kresowe : po 17 września 1939 r. na kresach toczyła się wojna wszystkich ze wszystkimi / Marek Wierzbicki. — Fot.

W: *Wprost*. — 2002, nr 38, s. 82-84

217. WIERZBICKI Marek

Ludność białoruska i polska wobec Armii Czerwonej po 17 września 1939 r. / Marek Wierzbicki. — Streszcz. w jęz. białorus.

W: *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. — (1999), z. 11, s. 148-164

218. WIERZBICKI Marek

Ofiary i kolaboranci : Polacy pod okupacją sowiecką (1939-1945) / Marek Wierzbicki. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2003, nr 226. Dod. *Plus Minus*, s. A10

219. WIERZBICKI Marek

Polacy i Białorusini w zaborze sowieckim : stosunki polsko-białoruskie na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką 1939-1941 / Marek Wierzbicki. — Warszawa : „Volumen”, 2000. — [2], 366, [1] s. : map. ; 23 cm. — (Historia Najnowsza ; [t. 9])

Bibliogr. s. 333-[346]
ISBN 83-7233-161-8

[CBW sygn. 424949-50]

220. WIERZBICKI Marek

Polacy i Białorusini wobec procesu tworzenia podstaw władzy radzieckiej (wrzesień – październik 1939 r.) / Marek Wierzbicki. — Sum., Zmest.

W: *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. — 1998, z. 9, s. 78-96

221. WIERZBICKI Marek

Stosunki polsko-białoruskie w okresie okupacji sowieckiej ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej (1939-1941) / Marek Wierzbicki

W: *Studia z dziejów okupacji sowieckiej (1939-1941) : obywatele polscy na kresach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką / pod red. nauk. Tomasza Strzembosza ; Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk*. — Warszawa : ISP PAN, 1997 (Biblioteka Ziemi Wschodnich ; t. 2). — S. 5-48

ISBN 83-907168-0-2

[CBW sygn. 419252-3]

222. WIERZBICKI Marek

Zjawisko denuncjacji podczas okupacji sowieckiej ziem północno-wschodnich II Rzeczypospolitej (1939-1941) / Marek Wierzbicki. — Sum.

W: *Studia Historyczne*. — 1998, z. 2, s. 223-236

223. WIĘŹNIOWIE łagrów w rejonie Workuty. Cz. 1, Alfabetyczny wykaz 4105 Polaków i obywateli polskich innych narodowości aresztowanych od 17 września 1939 do stycznia 1944, więzionych w Workutłagu, Intłagu, Minłagu, Obskim ITEL i łagrach podległych Północnemu Zarządowi Budowy Kolei / [red. i koordynacja całości Agnieszka Knyt ; w oprac. danych wykorzystanych w biogramach uczestniczyli: Irina Skopicz i in.]. — Warszawa : „Karta”, 1999. — 480 s. ; 21 cm. — (Indeks Represjonowanych ; t. 10)

Tekst równol. w jęz. ros.
ISBN 83-88288-10-5

224. WOJEWODA Kazimierz

Pamiętam : wspomnienia z Kazachstanu 1941-1946 / Kazimierz Wojewoda ; [il. autor]. — Łomża : Regionalny Ośrodek Kultury w Zbójnej. Biuro, 2000. — 226 s., [10] s. tabl., [1] k. tabl. : il. (w tym kolor.) ; 21 cm

ISBN 83-909565-4-3

225. WOLIN Maciej

Przed podwójną okupacją / Maciej Wolin. — Bibliogr.

W: *Wojsko i Wychowanie*. — 2001, nr 5, s. 98-100

226. ZACHODNIA Białoruś 17 IX 1939 – 22 VI 1941 : wydarzenia i losy ludzkie : T. 1: Rok 1939 / kom. red. Władimir Adamuszko [i in.]. — Warszawa, 1998. — 511, [2] s. ; 25 cm. — (Źródła do Historii Polski ze Zbiorów Narodowego Archiwum Republiki Białorusi)

Rec.: Piotr Majer // *Przegląd Policyjny*. — 1999, nr 3, s. 242-245
Janusz Gwardiak // *Studia Łomżyńskie*. — 1999, t. 10, s. 193-194

227. ZYCH Władysław

Relacja Władysława Zycha, syna osadnika wojskowego z okolic Lwowa, spisana na naszą prośbę w 1984 roku

W: *Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 199-201*

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

228. ŻAROŃ Piotr

Tragiczna data : o świcie 17 września 1939 r. Związek Radziecki dokonał agresji na Polskę. Była to realizacja postanowień niemiecko-radzieckich, podpisanych 23 sierpnia 1939 r., o likwidacji państwa polskiego / Piotr Żaroń. — Fot.

W: *Trybuna*. — 2002, nr 220. Dod. *Aneks*, s. G

III. OBOZY JENIECKIE

229. BIEŃKOWSKI Czesław

Polska golgota wschodu / Czesław Bieńkowski

W: *Rocznik Historyczny Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego*. — 2001, nr 17, s. 35-44

Polscy jeńcy wojenni w obozach i więzieniach sowieckich

230. BŁAŻEWICZ Sławomir

Szczególne kategorie polskich jeńców wojennych w obozach NKWD (wrzesień 1939 r. – czerwiec 1940 r.) : próba typologii / Sławomir Błażewicz. — Tab. — Sum., Zsfg

W: *Łambinowicki Rocznik Muzealny*. — 2001, t. 24, s. 69-94

231. CIESIELSKI Stanisław

Represje sowieckie wobec Polaków i obywateli polskich / Stanisław Ciesielski, Wojciech Materski, Andrzej Paczkowski ; Ministerstwo Sprawiedliwości RP. — Warszawa : „Karta”, 2000. — 31, [1] s. ; 23 cm

S. 6-11: Jeńcy wojenni

ISBN 83-88288-15-6

[CBW sygn. 1050713-4]

232. DELOWICZ Jan

Śmierć przyszła wiosną / Jan Delowicz. — Żory, 2000

233. GŁOWACKI Albin

Jeńcy września w niewoli sowieckiej w 1939 r. : przed zagładą / Albin Głowacki

W: W przeddzień zbrodni katyńskiej : agresja sowiecka 17 września 1939 roku / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 1999 (Zeszyty Katyńskie ; nr 10). — S. 24-68

ISBN 83-905877-4-2

Rec.: Wojciech Półchłopek // *Łambinowicki Rocznik Muzealny*. — (1999), s. 127-129

[CBW sygn. 016902]

234. GRABOWSKI Sławomir

Ostaszków – zbrodnia na polskich policjantach / [Sławomir Grabowski, Piotr Majer]. — Szczytno : Komenda Główna Policji : Wyższa Szkoła Policji. Wydaw., 2000. — 70 s. ; 21 cm

Nazwy autorów na okł.

ISBN 83-85703-87-X (WSP)

Rec.: Andrzej Misiuk // *Przegląd Policjny*. — 2000, nr 1/2, s. 273-275

235. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Ewa Gruner-Żarnoch. — Szczecin : Stowarzyszenie „Katyń”, 2001. — 330, [1] s., [20] s. tabl., [2] k. tabl. : faks., fot., portr. rys., szkic., err. ; 24 cm

S. 23-32: Informacje o obozie i jeńcach

S. 33-37: Wywózki

Bibliogr. s. 291-292

ISBN 83-905465-1-5

Rec.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Maria Magdalena Blombergowa // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 14-15

Omów.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : uwagi i przemyślenia / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 13

[CBW sygn. 427554]

236. JACZYŃSKI Stanisław

Zagłada oficerów Wojska Polskiego na Wschodzie : wrzesień 1939 – maj 1940 / Stanisław Jaczyński. — Warszawa : Bellona : Wojskowy Instytut Historyczny AON, 2000. — [4], 333, [1] s. : pl., szkic. ; 24 cm

Bibliogr. s. 309-318

ISBN 83-11-09194-3

Rec.: Tragedia oficerów Wojska Polskiego / Tomasz Matuszak // *Przegląd Wojsk Lądowych*. — 2001, nr 2, s. 114

Omów.: Zagłada - trafne określenie / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2001, nr 3, s. 11

[CBW sygn. 425241-2, 426079]

237. JANKOWSKI Stanisław M.

Czterdziestu co godzinę / Stanisław M. Jankowski ; pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Polska Fundacja Katyńska, 2002. — (Zeszyty Katyńskie ; nr 14)

Bibliogr. — Indeks
ISBN 83-905877-8-5

Omów.: „Czterdziestu co godzinę” / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 7/8, s. 27

238. KALINOWSKI Michał

Kuropaty – białoruski Katyń / Michał Kalinowski. — Fot.

W: *Polska Zbrojna*. — 2002, nr 20, s. 37

239. KOZIELSK – Kosogory – Katyń / [fakty zestawili, słowem wstępnym opatrzyli] Z. J. Peszkowski, S. Z. Zdrojewski. — Łódź ; Orchard Lake : [„Lodart”], 1999. — 140 s. : il. (gł. kolor.), mapy ; 23 cm

Tyt. okł.: Kozielsk
ISBN 83-87202-22-3

240. NOWICKI Zdzisław

Czy starczyło im sił? / Zdzisław Nowicki

W: *W Drodze*. — 2000, [nr] 9, s. 78-81

Łagier na wyspie Stołbnyj w okolicach Ostaszkowa dla polskich żołnierzy i policjantów

241. OSTASZKÓW, Twer, Miednoje : zbrodnia przypomniana : praca zbiorowa / pod red. Piotra Majera i Andrzeja Misiuka. — Szczytno : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, 2000. — 133 s. : il. kolor. ; 30 cm

Na s. 4 okł. błędny ISBN
ISBN 83-85703-92-6

242. PAUL Allen

Katyń : stalinowska masakra i tryumf prawdy / Allen Paul ; tł., i oprac. red. Zofia Kunert. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. — XXI, 372 s. : fot., mapy ; 23 cm

S. 71-86: Życie w obozie
S. 103-116: Likwidacja
S. 125-134: Ocaleni

Tyt. oryg. *Katyń. Stalin's Massacre and the Seeds of Polish Resurrection*
Bibliogr. 351-356 s. — Indeksy
ISBN 83-916663-8-7

243. PESZKOWSKI Zdzisław

Tryb katyński / Zdzisław J. Peszkowski. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2003, nr 17, s. 1, 3

244. PIENKOWSKI Tadeusz

Droga polskich żołnierzy do Katynia, Miednoje, Piaticotek i ...? / Tadeusz Pieńkowski. — Warszawa : „MAG”, 2000. — 198, [1] s. : fot., szkic. ; 24 cm

Bibliogr. s. 175-[177]
ISBN 83-85113-38-X

Rec.: Droga polskich żołnierzy / Andrzej Kostrzewski // *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 97-99

Omów.: Katyńscy autorzy / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 4-6

[CBW sygn. 424007-8]

245. PRZYBYLSKI Jerzy

Marynarska droga do Katynia / Jerzy Przybylski. — 177, [1] s., [16] s. tabl. : fot., portr. ; 24 cm

W: Ostatnia wachta – Mokran, Katyń, Charków... / zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego ; [aut.] Jerzy Chłopecki, Ryszard Kuraż, Andrzej Spanily, Zbigniew Wojciechowski. — Gdynia : Muzeum Marynarki Wojennej, 2000. — S. 9-14

ISBN 83-88698-00-1 (DMW)

Ewakuacja Kierownictwa Marynarki Wojennej z Warszawy przez Siedlce i Brześć do Pińska. Uwzięzenie przez Armię Czerwoną i wywiezienie do Kozielska

[CBW sygn. 426370-1]

246. REŃCA Sebastian

Bykownia – zagubiony „Katyń”? / Sebastian Reńca

W: *Najwyższy Czas!*. — 2001, nr 48, s. XXX-XXXI

247. REZLER-WASIELEWSKA Violetta

Działalność naukowo-oświatowa polskich jeńców wojennych w niemieckich i radzieckich obozach podczas II wojny światowej / Violetta Rezler-Wasielewska ; Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu. — Opole : CMJW, 2001. — 264 s., [10] s. tabl. : faks., fot. ; 24 cm

S. 166-214: Działalność naukowo-oświatowa w obozach NKWD
Bibliogr. s. [235]-244. — Sum., Zsfg
ISBN 83-915154-0-0

Rec.: Oświata i nauka w polskich obozach jenieckich / Henryk Myśliński „Mars” // *Zeszyty Kombatanckie*. — 2002, nr 31, s. 85-86

[CBW sygn. 426904-6]

248. RODZINA Policyjna 1939 / [teksty Iwona Sułkowska, Witold Banaś, Jan Bógdoł, Maria Madej, Hubert Szymkowiak, Jadwiga Bałos, Krystyna Kasperczyk]. — Warszawa : Stowarzyszenie "Rodzina Policyjna 1939 r.", [po 2002]. — XLV, [1], 113 s. : faks., fot., portr., err. ; 31 cm

S. XXX-XXXV: Czas honoru: losy polskich policjantów w trakcie i po kampanii wrześniowej
ISBN 83-85862-76-5

[CBW sygn. 146620, 146621]

249. ROGUT Dariusz

Z dziejów Polaków internowanych w Związku Sowieckim: obóz nr 41 w Ostaszku / Dariusz Rogut. — Tab. — Sum.

W: *Dzieje Najnowsze*. — 2001, nr 2, s. 79-101

250. ROMAN Wanda K.

Obóz w Starobielsku / Wanda Krystyna Roman, Jędrzej Tucholski

W: Charków : Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego / [oprac. zespół Jerzy Ciesielski i in. ; pod kierunkiem Jędrzeja Tucholskiego; współpr. Krystian Bedyński, Dariusz Manja; red. merytor. Jędrzej Tucholski, Wanda Krystyna Roman. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa, 2003. — S. XI-LVII

251. SIEMASZKO Zbigniew S.

Początki sowietyzacji (1939-1946) / Zbigniew S. Siemaszko. — Londyn : Caldra House, 2000. — [4], 295 s. ; 23 cm

S. 57-87: Jeńcy z Pawliszczew Bor

S. 88-89: Poprawki i uzupełnienia do opracowania „Jeńcy z Pawliszczew Bor”

Indeks

ISBN 0-85065-131-X

[CBW sygn. 427702]

252. TOMASZEWSKI Longin

Wileńszczyzna lat wojny i okupacji 1939-1945 / Longin Tomaszewski. — Warszawa : Oficyna Wydawnicza RYTM, 1999. — [4], 762 s. : il. ; 24 cm

S. 34-36: Obozy dla internowanych na Litwie i Łotwie

Bibliogr. — Indeks

ISBN 83-87893-49-8

[CBW sygn. 428081]

253. ZALESKI Adam

Zbrodnia katyńska czyli o zbiorowej zagładzie polskich oficerów dokonanej w trzech miejscach, a nazwanej imieniem jednego z nich, o życiu w obozie starobielskim w okresie od października 1939 r. do maja 1940 r. / Adam Zaleski. — Wrocław : Dolnośląska Agencja „Jerg” : Stowarzyszenie Dolnośląska Rodzina Katyńska, 2000. — 55 s. : 2 il., 1 mapa ; 21 cm

Tyt. okł.: Zbrodnia katyńska

Bibliogr.

ISBN 83-86468-10-6 („Jerg”)

254. ZAWODNY Janusz K.

Strategia zbrodni / Janusz K. Zawodny

W: Zbrodnia Katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 16-18

255. ŻAROŃ Piotr

Agresja Związku Radzieckiego na Polskę 17 września 1939 r. : los jeńców polskich / Piotr Żaroń. — Toruń : Adam Marszałek, 1998. — 486 s., [10] s. tabl. : fot. ; 21 cm

Bibliogr. s. 463-472

ISBN 83-7174-164-2

Rec.: Jeńcy polscy w ZSRR po 17 września 1939 roku / Stanisław Jaczyński // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2002, nr 4, s. 145-154

IV. UJAWNIENIE ZBRODNI KATYŃSKIEJ

1. STAN I ORGANIZACJA BADAŃ

256. ADAMSKA Jolanta

Katyń, Miednoje 1940-2000 / Jolanta Adamska

W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 15-68

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

257. ANTCZAK Jacek

Powrót siedmiu oficerów : być może szczątki kilku ofiar zbrodni w Katyniu, ujawnionej 60 lat temu, znajdują się we Wrocławiu / Jacek Antczak. — Fot.

W: *Tygodnik Powszechny*. — 2003, nr 17, s. 5

258. BLOMBERGOWA Maria M.

Katyn' : zbrodnia nieosądzona / M. M. Blombergowa

W: Katyn' : niezapomniana zbrodnia : [folder z wystawy] / [oprac. folderu Henryk Siemiński ; fot. Jacek Kosiński, komisarz wystawy Grażyna Janaszek]. — Łódź : Muzeum Tradycji Niepodległościowych, Stowarzyszenie „Rodzina Katyńska”, 2000. — S. 11-43

259. BLOMBERGOWA Maria M.

Próba oceny prac i metod badań terenowych na cmentarzach polskich oficerów i policjantów w Rosji / Maria Magdalena Blombergowa, Marian Głosek. — Fot.

W: Zbrodnia katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 89-104

260. BOĆKOWSKI Daniel

Kuropaty – Białoruski Katyn' / Daniel Boćkowski

W: Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 61-65

ISBN 83-905877-9-3

261. CZY ujawniać nazwiska agentów NKWD? : dyskusja redakcyjna / wypowiedzi: Adam Macedoński, Stanisław M. Jankowski, Andrzej Kostrzewski, Zbigniew Siekański. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 23-37

262. DOKUMENTACJA Katyńska / tł. Tomasz Kranz

W: *Przeszłość i Pamięć*. — 2000, nr 4, s. 123-129

Sprawozdanie prof. dr. Gerharda Buhtza, specjalisty medycyny sądowej kierującego pracami na temat ekshumacji w Katyniu w 1943 r.

263. DRAŻKOWSKA Anna

Wybrane aspekty konserwacji przedmiotów z grobów oficerów polskich w Katyniu i Charkowie / Anna Drażkowska

W: Charków – Katyn' – Twer : w sześćdziesiątą rocznicę zbrodni : zbiór studiów / pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wydawnictwo, 2001. — S. 145-153

Bibliogr. przy ref.

ISBN 83-231-1318-1

264. GŁOSEK Marian

Wyniki badań archeologiczno-ekshumacyjnych przeprowadzonych w 1994 i 1995 roku na cmentarzu oficerów polskich w Katyniu / Marian Głosek

W: Charków – Katyn' – Twer : w sześćdziesiątą rocznicę zbrodni : zbiór studiów / pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wydawnictwo, 2001. — S. 103-117

Bibliogr. przy ref.

ISBN 83-231-1318-1

265. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Ewa Gruner-Żarnoch. — Szczecin : Stowarzyszenie „Katyn'”, 2001. — 330, [1] s., [20] s. tabl., [2] k. tabl. : faks., fot., portr. rys., szkic., err. ; 24 cm

S. 38-39: Wywiad z Konsulem Generalnym RP w Kijowie, Ryszardem Polkowskim z 1989 r. : [rozm. Leszek Wyrwicz]

S. 256-267: Ekshumacja w Charkowie

Bibliogr. s. 291-292

ISBN 83-905465-1-5

Rec.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Maria Magdalena Blombergowa // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 14-15

Omów.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : uwagi i przemyślenia / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 13

[CBW sygn. 427554]

266. GRUPA Małgorzata

Inskrypcje na przedmiotach wydobytych w trakcie ekshumacji szczątków oficerów polskich w Charkowie / Małgorzata Grupa

W: Charków – Katyn' – Twer : w sześćdziesiątą rocznicę zbrodni : zbiór studiów / pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wydawnictwo, 2001. — S. 155-161

Bibliogr. przy ref.

ISBN 83-231-1318-1

267. JACZYŃSKI Stanisław

Dzieje badań zbrodni katyńskiej / Stanisław Jaczyński. — Sum.

W: *Zeszyty Naukowe / Akademia Obrony Narodowej*. — 2000, nr 1, s. 249-260

268. JACZYŃSKI Stanisław
Motywy zbrodni katyńskiej / Stanisław Jaczyński
W: *Polska Zbrojna*. — 2001, nr 21, s. 37
269. JANKOWSKI Stanisław M.
„Nieludzka ziemia” ujawnia prawdę / Stanisław M. Jankowski
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 342-346
Część tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
270. KATYŃ, Miednoje, Charków - ziemia oskarża : z prac badawczych i ekshumacyjnych prowadzonych w 1994 roku na cmentarzach oficerów polskich zamordowanych na Wschodzie / red. nauk. Andrzej Kola, Andrzej Przewoźnik. — Warszawa, 1996
Rec.: Mieczysław Wieliczko // *Res Historica*. — (1999), s. 267-271
271. KOLA Andrzej
Archeologia w badaniach zbrodni katyńskiej - próba bilansu oraz perspektywy / Andrzej Kola. — Fot.
W: *Zbrodnia katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 69-88
272. KOLA Andrzej
Czy w Bykowni pod Kijowem i we Włodzimierzu Wołyńskim spoczywają ofiary zbrodni katyńskiej z tzw. listy ukraińskiej? / Andrzej Kola
W: *W przeddzień zbrodni katyńskiej : agresja sowiecka 17 września 1939 roku / pod red. Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 1999 (Zeszyty Katyńskie ; nr 10). — S. 84-97
ISBN 83-905877-4-2
Rec.: Wojciech Pólichłopek // *Łambinowicki Rocznik Muzealny*. — (1999), s. 127-129
- [CBW sygn. 016902]
273. KOLA Andrzej
Prace archeologiczno-ekshumacyjne na cmentarzu oficerów polskich w Charkowie / Andrzej Kola

- W: *Charków - Katyń - Twer : w sześćdziesiątą rocznicę zbrodni : zbiór studiów / pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga*. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Wydawnictwo, 2001. — S. 119-144
Bibliogr. przy ref.
ISBN 83-231-1318-1
274. KOSTRZEWSKI Andrzej
Praca dla wielu naukowców / Andrzej Kostrzewski. — Fot.
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 77-80
275. KULESZA Witold
Informacja o czynnościach podjętych w ostatnim czasie w sprawie zbrodni katyńskiej / Witold Kulesza
W: *Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 46-50
ISBN 83-905877-9-3
276. LANGE Janusz
Kalendarium ważniejszych wydarzeń związanych ze zbrodnią katyńską oraz działań środowisk katyńskich w dociekaniu prawdy o tej zbrodni / oprac. Janusz Lange
W: *Katyń : niezapomniana zbrodnia : [folder z wystawy] / [oprac. folderu Henryk Siemiński ; fot. Jacek Kosiński, komisarz wystawy Grażyna Janaszek]*. — Łódź : Muzeum Tradycji Niepodległościowych, Stowarzyszenie „Rodzina Katyńska”, 2000. — S. 44-58
277. LEBEDEVA Natal'ja S.
Katyń : zbrodnia przeciwko ludzkości / Natalja S. Lebedewa ; przeł. [z jęz. ros.] Kazimierz Bidakowski. — Warszawa : „Bellona”, 1997. — 321, [1] s. ; 21 cm
Oryg.: „Katyn' prestuplenie protiv čelovečestva”
ISBN 83-11-08741-5
Rec.: Edmund Nowak // *Łambinowicki Rocznik Muzealny*. — 1999, s. 131-135
278. LEBEDEVA Natal'ja S.
Zastanawiający dokument : przyczynek do hipotezy o związku akcji AB ze zbrodnią katyńską / Natalia Lebediewa, Wojciech Materski
W: *W przeddzień zbrodni katyńskiej : agresja sowiecka 17 września 1939 roku / pod red. Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 1999 (Zeszyty Katyńskie ; nr 10). — S. 69-83

ISBN 83-905877-4-2

Rec.: Wojciech Półchłopek // *Lambinowicki Rocznik Muzealny*. — (1999), s. 127-129

[CBW sygn. 016902]

279. MATERSKI Wojciech

Katyń – motywy i przebieg zbrodni : (pytania, wątpliwości) / Wojciech Materski

W: Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 26-40

ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

280. MĄDRO Roman

Katyń 1940-1994 / Roman Mądro. — Lublin, 1995

Rec.: Mieczysław Wieliczko // *Res Historica*. — (1999), s. 271-273

281. MEMORANDUM Organizacji Katyńskich 1999 r.

W: W przeddzień zbrodni katyńskiej : agresja sowiecka 17 września 1939 roku / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 1999 (Zeszyty Katyńskie ; nr 10). — S. 156-160

ISBN 83-905877-4-2

Rec.: Wojciech Półchłopek // *Lambinowicki Rocznik Muzealny*. — (1999), s. 127-129

[CBW sygn. 016902]

282. NIESTRÓJ Henryk

Podchorążowie Wojska Polskiego w niewoli niemieckiej i radzieckiej podczas II wojny światowej : stan badań i postulaty badawcze / Henryk Niestrój. — Sum., Zsfg

W: *Lambinowicki Rocznik Muzealny*. — 2000, nr 23, s. 69-82

283. PRZEWOŹNIK Andrzej

Sprawa Katyńska, czy koniec? / Andrzej Przewoźnik

W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 9-14

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

284. SIEMASZKO Zbigniew S.

Wiadomości o „sprawach katyńskich” / Zbigniew S. Siemaszko

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 20, s. 10Sprost.: Prostuje i uzupełniam / Zdzisław Jagodziński // *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 22, s. 8

285. SKOWRON Justyn

Podsumowanie prac sondażowo-ekshumacyjnych w Miednoje / Justyn Skowron. — Fot. — Bibliogr.

W: Zbrodnia katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 105-112

286. STAN i perspektywy badań nad losami żołnierzy polskich w ZSRR w latach 1939-1958 w aspekcie działalności Wojskowej Komisji Archiwalnej. Cz. 1, Stan badań nad losami żołnierzy polskich w ZSRR w latach 1939-1958 w aspekcie działalności Wojskowej Komisji Archiwalnej / zespół aut. Jan Pięta [i in.]; Ministerstwo Obrony Narodowej. — Warszawa : MON, 2000. — 306 s. ; 24 cm

[CBW sygn. 426147-50]

287. STARZAK Grażyna

Świadectwo z za grobu / Grażyna Starzak

W: *Dziennik Polski*. — 2000, nr 229

288. SUŁEK Leon Antoni

Geneza zbrodni katyńskiej / Leon Antoni Sułek. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2000, nr 89, s. 3

289. SZCZEPANIK Krzysztof

Katyń zbrodnia i propaganda : niemieckie fotografie dokumentacyjne ze zbiorów Instytutu Zachodniego / [wstęp, oprac. zbioru i koncepcja graf. Krzysztof Szczepanik, Janusz Zgudka ; tł. z jęz. niem. Maria Wagińska-Marzec ; tł. na jęz. ang. Zbigniew Szymański]. — Poznań : Instytut Zachodni, 2003. — 176 s. : faks., fot. ; 29 cm

ISBN 83-87688-36-3

[CBW sygn. 146582-3]

290. WOSZCZYŃSKI Bolesław

Dokumentacja katyńska : stan – potrzeby – możliwości uzupełnienia / Bolesław Woszczyński

W: Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 41-56

ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

291. ZAVOROTOV Siemion M.

Charkowski „Katyń” / Siemion Michajłowicz Zavorotov. — Charków, 2003

Rec.: Książki / Adam Zaleski // *Rodowód*. — 2004, nr 2, s. 20-21

292. ZBRODNIA katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / [pod red. Marka Tarczyńskiego]. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej : Polska Fundacja Katyńska, 2002. — (Zeszyty Katyńskie ; nr 15)

ISBN 83-905877-9-3

2. ARCHIWALIA

I DOKUMENTY PUBLIKOWANE

293. ANDERS Władysław

Zbrodnia Katyńska w świetle dokumentów / Władysław Anders

W: *Pamiętniki Polskie*. — 2000, nr 1/2, s. 113-114

294. BARTNIK Andrzej

Dokumenty zbrodni [katyńskiej] / Andrzej Bartnik

W: *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 11, s. 52

295. BARTNIK Andrzej

Źródła dotyczące Polaków w byłym ZSRR pozyskane z archiwów rosyjskich / Andrzej Bartnik

W: *Archeion*. — 2000, nr 102, s. 24-35

Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej. Materiały z konferencji nt.: Dokumentowanie zbrodni NKWD na obywatelach II Rzeczypospolitej w czasie drugiej wojny światowej

296. CHLEBOWSKI Cezary

Piekielna intryga / Cezary Chlebowski

W: *Tygodnik Solidarność*. — 2000, nr 16, s. 7

297. DOKUMENT – wyrok Ł.P. Berii i J.W. Stalina w sprawie zbrodni katyńskiej

W: *Pamiętniki Polskie*. — 2000, nr 1/2, s. 123-124

298. DURACZYŃSKI Eugeniusz

O polskich teczkach w rosyjskich archiwach / z profesorem Eugeniuszem Duraczyńskim rozmawia Krzysztof Pilawski

W: *Trybuna*. — 2001, nr 292. Dod. *Aneks*, s. C

299. FALIN Valentin

Jak ujawnić prawdę : raporty Walentina Falina dla KC PZPR i Michała Gorbaczowa w sprawie tragedii katyńskiej / oprac. Grzegorz Sołtysiak

W: *Przegląd*. — 2000, nr 12, s. 19

300. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Ewa Gruner-Żarnoch. — Szczecin : Stowarzyszenie „Katyń”, 2001. — 330, [1] s., [20] s. tabl., [2] k. tabl. : faks., fot., portr. rys., szkic., err. ; 24 cm

S. 169-206: Obóz i jeńcy Starobielska w sprawozdaniach i korespondencji funkcjonariuszy NKWD

S. 207-220: Dokumenty wytworzone przez jeńców Starobielska

S. 221-227: Decyzja z 5 III 1940 r.: 1940 marzec 5, Moskwa. – notatka Ł. Berii do J. Stalina z propozycją wymordowania polskich jeńców wojennych

S. 229-249: Zeznania Mitrofana W. Syromiatnikowa

S. 249-255: Wykaz niektórych pracowników centralnego i terenowego aparatu NKWD współodpowiedzialnych za zbrodnię oraz związanych ze Starobielskiem lub Charkowem

Bibliogr. s. 291-292

ISBN 83-905465-1-5

Rec.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Maria Magdalena Blombergowa // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 14-15

Omów.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : uwagi i przemyślenia / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 13

[CBW sygn. 427554]

301. GZP-OWSKA fałszywka : informacja nr 33/81 zbrodni katyńska w świetle faktów i dokumentów

W: *Wojsko i Wychowanie*. — 2003, nr 5, s. 96-100

302. INFORMATOR historyczny dla pielgrzymów Katyń - Charków - Miednoje = A historic reference-book for the pilgrims to Katyń - Kharkov - Mednoe / [oprac. redakcyjne Zdzisław Sawicki] ; Fundacja "Straż Mogił Polskich Bohaterów". — Wyd. 3 uzup. — Warszawa : Redakcja "Sybiracy" - Niezależne Czasopismo Historyczne, 1999. — 77 s. : il., mapy ; 29 cm

S. 12-18: Ujawnienie dokumentów ludobójstwa

S. 36-42: Documents of the Genocide Revealed

Tekst równol. pol., ang.

303. INWENTARZ dokumentów katyńskich przechowywanych w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / wstęp i oprac. Stanisław M. Jankowski, Adam Roliński. — Kraków : Fundacja CDCN : "Księgarnia Akademicka", 2002. — 168, [3] s., [68] s. tabl. (w tym kolor.) : il., err. ; 24 cm. — (Biblioteka Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego ; t. 14)

Indeksy

83-7188-450-8 ("Księgarnia Akademicka")

Rec.: „Inwentarz Dokumentów Katyńskich ...” / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 12, s. 17

304. JANKOWSKI Stanisław M.

Dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitarnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000* / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 69-88

305. JANKOWSKI Stanisław M.

Z Archiwum Robla : kto znał tego oficera? / Stanisław M. Jankowski
W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 17-18 ; nr 9, s. 15 ; nr 10, s. 25 ; nr 12, s. 6 ; 2001, nr 1, s. 8 ; nr 2, s. 24

Próby ustalenia tożsamości osób, których notatki znaleziono w tzw. archiwum Robla nazwani jako NN

306. KAISER Gerd

Katyn : das Staatsverbrechen – das Staatsgeheimnis / Gerd Kaiser. — Berlin, 2002

Rec.: O Katyniu dla Niemców / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2002, nr 7/8, s. 17-18

307. KALENDARIUM zbrodni i kłamstwa katyńskiego

W: *Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000* / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki] ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 17-34

308. KATYŃ. Mart 1940 g.-sentjab'r 2000 g. Rasstrel. Su'dby živych. Echo Katyni : dokumenty / otv. sostavite'l N. S. Lebedeva. — Moskva : „Wie's Mir”, 2001. — 687, [1] s. : faks. ; 25 cm

ISBN 5-7777-0160-4

[CBW sygn. Arch. 431041]

309. KATYŃ. Dokumenty zbrodni. T. 3, Losy ocalałych lipiec 1940 – marzec 1943 / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych w Warszawie, Federalna Służba Archiwalna Rosji w Moskwie [i in.] ; polski kom. red.: przewodn.: Daria Nałęcz ; rosyjski kom. red.: przewodn.: Władimir P. Kozłow ; red. nauk. Wojciech Materski, Bolesław Woszczyński, Kiriłł M. Anderson [i in.] ; oprac. Wojciech Materski, Ewa Rosowska, Bolesław Woszczyński, Natalia S. Lebediewa, Nelli A. Pietrosowa. — Warszawa : NDAP : „Trio”, 2001. — 636, [3] s. : faks., err. do t. 2 ; 25 cm

S. 49-567: Dokumenty

ISBN 83-88542-24-9. — ISBN 83-86643-89-3

Omów.: „Dokumenty zbrodni 3” / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2002, nr 7/8, s. 27

[CBW sygn. 414632]

310. KATYŃ. Dokumenty zbrodni. T. 3, Losy ocalałych lipiec 1940 – marzec 1943 / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych w Warszawie, Federalna Służba Archiwalna Rosji w Moskwie [i in.] ; polski kom. red.: przewodn.: D. Nałęcz ; rosyjski kom. red.: przewodn.: W.P. Kozłow ; red. nauk. W. Materski, B. Woszczyński, K.M. Anderson [i in.] ; oprac. W. Materski, E. Rosowska, B. Woszczyński, N.S. Lebediewa, N.A. Pietrosowa. — Warszawa : NDAP : „Trio”, 2001. — 636, [3] s. : faks., err. do t. 2 ; 25 cm

S. 577-587: Wykaz pracowników centralnego i terenowego aparatu NKWD wymienionych w dokumentach

[CBW sygn. 414632]

311. KOZAK Zygmunt

Zbrodnia katyńska w zbiorach Centralnego Archiwum Wojskowego / Zygmunt Kozak

W: Zbrodnie katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 51-60
ISBN 83-905877-9-3

312. KURCZAB-REDLICH Krystyna

Raport Zorii : Katyń / Krystyna Kurczab-Redlich

W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 176, s. D1, D6

313. ŁOJEK Bożena

„Zeszyty Katyńskie” w służbie badań naukowych nad losami Polaków na Wschodzie / Bożena Łojek

W: *Archeion*. — 2000, nr 102, s. 52-57

Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej. Materiały z konferencji nt.: Dokumentowanie zbrodni NKWD na obywatelach II Rzeczypospolitej w czasie drugiej wojny światowej

314. MATERSKI Wojciech

Edycja źródeł : Katyń : dokumenty zbrodni / Wojciech Materski, Bolesław Woszczyński

W: *Archeion*. — (2000), nr 102, s. 9-17

Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej. Materiały z konferencji nt.: Dokumentowanie zbrodni NKWD na obywatelach II Rzeczypospolitej w czasie drugiej wojny światowej

315. PACZKOWSKI Andrzej

Ustalmy skalę represji / z prof. Andrzejem Paczkowskim rozmawia Krzysztof Burnetko

W: *Tygodnik Powszechny*. — 2000, nr 18, s. 3

316. PAUL Allen

Katyń : stalinowska masakra i tryumf prawdy / Allen Paul ; tł., i oprac. red. Zofia Kunert. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. — XXI, 372 s. : fot., mapy ; 23 cm

S. 197-210: Znaleźisko wilka

S. 263-274: Tajne zamiary

Tyt. oryg. Katyń. Stalin's Massacre and the Seeds of Polish Resurrection

Bibliogr. 351-356 s. — Indeksy

ISBN 83-916663-8-7

Dot. jednej z hipotez, informujących o odkryciu masowych grobów w Katyń. Ekshumacja niemiecka grobów katyńskich w 1943 r. Losy tzw. dokumentacji katyńskiej.

317. POLAK Michał

Wanda Wasilewska o Katyniu : przyczynek do pocztu renegatów polskich II Wojny Światowej / Michał Polak. — Sum.

W: *Mars*. — 2002, t. 12, 145-154

318. POLSKIE podziemie na terenach Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi w latach 1939-1941. T. 2 / kom. red. Wiktor Komogorow, Antoni Podolski [i in.], wybór i oprac. nauk. Zuzanna Gajowniczek [i in.], tł. Małgorzata Słoń-Nowaczek, Andriej Tiergalinskij ; Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej. Federalna Służba Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej. — Warszawa : „Rytm”, 2001. — 1436 s., [40] s. tabl. : faks., fot. ; 25 cm

Tekst równol. w jęz. ros.

ISBN 83-911160-3-4. — ISBN 83-88794-15-9

Wybór źródeł – raporty, meldunki dotyczące polskiego podziemia sporządzone przez NKWD i NKGB oraz protokoły przesłuchania najważniejszych aresztowanych

[CBW sygn. 426730-1, 426952]

319. POLSKIE podziemie 1939-1941. T. 1. Lwów – Kołomyja – Stryj – Złoczów : nieznanne dokumenty z archiwów służb specjalnych / kom. red. Zuzanna Gajowniczek [i in.] ; przeł. Maja Maria Motyl-Blinczyk, Małgorzata Słoń-Nowaczek, Iwan Diedow ; Centralne Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji RP. Państwowe Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy. — Warszawa ; Kijów, 1998

Rec.: Z tajnych sejfów NKWD / Cezary Chlebowski // *Tygodnik Solidarność*. — 2001, nr 35, s. 17

320. POMIANOWSKI Jerzy

Ostatnia zagadka Katynia : dlaczego Stalin i Beria zostawili ślady zbrodni na piśmie / Jerzy Pomianowski. — Fot.

W: *Polityka*. — 2000, nr 15, s. 85-86, 88-89

321. POROZUMIENIE archiwalne [o współpracy między Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych i Komitetem do Spraw Archiwaliów przy Rządzie Federacji Rosyjskiej podpisane w Warszawie 27 IV 1992 r.]

W: *Rodowód*. — 2002, nr 10, s. 8-9

322. RADOŃ Sławomir

Zbrodnia katyńska w świetle badań i archiwum Janusza Zawodnego / Sławomir Radoń

W: *Archeion*. — 2000, nr 102, s. 47-51

Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej. Materiały z konferencji.: Dokumentowanie zbrodni NKWD na obywatelach II Rzeczypospolitej w czasie drugiej wojny światowej

323. RDZANEK Izabella

Promocja drugiego tomu katyńskiego / Izabella Rdzanek

W: *Archeion*. — (1999), s. 443-446

"Zagłada. Marzec-czerwiec 1940"

324. ROMAN Wanda K.

Kierunki działalności Wojskowej Komisji Archiwalnej / Wanda Krystyna Roman

W: *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 3, s. 134-148

325. ROMAN Wanda K.

Wykorzystanie Kolekcji Wojskowej Komisji Archiwalnej w badaniach naukowych i w działalności dokumentującej losy Polaków w latach 1939-1958 / Wanda K. Roman. — Tab. — Sum.

W: *Piotrkowskie Zeszyty Historyczne*. — 2002, t. 4, s. 205-213

326. ROSOWSKA Ewa

Pomoc Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych ofiarom represji stalinowskich w uzyskaniu poświadczeń w archiwach rosyjskich / Ewa Rosowska

W: *Archeion*. — 2000, nr 102, s. 58-64

Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej. Materiały z konferencji nt.: Dokumentowanie zbrodni NKWD na obywatelach II Rzeczypospolitej w czasie drugiej wojny światowej

327. RYBICKI Andrzej

Archiwum Robla / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki] ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 89-97

328. RYBICKI Andrzej

Nie oglądalibyście tych zdjęć i dokumentów / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki] ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 9-16

329. SAWICKI Zdzisław

Dokumenty zaświadczenia prawdę / Zdzisław Sawicki

W: Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 74-85

330. SIEMASZKO Zbigniew S.

Początki sowietyzacji (1939-1946) / Zbigniew S. Siemaszko. — Londyn : Caldra House, 2000. — [4], 295 s. ; 23 cm

S. 36-51: Ujawnione dokumenty katyńskie: dokumenty, ale jakie?

Indeks

ISBN 0-85065-131-X

[CBW sygn. 427702]

331. STĘPNIAK Władysław

Dokumentacja losu Polaków na Wschodzie w czasie II wojny światowej, w tym ofiar zbrodni katyńskiej, w zbiorach Instytutu Hoovera / Władysław Stępnia

W: *Archeion*. — 2000, nr 102, s. 36-46

Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej. Materiały z konferencji nt.: Dokumentowanie zbrodni NKWD na obywatelach II Rzeczypospolitej w czasie drugiej wojny światowej

332. SWIANIEWICZ Stanisław

Pod Katyniem / Stanisław Swianiewicz

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki] ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 35-40

333. TRZNADEL Jacek

Milion wywiezionych Polaków : w oparciu o sowieckie archiwa określa się niższą liczbę Polaków wywiezionych i zamordowanych na Wschodzie / Jacek Trznadel. — Rys.

W: *Życie*. — 2001, nr 63, s. 14

334. TUCHOLSKI Jędrzej

Publikacje źródłowe Archiwum MSWiA dotyczące zbrodni katyńskiej
– archiwalia wschodnie / Jędrzej Tucholski

W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 156-160

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

335. WOSZCZYŃSKI Bolesław

Wydawnictwa źródeł katyńskich / Bolesław Woszczyński

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003 (Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S. 90-104

ISBN 83-905877-9-4

336. ZAJĄC Stanisław

Ocalić od zapomnienia / Stanisław Zajęc. — Kraków : Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy, 2000. — 109 s. : faks., fot., portr. ; 20 cm
S. 15-19: Pismo Szefa NKWD Ławrientieja Berii z 5 marca 1940 roku do Biura Politycznego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii bolszewików w sprawie rozstrzelania jeńców polskich z obozów w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku

S. 19-20: Wyciąg z protokołu posiedzenia Biura Politycznego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii bolszewików z dnia 5 marca 1940 roku zatwierdzające wniosek Berii

S. 21-22: Komunikat Komisji badającej zbrodnię katyńską z 15 kwietnia 1943 r. o odkryciu pierwszych grobów oficerów polskich w Katyniu

S. 90: Komunikat-Oświadczenie TAAS w sprawie odpowiedzialności za zbrodnię w lesie katyńskim

Bibliogr. s. 108-109

ISBN 83-7216-142-9

[CBW sygn. 234446]

337. ZBRODNIA katyńska : próba bilansu / [pod red. Marka Tarczyńskiego]. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej : Polska Fundacja Katyńska, 2001. — 238, [1] s. : il. ; 21 cm. — (Zeszyty Katyńskie, 1426-4064 ; nr 13)

Bibliogr. przy pracach

ISBN 83-905877-7-7 (NKHBZK)

3. LISTY STRAT. ARESZTOWANI.
DEPORTOWANI. ZAGINIENI

338. ARESZTOWANI w rejonie Lwowa i Drohobycza : alfabetyczny wykaz 5822 obywateli polskich aresztowanych przez NKWD w rejonie Lwowa i Drohobycza w latach 1939-1941 / [red. Agnieszka Knyt i in.]. — Warszawa : „Karta”, 1998. — 368 s. ; 21 cm. — (Indeks Represjonowanych ; t. 6)

Bibliogr. s. 13-15

ISBN 83-910771-3-6

339. BANAŚKIEWICZ Jan

Lista osób z dawnego powiatu włoszczowskiego pomordowanych w 1940 roku przez NKWD w Katyniu i innych miejscowościach / Jan Banaśkiewicz

W: *Włoszczowskie Zeszyty Historyczne*. — 2000, t. 10, s. 187-213

340. BRYGIDYN Andrzej

Sanocka lista katyńska : jeńcy Kozielska, Ostaszkowa, Starobielska oraz innych obozów i więzień Polski kresowej pomordowani w Rosji Sowieckiej / Andrzej Brygidyn. — Sanok : Andrzej Brygidyn, 2000. — 90 s. : il., mapy ; 21 cm

Indeks

ISBN 83-903080-0-2

341. DUTKIEWICZ Marek

Straty polskiego środowiska medycznego, jeńców wojennych w wyniku Zbrodni Katyńskiej / Marek Dutkiewicz. — Tab.

W: *Polski wrzesień 1939 r. – wojna na dwa fronty : materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej* / pod red. Henryka Stańczyka ; Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim. Instytut Historii. — Piotrków Trybunalski : WSP, 2000. — S. 271-273

342. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Ewa Gruner-Żarnoch. — Szczecin : Stowarzyszenie „Katyń”, 2001. — 330, [1] s., [20] s. tabl., [2] k. tabl. : faks., fot., portr. rys., szkic., err. ; 24 cm

S. 40: Wykaz generałów – jeńców Starobielska

S. 40: Wykaz duchownych – jeńców Starobielska (niepełny)

S. 40-42: Wykaz duchownych, jeńców Starobielska, zamordowanych w Charkowie

S. 42-44: Wykaz polskich jeńców przeniesionych z obozu starobielskiego do innych obozów

S. 45-47: Wykaz polskich jeńców przeniesionych z obozu starobielskiego do więzień i UNKWD

S. 47-50: Wykaz jeńców niepolskiej narodowości osadzonych w obozach

S. 50-58: Wykaz polskich jeńców zmarłych w obozie starobielskim

S. 58-61: Niepełny wykaz jeńców Starobielska, wywiezionych do obozu w Juchnowie

Bibliogr. s. 291-292

ISBN 83-905465-1-5

Rec.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Maria Magdalena Blumbergowa // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 14-15

Omów.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : uwagi i przemyślenia / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 13

[CBW sygn. 427554]

343. GRUPA Małgorzata

Dowody wydobyte z ziemi : nazwiska oficerów Wojska Polskiego odczytane na dokumentach i przedmiotach wydobytych podczas prac archeologiczno-ekshumacyjnych w Charkowie w latach 1995-1996 / Małgorzata Grupa, Kazmierczak Ryszard. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2001. — 126 s. : faks., fot. ; 25 cm. — (Biblioteka „Przeszłości i Pamięci” ; [t. 4])

ISBN 83-916663-1-X

[CBW sygn. 427777-9]

344. GRUSZKA Agnieszka

Niewymazani z pamięci / Agnieszka Gruszka

W: *Śląsk*. — 2001, nr 9, s. 18-21

Zbrodnie NKWD na policjantach Górnego Śląska

345. JEŃCY obozu lwowskiego : alfabetyczny wykaz 12 002 jeńców wojennych z 1939 roku – Polaków i obywateli polskich – skoncentrowanych latem 1941 w obozie w Starobielsku / [Ewa Rybarska - red. i koordynacja całości ; w oprac. danych wykorzystanych w biogramach uczestniczyli Kazimierz Banaszek et al.]. — Warszawa : Centralne Archiwum Wojskowe : Ośrodek „Karta”, 2001. — 552 s. ; 21 cm. — (Indeks Represjonowanych ; t. 12.)

Bibliogr.

ISBN 83-910771-7-9 („Karta”)

346. JEŃCY w Juży : alfabetyczny wykaz 9567 jeńców wojennych z 1939 roku – Polaków i obywateli polskich – skoncentrowanych latem 1941 w obozie jenieckim NKWD w Juży / [red. i koordynacja całości Ewa Rybarska ; w oprac. danych wykorzystanych w biogramach uczestniczyli: Kazimierz Banaszek i in.]. — Warszawa : „Karta” : Centralne Archiwum Wojskowe, 2000. — 540 s. ; 21 cm. — (Indeks Represjonowanych ; t. 11)

ISBN 83-88288-60-1

[CBW sygn. 425622-3]

347. KŁOSIŃSKI Jerzy

Indeks represjonowanych [na wschodzie w latach 1939-1959] / Jerzy Kłosiński

W: *Tygodnik Solidarność*. — 2001, nr 39, s. 17

348. KNYT Agnieszka

Represjonowani imiennie / Agnieszka Knyt. — Tab.

W: *Karta*. — 2000, nr 31, s. 142-145

349. MEIRTCHAK Benjamin

Żydzi – żołnierze Wojsk Polskich polegli na frontach II wojny światowej / Benjamin Meirtchak ; tł. [z jęz. ang.] Zbigniew Rosiński. — Warszawa : „Bellona”, 2001. — 518, [2] s. : faks., fot., map., portr. ; 24 cm

S. 87-101: Lista Żydów, jeńców wojennych z obozu w Kozielsku, zamordowanych w lesie katyńskim (3 kwietnia – 12 maja 1940)

S. 103-114: Lista Żydów, jeńców wojennych z obozu w Starobielsku zamordowanych w Charkowie (5 kwietnia – 12 maja 1940)

S. 115-117: Lista Żydów, jeńców wojennych z obozu w Ostaszkowie zamordowanych w Miednoje (1 kwietnia – 19 maja 1940)

S. 119-123: Lista Żydów oficerów rezerwy WP zamordowanych przez ukraińskich NKWD: [decyzja Biura Politycznego z 5 marca 1940 r.]

Oryg.: „Jewish military casualties in the Polish Armies in World War II”

Bibliogr. s. 507-[509]

ISBN 83-11-09327-X

Omów.: Jaka prawda? / Dusiewicz Włodzimierz // *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 25-26

350. MŁYŃCZAK Halina

Gdzie są groby z tamtych lat / Halina Młyńczak. — Tab.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 11, s. 6-7

Dot. braku informacji nt. miejsca pochówku osób z tzw. listy ukraińskiej i białoruskiej

351. NAZNACZENI piętnem Ostaszkowa : wykazy jeńców obozu ostaszkowskiego i ich rodzin / [kom. red. Grzegorz Jakubowski i in. ; oprac. Zuzanna Gajowniczek, Bernadetta Groniek] ; Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji RP. Rosyjskie Państwowe Archiwum Wojskowe FR. — Warszawa : „Rytm”, 2000. — 56, [1] s., [24] s. tabl. : faks., fot., portr. ; 25 cm

S. 25-46: Dokumenty

ISBN 83-911160-2-6. — ISBN 83-87893-93-5

Omów.: Książka „naznaczona piętnem”... czasu - książka niezwykła / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2001, nr 3, s. 10

[CBW sygn. 425687-8]

352. NAZNACZENI piętnem Ostaszkowa : wykazy jeńców obozu ostaszkowskiego i ich rodzin / [oprac. Zuzanna Gajowniczek i Bernadetta Groniek ; red. Wanda Chudzik] ; Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji RP, Rosyjskie Państwowe Archiwum Wojskowe FR. — Warszawa : [AMSWiA] : „Rytm”, 2000. — 596, [1] s., [24] s. tabl. : il. ; 25 cm

Tekst część. ros., część. tł. z ros.

S. 47-555: Wykazy jeńców i ich rodzin

ISBN 83-911160-2-6 (AMSWiA). — ISBN 83-87893-93-5 („Rytm”)

353. OCALENI z niepamięci : losy polskich jeńców wojennych obozów NKWD w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku / oprac. Maria Herman [i in.], wstęp i red. Emilia Maćkowiak ; Stowarzyszenie „Rodzina Katyńska” w Gdańsku. — Gdańsk : Wydawnictwo „Marpres”, 2001. — [4], 190 s. : il. ; 25 cm

S. 187-188: Alfabetyczny wykaz jeńców

S. 189-191: Wykaz jeńców z poszczególnych obozów

ISBN 83-87291-70-6

[CBW sygn. 427481-2]

354. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Leśnicy w grobach Katynia / Z.A.J. Peszkowski, S.Z.M. Zdrojewski. — Warszawa ; Łódź : Fundacja NOM, 2001. — 152 s. : faks., fot., portr., szkic. ; 21 cm

ISBN 83-905726-0-6

[CBW sygn. 427755]

355. POMORSKI Janusz
Lista imienna żołnierzy WP – ofiar agresji sowieckiej w 1939 roku na Podolu i Lubelszczyźnie / Janusz Pomorski

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 251-260

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

356. POMORSKI Janusz

Lista imienna żołnierzy WP – ofiar agresji sowieckiej w 1939 roku na Ziemiach Wschodnich II Rzeczypospolitej / Janusz Pomorski

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 231-250

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

357. RODZINA Policyjna 1939 / [teksty Iwona Sułkowska, Witold Banaś, Jan Bógdoł, Maria Madej, Hubert Szymkowiak, Jadwiga Bałos, Krystyna Kasperczyk]. — Warszawa : Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939 r.”, [po 2002]. — XLV, [1], 113 s. : faks., fot., portr., err. ; 31 cm

S. 1-113: Policjanci II RP jeńcy Ostaszkowa zamordowani w Kalininie pochowani w Miednoje

ISBN 83-85862-76-5

[CBW sygn. 146620, 146621]

358. RUBAS Mirosław J.

Katyńska lista strat polskich formacji granicznych : żołnierze Korpusu Ochrony Pogranicza i funkcjonariusze Straży Granicznej pomordowani i zaginionieni na Wschodzie na przełomie lat 1939/1940 / Mirosław Jan Rubas. — Warszawa : Komenda Główna Straży Granicznej, 2000. — 238 s., [48] s. tabl. : il. (w tym kolor.), mapa ; 26 cm

Bibliogr. — Indeksy

ISBN 83-912797-2-7

Rec.: Katyńska lista strat polskich formacji granicznych / Jerzy Prochwicz // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2001, nr 3, s. 173-177

[CBW sygn. 426007-9]

359. SKŁODOWSKI Krzysztof

Katyń : lista ofiar – Augustów, Sejny, Suwałki / oprac. Krzysztof Skłodowski, Wojciech Batura ; Muzeum Okręgowe w Suwałkach, Polskie Radio Białystok, Augustowsko-Suwałskie Towarzystwo Naukowe. — Suwałki ; Białystok : MO : PR, 2000. — 69 s. : il. ; 16 x 17 cm
ISBN 83-905785-8-1 (MO)

360. SMJ

Kto znał tych oficerów? / SMJ. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 38-50

Dokument z 17 listopada 1939 r. zawierający wykaz oficerów w Koziełsku

361. SPIS osób wywiezionych z Wilna przez bolszewików przed przekazaniem miasta Litwinom w październiku 1939 (wewnętrzny dokument Rządu Emigracyjnego we Francji, nadesłany z okupowanego przez Litwinów Wilna)

W: *Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie*, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 185-190

Bibliogr. s. 271-288

ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)

Rec.: *O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

362. TARCZYŃSKI Marek

Głosa do Księgi Cmentarnej polskiego cmentarza wojennego w Katyniu / Marek Tarczyński

W: *Zbrodnia Katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 191-198

363. WOJNIŁOWICZ Jerzy

Tomaszowianie straceni na Wschodzie / Jerzy Wojniłowicz

W: *Rocznik Łódzki*. — 2000, t. 47, s. 163-174

4. FILMY DOKUMENTALNE

364. KARWAT Krzysztof

Strażnicy Zachodnich Kresów : w Twerze zamordowano co najmniej 1600 policjantów śląskich / Krzysztof Karwat

W: *Rodowód*. — 2000, nr 3, s.21-22

Projekcja filmów dokumentalnych Anny Pietraszek

365. PIETRASZEK Anna

Projekcja filmów dokumentalnych Anny Pietraszek [w Górnośląskim Centrum Kultury w Katowicach - 15 lutego 2000 r.]

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 104-105

5. PAMIĘTNIKI. RELACJE. WSPOMNIENIA

366. BROMBERG Adam

Nikt nie miał wątpliwości : (fragment wywiadu) / Adam Bromberg

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 160

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

367. CYBULSKI Kazimierz

Przerwany bieg życia : syberyjskie wspomnienia nastolatka / Kazimierz Cybulski. — Wyd. 2. — Lublin : „Norbertinum”, 2000. — 53, [2] s., [2] k. tabl. (w tym złoż.) : 1 il., mapa ; 21 cm. — (Z Nieludzkiej Ziemi ; t. 2)

ISBN 83-7222-053-0

368. CZAPSKI Józef

Na nieludzkiej ziemi / Józef Czapski. — Kraków : „Znak”, 2001. — 376, [4] s., [16] s. tabl. : il. ; 22 cm

Indeks

ISBN 83-240-0000-3

369. CZAPSKI Józef

Wspomnienia starobielskie / Józef Czapski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 65-70

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

370. CZUBAK Michał

Nie odkryto wszystkich grobów : wspomnienia / Michał Czubak

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 67-68

Autor prawdopodobnie myślał o doktorze Zygmuncie Pajewskim, podporuczniku rezerwy, lekarzu z Łodzi, którego zwłoki znaleziono w Katyniu podczas ekshumacji w 1943 roku

371. DZIENISIEWICZ Stanisław

Kozielsk, przedpiekle Katynia / Stanisław Dzienisiewicz

W: Ostatnia wachta – Mokran, Katyń, Charków... / zespół pod kier.

Jerzego Przybylskiego ; [aut.] Jerzy Chłopecki, Ryszard Kuraż, Andrzej Spaniły, Zbigniew Wojciechowski. — Gdynia : Muzeum Marynarki Wojennej, 2000. — S. 45-55

ISBN 83-88698-00-1 (DMW)

Wspomnienia

[CBW sygn. 426370-1]

372. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Córka katyńska / Ewa Gruner-Żarnoch ; oprac. Teresa Kaczorowska

W: *Karta*. — (2002), s. 81-94

Fragm. książki "Dzieci Katynia nie kłamią"

373. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Ewa Gruner-Żarnoch. — Szczecin : Stowarzyszenie „Katyń”, 2001. — 330, [1] s., [20] s. tabl., [2] k. tabl. : faks., fot., portr. rys., szkic., err. ; 24 cm

S. 62-168: Informacje i relacje pisemne i ustne jeńców, którzy przeżyli obóz

Bibliogr. s. 291-292

ISBN 83-905465-1-5

Rec.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Maria Magdalena Blombergowa // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 14-15

Omów.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : uwagi i przemyślenia / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 13

[CBW sygn. 427554]

374. IWAŃSKI Eugeniusz B.

Echa Katynia w 60 rocznicę / Eugeniusz B. Iwański. — Fot.

W: *Rzeczpospolita Podchorążacka (Londyn)*. — 2000, nr 60, s. 23-25

Wspomnienia jeńca oflagu II E Neubrandenburg nt. delegacji wysłanej do Katynia w 1943 r.

375. JAKUBOWICZ Dobiesław B.

Notatnik Dobiesława Bartłomieja Jakubowicza : fragmenty : pamiętniki znalezione w Katyniu / wybór i oprac. Bożena Łojek

W: *Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny* / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in.] ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 47-54

376. JANKOWSKI Stanisław M.

Dzień rozpoczął się szczególnie... / Stanisław M. Jankowski. — Warszawa : Polska Fundacja Katyńska, [2003]. — 142, [2] s., [32] s. tabl. : il. ; 21 cm. — (Zeszyty Katyńskie, 1426-4064 ; nr 18)

Bibliogr. — Indeks

ISBN 83-905877-9-5

377. JANKOWSKI Stanisław M.

Notes inżyniera [Romana] Zajączkowskiego / Stanisław M. Jankowski

W: *Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 57-78

ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

378. JANKOWSKI Stanisław M.

Pamiętniki znane i nieznane / Stanisław M. Jankowski

W: *Zbrodnia Katyńska : próba bilansu* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 113-155

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

379. KOROWAJCZYK Władysław

Rodzinne losy jak Wilii meandry i wiry czyli Okruchy obwarzanka / Władysław Korowajczyk. — Bydgoszcz : Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, 2003. — 183 s., [3] k. tabl. złoż. : il. ; 21 cm. — (Biblioteka Wileńskich Rozmaitości. Seria B ; nr 44)

ISSN serii gł.: 1230-9915

Indeks

ISBN 83-87865-35-5

380. KOŹLIŃSKI Zbigniew

Czas Wernyhory : [polskie losy] / Zbigniew Koźliński. — Warszawa : "Vocatio", 1997 (Szczec. : SZG). — 175, [1] s. : 2 faks., 2 fot., 1 mapa, 2 portr., 1 rys. ; 21 cm

ISBN 83-7146-068-6

381. KRUK Waław M.
Notatnik Waława Michała Kruka : fragmenty : pamiętniki znalezione w Katyniu / wybór i oprac. Bożena Łojek
W: *Golgota Wschodu* : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in.] ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 55-56
382. KURAŻ Ryszard
Ostatnia wachta / oprac. R. St. Kuraż. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 4, s. 5-8
383. KUZIA Waław
Wigilia w Kozielsku 1940 : wspomnienie / Waław Kuzia. — Fot.
W: *Kombatant*. — 2002, nr 12, s. 4
384. KUZIA Waław
Wigilia w Kozielsku 1940 : wspomnienie / Waław Kuzia. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 15-16
385. MACKIEWICZ Józef
„Moje odkrycia w Katyniu” : (w lesie katyńskim 21 lub 22 maja 1943 r.) / Józef Mackiewicz
W: *Rodowód*. — 2002, nr 4, s. 7
Fragmenty książki „Katyń. Zbrodnia bez sądu i kary”
386. MACKIEWICZ Józef
Widziałem na własne oczy : (fragment wywiadu) / Józef Mackiewicz
W: *Katyń w literaturze* : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 109-114
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
387. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Wspomnienia jeńca z Kozielska / Zdzisław Peszkowski. — Wyd. 2 rozsz. — Warszawa : [Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 2000]. — 140, [3] s., [32] s. tabl. : il. gł. kolor. ; 21 cm
ISBN 83-85015-66-3
388. PRZYSTASZ Zbigniew B.
Notes Zbigniewa Bolesława Przystasza : pamiętniki znalezione w Katyniu / wybór i oprac. Bożena Łojek

- W: *Golgota Wschodu* : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in.] ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 60-63
389. RUBASIŃSKI Teofil R.
Przez Katyń do Armii Krajowej / Teofil Ryszard Rubasiński. — Rys.
W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Okręg Wielkopolska*. — 2000, nr 2, s. 37-42
Wspomnienia pracownika pociągu roboczego „Bauzug 2005 München” remontującego tory kolejowe w okolicach Smoleńska
390. SLOWES Salomon W.
The Road to Katyn : a soldier's story / Salomon W. Slowes ; ed. by Władysław T. Bartoszewski ; transl. by Naftali Greenwood. — Oxford : Blackwell : in association with the Institute for Polish-Jewish Studies, 1992. — XXXII, [2], 234 s., [8] s. tabl. : fot., portr. ; 24 cm
ISBN 0-631-17967-4
Rec.: *Wspomnienia z piekła / AK // Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 100-103
[CBW sygn. 412102]
391. SOLSKI Adam T.
Notatnik Adama Teofila Solskiego : fragmenty : pamiętniki znalezione w Katyniu / wybór i oprac. Bożena Łojek
W: *Golgota Wschodu* : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in.] ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 56-59
392. SOLSKI Adam T.
Pamiętnik wydobyty z grobów Katynia / Adam Solski ; oprac. Janusz K[azimierz] Zawodny
W: *Pamiętniki Polskie*. — 2000, nr 1/2, s. 115-122
393. SUKIENNICKI Wiktor
Wspomnienia prof. dr. Wiktora Sukiennickiego : z archiwów profesora Stanisława Swianiewicza / oprac. Bernadetta Swianiewicz-Szegłowska. — Rys.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 2, s. 4-9
Prawdopodobnie niepublikowane wcześniej wspomnienia charakteryzujące pobyt i sytuację jeńców w Kozielsku

394. SWIANIEWICZ Stanisław

List prof. Stanisława Swianiewicza z Kujbyszewa – maj 1942 r. : z archiwów profesora Stanisława Swianiewicza / oprac. Bernadetta Swianiewicz-Szegłowska

W: *Rodowód*. — 2003, nr 2, s. 4

Niepublikowane wcześniej wspomnienia z pobytu w Kozielsku

395. SWIANIEWICZ Stanisław

In the Shadow of Katyn : Stalin's terror / Stanisław Swianiewicz ; tł. Witold Swianiewicz. — Canada, 2002

Kolejna edycja wspomnień wydana sumptem syna Witolda

Rec.: Wojna z cywilizacją / Przemysław A. Szudek // *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2003, nr 28, s. 10

Omów.: W cieniu Katynia / Maria Nagieć // *Rodowód*. — 2003, nr 3, s. 3-5

396. ŚWIĘTA w Kozielsku

W: *Rodowód*. — 2004, nr 1, s. 8-10

Zapiski obozowe więźniów. Na kanwie książki w oprac. Zdzisława Peszkowskiego i Zygmunta Zdrojewskiego pt. „Dzienniki Kozielskie. Katyń w Gołgocie Wschodu”

397. WISIECKI Tadeusz

Z wojennych wspomnień / Tadeusz Wisiecki. — Fot.

W: *Kombatant*. — 2000, nr 6, s. 14-15

V. RZĄDY I SPOŁECZEŃSTWA WOBEC ZBRODNI KATYŃSKIEJ

1. POLSKA

398. BARCIKOWSKI Kazimierz

Katyńskie rozgrywki / Kazimierz Barcikowski

W: *Dziś*. — 2000, nr 6, s. 39-41

Pamięć o zbrodni katyńskiej a polityka wewnętrzna

399. BORSKI Ryszard

Zbrodnia Katyńska a problem przebaczenia w refleksji teologa ewangelickiego / Ryszard Borski

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania

Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(*Zeszyty Katyńskie ; nr 17*). — S. 52-64

ISBN 83-905877-9-4

400. BRZEZIŃSKI Zbigniew

Czerwona plama / Zbigniew Brzeziński

W: Zbrodnia Katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000(*Zeszyty Katyńskie ; nr 12*). — S. 12

401. BUDZYŃSKI Adam

Od kłamstw do prawdy o Katyniu : milczenie o tej zbrodni przywódcy PRL uznawali za konieczność polityczną / Adam Budzyński. — Fot.

W: *Trybuna*. — 2000, nr 83. Dod. *Aneks*, s.1,4-5

402. BUZEK Jerzy

Zbrodnia katyńska – przestroga dla świata / Jerzy Buzek

W: Zbrodnia Katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000(*Zeszyty Katyńskie ; nr 12*). — S. 9-11

403. CHODAKOWSKI Miron

Katyń – zbrodnia a przebaczenie i pojednanie / Miron Chodakowski

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(*Zeszyty Katyńskie ; nr 17*). — S. 45-51

ISBN 83-905877-9-4

404. GADACZ Tadeusz

Sens przebaczenia / Tadeusz Gadacz

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(*Zeszyty Katyńskie ; nr 17*). — S. 28-37

ISBN 83-905877-9-4

405. GOLON Mirosław

Zbrodnia katyńska w propagandzie PRL (1944-1989) : 45 lat fałszowania historii / Mirosław Golon. — [B.m. : b. w., po 2001]. — S. [1], 24-64 ; 25 cm

Ndb. z: „Charków-Katyń-Twer. W sześćdziesiątą rocznicę zbrodni”. Zbiór studiów pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga ; Toruń 2001

[CBW sygn. 1051780]

406. KACZYŃSKI Andrzej

Kłamstwo, milczenie, prawda : zbrodnia katyńska : prawdy nie znał tylko ten, kto nie chciał / Andrzej Kaczyński. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 87, s. A3

407. KOŁAKOWSKI Leszek

O wybaczeniu / Leszek Kołakowski

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S.22-27

ISBN 83-905877-9-4

408. KOŁAKOWSKI Leszek

Uwaga do dyskusji o problemie przebaczenia mordu katyńskiego / Leszek Kołakowski

W: Zbrodnia katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S. 7-8

ISBN 83-905877-9-4

409. KRÓL Zdzisław

Ofiara Katyńska a przebaczenie / Zdzisław Król

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S. 42-44

ISBN 83-905877-9-4

410. KWIATKOWSKI Stanisław

Plama : jak ujawniano prawdę o zbrodni katyńskiej / Stanisław Kwiatkowski

W: *Trybuna*. — 2000, nr 86, s. 5

411. PAUL Allen

Katyń : stalinowska masakra i tryumf prawdy / Allen Paul ; tł., i oprac. red. Zofia Kunert. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. — XXI, 372 s. : fot., mapy ; 23 cm

S. 227-246: Podzwonne

Tyt. oryg. Katyń. Stalin's Massacre and the Seeds of Polish Resurrection

Bibliogr. 351-356 s. — Indeksy

ISBN 83-916663-8-7

Odkrycie prawdy o Katyniu. Atmosfera w Krakowie i wśród Polaków w Iranie, bezpośrednio po otrzymaniu tych wiadomości

412. ROGALSKI Michał

Katyń w audycji "Fala 49" z 2 marca 1952 r. / Michał Rogalski. — Streszcz. w jęz. fr.

W: *Przeгляд Powszechny*. — 2003, nr 4, s. 124-133

413. SALIJ Jacek

Wybaczyć Katyń? / Jacek Salij

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S. 38-41

ISBN 83-905877-9-4

414. SKĄPSKI Andrzej

Czy można wybaczyć mord katyński : głos we wspólnej sprawie / Andrzej Skąpski

W: *Rodowód*. — 2003, nr 6, s. 6-7

415. STRZELCZYK Joanna

Katyń : kłamali wszyscy : 10 lat temu polskie społeczeństwo i rosyjscy demokraci wymusili ujawnienie sprawców zbrodni sprzed półwiecza / Joanna Strzelczyk. — fot.

W: *Trybuna*. — 2000, nr 79, s. 10

416. SZYMAŃSKI Tadeusz

Przebaczyć nie znaczy zapomnieć : o znaczeniu zbrodni katyńskiej dla powstania ładu powojennego oraz czasów współczesnych / Tadeusz Szymański, Zdzisław Peszkowski, Grzegorz Jędrejek. — Lublin ; Warszawa : "Bamka" : staraniem Zarządu Głównego Stowarzyszenie Polskich Prawników Katolickich, 2003. — 203 s., [8] s. tabl. : il. (gł. kolor.) ; 24 cm

W aneksie tekst częśc. równol. pol., ang., częśc. tł. z ang., ros.

Bibliogr., w aneksie teksty aktów prawnych

ISBN 83-917056-8-4 ("Bamka")

417. TRZNADEL Jacek
Inteligencja po Katyniu : rozmowa z prof. Jackiem Trznadlem o tym, jak zbrodnia katyńska zmieniła oblicze polskiej inteligencji / rozm. Cezary Michalski. — fot.
W: *Życie*. — 2000, nr 88, s. 14-15
418. TRZNADEL Jacek
Inteligencja po Katyniu : rozmowa z prof. Jackiem Trznadlem o tym jak zbrodnia katyńska zmieniła oblicze polskiej inteligencji / rozm. Cezary Michalski
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 8, 11
419. Z ARCHIWÓW PRL : przeciw „prowokacyjnej hecy”
W: *Rodowód*. — 2000, nr 3, s. 3-4
Rola aparatu bezpieczeństwa PRL w dezawuowaniu amerykańskich ustaleń komisji śledczej dla zbadania sprawy mordu katyńskiego powołanej przez Izbę Reprezentantów Kongresu USA z 18.10.1951 r.
420. ZBRODNIA Katyńska : problem przebaczenia / [pod red. Marka Tarczyńskiego]. — Warszawa : Polska Fundacja Katyńska, 2003. — 116, [1] s. ; 21 cm. — (Zeszyty Katyńskie, 1426-4064 ; nr 17) 83-905877-9-4

2. ROSJA

421. DOMOSŁAWSKI Artur
Katyn: dzieje jednego kłamstwa / Artur Domosławski
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 88, s. 4, 6-9
422. FILONOVA Svetlana
Czy wyrzekasz się grzechu, aby żyć w wolności...? / Svetlana Filonova ; tł. Eugeniusz Kabatc
W: *Palestra*. — 2000, nr 4, s. 112-117
Postawa Rosjan wobec zbrodni w Katyniu
423. FILONOVA Svetlana
Rosja 60 lat po Katyniu / Swietłana Filonowa. — Fot.
W: *Przeszłość i Pamięć*. — 2000, nr 2, s. 35-36
424. GADOWSKI Witold
Katyńscy kłamcy / Witold Gadowski
W: *Gazeta Polska*. — 2000, nr 18, s. 6-7

425. GAWIN Dariusz
Anatomia kłamstwa / Dariusz Gawin. — Fot.
W: *Życie*. — 2000, nr 90, s. 19
426. GOLON Mirosław
Zbrodnia katyńska w propagandzie PRL (1944-1989) : 45 lat fałszowania historii / Mirosław Golon
W: Charków – Katyń – Twier : w sześćdziesiątą rocznicę zbrodni : zbiór studiów / pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wydawnictwo, 2001. — S. 23-64
Bibliogr. przy ref.
ISBN 83-231-1318-1
427. GURJ'ANOV Aleksandr
Ujawnili Katyń / z Aleksandrem Gurjanowem z moskiewskiego Stowarzyszenia Memoriał rozmawia Jan Strękowski. — Fot.
W: *Tygodnik Solidarność*. — 2000, nr 31, s. 5
428. GURJ'ANOV Aleksandr
Wszyscy o wszystkim wiedzieli / Aleksandr Gurjanov ; rozm. przepr. Jan Strękowski
W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 152, s. D1, D4
Zbrodnia katyńska. Fragm. książki "Polska w oczach cudzych"
429. JAŻBOROVSKAJA Inessa S.
Katynskij sindrom v sovetsko-pol'skich i rossijsko-pol'skich otnošenijach / Inessa S. Jaźborovskaja, Anatolij Ju. Jabłokov, Valentina S. Parsadanova. — Moskwa, 2001
Rec.: Piotr Lossowski // *Polski Przegląd Dyplomatyczny*. — 2003, nr 2, s. 137-145
430. JAŻBOROVSKAJA Inessa S.
Katyn : zbrodnia chroniona tajemnicą państwową / Inessa Jaźborowska, Anatolij Jabłokov, Jurij Zoria ; z ros. przeł. Maria Putrament i Alicja Wołodźko-Butkiewicz. — Warszawa : "Książka i Wiedza", 1998. — 431, [1] s., [24] s. tabl. : il. ; 22 cm
Tyt. oryg.: "Prestuplenie v range gosudarstvennoj tajny"
Indeks
ISBN 83-05-13034-7
Rec.: Aleksander Achmatowicz // *Kwartalnik Historyczny*. — 2000, nr 4, s. 37-65

431. LEBEDEVA Natal'ja S.
Katyń, czyli nasza hańba : w 60. rocznicę zbrodni / Natal'ja S. Lebedeva ; rozm. przepr. Jan Strzałka
W: *Tygodnik Powszechny*. — 2000, nr 17, s. 13
432. ŁĘTOWSKI Maciej
Lekcja Katynia / Łętowski Maciej
W: *Tygodnik Solidarność*. — 2000, nr 9, s. 5
433. MAŁEK Marcin
Rosyjskie opinie o Polsce / Marcin Małek
W: *Dziś*. — 2003, nr 2, s. 122-128
Prasa rosyjska o zbrodniach w Katyniu
434. MŁYŃCZAK Halina
Międzynarodówka komunistyczna KOMINTERN współpracowała z NKWD na szkodę Polski / Halina Młyńczak. — Fot. — Bibliogr.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 7/8, s. 7-9
435. NOWAK-JEZIORAŃSKI Jan
Dwa oblicza Rosji [w sprawie zbrodni katyńskiej] / Jan Nowak-Jeziorański. — Il.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 16, s. 12-13
436. NOWAK-JEZIORAŃSKI Jan
Rosja zbrodni, Rosja prawdy : Katyń / Jan Nowak-Jeziorański. — Fot.
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 54, s. 8, 10
437. PAUL Allen
Katyń : stalinowska masakra i tryumf prawdy / Allen Paul ; tł., i oprac. red. Zofia Kunert. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. — XXI, 372 s. : fot., mapy ; 23 cm
S. 247-262: Wybielanie
S. 339-346: Epilog
Tyt. oryg. *Katyń. Stalin's Massacre and the Seeds of Polish Resurrection*
Bibliogr. 351-356 s. — Indeksy
ISBN 83-916663-8-7
Fałszowanie prawdy o Katyniu. Powołanie Komisji N. Burdenki. Etapy przyznawania się do prawdy od początku 1990 r.

438. TARCZYŃSKI Marek
Nie patrzyłem im w twarze / Marek Tarczyński
W: *Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki] ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 125-128*

3. INNE PAŃSTWA

439. BOĆKOWSKI Daniel
"Wasze legjony, nasze miljony" - nieznanymi niemiecki materiał propagandowy w sprawie Katynia / Daniel Boćkowski
W: *Studia Podlaskie*. — (2002), s. 371-378
440. BUTWIŁŁO Jerzy
Tragiczne rocznice : i nikt się nie upomniał... / Jerzy Butwiłło
W: *Rodowód*. — 2000, nr 11, s. 5-6
441. GARAPICH Michał P.
Co o raporcie Foreign Office powiedzieli: minister Denis MacShane, prezydent Ryszard Kaczorowski, prof. Norman Davies, ambasador RP Stanisław Komorowski, przewodniczący Federacji Rodzin Katyńskich na Zachodzie Andrzej Polniaszek, historycy Foreign Office – autorzy raportu / oprac. Michał P. Garapich
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2003, nr 87 [właśc. 91], s. 2
442. GARAPICH Michał P.
Ostatnie słowo o Katyniu / Michał P. Garapich. — Fot.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2003, nr 87 [właśc. 91], s. 2
Prezentacja raportu historyków Foreign Office „British reactions to the Katyn Massacre 1943-2003”
443. GARAPICH Michał P.
60 lat milczenia : na marginesie najnowszej publikacji Foreign Office o Katyniu / Michał P. Garapich. — Fot.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2003, nr 88 [właśc. 92], s. 2

444. GOGOL Bogusław

Wizyta brytyjskich dyplomatów we Lwowie na początku 1940 r. /
oprac. Bogusław Gogol, Jacek Tebinka

W: *Dzieje Najnowsze*. — 2001, nr 4, s. 135-152

W tekście „Memorandum o warunkach na obszarach okupowanej przez Sowietów Polskiej Ukrainy” oprac. przez Johna W. Russela, w l. 1939-1942 sekretarza ambasady w Moskwie

445. GRZELAK Czesław K.

Zagranica wobec agresji sowieckiej na Polskę we wrześniu 1939 roku /
Czesław Grzelak. — Sum.

W: *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2001, nr 3, s. 5-14

446. JANKOWSKI Stanisław M.

Masakra w lesie katyńskim : przesłuchania przed specjalną komisją
do przeprowadzenia dochodzenia na temat faktów, dowodów i okoliczności ... : z zeznań przed Komisją Maddena / oprac. Stanisław M. Jankowski ; tł. Jnina Pawlikowska-Czubak

W: *Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000* / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki] ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyńskiej w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 99-108

447. JAREB Mario

Echa strzałów w Lesie Katyńskim w prasie Niezależnego Państwa Chorwacji (IV-VI 1943 r.) / Mario Jareb ; tł. Magdalena Najbar-Agičić

W: *Arcana*. — 2000, nr 2, s. 39-48

448. KACZOROWSKI Ryszard

Polityka w cieniu zbrodni / Ryszard Kaczorowski

W: *Zbrodnia Katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 14-15

449. LEBEDEVA Natal'ja S.

60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej / Natalia S. Lebedewa

W: *Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny

Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 97-121

ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

450. LEE Edwards

Amerykańskie poglądy w latach 1951-1991 na kwestię zbrodni katyńskiej / Edwards Lee

W: *Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 79-96

ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

451. MORRISON Richard

Deportowani z historii : władze brytyjskie nigdy nie ujawniły, co wiedziały o zbrodni katyńskiej. Również dziś milczą na ten temat / Richard Morrison ; tł. (jr). — Tł. art. zamieszcz. w *The Times*. — 2001, 8 II

W: *Forum*. — 2001, nr 9, s. 5

Na marginesie filmu dokumentalnego pt. „A Forgotten Odyssey” (Zapomniana Odyseja) Jagny Wright i Anety Naszyńskiej

452. OSMAŃCZYK Edmund J.

Bilans prawdy / Edmund Jan Osmańczyk ; wstęp Jolanta Klimowicz-Osmańczykowa

W: *Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003 (Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S. 86-89

ISBN 83-905877-9-4

453. PAUL Allen

Katyń : stalinowska masakra i tryumf prawdy / Allen Paul ; tł., i oprac. red. Zofia Kunert. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. — XXI, 372 s. : fot., mapy ; 23 cm

S. 275-294: Chwile prawdy

S. 295-310: Odwrócony wzrok aliantów

S. 325-338: W poszukiwaniu sprawiedliwości

Tyt. oryg. *Katyń. Stalin's Massacre and the Seeds of Polish Resurrection*
Bibliogr. 351-356 s. — Indeksy

ISBN 83-916663-8-7

Etapy odkrywania prawdy o Katyniu na Zachodzie

454. PRAWDA wyszła na jaw : „British reactions to the Katyn Massacre 1943-2003”

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2003, nr 85 [właśc. 89], s. 1

Najnowszy raport historyków Foreign Office nt. mordu katyńskiego

455. SOBECKI Władysław

Milczenie brytyjczyków : nie drażnić Stalina / Władysław Sobiecki.

— Fot.

W: *Trybuna*. — 2000, nr 83. Dod. *Aneks*, s. 5

456. ZAWODNY Janusz K.

Prezydent sobie nie życzy ... : [próby zatajania informacji dotyczących masakry katyńskiej] / Janusz K. Zawodny

W: *Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000* / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 109-112

VI. MATERIAŁY DO BIOGRAFII

457. ALEKSANDROWICZ Mirosława

Mój Ojciec : II Rzeczpospolita w fotografiach z naszych albumów / Mirosława Aleksandrowicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 3, s. 22-24

Ppor. rez. Paweł Aleksandrowicz, zamordowany w Katyniu

458. AMBROŻEWICZ Paweł

Pisane czcią i sentymentem : wspomnienia po 60 latach / Paweł Ambrożewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 11, s. 7

Por. rezerwy, dr med. Włodzimierz Ambrożewicz, zamordowany w Katyniu

459. BANACH Stanisława

Stanisław Walerzak : wspomnienia po 60 latach / Stanisława Banach.

— Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 12

Jeniec Ostaszkowa

460. BANACH Stanisława

Stanisław Walerzak : wspomnienia po 60 latach / Stanisława Banach.

— Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 2, s. 14

Jeniec Ostaszkowa

461. BANASZEK Kazimierz

Kawalerowie Orderu Virtuti Militari w mogiłach katyńskich / Kazimierz Banaszek, Wanda Krystyna Roman, Zdzisław Sawicki. — Warszawa : Kapituła Orderu Wojennego Virtuti Militari : „Rytm”, 2000.

— 351, [1] s., [20] s. tabl. (w tym kolor.) : il. ; 31 cm

Bibliogr.

ISBN 83-87893-79-X

Rec.: *Krzyże Virtuti, a mogiły katyńskie / Łuki // Wojska Lądowe*. — 2000, nr 16, s. 4

462. BARTOSZ Władysław

Oficerowie zamordowani przez stalinizm : mjr Henryk Dyduch : wspomnienia po 60 latach / Władysław Bartosz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 19

Jeniec Starobielska, zamordowany w Charkowie

463. BASIA

List do Ojca : wspomnienia po 60 latach / Basia

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 17

Franciszek Maciejewski st. posterunkowy PP, Twer - Miednoje

464. BASZKOWSKI Antoni

Moje wspomnienia o Bracie : wspomnienia po 60 latach / Antoni Baszkowski

W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 20

Ppor. rez. Edmund Baszkowski, jeniec Kozielska, zamordowany w Katyniu

465. BĄKOWSKA Ewa

Jaxa Bąkowscy : II Rzeczpospolita w fotografiach z naszych albumów / Ewa Bąkowska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 27-32

Por. rez. Jerzy Jaxa Bąkowski

466. BILIŃSKI Piotr

Marian Heitzman - badacz zbrodni katyńskiej / Piotr Biliński

W: *Arcana*. — 2000, nr 2, s. 32-38

467. BISKUPSKA-GOSZCZYŃSKA Bożena

Jak to było naprawdę? / Bożena Biskupska-Goszczyńska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 21-24

Płk August Biskupski, zamordowany w Katyniu

468. BLOMBERGOWA Maria M.

Jan Mikołaj Kossowski : wspomnienia po 60 latach / Magdalena M. Blombergowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 6, s. 15

Jeniec Kozielska

469. BLOMBERGOWA Maria M.

Leon Kozłowski odwiedził Katyń w czasie ekshumacji w 1943 roku : różne wątki sprawy katyńskiej / M. M. Blombergowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 12, s. 11-14

470. BLOMBERGOWA Maria M.

Mieszkańcy Płockiego – więźniowie Kozielska, Ostaszkowa i Starobiel-ska zamordowani przez NKWD wiosną 1940 roku / Maria Magdalena Blombergowa, Andrzej Olewnik, Bolesław Solarski

W: *Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny*. — 1999, t. 5, s. 117-170

471. BLOMBERGOWA Maria M.

Reprezentanci nauki polskiej – ofiarami zbrodni katyńskiej / Maria Magdalena Blombergowa

W: Charków – Katyń – Twer : w sześćdziesiątą rocznicę zbrodni : zbiór studiów / pod red. Andrzeja Koli i Jana Szilinga. — Toruń : Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wydawnictwo, 2001. — S. 65-102

Bibliogr. przy ref.

ISBN 83-231-1318-1

472. BLOMBERGOWA Maria M.

Uczeni polscy rozstrzelani w Katyniu, Charkowie i Twerze / Maria Magdalena Blombergowa. — Sum.

W: *Analecta*. — 2000, nr 2, s. 7-62

473. BLOMBERGOWA Maria M.

Uczeni polscy rozstrzelani w Katyniu, Charkowie i Twerze / Maria Magdalena Blombergowa. — Bibliogr.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 15-20

Polem.: Andrzej Kostrzewski // *Rodowód*. — 2001, nr 10, s. 17

474. BOCHEŃSKA Barbara K.

Cień : Bronisław Józef Lubinkowski kpt. mar. woj., pilot zginął w Ka-tyniu; nr ident. A.M.2261 / Barbara Krystyna Bocheńska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 20

475. BOCHEŃSKA Barbara K.

Kpt. mar. pil. Bronisław Józef Lubinkowski / Barbara Krystyna Bo-cheńska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 22

Jeniec Kozielska zamordowany w Katyniu

476. BOLECKI Włodzimierz

Prawda rzucona w oczy świata : stulecie urodzin Józefa Mackiewicza – jego żywiołem była intelektualna konfrontacja, odrzucało go mó-wienie w chórze, zapłacił za to wysoką cenę / Włodzimierz Bolecki. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2002, nr 76. Dod. *Plus Minus*, s. A10-A11

Uczestnik ekshumacji grobów jeńców polskich w Katyniu (V-VI 1943 r.)

477. BRANDWAJN-ZIEMIAN Janina

Zapomniał koca i jaśka : rozmowa z Janiną Brandwajn-Ziemian, prze-wodniczącą Rodziny Katyńskiej w Izraelu / rozm. Elżbieta Isakiewicz

W: *Gazeta Polska*. — 2000, nr 20, s. 5

Sylwetka lekarza zamordowanego w Katyniu

478. BRZOZOWSKI Jerzy

Pamięć wiecznie żywa : w 60. rocznicę Katynia : [wspomnienia o Ju-liuszu Józefie Popławskim] / Jerzy Brzozowski

W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 9-10

Jeniec Kozielska

479. BUGAJ Jan

Nauczyciele, żołnierze, ofiary NKWD / Jan Bugaj. — Łazy : Biblio-тека Publiczna Miasta i Gminy, 2000. — 30 s. : il. ; 20 cm

ISBN 83-914066-0-1

480. BUKRABA Piotr

Wspomnienie o śp. admirale Czernickim [1882-1940] / Piotr Bukraba

W: Ostatnia wachta – Mokran, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 56-60

Jeniec obozu w Kozielsku

481. BURGHARDT Anna
Wierzyli, że wrócą do domu... : wspomnienia po 60 latach / Anna Burghardt. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 18
Por. rez. Karol Ogrodnicki, jeniec Kozielska zamordowany w Katyniu
482. BYLI mieszkańcy Żołyni : wspomnienia po 60 latach. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 11-12
Sylwetki mieszkańców zamordowanych w Katyniu i Ostaszkowie
483. CHARKÓW : Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego / [oprac. zespół Jerzy Ciesielski et al. ; pod kier. Jędrzeja Tucholskiego ; współpr. Krystian Bedyński, Dariusz Manja ; red. merytor. Jędrzej Tucholski, Wanda Krystyna Roman]. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, 2003. — LXXXVII, [3], 652 s. : il. ; 31 cm
S. 1-647: Jeńcy obozu w Starobielsku zamordowani w siedzibie charkowskiego Zarządu NKWD w kwietniu i maju 1940 roku, spoczywający na Polskim Cmentarzu Wojennym w Charkowie
Na okł. podtyt.: Księga Cmentarna
Bibliogr.
ISBN 83-916663-5-2
484. CZAJKA Maria
Wspomnienia o kapitanie Konstantym Mrozie : wspomnienia po 60 latach / Maria Czajka. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 12, s. 10
Jeniec Kozielska
485. CZARNOTA Władysława
Genowefa Zagierska : wspomnienie o matce czyli ciągła ucieczka / Władysława Czarnota, Zagierski Przemysław. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 9, s. 20-22
Kap. Maksymilian Zagierski, jeniec Kozielska, zamordowany w Katyniu
486. DANIEL Jerzy
Zbrodnia milczenia : w 60. rocznicę Katynia : [wspomnienia] / Jerzy Daniel. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 4, s. 9-11
Edward Lulko, zginął w Katyniu, Franciszek Ciśniewicz z listy ukraińskiej, Jan Mazurski, jeniec Ostaszkowa

487. DEC-SOJOWA Stanisława
Pamięci mojego Ojca i kresowych harcerek : wspomnienia po 60 latach / Stanisława Dec-Sojowa
W: *Rodowód*. — 2001, nr 10, s. 13-14
Por. rez. Ignacy Dec zginął w Katyniu
488. DĘBICKI Krzysztof W.
Droga wiodła przez Kozielsk / Krzysztof W. Dębicki
W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 89-94
489. DOBROWOLSKI Stanisław
Sąd o Katyniu : sprawa Mikołaja Marczyka / Stanisław Dobrowolski
W: *Studia Rzeszowskie*. — 2002, t. 8, s. 213-219
490. DOSTATNIA Krystyna
Wspomnienia o moim Ojcu / Krystyna Dostatnia. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 25-27
Por. Zbigniew Józef Tomasini, zamordowany w Charkowie
491. DOWNAROWICZ Maria
Krótka historia życia Kazimierza Downarowicza : wspomnienia po 60 latach / Maria Downarowicz
W: *Rodowód*. — 2003, nr 9, s. 16
Por. rez. Kazimierz Downarowicz, zamordowany w Katyniu
492. DRĄCZKOWSKA Teresa
Grób mojego ojca - Miednoje : wspomnienia po 60 latach / Teresa Drączkowska
W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 13
Władysław Ciechura, zamordowany w Katyniu
493. DUSIEWICZ Włodzimierz
Przepisane od Zatcheja, czyli wspomnienie o koleżdze ze szkolnej ławy / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 14-15 ; nr 6, s. 9-12
Losy rodziny jeńca Kozielska por. rez. Leopolda Zatcheja
494. DUSIEWICZ Włodzimierz
Tatiana z Miednoje – czyli opowiadanie z podtekstem / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 11, s. 7-9

Tatiana Bezruczko – Rosjanka z twerskiego Memoriału, która pracuje na rzecz upamiętnienia ofiar zbrodni stalinowskich

495. DUSIEWICZ Włodzimierz

Tropem listu gończego... / Włodzimierz Dusiewicz

W: *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 8-9 ; nr 3, s. 8-10 ; nr 4, s. 13-15 ; nr 6, s. 14-16

Poszukiwania w 1945 r. osób związanych z badaniami sprawy katyńskiej: Mariana Wodzińskiego, Jana Emila Skińskiego, Ferdynada Goetla

496. ENGLERT Juliusz

Ostatnia strona tytułowa : [Zdzisław Jagodziński] / Juliusz Englert

W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 22

497. FABISZEWSKA Sabina

Tęsknota : II Rzeczpospolita w fotografiach naszych albumów / Sabina Fabiszewska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 11, s. 20-21

Kpt. rez. Zygmunt Marian Wróblewski, jeńiec Kozielska i Ostaszkowa, zamordowany w Twerze

498. FAZAN Mirosław

Sobik Nikodem (1894-1940) / Mirosław Fazan. — Bibliogr.

W: *Polski Słownik Biograficzny*. — 2000, z. 4, s. 527-528

Powstaniec śląski, oficer, więzień Starobielska

499. FRĄCKIEWICZ Zofia

Droga znaczone krzyżami : Katyń 1940 / Zofia Frąckiewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 1, s. 14

Henryk Kamiński, jeńiec Starobielska

500. FRĄCKIEWICZ Zofia

Ojciec – syn : trudne drogi sukcesu : Katyń 1940 / Zofia Frąckiewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 7-8

Dot. Wojciecha Mikulskiego, jeńca Ostaszkowa i losów jego najbliższej rodziny, deportowanej do Kazachstanu

501. GARBACIAK Danuta

Stanisław Bukowski st. posterunkowy PP w Radziechowie [jeńiec Ostaszkowa, pochowany w Miednoje] : wspomnienia po 60 latach / Danuta Garbaciak. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 11, s. 10-11

502. GDZIEKOLWIEK są Wasze prochy... / [red. Aleksandra Matuszczyk ; Stowarzyszenie Rodzina Katyńska w Katowicach]. — Katowice : Górnośląskie Centrum Kultury : SRK, [2003]. — 207, [1] s. : il., mapy ; 21 cm

Bibliogr. Indeks

83-88418-43-2 (GCK)

503. GIELG-GIELIG Olaf

Rodzina Gielg : wspomnienia po 60 latach / Olaf Gielg-Gielig. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 4, s. 9

Kpt. Stefan Sykora, zamordowany w Twerze. Kpt. Kamil Sykora, zamordowany w Katyniu. Ppor. Ryszard Gielg, zamordowany w Charkowie

504. GORZECHOWSKI Henryk

Na katyńskiej drodze : gdyńskie zyciorysy / z Henrykiem Gorzechowskim, ocalałym więźniem Kozielska rozmawia Marek Hołubicki

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6 ->

[Cz. 1]: W Szepietówce spotkałem ojca. — nr 6, s. 5-7

[Cz. 2]: „Wsio rawno, dawaj otiec”. — nr 7/8, s. 13-15

[Cz. 3]: Gрязowiec – odmiana i tragiczna wiadomość

505. GORZECHOWSKI Henryk W.

Na katyńskiej drodze : z Henrykiem W. Gorzechowskim, ocalałym więźniem Kozielska rozmawia Marek Hołubicki

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 54-88

506. GÓRKA Józef

Mój Brat Andrzej : wspomnienia / Józef Górka. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 9, s. 6-7

Andrzej Górka, zamordowany w Katyniu

507. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Dr med. Julian Gruner, ur. w 1898 r., zamordowany w 1940 r. w Starobielsku / Ewa Gruner-Żarnoch. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 1, s. 17-20

508. GRUNER-ŻARNOCH Ewa

Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Ewa Gruner-Żarnoch. — Szczecin : Stowarzyszenie „Katyń”, 2001. — 330, [1] s., [20] s. tabl., [2] k. tabl. : faks., fot., portr. rys., szkic., err. ; 24 cm

S. 268-286: Jeden z zamordowanych – por. rez. dr Julian Gruner 13.11.1898-1940

S. 294-319: Biogramy jeńców Kozielska, Ostaszkowa, Starobielska i zaginionych zgłoszonych w latach 1996-2000 przez rodziny zamieszkałe po wojnie w Szczecinie i na Pomorzu Zachodnim

Bibliogr. s. 291-292

ISBN 83-905465-1-5

Rec.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Maria Magdalena Blombergowa // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 14-15

Omów.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : uwagi i przemyślenia / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 13

[CBW sygn. 427554]

509. GRZONKOWSKI Bogdan

Pamięci Czesława Brzega : wspomnienia po 60 latach / Bogdan Grzonkowski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 15

St. przodownik PP zamordowany w Twerze

510. HANUSZEK Aleksandra

Wspomnienie o ojcu : wspomnienia po 60 latach / Aleksandra Hanuszek

W: *Rodowód*. — 2001, nr 11, s. 14-15

Ppor. piech. rez. Aleksander Józef Olszowy, nauczyciel, jeńiec Kozielska

511. HOFFMAN Henryk

Pielgrzymka do Charkowa : wspomnienia po 60 latach / Henryk Hoffman. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 13

Henryk Hoffman, zamordowany w Charkowie

512. HOFMAN Grzegorz

Nasi ojcowie mają cmentarze : wspomnienia po 60 latach / Grzegorz Hofman. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 1, s. 12

Por. rez. piech. Leon Hofman, jeńiec Starobielska

513. IWASZKIEWICZ Jan

Wspomnienia : wspomnienia po 60 latach / Jan Iwaszkiewicz. — Bibliogr.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 3, s. 8-9

Wacław Iwaszkiewicz - żołnierz września, jeńiec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

514. JAN Mikołaj Kossowski : Kawalerowie Krzyża Virtuti Militari. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2004, nr 3, s. 9

Jan Mikołaj Kossowski, jeńiec obozu w Kozielsku

515. JANCA-BRZOZOWSKA Róża

Wołał o ujawnienie sprawy Katynia : Edmund Jan Chróścielewski / Róża Janca-Brzozowska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 11, s. 10-12

Prof.dr hab.Edmund Jan Chróścielewski, orędownik udokumentowania i upamiętnienia sprawy katyńskiej. Wybitny specjalista z zakresu medycyny sądowej i anatomii patologicznej

516. JANCA-BRZOZOWSKA Róża

120 lat Starogardzkiego gimnazjum / Róża Janca-Brzozowska

W: *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 5-7

Sylwetki byłych uczniów zamordowanych w Katyniu i Piatichatkach

517. JANKOWSKI Stanisław M.

Anasiewicz Jan : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 76

518. JANKOWSKI Stanisław M.

Binkowski Adam : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 76

519. JANKOWSKI Stanisław M.

Bożym Władysław : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 77

520. JANKOWSKI Stanisław M.

Bryk Józef : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 77

521. JANKOWSKI Stanisław M.

Burzyński Józef : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 78

522. JANKOWSKI Stanisław M.

Cerekwicki Szczepan : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 78

523. JANKOWSKI Stanisław M.

Chodorowski Stanisław : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 79

524. JANKOWSKI Stanisław M.

Dobrowolski Hieronim : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński

w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 79

525. JANKOWSKI Stanisław M.

Drużbacki Józef : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 80

526. JANKOWSKI Stanisław M.

Horak Stefan : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 80

527. JANKOWSKI Stanisław M.

Hrut Bolesław : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 81

528. JANKOWSKI Stanisław M.

Kosecki Józef : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 81

529. JANKOWSKI Stanisław M.

Kto znał tych oficerów? : zostały po nich pamiątki / Stanisław M. Jankowski

W: *Rodowód*. — 2001, nr 10, s. 10

Krótkie notki o autorach notatek, które zostały odnalezione podczas ekshumacji niemieckiej w 1943 r.

530. JANKOWSKI Stanisław M.

Matejczyk Jan : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie* : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 82

531. JANKOWSKI Stanisław M.

Matolski Leon : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie* : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 82

532. JANKOWSKI Stanisław M.

Mazak Paweł : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie* : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 83

533. JANKOWSKI Stanisław M.

Mikiewicz Wojciech : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie* : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 83

534. JANKOWSKI Stanisław M.

Mutke Edmund : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie* : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 84

535. JANKOWSKI Stanisław M.

Na pamiątkę wspólnej niedoli ... / Stanisław M. Jankowski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 11, s. 8-9

Kpt. marynarki wojennej Bronisław Józef Lubinkowski, zamordowany w Katyniu. Do art. dołączono wiersz „Modlitwa jeńca” z dedykacją dr. Kazimierza Woźnego, który znaleziono przy zwłokach B. Lubinkowskiego

536. JANKOWSKI Stanisław M.

Nemczewski Marcin : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie* : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 84

537. JANKOWSKI Stanisław M.

Popławski Antoni : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie* : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 85

538. JANKOWSKI Stanisław M.

Przytarski Franciszek : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: *Kłamstwo katyńskie* : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 85

539. JANKOWSKI Stanisław M.

Robaczyk Józef : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 86

540. JANKOWSKI Stanisław M.

Sadowski Jan : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 86

541. JANKOWSKI Stanisław M.

Schreer Joachim : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 87

542. JANKOWSKI Stanisław M.

Sienicki Stefan : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 87

543. JANKOWSKI Stanisław M.

Sokołowski Józef : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 88

544. JANKOWSKI Stanisław M.

Wiśniewski Antoni : dokumentacja katyńska w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Stanisław M. Jankowski

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 88

545. JANKOWSKI Stanisław M.

Wrócił do wolnej Polski / Stanisław M. Jankowski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2004, nr 1, s. 4-5

M.in. uroczystości pogrzebowe (na cmentarzu w Zakopanem) Ferdynanda Goetla - badacza zbrodni katyńskiej, ściganego za ujawnianie prawdy

546. JURECKA-KRZYŻANOWSKA Renata

Mój ojciec : wspomnienia rodziny wojskowej z Brzeżan od roku 1923 do 1945 roku / Renata Jurecka-Krzyżanowska. — Kraków : Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy, 1997. — 109 s. : il., faks., fot., portr. ; 20 cm

ISBN 83-86768-54-1

Omów.: *Katyńscy autorzy / Włodzimierz Dusiewicz // Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 4-6

547. KACZOROWSKA Teresa

Dzieci katyńskie nie kłamią / Teresa Kaczorowska. — Gdynia, [2003]

Omów.: *Katyńscy autorzy / Włodzimierz Dusiewicz // Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 4-6

548. KACZYŃSKI Andrzej

Pokazał światu prawdę o Katyniu : Janusz Kazimierz Zawodny / Andrzej Kaczyński. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2002, nr 252, s. A12

549. KALBARCZYK Sławomir

Polscy pracownicy nauki : ofiary zbrodni sowieckich w latach II wojny światowej : zamordowani – więzieni – deportowani / Sławomir Kalbarczyk. — Warszawa : Wydawnictwo NERITON, 2001. — 295, [1] s. : rys. ; 24 cm

S. 64-200: Polscy pracownicy nauki – ofiary zbrodni sowieckich w latach 1939-1941: informacje biograficzne

Bibliogr. s. 273-287

ISBN 83-86942-89-X

550. KALISKA-MIERKIEWICZ Mirosława

Wspomnienie o Władysławie Kaliskim : wspomnienia po 60 latach / Mirosława Kaliska-Mierkiewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 14
Sierż. sztab. zamordowany w Twerze

551. KANIK-BIAŁECKA Michalina

Dr Jan Robel - opiekun katyńskich dokumentów / Michalina Kanik-Białicka. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 7/8, s.14
Również informacje dot. odsłonięcia 19.05.2003 r. w Krakowie w Instytucie Biochemii Lekarskiej, tablicy poświęconej jego pamięci

552. KARTA żałobna Ś.P. Wojciecha Ziemińskiego. — Fot.

W: Zbrodnia katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 205-206

553. KATYŃ : księga cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego / [oprac. zesp. Jan Kiński i in. ; red. Janina Snitko-Rzeszut] ; Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. — Warszawa : „Rytm”, 2000. — LXXVI, [4], 776 s. : portr. ; 31 cm

ISBN 83-905590-7-2

Rec.: Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu / Leszek Grot. — fot. // *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 14, s. 37

Nizwykła księga : dokumenty historii / Stanisław L. Krowicki // *Mysł Polska*. — 2000, nr 7

Omów.: Księga Cmentarna - Katyń : pamięć i ból / Bartosz Odorowicz // *Rodowód*. — 2000, nr 4, s. 3

Jest pierwsza Księga Cmentarna // *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 113

[CBW sygn. 145866-8]

554. KAŹMIERSKA-BIECZEK Danuta

Powstaniec wielkopolski zamordowany w Katyniu (AM 3427) Edmund Kaźmierski, ur. 4.12.1882 r. / Danuta Kaźmierska-Bieczek. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 31-32

555. KIRSZAK Jerzy

Płk Józef Pecka (1895-1940) : 38. Dywizja Piechoty Rezerwowej : wybrani oficerowie armii „Karpaty” i ich późniejsze losy w II wojnie światowej / Jerzy Kirszak

W: *Dzieje Podkarpacia*. — 2000, t. 4, s. 218
Jeniec obozu w Starobielsku i Kozielsku

556. KISIEL-LUBICH Beata

Wspomnienia o moim Teściu kapitanie WP Stefanie Lubichu – drugim dowódcy obrony Włodzimierza we wrześniu 1939 r. [zamordowanym w Katyniu] : wspomnienia po 60 latach / Beata Kisiel-Lubich. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 12-13

557. KŁOPOTOWSKI Janusz

Ojciec : II Rzeczpospolita w fotografiach z naszych albumów / Janusz Kłopotowski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 10, s. 18-19
Oficer dyplomowany, mjr Michał Kłopotowski, jeńiec Starobielska

558. KNAPIK Barbara

Mój Ojciec [ppłk.] Wilhelm Paszkiewicz : wspomnienia po 60 latach / Barbara Knapik

W: *Rodowód*. — 2003, nr 2, s. 14
Jeniec Starobielska

559. KNYT Agnieszka

Rodzina w wirach historii / Agnieszka Knyt. — Fot., il.

W: *Kombatant*. — 2000, nr 6, s. 6-8
Jeniec obozu w Starobielsku Julian Gruner

560. KOŁODZIEJSKA Barbara

W poszukiwaniu grobu ojca [Stefana Wiśniewskiego] : wspomnienia po 60 latach / Barbara Kołodziejaska, Maria Miśkiewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 9, s. 15-16
Ppor. rez. Stefan Wiśniewski, zginął w Charkowie

561. KOMORNICKA-CHRZĄSTOWSKA Maria

Dzieciństwo bez ojca : wspomnienia po 60 latach / Maria Komornicka-Chrząstowska

W: *Rodowód*. — 2001, nr 10, s. 12
Major Stanisław Maria Nałęcz-Komornicki, jeńiec Starobielska

562. KONON Tadeusz

Pamięci mego Ojca Wincentego Konona – starszego przodownika Policji Państwowej II RP / Tadeusz Konon

W maszynpisie
Omów.: Katyńscy autorzy / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 4-6

563. KONON Tadeusz

[Wincenty Konon] / Tadeusz Konon. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 10, s. 22-25

Jeniec Ostaszkowa, zamordowany w Twerze

564. KONTRADMIRAŁ Xawery Stanisław Czernicki / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego w składzie Jerzy Chłopecki, Ryszard Kuraż, Zbigniew Wojciechowski] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Wyd. 2. — Gdynia : MMW, 2002. — 227 s. : il. (gł. kolor.), mapa ; 24 cm

Bibliogr.

ISBN 83-88698-20-6

Więzień Kozielska, zamordowany w Katyniu

565. KOROWAJCZYK Władysław

Leonard Korowajczyk : wspomnienia po 60 latach / Władysław Korowajczyk

W: *Rodowód*. — 2002, nr 6, s. 14

Por. rez. artylerii, jeniec Kozielska

566. KOSK Henryk P.

Generalicja polska : popularny słownik biograficzny. T. 2: M-Ż / Henryk Piotr Kosk. — Pruszków : Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, 2001. — 311 s. : portr. ; 25 cm

S. 33: Minkiewicz-Odrowąż Henryk (1881-1940)

Suplement s. 299-303

Jeniec obozu w Kozielsku

567. KOSK Henryk P.

Generalicja polska : popularny słownik biograficzny. T. 2: M-Ż / Henryk Piotr Kosk. — Pruszków : Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, 2001. — 311 s. : portr. ; 25 cm

S. 173: Smorawiński Mieczysław Makary (1893-1940)

Suplement s. 299-303

568. KOSTRZEWSKI Andrzej

Smorawiński Mieczysław Makary (1893-1940) / Andrzej Kostrzewski.

— Bibliogr.

W: *Polski Słownik Biograficzny*. — 1999, z. 3, s. 342-345

Generał, jeniec Kozielska

Omów.: Biogram generała Smorawińskiego // *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 140

569. KOWALSKA Józefa

Ojczyzna ponad wszystko : wspomnienia po 60 latach / Józefa Kowalska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 17-18

Marian Władysław Kowalski kpt. rez., nauczyciel, jeniec Kozielska, zamordowany w Katyniu

570. KREMKY Janina E.

Ocalić od zapomnienia. Cz. 1 / Janina Edwardowa Kremky. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 25-30

Sylwetka zamordowanego w Katyniu Edwarda Kazimierza Kremky (1909-1940)

571. KUŁAKOWSKI Tadeusz A.

Kazachstańskie tulipany – wspomnienia zesłańca / Tadeusz Albert Kułakowski. — Gdynia, 2002

Kułakowski Jan, zamordowany w Katyniu

Omów.: Katyńscy autorzy / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 4-6

572. KUŁAKOWSKI Tadeusz A.

Wspomnienia o moim Ojcu : refleksje z pobytu w Katyniu / Tadeusz Kułakowski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 13-14

Por. Jan Kułakowski, zamordowany w Katyniu

573. KURAŻ Ryszard

Bończak Bronisław : kapitan marynarki [1898-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 75-76

Jeniec obozu w Starobielsku. Zamordowany w Charkowie

574. KURAŻ Ryszard

Czernicki Ksawery Stanisław : kontradmirał inż. [1882-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 78-79

575. KURAŻ Ryszard

Czernicki Xawery Stanisław / oprac. R. St. Kuraż. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 4, s. 4, 8

576. KURAŻ Ryszard

Duracz Tomasz : kapitan marynarki w st. spocz. [1896-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 82-83

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

577. KURAŻ Ryszard

Finger Edwin Marian Wiktor : kapitan marynarki inż. rez. [1891-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 84

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

578. KURAŻ Ryszard

Gargul Stanisław : chorąży marynarki [1890-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 85

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

579. KURAŻ Ryszard

Genzel Mikołaj : porucznik marynarki rez. [1897-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 86

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

580. KURAŻ Ryszard

Godek Stanisław : porucznik marynarki pil. [1898-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 87

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

581. KURAŻ Ryszard

Graniczny Józef : porucznik marynarki w st. spocz. [1897-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 88-89

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

582. KURAŻ Ryszard

Grudniewicz Idzi Stefan : kapitan marynarki gosp. [1900-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 90

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

583. KURAŻ Ryszard

Hagmajer Bolesław Andrzej : porucznik marynarki rez., kapitan żeglugi wielkiej [1905-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 91

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

584. KURAŻ Ryszard

Hubert Witold Jan : kapitan marynarki inż, w st. spocz. [1889-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 92

Zamordowany w Charkowie

585. KURAŻ Ryszard

Jasik Władysław : kapitan artylerii [1900-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 93-94

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

586. KURAŻ Ryszard

Jodkowski Edmund : kapitan marynarki [1899-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 95

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

587. KURAŻ Ryszard

Jóźwikiewicz Eugeniusz Przybysław : kapitan marynarki [1887-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 96-97

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

588. KURAŻ Ryszard

Kaczyński Wiktoryn : komandor podporucznik rez. [1891-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 98-99

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

589. KURAŻ Ryszard

Kamiński Stanisław Józef : komandor porucznik inż. [1892-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 100-101

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

590. KURAŻ Ryszard

Karge Tadeusz Aleksander : kapitan marynarki gosp. [1894-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 102

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

591. KURAŻ Ryszard

Kierkus Jan Stanisław : kapitan marynarki [1900-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 103

Dostał się do niewoli, zamordowany prawdopodobnie w Katyniu

592. KURAŻ Ryszard

Kitlas Wincenty : kapitan marynarki w st. spocz. [1887-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 104-105

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

593. KURAŻ Ryszard

Kuzio Rudolf Stanisław : kapitan marynarki w st. spocz. [1895-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 110-111

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

594. KURAŻ Ryszard

Laskowski Izidor : porucznik marynarki rez. [1901-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 113

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

595. KURAŹ Ryszard

Lipka-Nałęcz Jan Tadeusz : kapitan marynarki int. mgr prawa rez. [1900-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 114

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

596. KURAŹ Ryszard

Lubicz-Sierkuczewski Mieczysław : kapitan marynarki [1895-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 115-116

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

597. KURAŹ Ryszard

Lubinkowski Bronisław Józef [1903-1940] : kapitan marynarki pilot / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 117-119

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

598. KURAŹ Ryszard

Maltze Stanisław : porucznik marynarki rez. [1896-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 120

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

599. KURAŹ Ryszard

Małuszyński Narcyz : kapitan marynarki [1902-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 121

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

600. KURAŹ Ryszard

Marciniewski Janusz Julian : porucznik marynarki [1912-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 122

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

601. KURAŹ Ryszard

Marzecki Andrzej : kapitan marynarki [1905-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 123-124

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

602. KURAŹ Ryszard

Moszczeński Leonard : komandor lek. dr [1889-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 126-127

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

603. KURAŹ Ryszard

Mrozik Alojzy : kapitan marynarki int. [1896-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 128

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

604. KURAŹ Ryszard

Murza-Murzicz bej Stefan : porucznik marynarki rez. [1897-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 129

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

605. KURAŻ Ryszard

Musielewicz Tomasz : porucznik marynarki rez. [1907-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia, 2000. — S. 130

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

606. KURAŻ Ryszard

Muszyński Tadeusz Józef : kapitan marynarki [1891-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 131

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

607. KURAŻ Ryszard

Niemirski Michał Tadeusz : kapitan marynarki inż. [1903-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 133

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

608. KURAŻ Ryszard

Niezabitowski Gotfryd : porucznik marynarki rez. [1894-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 134

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

609. KURAŻ Ryszard

Paciorkowski Stanisław Józef : porucznik marynarki rez. [1898-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 135

Jeniec obozu w Ostaszkwie, następnie w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

610. KURAŻ Ryszard

Pawlikowski Ludwik Franciszek : komandor dypl. inż. [1896-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 137-138

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

611. KURAŻ Ryszard

Podczarski-Rola Janusz Wincenty : podporucznik marynarki czasu wojny [1919-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 141

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

612. KURAŻ Ryszard

Politrak Fryderyk : podporucznik marynarki inż. rez. [1899-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 142

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

613. KURAŻ Ryszard

Popiel Alfred : podporucznik marynarki w st. spocz. [1888-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 143

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

614. KURAŻ Ryszard

Porydzaj Bolesław Mikołaj : kapitan marynarki [1902-1940] / oprac. Ryszard Kuraj

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 144-145

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

615. KURAŻ Ryszard

Pufahl Roman : komandor podporucznik [1894-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 146-147

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

616. KURAŻ Ryszard

Rojek Edward : kapitan marynarki w st. spocz. [1892-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 148-149

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

617. KURAŻ Ryszard

Sadowski Aleksander Juliusz : komandor por. inż. [1887-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 151-152

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

618. KURAŻ Ryszard

Sawiński Stanisław : podporucznik marynarki czasu wojny [1918-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 153

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

619. KURAŻ Ryszard

Siekierski Edward : porucznik marynarki w st. spocz. [1889-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 154

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

620. KURAŻ Ryszard

Siekierzyński Kazimierz : major artylerii [1887-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 155-156

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

621. KURAŻ Ryszard

Sokołowski Bolesław : komandor porucznik w st. spocz. [1892-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 158-159

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

622. KURAŻ Ryszard

Staszekiewicz Włodzimierz : komandor porucznik w st. spocz. [1892-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 160

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

623. KURAŻ Ryszard

Stiebal Jan Bolesław : porucznik kanc. w st. spocz. [1886-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 161

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

624. KURAŻ Ryszard

Sułkowski Henryk : kapitan marynarki rez. [1897-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 162-163

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

625. KURAŻ Ryszard

Szymkiewicz Zygmunt : major lek. dr w st. spocz. [1890-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 166

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

626. KURAŻ Ryszard

Taube Karol Michał : kapitan marynarki w st. spocz. [1888-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 167-168

Jeniec obozu w Starobielsku, zamordowany w Charkowie

627. KURAŻ Ryszard

Wiśniewski Artur Saturnin Adam : podpułkownik aud. dr praw [1889-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 169

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

628. KURAŻ Ryszard

Wiśniewski Marian Stanisław : kapitan int. [1902-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 170

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

629. KURAŻ Ryszard

Wojciechowski Maksymilian : porucznik marynarki rez. [1904-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 172

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

630. KURAŻ Ryszard

Wojciechowski Zygmunt Nikodem : podporucznik marynarki rez. [1905-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 173

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

631. KURAŻ Ryszard

Wykowski Mirosław : podporucznik marynarki rez. [1904-1940] / oprac. Ryszard Kuraż

W: Ostatnia wachta – Mokransy, Katyń, Charków ... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 175

Jeniec obozu w Kozielsku, zamordowany w Katyniu

632. KURCZAB-REDLICH Krystyna

Major Zakirow już się nie boi : jest gburem, zajmuje się krytykancstwem : z wnioskiem o zwolnienie z pracy wystąpiła więc organizacja partyjna / Krystyna Kurczab-Redlich. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 205, s. D4

633. KURCZAB-REDLICH Krystyna

Major zrobił swoje : straszna środa : opowieść o oficerze KGB, który w 1989 r. podjął prywatne śledztwo w sprawie zbrodni katyńskiej / Krystyna Kurczab-Redlich. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2001, nr 201, s. 12-13

Dot. Olega Zakirowa

634. LEYDO Lidia

Władysław Leydo : wspomnienia po 60 latach / Lidia Leydo. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 14-15

Ppor. rez. Władysław Leydo, jeniec Kozielska

635. LIPIŃSKA Jadwiga

Stanisława Lipińska z domu Wyszowska / Jadwiga Lipińska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 24-25

Kpt. rez. Włodzimierz Lipiński jeniec Starobielska, zamordowany w Charkowie

636. LIZJUSZ Krystyna

Jan Lizjusz : wspomnienia po 60 latach / Krystyna Lizjusz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 11-12

Jeniec Ostaszkowa

637. ŁOWICKA-KOŁTAN Maria

Wspomnienia sybiraków / Maria Łowicka-Kołtan ; oprac. Celina Riedl. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 4, s. 5-6

Por. rez. Stanisław Łowicki, zamordowany w Katyniu

638. ŁUKAWY Jędrzej

Relikwia z Kozielska [1902-1940] / Jędrzej Łukawy. — Fot.

W: *Nasza Służba*. — 2001, nr 9, s. 4

Zamordowany w Katyniu

639. MACHALIŃSKI Zbigniew

Ksawery Stanisław Czernicki (1882-1940) / Zbigniew Machaliński

W: Ostatnia wachta - Mokrzany, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kier. Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej, Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — S. 61-74

640. MALCHERCZYK Krystyna

Wspomnienie o Ojcu [jeńcu Kozielska zamordowanym w Katyniu - Bronisławie Cichowskim] : wspomnienia po 60 latach / Krystyna Malcherczyk, Aniceta Kwiatkowska

W: *Rodowód*. — 2001, nr 2, s. 20

641. MARSZAŁEK Maria

Zatrzymane w rodzinnym kadrze pamięci : II Rzeczpospolita w fotografiach z naszych albumów / Maria Marszałek. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 18-20

Karol Piotrowicz, dyrektor Biblioteki Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, zamordowany w Charkowie

642. MARSZAŁEK Maria

Zatrzymane w rodzinnym kadrze pamięci : II Rzeczpospolita w fotografiach z naszych albumów / Maria Marszałek. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 11, s. 18-20

Karol Piotrowicz, zamordowany w Charkowie

643. MAZURSKI Bronisław

W czerwcu 1995 roku byłem w Miednoje : wspomnienia po 60 latach / Bronisław Mazurski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 11, s. 14-16

St. post. Jan Mazurski, zamordowany w Twerze

644. MICHALSKA Halina

Niespełniony sen : wspomnienia po 60 latach / Halina Michalska

W: *Rodowód*. — 2001, nr 11, s. 14

Podchorąży Stefan Mazurkiewicz, nauczyciel, jeniec Starobielska

645. MIECZYŚLAW Lubicz-Sierkuczewski, kapitan marynarki :

wspomnienia po 60 latach. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 10, s. 14

Jeniec Starobielska

646. MIKKE Stanisław

Adwokaci - ofiary Katynia : Katyń, Charków, Kalinin (Twer) - Miednoje, Lista ukraińska, Lista białoruska / Stanisław Mikke

W: *Palestra*. — 2000, nr 4, s. 23-107

647. MIKKE Stanisław

Adwokaci - ofiary Katynia / Stanisław Mikke

W: *Palestra*. — 2003, nr 3/4, s. 14-17

648. MIKULSKI Teofil

Biogramy jeńców : Kozielsk - Starobielsk - Ostaszków - Ukraina - zaginieni / Teofil Mikulski ; współpraca red. Stowarzyszenie Dolnośląskie Rodzina Katyńska

Polem.: Henryk Zakrzewski // *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 19

649. MIŻOŁĘBSKA-MALONOWA Danuta

Drogi mój Tato! : wspomnienia po 60 latach / Danuta Miżołębska-Malonowa

W: *Rodowód*. — 2001, nr 10, s. 12

Ppor rez. Miżołębski Marian, nauczyciel, jeniec Kozielska

650. MŁODZIEJOWSKA Ewa

Moje wspomnienia o Bronisławie, młodszym bracie mego późniejszego męża Jerzego Młodziejewskiego : wspomnienia po 60 latach / Ewa Młodziejowska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 11

Jeniec Starobielska

651. MEYŃCZAK Halina
Gdyby Piasecki wykonał wyrok ... [na Józefie Mackiewiczu] / Halina Młyńczak

W: *Rodowód*. — 2002, nr 4, s. 6-7

652. MEYŃCZAK Halina
Pamiętamy o martyrologii ludności Gdyni / Halina Młyńczak. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 3, s. 8-10

M in. o Tomaszu Łączewym, jeńcu Kozielska

653. MUSZKOWSKI Krzysztof
Brytyjczyk o Katyniu / Krzysztof Muszkowski. — Fot.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2003, nr 8, s. 10-11

Autor książek o Katyniu. Sekretarz generalny Funduszu Pamięci Katynia (Katyn Memorial Fund)

654. MYSŁEK Tomasz
Pisarz wiecznego sprzeciwu : Ferdynand Goetel / Tomasz Mysłek. — Fot.

W: *Gazeta Polska*. — 2001, nr 5, s. 12-13

W 1943 r. w porozumieniu z Delegaturą Rządu RP na Kraj uczestniczył w delegacji zaproszonej przez władze niemieckie do Katynia

655. NODZYŃSKA-ZUBOWA Anna
„Pożegnanie z Tadzikim” : wspomnienia po 60 latach / Anna Nodzyńska-Zubowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 9, s. 8

Kpt rez. WP Tadeusz Nodzyński, lekarz, zamordowany w Charkowie

656. NOWAK Wiesława
Stanisław Janaszko : wspomnienia po 60 latach / Wiesława Nowak. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 3, s. 16

Jeniec Ostaszkowa

657. NOWAKOWSKA Wiesława
Wspomnienie o Ojcu kpt. Wacławie Matuszku : wspomnienia po 60 latach / Wiesława Nowakowska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 11, s. 16-17

Zginął w Charkowie

658. NOWOGRODZKA-LEWICKA Wanda
Klaudiusz Wilhelm Jakub Nowogrodzki : wspomnienia po 60 latach / Wanda Nowogrodzka-Lewicka. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 6, s. 14

Jeniec Starobielska

659. OCALENI z niepamięci : losy polskich jeńców wojennych obozów NKWD w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku / oprac. Maria Herman [i in.], wstęp i red. Emilia Maćkowiak ; Stowarzyszenie „Rodzina Katyńska” w Gdańsku. — Gdańsk : Wydawnictwo „Marpres”, 2001. — [4], 190 s. : il. ; 25 cm

S. 17-179: Sylwetki zamordowanych jeńców

ISBN 83-87291-70-6

[CBW sygn. 427481-2]

660. OGÓRKIEWICZ B.
Antoni Sowa, porucznik WP, pilot obserwator, ur. 1 maja 1911 r. w Stryzowie pow. Żywiec, syn Wojciecha i Marii z d. Król : wspomnienia po 60 latach / B. Ogórkiewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 20

Zamordowany w Katyniu

661. OJRZANOWSKA Liliana
Józef Adam Pecka : ostatnie spotkanie / Liliana Ojrzanowska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 22-24

Płk. Józef Pecka, zamordowany w Starobielsku

662. ORNATOWSKA Urszula
O ojcu ppłk. Mieczysławie Ornatowskim [zamordowanym w Katyniu] mówią córki : wspomnienia po 60 latach / [Urszula Ornatowska, Barbara Ornatowska]. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 16

663. OSTATNIA wachta – Mokransy, Katyń, Charków... / [red. zespół pod kierunkiem Jerzego Przybylskiego] ; Dowództwo Marynarki Wojennej ; Muzeum Marynarki Wojennej. — Gdynia : Zespół Redakcyjno-Wydawniczy MW, 2000. — 177, [1] s., [16] s. tabl. : fot., portr. ; 24 cm

ISBN 83-88698-00-1

Rec.: Ostatnia wachta / Jerzy Romanowicz // *Przegląd Morski*. — 2000, z. 6, s. 91-97

Omów.: Ostatnia wachta / Ryszard Kuraż // *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 3

[CBW sygn. 426370-1]

664. OŹDZIŃSKA Anna
Stryj Zdzisław Żaboklicki [jeniec Ostaszkowa] : wspomnienia po 60 latach / Anna Oździńska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 10
665. PALUCHOWSKI Andrzej
„Uniesienie prawego serca” / Andrzej Paluchowski. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 21-22
Pamięci dr. Zdzisława Konstantego Jagodzińskiego, badacza i autora bibliografii sprawy katyńskiej, zm. 5.03.2001 r. w Londynie
666. PAWŁOWSKA-BENTER Alicja
Wacław Pawłowski : wspomnienia po 60 latach / Alicja Pawłowska-Benter
W: *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 12
Kpt. Wacław Pawłowski, farmaceuta, jeniec Starobielska
667. PESKA Roman
Ból co tkwi jak nóż : pabianiczenie zamordowani w Katyniu, Miednoje i Charkowie 1939-1989 / Roman Peska. — Pabianice : „Pamięć”, 2000. — 145, [1] s., [1] k. tabl. złoż. luz. : il., 1 mapa ; 21 cm. — (Doma Biblioteka Historyczna – Pabianice’2000)
Na okł. podtyt.: w 60 rocznicę katyńskiej zbrodni
Bibliogr. — Indeks
ISBN 83-910815-6-7
668. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Dziesięciolecie śmierci Józefa Czapskiego / Zdzisław J. Peszkowski
W: *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 7
669. PEKALOWA Irena
Major Paweł Thommée : wspomnienia po 60 latach / Irena Pękalowa. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 11, s. 15
Mjr Paweł Thommée, jeniec Starobielska
670. PISANE miłością : losy wdów katyńskich / pod red. Reginy Mazar, Izabelli Skąpskiej, Andrzeja Spanily. — Pelplin : Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum” na zlecenie Stowarzyszenia „Rodzina Katyńska” w Gdyni, 1999. — Fot.
Omów.: Pisane miłością // *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 107-108
Polem.: Moje wrażenia po przeczytaniu książki „Pisane miłością” / Leokadia Suchwałło // *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 16

671. PŁUŻAŃSKI Tadeusz M.
Katyński życiorys / Tadeusz M. Płużański. — Rys.
W: *Tygodnik Solidarność*. — 2000, nr 35, s. 11
672. PUZDRAKIEWICZ-GIŻEWSKA Gabriela
Powracające wspomnienia : wspomnienia po 60 latach / Gabriela Puzdrewicz-Giżewska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 9
Ppor. rez. Kazimierz Puzdrakiewicz, inżynier, jeniec Kozielska, zamordowany w Katyniu
673. PYZA Józef
Zbrodnia na nieludzkiej ziemi : wspomnienia po 60 latach / Józef Pyza. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 12, s. 10
Por. rez. Marian Matyszczak, lekarz, jeniec Starobielska
674. RAUTSZKO Janusz
Ślady miękich łap : opowieść o tragicznych losach polskiej rodziny kresowej / Janusz Rautszko ; przedm. Zdzisław J. Peszkowski. — Szczecinek, 2000
Wilhelm Rautszko, jeniec Ostaszkowa
Omów.: Katyńscy autorzy / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 4-6
675. RUMFELD Danuta
Przez 60 lat szukam Cię, Ojczy - gdzie leżą Twoje szczątki??? / Danuta Rumfeld
W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 21
Kap. Ignacy Nowak
676. RYBCZYŃSKA Danuta
Jan Rybczyński : II Rzeczpospolita w fotografiach z naszych albumów / Danuta Rybczyńska
W: *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 17, 19-20
Jeniec Kozielska
677. RYBICKI Andrzej
Kpt. rez. doc. dr hab. Aleksander Ślęczka : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki
W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński

w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 64-66

678. RYBICKI Andrzej

Kpt. rez. dr Stanisław Karasiński : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 49-50

679. RYBICKI Andrzej

Kpt. rez. dr Tadeusz Jan Nodzyński : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 52-54

680. RYBICKI Andrzej

Kpt. rez. prof. dr Zygmunt Szantoch (Schantoch) : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 61-62

681. RYBICKI Andrzej

Mjr rez. dr Kazimierz Władysław Dadaj : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 43-44

682. RYBICKI Andrzej

Mjr rez. prof. dr Marcin Karol Zieliński : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 66-68

683. RYBICKI Andrzej

Mjr rez. prof. dr Stefan Kazimierz Pieńkowski : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 54-56

684. RYBICKI Andrzej

Por. rez. doc. dr hab. Kazimierz Ściesiński : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 63-64

685. RYBICKI Andrzej

Por. rez. dr Karol Piotrowicz : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 56-57

686. RYBICKI Andrzej

Por. rez. dr Stefan Ryglicki : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 60-61

687. RYBICKI Andrzej

Por. rez. prof. dr Edward Ralski : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 58-60

688. RYBICKI Andrzej

Por. rez. prof. dr Włodzimierz Józef Godłowski : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 46-48

689. RYBICKI Andrzej

Powrót do Bydlina / Andrzej Rybicki. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 5, s. 12-13

Por. Roman Siekański, zamordowany w Charkowie

690. RYBICKI Andrzej

Ppor. rez. doc. dr hab. Janusz Wojciech Libicki : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 50-52

691. RYBICKI Andrzej

Ppor. rez. mgr Jan Fitzke : pracownicy Uniwersytetu Jagiellońskiego ofiarami sowieckiego barbarzyństwa / Andrzej Rybicki

W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 44-45

692. RYBICKI Andrzej

Profesorowie idą na wojnę : major Marcin Zieliński [1886-1940] / Andrzej Rybicki. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 51-56

Jeniec Kozielska, zamordowany w Katyniu

693. RYBICKI Andrzej

Profesorowie idą na wojnę : porucznik Edward Ralski [1901-1940] / Andrzej Rybicki. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 57-60

Jeniec Starobielska, zamordowany w Charkowie

694. RYBICKI Andrzej

Uniwersytecka księga katyńska : pamięci pracowników naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego zamordowanych wiosną 1940 roku przez NKWD / Andrzej Rybicki ; przedm. Franciszek Ziejka ; wykaz prac naukowych zestawil Jan Brzeski. — Kraków : Uniwersytet Jagielloński : Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego : Instytut Katyński, 2000. — [8], 208 s. : il. ; 25 cm

Indeks

ISBN 83-7188-436-2

Nadto „Lista pracowników, absolwentów i wychowanków Uniwersytetu Jagiellońskiego zamordowanych przez NKWD” oprac. przez Andrzeja Małeckiego

Omów.: Niewiedza o zaginionych podważa realność świata... / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 7

[CBW sygn. 425990, 426512, 427336]

695. SIELANKO-BARANOWSKA Maria

Wspomnienie o ojcu / Maria Sielanko-Baranowska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 5, s. 5-6

Władysław Wiktor Sielanko, jeniec Starobielska

696. SIEMAK Zbigniew

Epitafia policyjne / oprac. Zbigniew Siemak

W: *Przegląd Policyjny*. — 2002, nr 2, s. 175-180

Biogramy polskich policjantów zamordowanych w 1940 roku w Kalininie

697. SIKORSKA-RATSCHKA Zofia
Generalska córka / Zofia Sikorska-Ratschka. — Fot.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2000, nr 115, s. 4, 6
Jeniec obozów w Ostaszkwie i Kozielsku
698. SILICKI Bohdan
Cezary Silicki : wspomnienia po 60 latach / Bohdan Silicki
W: *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 9
Jeniec Ostaszkowa
699. SIWECKA Maria A.
Stanisław Waclaw Siwecki / Maria Agnieszka Siwecka. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 9, s. 13
Por. rez. adwokat, jeniec obozu w Starobielsku
700. SKĄPSKI Andrzej
Pożółkła koperta / Andrzej Skąpski. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 3
Prokurator Bolesław Skąpski, zamordowany w Katyniu
701. SŁOMKA-NAROŻAŃSKI Henryk
Kapitan Henryk Tadeusz Narożański [1904-1940] : historia rodziny Narożańskich po 1.09.1939 roku, spisana przez wnuka Henryka Słomkę-Narożańskiego. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 16
Henryk Tadeusz Narożański- zamordowany w Katyniu
702. SMORAWIŃSKI Jerzy
Wspomnienie o ojcu / Jerzy Smorawiński
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 25-30
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
703. SMYKOWSKA Barbara
Życie wypełnione miłością do Boga, Ojczyzny i Rodziny : wspomnienia po 60 latach / Barbara Smykowska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 2, s. 15,20
Kazimierz Piasecki, zamordowany w Charkowie

704. SOLSKA Ewa
[Adam Solski 1895-1940] : II Rzeczpospolita w fotografiach z naszych albumów / Ewa Sol ska. — Fot. — Bibliogr.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 31-32
Major Adam Solski jeniec Kozielska zamordowany w Kozich Górach koło Smoleńska
705. SOSIŃSKA Irena
Przerwane życie – moje wspomnienie o bracie : II Rzeczpospolita w fotografiach z naszych albumów / Irena Sosińska
W: *Rodowód*. — 2002, nr 1, s. 18-20
Por. artylerii, student Tadeusz Charytonowicz, jeniec Starobielska
706. SPRENGEL Bolesław
Epitafia policyjne / Bolesław Sprengel
W: *Przegląd Policyjny*. — 2002, nr 1, s. 199-202
Biogramy polskich policjantów zamordowanych w 1940 r. w Ostaszkwie i Katyniu
707. STANISŁAW Rymkiewicz : Kawalerowie Krzyża Virtuti Militari. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2004, nr 3, s. 10
Jeniec Kozielska, zamordowany w Katyniu
708. STOBNIAK-SMOGORZEWSKA Janina
Smoczkie wicz Dezydery (Dezyderiusz) (1900-1940) / Janina Stobniak-Smogorzewska. — Bibliogr.
W: *Polski Słownik Biograficzny*. — 1999, z. 2, s. 207-208
Poseł na Sejm RP, więzień Charkowa
709. STRYJAKOWSKA Krystyna
[Jakub Chojan] : wspomnienia po 60 latach / Krystyna Stryjakowska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 9, s. 14
Zamordowany w Twerze
710. SWIANIEWICZ-NAGIEĆĆ Maria
Mikołaj Niłowicz Burdenko : tragiczna postać dramatu katyńskiego / Maria Swianiewicz-Nagięciowa. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 9, s. 6-9
Sylwetka neochirurga, kierującego radziecką komisją katyńską
Polem.: Mikołaj Niłowicz Burdenko, fałsz mordu katyńskiego / Jacek Trzaniel // *Rodowód*. — 2003, nr 11, s. 12

711. SWIANIEWICZ-NAGIEĆC Maria

Profesor Stanisław Swianiewicz (1899-1997) : żołnierz i naukowiec / Maria Swianiewicz-Nagięciowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2004, nr 2, s. 3-11

712. SZCZEPAN Przybylski

Kawalerowie Krzyża Virtuti Militari. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2004, nr 3, s. 9-10

Jeniec Ostaszkowa, zamordowany w Kalininie

713. SZYDŁOWSKA Stefania

Odebrano mu życie, bo był Polakiem i Ojczyznę swą kochał [kpt. Feliks Wyborski- tzw. lista ukraińska] : wspomnienia po 60 latach / Stefania Szydłowska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 16

714. ŚWIADEK Golgoty Wschodu - Honorowym Obywatelom Warszawy. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 7/8, s.10-11

Dot. losów ks. Zdzisława Peszkowskiego i nadania mu 31.07.2003 r. godności Honorowego Obywatela Miasta St. Warszawy

715. TARCZYŃSKI Marek

Porucznik Henryk Gorzechowski i jego służba w armii rosyjskiej i Wojsku Polskim / Marek Tarczyński

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 43-53

716. TUSZYŃSKI Bogdan

Księga sportowców polskich ofiar II wojny światowej 1939-1945 r. / Bogdan Tuszyński. — Warszawa, 1999

Zawiera m.in. 239 biogramów sportowców polskich zamordowanych w Katyniu, Charkowie i Miednoje

Omów.: Oczekiwana i spełniona Księga pamięci / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2000, nr 3, s. 4-5

717. WIERZBICKA Gertruda

Wspomnienia wdowy po zamordowanym przez NKWD mężu, funkcjonariuszu policji, Władysławie Wierzbickim [1898- 1940] zaginionym / Gertruda Wierzbicka ; oprac. Alojzy Wierzbicki. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s.19-21

718. WOLNA-VAN DAS Henryka

Janka / Henryka Wolna-Van Das

W: *Odra*. — 2000, nr 11, s. 27-30

Losy porucznika lotnictwa Janiny Lewandowskiej, zamordowanej w Katyniu

719. WOLSKA Mirosława

Maria Wolska z domu Milewska : Matus (tak zawsze zwracałam się do Mamy) / Mirosława Wolska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2004, nr 1, s. 19-22

M.in. wspomnienia o ojcu Stefanie Wolskim, majorze piechoty WP, jeńcu Starobielska, zamordowanym w Charkowie

720. WÓJCICKI Marek

Ostrowczanie wśród ofiar zbrodni katyńskiej - geneza zagadnienia i noty biograficzne / Marek Wójcicki

W: *Rocznik Muzealny / Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim*. — (2000), s. 195-218

307. WROCZYŃSKI Czesław (1889-1940)

W: Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów - ofiar drugiej wojny światowej / Jan Bohdan Gliński. — Wrocław, 1997. — S. 471-473

Jeniec Kozielska

722. WRZYK Ryszard

Spojda Marian (1901-1940), piłkarz, trener / Ryszard Wrzyk

W: *Polski Słownik Biograficzny*. — 2002, t. 41, z. 1, s. 154-155

Zamordowany w Katyniu

723. ZABŁOCKA Barbara

Pułkownik artylerii mgr Marian Surman (1896-1940) dwukrotnie jeńiec rosyjski [zamordowany w Charkowie] / Barbara Zabłocka. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2004, nr 1, s.2, 18

724. ZAJĄC Stanisław

Ocalić od zapomnienia : pracownicy naukowcy oraz absolwenci - wychowankowie Uniwersytetu Jagiellońskiego - oficerowie Wojska Polskiego ofiary zbrodni stalinowskiego NKWD - 1940 r. / Stanisław Zajęc. — Kraków : Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy, 2002. — 256 s. : il. ; 20 cm

Bibliogr

ISBN 83-7216-292-1

725. ZAJĄC Stanisław

Ocalić od zapomnienia / Stanisław Zajęc. — Kraków : Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy, 2000. — 109 s. : faks., fot., portr. ; 20 cm

S. 23-88: Biografie „drogi życiowe” ofiar zbrodni

Bibliogr. s. 108-109

ISBN 83-7216-142-9

[CBW sygn. 234446]

726. ZALESKI Adam

Wspomnienie o ojcu, kapitanie rezerwy Ryszardzie Zaleskim, jeńcu Starobielska, zamordowanym w 1940 r. przez NKWD w Charkowie : wspomnienie po 60 latach / Adam Zaleski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 11, s. 8-9

727. ZEGAREK Maria

Wspomnienie o moich rodzicach : wspomnienia po 60 latach / Maria Zegarek. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 6, s. 8-9

Stanisław Pazgan, kierownik Sądu Grodzkiego w Samborze, stracony na Ukrainie

728. ZIEMAN Janina

Mój Ojciec - dr med. Hieronim Brandwajn : wspomnienia po 60 latach / Janina Zieman

W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 19-20

Ppor. rez. Hieronim Brandwajn, jeńiec Kozielska, zamordowany w Katyniu

729. ŻOŁNIERZE Garnizonu Leszno zamordowani przez Sowie-
tów w 1940 r. : słownik biograficzny / oprac. Szymon Bąkowski, Mi-
chał Biegajski, Radosław Handke, Maciej Majer, Hubert Mądry ; pod
opieką Krzysztofa Handke i Waldemara Handke. — Leszno : Ośrodek
Doskonalenia Pedagogicznego, 2000. — 28 s., [4] s. tabl. : il. (w tym
kolor.), mapa ; 21 cm

Bibliogr

ISBN 83-913624-0-X

730. ŻUKOWSKA Irena

Wspomnienia o Rodzicach nad grobem Ojca : wspomnienia po 60
latach / Irena Żukowska, Chramiec Jerzy. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 16-17

Por. rez. Józef Chramiec, jeńiec Starobielska, zamordowany w Charkowie

VII. UPAMIĘTNIE ZBRODNI KATYŃSKIEJ

1. ZAGADNIENIA OGÓLNE

731. ANDRZEJ Przewoźnik laureatem nagrody „Rzeczpospoli-
tej” imienia Jerzego Giedroycia. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 11, s. 6

732. DROZDOWSKI Marian M.

Zbrodnia Katyńska i los Polaków na Wschodzie w podręcznikach
szkolnych / Marian M. Drozdowski

W: Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod
red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny
Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Ka-
tyńskie ; nr 12). — S. 122-135

ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

733. DUSIEWICZ Włodzimierz

Niepokojąca odpowiedź / Włodzimierz Dusiewicz

W: *Rodowód*. — 2001, nr 9, s. 13-14

734. DZWONKIEWICZ Eliza

Pierwsza pielgrzymka Mazowieckiego Związku Harcerstwa Rzeczypo-
spolitej do Katynia w dniach 02-05 marca 2001 r. / Eliza Dzwonkie-
wicz

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 11-12

735. GLUZA Zbigniew

W oczekiwaniu na apel poległych : Katyń i reszta / Zbigniew Gluza

W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 84, s. D1

Zbrodnie komunizmu

736. GOLGOTA Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczy-
cieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac.
zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki et al.] ;

Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — 95, [1] s. : il. ; 21 cm

Bibliogr
83-88035-22-3

737. GÓRSKI Artur

Wójt spraw zagranicznych : jak w pomorskiej gminie Człuchów władze chroniły młodzież przed... antyrosyjską polityką / Artur Górski. — Fot.

W: *Życie*. — 2000, nr 117, s. 3

Dot. konkursu ogłoszonego przez Min. Edukacji Narodowej p.t. „Katyń – Golgota Wschodu” w 60-tą rocznicę zbrodni.

738. GRYZ Grzegorz

Honorowy Medalion Pamięci - Pieta- Miednoje 1940 / Grzegorz Gryz

W: *Rodowód*. — 2003, nr 10, s. 3

Ustanowiony 9.05.2003 r.

739. HAREMBSKA Gertruda

Samotny bieg [z Warszawy do Katynia] pamięci polskim ofiarom Katynia / oprac. G.H. — Fot.

W: *Aklot*. — 2000, nr 3/4, s. 56-59

740. JAKUTA Jakub

Nad mogiłą ofiar zbrodni katyńskiej – moje rozważania i refleksje / Jakub Jakuta

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 91-97

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

741. JANUSZCZAK Joanna

„Katyń bis” / Joanna Januszcak. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 6, s. 10-13

Polacy zamordowani w Kuropatach k. Mińska po „Marszu śmierci” w 1940 r. Z uwagi na wielość mogił, miejsce to jest nazwane „Katyń 2”

742. JONKAJTYS Marian

Dzień Sybiraka w Gdańsku / M. Jonkajtys. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s.23-24

743. JURECZKO-WILK Joanna

Każdemu należy się grób / Joanna Jureczko-Wilk. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2004, nr 1, s. 3

Działalność Andrzeja Przewoźnika - Sekretarza Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

744. KATYŃ : polska Golgota Wschodu : scenariusze zajęć edukacyjnych / pod red. Radosława Pawlikowskiego ; [oprac. zespół w składzie Bożena Baranowska i in.]. — Rzeszów : Centrum Doskonalenia Pedagogicznego, 2000. — 41, [3] s. : il. ; 21 cm

ISBN 83-88111-26-4

745. KOŁODZIEJCZYK Aleksander

Zbrodnia katyńska wciąż żywa / Aleksander Kołodziejczyk

W: Ocaleni z niepamięci : losy polskich jeńców wojennych obozów NKWD w Kozielsku, Ostaszówce i Starobielsku / [oprac. zesp.: Maria Herman i in.]; Stowarzyszenie Rodzina Katyńska w Gdańsku. — Gdańsk : „Marpres”, 2001. — S. 11-15

ISBN 83-87291-70-6

[CBW sygn. 427481-2]

746. KONRAD Dobrochna

Publiczne Gimnazjum im. Katynia w Piątnicy / Dobrochna Konrad. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 11, s. 3-4

Uroczystość nadania szkole imienia Ofiar Katynia

747. KORAB Kazimierz

Dlaczego Katyń w szkole? / Kazimierz Korab

W: Ministerstwo Edukacji Narodowej o zadaniach wychowawczych : podsumowanie konkursu szkolnego „Katyń – Golgota Wschodu” / [oprac. zespół Kazimierz Korab, Cezary Makowski, Barbara Ziółkowska ; pod kier. Wojciecha Książka]. — Warszawa : MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 2001. — S. 9-10

748. KORWIN-SOKOŁOWSKI Zygmunt

Wystąpienie Zygmunta Korwin-Sokołowskiego, Prezesa Zarządu Głównego Ogólnokrajowego Stowarzyszenia Kombatantów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie [na uroczystości nadania imienia okrętowi „Kontradmiral Xawery Czernicki”]

W: *Rodowód*. — 2001, nr 9, s. 4-5

749. KOWALSKA Natalia

Lekcje patriotyzmu, czyli akademie o Katyniu / Natalia Kowalska, Ewelina Gadalska, Barbara Rusek

W: *Rodowód*. — 2003, nr 1, s. 9-10

750. KSIĄŻEK Wojciech

Prawda historyczna w zreformowanej szkole / Wojciech Książek ; rozm. przepr. Anna Zygoń

W: *Tygodnik Solidarność*. — 2000, nr 11, s. 4
Konkurs "Katyń - Golgota Wschodu"

751. KUBSKA Maria K.

Admirał jest tutaj obecny... / Maria Krystyna Kubska. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 81-84
Uroczystość nadania imienia kontradmirała Xawerego Czernickiego Centralnej Składnicy Marynarki Wojennej w Gdyni, oraz otwarcia Izby Pamięci

752. KUCZA-KUCZYŃSKI Konrad

Dane architektoniczne Kaplicy Katyńskiej w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / Konrad Kucza-Kuczyński, Andrzej Miklaszewski. — Fot.

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 39-40

753. ŁOZOWSKA Ewelina

Moje rozważania i refleksje w 60. rocznicę zbrodni katyńskiej / Ewelina Łozowska

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 9-14

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

754. ŁOZOWSKA Ewelina

„Serce w ciemność się zmieniło” / Ewelina Łozowska

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 6-7

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

755. MINISTERSTWO Edukacji Narodowej o zadaniach wychowawczych : podsumowanie konkursu szkolnego "Katyń - Golgota Wschodu" / [zeszyt oprac. zespół Kazimierz Korab, Cezary Makowski, Barbara Ziółkowska ; pod kier. Wojciecha Książka]. — Warszawa : MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 2001. — 120 s. ; 20 cm

Nazwa wydawcy w cop
ISBN 83-88035-37-1

756. ODOROWICZ Bartosz

„Ale nie burzcie przeszłości ołtarzy ...” / Bartosz Odorowicz

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 7-8

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

757. ODZNACZENI za zasługi w działalności na rzecz upamiętnienia zbrodni katyńskiej. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 2-3

758. PESZKOWSKI Zdzisław J.

Dziękuję Ci, Najukochańszy Ojcze Święty ... / Zdzisław J. Peszkowski

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 8

759. PESZKOWSKI Zdzisław J.

Pamięć Golgoty Wschodu / Zdzisław J. Peszkowski. — Wyd. 3 rozszerz. — Warszawa : „Soli Deo”, 2000. — 103, [1] s. : il. (gł. kolor.), mapa, ; 21 cm

Na okł. : 60-lecie zbrodni katyńskiej
ISBN 83-88202-01-4. — ISBN 83-907358-2-2 (wyd. 2). — ISBN 83-903359-1-3 (wyd. 1)

760. PEŁCZERZEWSKI Przemysław

Katyń jako symbol męczeństwa Polaków na Wschodzie / Przemysław Pełczerzewski

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 40-46

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

761. POŁCZYŃSKA Alicja
Wiedza powierzchowna i cząstkowa / Alicja Połczyńska. — Tab.
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 73-75
Dot. ankiety przeprowadzonej wśród uczniów krakowskich liceów nt. zbrodni katyńskiej
762. RESZKE Mariusz
Katyń jako symbol męczeństwa Polaków na Wschodzie / Mariusz Reszke
W: *Pokolenie 2000 o Katyniu* / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 69-77
Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9
763. RODZINA Policyjna 1939 / [teksty Iwona Sułkowska, Banaś Witold, Jan Bógdoł, Maria Madej, Hubert Szymkowiak, Jadwiga Bałos, Krystyna Kasperczyk]. — Warszawa : Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna 1939 r.”, [po 2002]. — XLV, [1], 113 s. : faks., fot., portr., err. ; 31 cm
S. XXXVI-XLIV: W Bogu i Ojczyźnie ich nadzieja: pamięci więźniów Ostaszkowa
ISBN 83-85862-76-5
[CBW sygn. 146620, 146621]
764. RUMFELD Danuta
Dziękujemy Piątnicy / Danuta Rumfeld. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 11, s. 4-5
Uroczystość nadania szkole imienia Ofiar Katynia
765. SKĄPSKI Andrzej
Konkurs MEN – „Katyń - Golgota Wschodu” / Andrzej Skąpski. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 4, s. 17
766. SPANILY Andrzej
Uroczystości 3 Majowe w Gdyni i finał konkursu katyńskiego / Andrzej Spanily. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 5, s. 3-4
767. SZEGŁOWSKA Bernadeta
Komunikat Komisji oceniającej prace zgłoszone do VI Ogólnopolskiego Konkursu Historyczno-Literackiego o Zbrodni Katyńskiej / Bernadeta Szegłowska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 5, s. 4-5

768. ŚLIFIERZ Jolanta
Znaki pamięci / Jolanta Ślifierz
W: *Rodowód*. — 2003, nr 12, s. 22
Uroczystość wręczenia Honorowych Medalionów Pamięci „Pieta Miednoje 1940”
769. UNGER Piotr M.
Zajęcia edukacyjne na temat zbrodni katyńskiej / Piotr M. Unger
W: *Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny* / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 17-18
770. WIELKIE „TAK” dla ujawnienia
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 111
Dot. plebiscytu, którego uczestnicy za najważniejsze uznali ujawnienie prawdy o Katyniu
771. WIKTOR Anna
Katyń jako symbol męczeństwa Polaków na Wschodzie / Anna Wiktor
W: *Pokolenie 2000 o Katyniu* / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 27-33
Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9
772. WYSOCZAŃSKA Maria
Katyński chrzest / Maria Wysoczańska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 9, s. 3-4
Uroczystość nadania imienia okrętowi Marynarki Wojennej „Kontradmiral Xawery Czernicki”

2. POMNIKI. TABLICE PAMIĄTKOWE

773. AW-Z
Pamięci Piotra Jurczaka / AW-Z. — Fot.
W: *Gazeta Myślenicka*. — 1998, 22.11
Odsłonięcie tablicy
774. BACZYŃSKA Teresa
Pomnik Ofiar Katynia we Wrocławiu / Teresa Baczyńska
W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 3

775. BENDER Agnieszka

Pomniki ofiar zbrodni katyńskiej / Agnieszka Bender

W: *Zeszyty Społeczne KIK*. — (2000), s. 137-142

776. B.M.

New Britain - najstarszy w Ameryce pomnik upamiętniający ofiary zbrodni katyńskiej / B.M. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 24-25

777. BOGACZ Tadeusz

Technika odlewania części do pomników na Cmentarzach Wojennych realizowana w METALODLEW SA / Tadeusz Bogacz

W: *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 4-5

778. BUZEK Jerzy

Przemówienie premiera Jerzego Buzka podczas Apelu Poległych przed Pomnikiem Poległym i Pomordowanym na Wschodzie / Jerzy Buzek

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 7

779. CHRÓŚCIEL Piotr

Pomnik Katyński w Londynie / Piotr Chróściel. — Fot.

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2003, nr 4, s. 29-31

Budowa i odsłonięcie Pomnika Katyńskiego w Londynie

780. DUSIEWICZ Włodzimierz

Jak to było z Katyniem w wolnym świecie ... / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 11, s. 7-8

Zawiera przedruk art. pt.: Pomnik Katyński w Sztokholmie w nowym miejscu ... Przeprowadzka po latach, zamieszcz. w *Nowa Gazeta Polska*. — 2001, z. 6, s. 1-2

781. DUSIEWICZ Włodzimierz

O pomnikach katyńskich dobrze i źle / Włodzimierz Dusiewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 10

782. FRISTER Roman

Tel Awiw - Katyń - Tel Awiw : w Jerozolimie odsłonięto pomnik Katyński / Roman Frister

W: *Tygodnik Powszechny*. — 2000, nr 23, s. 5

783. GRZESIUK-OLSZEWSKA Irena

Warszawska rzeźba pomnikowa / Irena Grzesiuk-Olszewska. — Warszawa : Wydawnictwo Neriton, 2003. — 283 s. : fot. ; 22 cm

S. 195-196: Pomnik Katyński przy kościele pw. Matki Boskiej Zwycięskiej, ul. Grochowska 365, Kamionek

Bibliogr. s. 263. — Sum.

ISBN83-88973-59-2

784. JONKAJTYS Marian

Uroczystość odsłonięcia i poświęcenia w Białymstoku „Głazu - Pomnika” upamiętniającego mord polskich jeńców wojennych z Koziel-ska, Ostaszkowa i Starobielska 24 września 2000 r. / Marian Jonkaj-tys. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 11, s. 12

785. KATYŃ - Kalwaria Polska. — Podkowa Leśna : „Lumen”, cop. 1999. — 161 s. : il. ; 21 cm. — (Rocznik Podkowieński ; z. 9)

ISBN 83-909421-4-3

786. KRZYŻE na Świętym Krzyżu

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 137-138

Pomnik Katyński Trzech Krzyży w miejscowości Szklana Huta u podnóża Łysej Góry powstały z inicjatywy księdza prałata Zdzisława Peszkowskiego

787. KUBSKA Maria K.

Pomnik Katyński w Grodnie (Białoruś) [odsłonięty 3.11.1990 r.] / Maria Krystyna Kubska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 10-11

788. KUCHARSKI Andrzej

Pamięć nie dała się zgładzić / Andrzej Kucharski

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 20-23

Odsłonięcie i poświęcenie „Miejsce Pamięci Polskiej Golgoty Wschodu” w Publicznym Gimnazjum nr 1 im. Jana Pawła II w Radomsku

789. KURAŻ Ryszard

Pamięci Admirała Xawerego Czernickiego : dziesięć lat później : [uroczystość na gdyńskim cmentarzu] / R. St. Kuraż. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 11, s. 2-3

Obchody rocznicowe odsłonięcia tablicy z napisem „zamordowany w 1940 przez NKWD w Katyniu” na symbolicznej mogile Admirała

790. KWAŚNIEWSKI Aleksander

Przemówienie Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego do uczestników uroczystości otwarcia polskiego cmentarza ofiar zbrodni katyńskiej w Miednoje. — Fot.

W: Zbrodnia katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 238-239

Tekst odczytała minister Jolanta Szymanek-Deresz, szef Kancelarii Prezydenta RP

791. MALENTOWICZ-JARASZKIEWICZ Urszula

Obelisk Katyń i Golgota Wschodu w Zielonej Górze / Urszula Malentowicz-Jaraszkievicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 26-27

792. MALONOWA Danuta

Lubelski epizod / Danuta Malonowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 7

Symboliczna Mogiła Katyńska w Lublinie

793. POLEGLYM i pomordowanym na Wschodzie : Ofiarom Sowieckiej Agresji 17 września 1939 r. — Fot.

W: *Biuletyn Informacyjny / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej. Zarząd Główny*. — 2003, nr 8/9, s. 52-53

794. POŁOK Marlena

Płomień historii : w Gliwicach powstaje największy pomnik ofiar Katynia / Marlena Polok

W: *Rodowód*. — 2000, nr 3, s. 22

795. POMNIK Ofiar Katynia w Katowicach. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 3

796. ROZWADOWSKI Witold

Rocznica / Witold Rozwadowski. — Fot.

W: *Gazeta Myślenicka*. — 2000, 23.04

Odsłonięcie tablicy

797. SIOMKAJŁO Alina

Dolinka Katyńska / Alina Siomkajło. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2001, nr 2, s. 2

Dzieje pomnika katyńskiego na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie

798. SIOMKAJŁO Alina

Krzyk męczeństwa / Alina Siomkajło. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2001, nr 14
Pomnik „Poległym i Pomordowanym na Wschodzie” w Warszawie

799. SIOMKAJŁO Alina

Nieugięte pomniki / Alina Siomkajło. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 2, s. 11-14

Pomniki katyńskie na świecie

800. SIOMKAJŁO Alina

Pomnik Ofiar Katynia i Sybiru w Poznaniu / Alina Siomkajło. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 16, s. 11

801. SIOMKAJŁO Alina

Pomniki katyńskie na Ziemi Małopolskiej / Alina Siomkajło. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2001, nr 32, s. 2

802. SIOMKAJŁO Alina

Sanktuarium z relikwiarzem / Alina Siomkajło. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2001, nr 8, s. 2
Ściany pamięci w kościele św. Karola Boromeusza na Powązkach w Warszawie poświęcone ofiarom Katynia

803. SIOMKAJŁO Alina

„Wieczny Płomień / Alina Siomkajło. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 9

Dot. odsłoniętego w dniu 19.11.2000 r. w Baltimore (USA) pomnika poświęconego ofiarom zbrodni katyńskiej

804. SIOMKAJŁO Alina

Zakłamanie pomniki katyńskie / Alina Siomkajło. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 22, s. 9

Tablice i pomniki, na których znajdowały się napisy zrzucające odpowiedzialność za zbrodnię na Niemców

805. SŁOMKA-NAROŻAŃSKI Henryk

Urna z ziemią katyńską wmurowana w cokół pomnika legionistów w Łososinie Górnej / Henryk Słomka-Narożański. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 1, s. 9

806. SOJOWA Stanisława

Jeszcze parę refleksji o Andrzeju Pityńskim i hołdzie składanym przez Niego Ofiarom Katynia / Stanisława Sojowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 9-10

Pomniki związane z tragedią katyńską

807. SOJOWA Stanisława

Rzeszów będzie pamiętał / Stanisława Sojowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s.27-28

Uroczystość odsłonięcia Tablicy Pamięci ku czci zamordowanego w Katyniu por. rez. 17 pp Ignacego Deca, w III Liceum Ogólnokształcącym im. C.K. Norwida

808. SPANILY Andrzej

Vinctis non victis : intronizacja gdyńskiej ikony w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / Andrzej Spanily. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 10, s. 1-3

809. SZMIGIELSKA-JEZIERSKA Elżbieta

Pamięć, która nie dała się zgładzić : poświęcenie Kaplicy Katyńskiej / Elżbieta Szmigielska-Jezierska. — Fot.

W: *Nasza Służba*. — 2002, nr 17, s. 3-4

810. W.K.

Pomnik żołnierzy polskich w Sopoćkiniach – Teolinie / W.K.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 8

811. WOŹNIAK Franciszek

Hołd dziedzicowi Tokarni [Mieczysławowi Targowskiemu] / Franek Woźniak. — Fot.

W: *Gazeta Myślenicka*. — 2000, 22.05

Odsłonięcie tablicy

812. ZAJĄC Stanisław

Ocalić od zapomnienia / Stanisław Zajęc. — Kraków : Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy, 2000. — 109 s. : faks., fot., portr. ; 20 cm

S. 88: Zarządzenie Prezydenta RP z dnia 11 listopada 1976 roku w sprawie dekoracji Srebrnym Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari Pomnika Katyń w Londynie

S. 89: Decyzja o odznaczeniu Pomnika Katyńskiego w Londynie Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari

S. 91-92: Reportaż z uroczystości odsłonięcia i poświęcenia tablicy upamiętniającej kpt. Piotra Jurczaka

S. 93-94: Reportaż z odsłonięcia i poświęcenia tablicy upamiętniającej por. Mieczysława Targowskiego

Bibliogr. s. 108-109

83-7216-142-9

[CBW sygn. 234446]

813. ŻOŁNIERZE Garnizonu Leszno zamordowani przez Sowie-
tów w 1940 r. : słownik biograficzny / oprac. Szymon Bąkowski, Mi-
chał Biegajski, Radosław Handke, Maciej Majer, Hubert Mądry ; pod
opieką Krzysztofa Handke i Waldemara Handke. — Leszno : Ośrodek
Doskonalenia Pedagogicznego, 2000. — 28 s., [4] s. tabl. : il. (w tym
kolor.), mapa ; 21 cm

S.5-6: Matka Boska Zwycięska z Kozielska Patronka 2-go Korpusu
Wojska Polskiego

Bibliogr

83-913624-0-X

3. MUZEA. WYSTAWY

814. AH

Wystawa „Kłamstwo katyńskie” / ah. — Fot.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2000, nr 88,
s. 2

Wystawa w Instytucie Jana Pawła II w Krakowie

815. BARCIK Mieczysław

Z Uniwersytetu Jagiellońskiego do mogił katyńskich : wystawa w Ar-
chiwum UJ / Mieczysław Barcik, Adam Cieślak

W: *Alma Mater*. — 2001, nr 31, s. 33-34

816. BEZ sądu i winy...

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 124

Wystawa w Muzeum Miasta Pabianice p.t.: „Bez sądu i winy. Pabianiczanie
w sowieckich obozach jenieckich”

817. BŁAŻEWICZ Sławomir

Muzeum Katyńskie / Sławomir Błażewicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 2, s. 18-19 ; nr 3, s. 16-17

818. BŁAŻEWICZ Sławomir

Muzeum Katyńskie 1993-2000 : próba bilansu i dalsze perspektywy
/ Sławomir Błażewicz

W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001(Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 179-192

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

819. DACHOWSKA Jadwiga

Katyń w zbiorach i wspomnieniach : wystawa w Kielcach wrzesień - październik 2003 r. / J. Dachowska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2004, nr 1, s. 11

820. DEC-SOJOWA Stanisława

O wędrującej wystawie / Stanisława Dec-Sojowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 19-20

Dot. wystawy pt.: Polski Cmentarz Wojenny Katyń

821. DZIEKOŃSKA Krystyna

Otwarcie wystawy [katyńskiej] 13 października 2000 r. w Domu Środowisk Twórczych w Kielcach / Krystyna Dziekońska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 11, s. 13-15

822. FRĄCKIEWICZ Zofia

Czaszki z Katynia / Zofia Frąckiewicz

W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 16

Dot. wystawy „Kłamstwo katyńskie” w Krakowie. Na marginesie tej wystawy odżyła pamięć o czaszkach oficerów polskich, których część przewieziono do Wrocławia, do Zakładu Medycyny Sądowej, którego szefem był kierujący eks-humacją dr Buhtz. Po wojnie zakład przejął prof. Bolesław Popielski

823. FRĄTCZAK Sławomir Z.

Muzeum Katyńskie – Oddział Muzeum Wojska Polskiego 1993-2003 / Sławomir Zygmunt Frątczak

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S. 105-117

ISBN 83-905877-9-4

824. JANCH

Muzeum Katyńskie w Warszawie / janch

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2000, nr 88, s. 3

825. JANKOWSKI Stanisław M.

Nawet pół wieku... / Stanisław M. Jankowski. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 61-66

Wystawa „Kłamstwo Katyńskie” w Instytucie Jana Pawła II w Krakowie

826. JANKOWSKI Stanisław M.

„Niedźwiadek” w Bostonie i na Manhattanie / Stanisław M. Jankowski. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 89-93

Dot. wystawy dokumentacyjno-historycznej ze zbiorów Instytutu Katyńskiego w Polsce

827. JESTEŚMY dłużnikami męczenników...

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 109

Dot. wystawy „Katyń – przestroga dla świata”

828. KATYŃ : niezapomniana zbrodnia : [folder z wystawy] / [oprac. folderu Henryk Siemiński ; fot. Jacek Kosiński ; komisarz wystawy Grażyna Janaszek]. — Łódź : Muzeum Tradycji Niepodległościowych : Stowarzyszenie „Rodzina Katyńska”, 2000. — 57, [1] s. : faks., fot., err. ; 22 cm

Bibliogr.

[CBW sygn. 1051596]

829. KŁAMSTWO katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia - 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki] ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego ; Instytut Jana Pawła II ; Instytut Katyński w Polsce ; Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — 142 s. : faks., fot., portr. ; 17 cm

Bibliogr. s. 129-140

ISBN 83-7188-396-8

[CBW sygn. Inf. 233477, 900448]

830. „KŁAMSTWO katyńskie” w Gorlicach : [wystawa]

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 136

831. ŁOJEK Bożena

Muzeum Katyńskie walka o miejsce pamięci / Bożena Łojek

W: Zbrodnia Katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000(Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 139-161

832. MALONOWA Danuta

Dzień pełen wzruszeń / Danuta Malonowa

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 11

Rodzina Katyńska Lublin w Muzeum Policji w Warszawie. „Pamiętamy” – wystawa w 61. rocznicę śmierci funkcjonariuszy Policji Państwowej, zamordowanych w 1940 r.

833. MALONOWA Danuta

Lublin zaprasza... / Danuta Malonowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 22-23

Dot. wystawy pt.: „Lubelska Lista Katyńska” w Muzeum Lubelskim „Zamek”

834. MUZEUM Katyńskie w Warszawie / Bożena Łojek [i in.].

— Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej. Departament Społeczno-Wychowawczy : Agencja Wydawnicza CB, 2000. — 190, [2] s. : il. (w tym kolor.), mapy ; 28 cm

Indeks. — Sum.

ISBN 83-86245-85-9 (AW CB)

Rec.: Dokumenty zbrodni / Adam Stasiński // *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 28, s. 38-39

835. OSTASZEWSKI Paweł

Gość z Miednoje / Paweł Ostaszewski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 2, s. 9-10

Wizyta Ewgenii Krawcowej, dyrektora Państwowego Kompleksu Pamięci w Miednoje

836. PESZKO Zbigniew

„Tryptyk tragiczny” w Krakowie : [otwarcie wystawy – reportażu autorstwa Juliusza Englerta w Urzędzie Miasta] / Z. Peszko

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 15

837. PUCHALSKI Zbigniew

Muzeum Katyńskie : kronika działań bieżących : kwiecień – czerwiec 2001 / Zbigniew Puchalski

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 21-23

838. SADECKI Jerzy

Dokumenty z Katynia : wystawa : po raz pierwszy pokazywane publicznie / Jerzy Sadecki

W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 85, s. A4

839. SAWICKI Zdzisław

Muzeum Katyńskie : Oddział Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie / Zdzisław Sawicki

W: *Golgota Wschodu* : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 64-73

840. SIOMKAJŁO Alina

Niepowtarzalne Muzeum / Alina Siomkajło. — il.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 20, s. 9

841. STARZAK Grażyna

Kłamstwo katyńskie : nieznanne zdjęcia i dokumenty na wystawie w Instytucie Jana Pawła II / Grażyna Starzak

W: *Dziennik Polski*. — 2000, 25 luty

842. WYSTAWA w Sejmie

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 120

„Katyń – walka o prawdę” - dokumentalno-historyczna wystawa przygotowana przez pracowników Archiwum Akt Nowych w 60. rocznicę zbrodni

843. WYSTAWA w XX Liceum w Krakowie

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 114-115

Młodzieżowa sesja naukowa pt. „Katyń i losy ludności polskiej na Wschodzie” oraz wystawa

4. NEKROPOLIE

844. ADAMSKA Jolanta

Charków 1940-2000 / Jolanta Adamska. — Fot. — Bibliogr.

W: *Przeszłość i Pamięć*. — 2000, nr 2, s. 4-20

845. ADAMSKA Jolanta

Katyń-Miednoje 1940-2000 / Jolanta Adamska. — Fot.

W: *Przeszłość i Pamięć*. — 2000, nr 3, s. 4-33

Cmentarze wojenne polskie w ZSRR

846. APEL pamięci pomordowanych - Katyń 2000

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 6-8

847. BANAS Witold

Cmentarz godny naszych Ojców : 2 września w Miednoje / Witold Banaś. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 16-21

848. BANAS Witold

Wystąpienie Witolda Banasia prezesa rodziny policyjnej z Katowic [podczas uroczystości otwarcia Cmentarza Wojennego w Miednoje] / Witold Banaś

W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 5

849. BISKUPSKI Hubert

Zostawmy Katyń w Katyniu / Hubert Biskupski

W: *Życie Warszawy*. — 2000, nr 90, s. 13

Dot. projektu przeniesienia zwłok zamordowanych

850. BŁASZCZUK Stanisław

Chełmska delegacja w Katyniu / Stanisław Błaszczuk

W: *Rocznik Chełmski*. — 2000, t. 6, s. 255-259

851. BOGUCKA Agnieszka

Wystąpienie doradcy premiera Agnieszki Boguckiej [podczas spotkania 25 lipca 2001 r. w KPRM z przedstawicielami organizacji katyńskich w pierwszą rocznicę otwarcia i poświęcenia polskich cmentarzy wojennych w Katyniu, Miednoje i Charkowie]. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 3-4

852. BUZEK Jerzy

Nikt nie policzy bólu i łez : wystąpienie premiera Jerzego Buzka w Miednoje

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 206, s. 4

853. BUZEK Jerzy

Przemówienie Prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka podczas spotkania 25 lipca 2001 r. w KPRM z przedstawicielami organizacji katyńskich w pierwszą rocznicę otwarcia i poświęcenia polskich cmentarzy wojennych w Katyniu, Miednoje i Charkowie. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 3

854. BUZEK Jerzy

Przemówienie Prezesa Rady Ministrów RP prof. Jerzego Buzka na uroczystości otwarcia cmentarza w Charkowie 17 czerwca 2000 r.

W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 219-221

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

855. BUZEK Jerzy

Przemówienie Prezesa Rady Ministrów RP prof. Jerzego Buzka podczas otwarcia cmentarza w Miednoje 2 września 2000 r. — Fot.

W: Zbrodnia katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 234-237

856. BUZEK Jerzy

Przemówienie Prezesa Rady Ministrów RP prof. Jerzego Buzka podczas uroczystości odsłonięcia i poświęcenia polskiego cmentarza wojennego w Katyniu 28 lipca 2000 r.

W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 230-232

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

857. BUZEK Jerzy

Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka na uroczystości otwarcia cmentarza wojennego w Charkowie na Ukrainie w sobotę 17 czerwca 2000 r. — Fot.

W: *Kombatant*. — 2000, nr 6, s. 3-4

858. BUZEK Jerzy

Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka podczas otwarcia Polskiego Cmentarza Wojennego w Miednoje / Jerzy Buzek. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 3

859. BUZEK Jerzy

Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów pana Jerzego Buzka na uroczystości otwarcia cmentarza wojennego w Charkowie / Jerzy Buzek

W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 5

860. BUZEK Jerzy

Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej Jerzego Buzka podczas otwarcia Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu w dniu 28 lipca 2000 roku / Jerzy Buzek

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7-8, s. 5

861. CELIŃSKI Wiesław

Katyn — droga do pojednania? / Wiesław Celiński

W: *Więź*. — 2000, nr 9, s. 9-11

Uroczystość poświęcenia Cmentarza Wojennego

862. CHARKÓW, Katyn, Miednoje : polskie cmentarze wojenne / red. i oprac. graf. Andrzej Spanily ; tł. na jęz. ang. Jean Ward ; tł. na jęz. ros. Tatiana Kopats. — Gdynia : ASP Rymsza, 2000. — 231, [1] s. : faks., fot., portr. ; 31 cm

Tekst równol. w jęz. ang. i ros.

ISBN 83-914184-2-1

Omów.: Album o cmentarzach w Charkowie, Katyniu i Miednoje / (mc) // *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 2

Omów.: Nasz album... / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2001, nr 2, s. 5-6

[CBW sygn. 146071]

863. DĄBROWSKA Anna

Las pamięci / Anna Dąbrowska. — Fot.

W: *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 32, s. 43-45

864. DĘBSKI Wiesław S.

Katyn : historia nie musi nas dzielić / Wiesław S. Dębski. — Fot.

W: *Trybuna*. — 2000, nr 176, s. 14

865. DĘBSKI Wiesław S.

Polski tryptyk : Miednoje : wybaczymy i pamiętamy / Wiesław S. Dębski. — Fot.

W: *Trybuna*. — 2000, nr 206, s. 1, 8

866. DRACHAL Halina

Moje powroty do Miednoje : [pielgrzymka] / Halina Drachal. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 9, s. 14-15

867. DUŚ Marian

Homilia biskupa Mariana Dusia wygłoszona podczas uroczystości otwarcia i poświęcenia Cmentarza Wojennego w Miednoje / Marian Duś

W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 4

868. FILIPEK S.

Dokumentacja cmentarzy łagrowych : cmentarze w rejonie Ostasz-kowa. Cz. 2 / tł. i oprac. S. Filipek. — Fot.

W: *Przeszłość i Pamięć*. — 2000, nr 3, s. 110

869. GAZDA Stanisław

Pielgrzymka do Miednoje / Stanisław Gazda. — Fot.

W: *Wojska Łądowe*. — 2000, nr 10, s. 7

870. GLEMP Józef

Zapisane przez Boga w „Księdze życia” : homilia podczas mszy świętej z okazji poświęcenia cmentarza : Katyn, cmentarz polskich oficerów 29 lipca 2000 r. / Józef Glemp

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 6

871. GŁÓDŹ Sławoj L.

Słowo pasterskie ks. bp. gen. dyw. Sławoja Leszka Głódzia wygłoszone na uroczystości otwarcia cmentarza w Charkowie 17 czerwca 2000 r.

W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 222-229

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

872. GÓRA Mieczysław

Historia odkrycia tajnego cmentarza ofiar NKWD w IV kwartale Lasu Charkowskiego : próba podsumowania rządowych prac ekshumacyjnych w Charkowie 1991-1996 / Mieczysław Góra. — mapki

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 14-17

873. GRAFKA Janina

Osobiste odczucia z poświęcenia Cmentarza Wojennego w Miednoje [córki policjanta uwięzionego w Ostaszku i zamordowanego w Twerze] / Janina Grafka. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 10

874. GRZEŚKOWIAK Alicja

Przemówienie Marszałek Senatu RP prof. Alicji Grześkowiak podczas uroczystości otwarcia cmentarza w Katyniu 28 lipca 2000 r.

W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 233

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

875. KACZMARSKI Włodzimierz

Apel pamięci pomordowanych : Miednoje - 2000 / Włodzimierz Kaczmarewski

W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 6

876. KACZYŃSKI Andrzej

Hołd po 60 latach : otwarcie i poświęcenie cmentarza polskich oficerów w Katyniu. Zbrodnia musi być rozliczona / Andrzej Kaczyński. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 176, s. A3

877. KACZYŃSKI Andrzej

To miejsce jest święte : zbrodnia katyńska : w Miednoje otwarto cmentarz jeńców Ostaszkowa, zamordowanych w Twerze / Andrzej Kaczyński. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 206, s. A1, A4

878. KACZYŃSKI Andrzej

W Piatichatkach zwyciężyła pamięć : ofiary Stalina : otwarcie i poświęcenie cmentarza jeńców obozu polskich oficerów w Starobielsku / Andrzej Kaczyński. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2000, nr 142, s. A1, A2

879. KALINOWSKI Michał

Polskie cmentarze wojenne w Katyniu, Miednoje i Charkowie / Michał Kalinowski. — Fot.

W: *Głos Weterana i Rezerwisty*. — 2000, nr 4, s. 3-4

880. KALINOWSKI Michał

Polskie nekropolie wojenne na Wschodzie : historia / Michał Kalinowski. — fot.

W: *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 14, s. 36

881. KIJONKA Tadeusz

Trzy spiżowe dzwony / Tadeusz Kijonka

W: *Śląsk*. — 2000, nr 9, s. 4-5

Otwarcie polskich cmentarzy wojennych w Katyniu, Charkowie i Miednoje

882. KITTEL Harald

Dzwon dla policjantów : polski Cmentarz Wojenny w Miednoje będzie poświęcony 3 miesiące po planowanym terminie / Harald Kittel. — Fot.

W: *Życie*. — 2000, nr 183, s. 3

883. KITTEL Harald

Grób nie jest ostatnim słowem oficerów : uroczyste otwarcie Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu powinno przyczynić się do poprawy naszych wzajemnych kontaktów – zgodnie stwierdzili wczoraj szefowie rządów Polski i Rosji / Harald Kittel. — Fot.

W: *Życie*. — 2000, nr 176, s. 4-5

884. KITTEL Harald

Polski tryptyk cierpienia : w Miednoje pod Twerem uroczyste otwarto ostatni z trzech cmentarzy upamiętniających ofiary zbrodni katyńskiej / Harald Kittel. — Fot.

W: *Życie*. — 2000, nr 206, s. 3

885. KITTEL Harald

Rodziny ofiar NKWD tym razem zobaczą transmisję z otwarcia polskiej nekropolii na terenie Rosji : telewizja jedzie do Miednoje / Harald Kittel

W: *Życie*. — 2000, nr 199, s. 3

886. KITTEL Harald

Ślad zbrodni : cmentarz zamordowanych w ZSRR polskich żołnierzy powstał w Charkowie / Harald Kittel. — Fot.

W: *Życie*. — 2000, nr 142, s. 1

887. KITTEL Harald

Tam Polska, gdzie jej groby : cmentarz ofiar stalinowskiego terroru, na którym spoczywają szczątki naszych oficerów, został otwarty / Harald Kittel. — Fot.

W: *Życie*. — 2000, nr 42, s. 3

888. KITTEL Harald

Wieczna pamięć o zbrodni : Polskie cmentarze w Charkowie, Katyniu, Miednoje upamiętniają zbrodnie sowieckiego zabójstwa / Harald Kittel. — Fot.

W: *Życie*. — 2000, nr 205, s. 4

889. KRASNOVSKIJ Igor

Rosyjska Golgota i rosyjska hańba : cmentarz ofiar Katynia: kontrolne projekty i metne interesy / Igor Krasnovskij. — Tł. art. zamieszcz. w *Novaja Gazeta*. — 2001, 24.X

W: *Forum*. — 2001, nr 48, s. 5

890. KRUPA Joanna

Cmentarz w Miednoje : po Charkowie i Katyniu / Joanna Krupa. — Fot.

W: *Życie Warszawy*. — 2000, nr 183, s. 2

891. KRZYWOBŁOCKA Bożena

Podróż do grobu Ojca : Miednoje 2000 / Bożena Krzywobłocka

W: *Res Humana / Towarzystwo Kultury Świeckiej*. — 2000, nr 5, s. 34-36

892. LEWEK Teresa

Moje refleksje po obejrzeniu relacji z poświęcenia Polskiego Cmentarza Wojennego w Miednoje / Teresa Lewek

W: *Rodowód*. — 2000, nr 11, s. 11

Refleksje córki Jana Sowy st. post. PP, jeńca Ostaszkowa, zamordowanego w Twerze

893. ŁOJEK Bożena

To jeszcze nie koniec sprawy Katynia / Bożena Łojek ; rozm. przepr. Ewa Zarzycka

W: *Gazeta Polska*. — 2000, nr 32, s. 14

Otwarcie Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu

894. MAKOWIECKI Waldemar

Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu : w 60 rocznicę zbrodni katyńskiej / Waldemar Makowiecki. — Fot.

W: *Polsce Wierni*. — 2000, nr 9, s. 7-8

895. MATERSKA Bożena

Uroczyste otwarcie Cmentarza Wojennego w Charkowie : 17 czerwca 2000 r. / Bożena Materska. — Fot.

W: *Kombatant*. — 2000, nr 6, s. 4-5

896. MICHNA Jan

Wystąpienie okolicznościowe Komendanta Głównego Policji, nadinspektora Jana Michny [podczas uroczystości otwarcia Cmentarza Wojennego w Miednoje] / Jan Michna. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 4-5

897. MIEDNOJE : polski cmentarz wojenny / oprac. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. — Fot., rys.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 9, s. 7-8

898. MIKOŁAJCZAK Zbigniew

Chłopcy w kadeckich mundurach / Zbigniew Mikołajczak. — Fot.

W: *Kombatant*. — 2000, nr 5, s. 8

899. MŁYŃCZAK Halina

Cmentarze za pół roku / Halina Młyńczak. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 4-5

900. MONTGOMERY Katarzyna

Wybaczcie : „Prostitute nas Polaki” – karteczki z takim napisem umieścił na cmentarzu w Miednoje czterdziestoletni handlowiec z Tweru / Katarzyna Montgomery

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 206, s. 4

901. PIDEK Zdzisław

Koncepcja ideowo-przestrzenna polskiego cmentarza wojennego w Katyniu / Zdzisław Pidek, Andrzej Sołyga

W: *Orońsko*. — 2001, nr 1/2, s. 22-26

902. PIDEK Zdzisław

Opis koncepcji ideowo-przestrzennej cmentarza ofiar totalitaryzmu w Charkowie / Zdzisław Pidek, Andrzej Sołyga

W: *Orońsko*. — 2001, nr 1/2, s. 27-30

903. POLSKI Cmentarz Wojenny w Katyniu / oprac. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 12-13

904. POMORSKI Janusz

Wykaz zbiorowych bezimiennych mogił żołnierskich – ofiar agresji sowieckiej w 1939 roku na Podlasiu i Lubelszczyźnie / Janusz Pomorski

W: Wojna polsko-sowiecka 1939 : tło polityczne prawnomiędzynarodowe i psychologiczne, agresja sowiecka i polska obrona, sowieckie zbrodnie wojenne i przeciw ludzkości oraz zbrodnie ukraińskie i białoruskie, T. 2, Dokumenty / [oprac. Ryszard Szawłowski nazwa („Karol Liszewski”) pseud.]. — Warszawa : „Antyk” – Marcin Dybowski, 1997. — S. 261-264
Bibliogr. s. 271-288
ISBN 83-86482-49-4 (cz. 2)
Rec.: O wojnie polsko-sowieckiej / Rajmund Szubański // *Przegląd Historyczno-Wojskowy*. — 2000, nr 1, s. 188-194

905. POPOWSKI Sławomir

Pamięć o Miednoje : Rosja : uroczystości na polskim cmentarzu / Sławomir Popowski

W: *Rzeczpospolita*. — 2002, nr 205, s. A5

906. PRZEWOŹNIK Andrzej

Cmentarz w Charkowie / Andrzej Przewoźnik

W: Charków : Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego / [oprac. zespół Jerzy Ciesielski i in. ; pod kierunkiem Jędrzeja Tucholskiego; współpr. Krystian Bedyński, Dariusz Manja; red. merytor. Jędrzej Tucholski, Wanda Krystyna Roman. — Warszawa : Rada Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa, 2003. — S. LVII-LXXV

907. PRZEWOŹNIK Andrzej

Cmentarze katyńskie / Andrzej Przewoźnik

W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 6

908. PRZEWOŹNIK Andrzej

Usuwanie ciernia : cmentarz w Charkowie – to zaledwie jedna trzecia całego przedsięwzięcia, wieńczącego nasze kilkuletnie starania o upamiętnienie ofiar zbrodni katyńskiej / Andrzej Przewoźnik. — Fot.

W: *Tygodnik Solidarność*. — 2000, nr 26, s. 11

909. PRZEWOŹNIK Andrzej

W cieniu Katynia / Andrzej Przewoźnik

W: *Palestra*. — 2000, nr 4, s. 108-111

Polskie cmentarze wojenne w Katyniu, Miednoje i Charkowie

910. PRZEWOŹNIK Andrzej

W przeddzień otwarcia Cmentarzy Katyńskich / Andrzej Przewoźnik

W: Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny

Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 21-25
ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

911. RADZIWNOWICZ Wacław

To był taki cichy las : dzwon na polskim cmentarzu w Katyniu przypomina o zamordowanych Polakach i rozstrzelanych przez NKWD Rosjanach. Ilu ich było? Kim byli? Nie wiadomo. Rosja nie pyta komu bije ten dzwon / Wacław Radziwonowicz. — Fot.

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 158, s. 11

912. RODZIEWICZ Ewa

Otwarcie i poświęcenie cmentarza w Piatichatkach koło Charkowa / Ewa Rodziewicz

W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 9

913. ROZWADOWSKA Ewa

Architektura pamięci : otwarcie polskich cmentarzy w Katyniu, Charkowie i Miednoje / Ewa Rozwadowska

W: *Architektura Murator*. — 2000, nr 10, s. 64-68

914. RUDZIŃSKI Ryszard J.

„Jest z Wami cała Polska ...” : 28 lipca w Katyniu / Ryszard Rudziński. — Schem.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 11-15

915. RUDZIŃSKI Ryszard J.

Panowie Oficerowie Najjaśniejszej Rzeczypospolitej / Ryszard Rudziński. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 8

W imieniu rodzin katyńskich przemówienie wygłoszone w 60 rocznicę zbrodni, podczas otwarcia cmentarza w Katyniu

916. SAKOWICZ Eugeniusz

Polska Droga Krzyżowa – Głgota Wschodu / Eugeniusz Sakowicz

W: *Człowiek w Kulturze*. — 2002, [nr] 14, s. 257-264

Cmentarz w Katyniu

917. SARIUSZ-SKĄPSKA Izabella

Głos podziemnego dzwonu : otwarcie cmentarza w Katyniu / Izabella Sariusz-Skąpska. — Fot.

W: *Tygodnik Powszechny*. — 2000, nr 32, s. 4

918. SIEKAŃSKI Zbigniew

Z prezydentem w Katyniu i Piatichatkach : [17 września 1999 r. w 60. rocznicę agresji ZSRR na Polskę] / Zbigniew Siekański. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 85-88

919. SKĄPSKI Andrzej

Katyn, piątek 28 lipca 2000 - z perspektywy czasu [Cmentarz Wojenny w Katyniu] / Andrzej Skąpski. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 21-23

920. SZESTAKOWSKA Janina

Polska o was pamięta / Janina Szestakowska. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 10, s. 10-11

921. WALCZAK Jagienka

Rdza jak krew : otwarcie dwu cmentarzy: polskich i rosyjskich ofiar Katynia / Jagienka Walczak. — Fot.

W: *Polityka*. — 2000, nr 31, s. 77-79

922. WANIEK Danuta

Pożegnaliśmy naszych żołnierzy / z Danutą Waniek, posłanką SLD, uczestniczką uroczystości w Katyniu, rozmawia Urszula Piwowar-Leśman

W: *Trybuna*. — 2000, nr 177, s. 3, 13

923. WYSTĄPIENIA podczas uroczystości odsłonięcia i poświęcenia polskich cmentarzy wojennych w Katyniu i Miednoje

W: *Przeszłość i Pamięć*. — 2000, nr 3, s. 34-40

Zawiera wystąpienia: Jerzego Buzka, Wiktora B. Christienki, Ryszarda J. Rudzińskiego (z Katynia); Jerzego Buzka, Władimira B. Ruszajły, Aleksandra Kwaśniewskiego, Witolda Banasia (z Miednoje); Wiktora Juszczenki (z Charkowa)

924. ŻURAVLIOVA Helena

Uroczystości i cierpienie w lesie pod Miednoje / Żurawliowa Helena ; tł. Witold Nowosz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 21

5. LITERATURA PIĘKNA I SZTUKA

925. AKT przekazania i otrzymania rzeźby Matki Boskiej Katyńskiej Rozstrzelanych dzieła Henryka Gorzechowskiego (akt sporządzono w trzech jednobrzmiących egzemplarzach)

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 36

926. AMBER Ludwika

Zdjęcia z Katynia / Ludwika Amber

W: Katyn w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 363-364

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

927. BAZAREWSKI Jerzy

Matka Boska Kozielska / Jerzy Bazarewski

W: Katyn w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 152

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

928. BĄKOWSKA Ewa

Pokolenia : pamięci gen. Mieczysława Smorawińskiego i jego syna, Jerzego Smorawińskiego / Ewa Bąkowska

W: Katyn w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 203

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

929. BIEDAK Aleksander

Rany / Aleksander Biedak

W: Katyn w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 243

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

930. BIEDAK Aleksander

Wszystkich świętych 1980 / Aleksander Biedak

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 290

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

931. BIELIŃSKI Mirosław

Białe plamy / Mirosław Bieliński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 268-269

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

932. BOREK Halina

Spotkanie z ojcem / Halina Borek

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 181-188

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

933. BOROWSKI Tadeusz

Dwie ojczyzny / Tadeusz Borowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 283

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

934. BOROWSKI Tadeusz

Ej, kultura, ty polska kultura ... / Tadeusz Borowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 22

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

935. BRONIEWSKI Władysław

Homo Sapiens / Władysław Broniewski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 174-176

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

936. CHABROWSKI Tadeusz

Reporter / Tadeusz Chabrowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 399

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

937. CHLEBOWSKI Cezary

... i piorun, co błyska / Cezary Chlebowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 377-398

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

938. CHMIELEWSKI Waclaw A.

Requiem dla grobów katyńskich / Waclaw A. Chmielewski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 353-355

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

939. CZARNOTA Jerzy

Lista strat / Jerzy Czarnota

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 230-231

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

940. CZY pisać o Katyniu?
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 69-72
Wypowiedzi młodzieży ze Szkoły Podstawowej nr 126 w Krakowie podczas konkursu na temat zbrodni katyńskiej
941. DACHOWSKA Jadwiga
Matko – Sybiraczko / J. Dachowska
W: *Rodowód*. — 2003, nr 7/8, s. 13
942. DAMA Sebastian
Las / Sebastian Dama
W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 66-67
Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9
943. DAMA Sebastian
Paciorki / Sebastian Dama
W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 67-68
Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9
944. DAMA Sebastian
Sen / Sebastian Dama
W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 65-66
Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9
945. DĄBROWSKI Witold
Chmur szarych szwoleżerska szarża ... / Witold Dąbrowski
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 216-217
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

946. DĄBROWSKI Witold
... kiedy pomnik ostatni ... / Witold Dąbrowski
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 217
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
947. DĄBROWSKI Witold
Leżą, strzelani w ciemność ... / Witold Dąbrowski
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 215-216
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
948. DOMINICZAK Anna
Katyń – Golgota Wschodu : pamięci ofiar Katynia / Anna Dominiczak
W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 47-48
Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9
949. DOMINICZAK Barbara T.
Różaniec z łez : na motywach losów Rodzin Katyńskich / Barbara Teresa Dominiczak, Anna Dominiczak. — Szczecin, 2003. — 98 s. : rys. ; 21 cm
ISBN 83-905465-2-3
950. DORMANOWSKA Maria
Milczenie / Maria Dormanowska
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 191-192
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

[CBW sygn. 1052527]

951. DORMANOWSKA Zofia
Niewiadoma rocznica / Zofia Dormanowska
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 190-191
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
952. DROZDOWSKA Józefa
Matka Boska Katyńska / Józefa Drozdowska
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 399-400
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
953. DUDA Harry
Tryptyk katyński 1990 / Harry Duda
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 266
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
954. DUSIEWICZ Włodzimierz
Czy to pierwszy wiersz o Katyniu? / Włodzimierz Dusiewicz
W: *Rodowód*. — 2000, nr 11, s. 4-5
Wiersz pt. „Katyń” powstały w Drohiczynie nad Bugiem 15 września 1943 r.
955. DUSIEWICZ Włodzimierz
Odojewski - Wajda - Rywin - Martini i Szekspir : czyli niespodziewany finał fabularnego dzieła o Katyniu...? / Włodzimierz Dusiewicz
W: *Rodowód*. — 2004, nr 1, s. 13-15
956. DYBOWSKA Agnieszka
Przebaczyć tak – zapomnieć nie : II nagroda za montaż słowno-muzyczny / Agnieszka Dybowska, Karolina Górńska ; opiekun zespołu Romana Manuszewska
W: Ministerstwo Edukacji Narodowej o zadaniach wychowawczych : podsumowanie konkursu szkolnego „Katyń – Golgota Wschodu” / [oprac. zespół Kazimierz Korab, Cezary Makowski, Barbara Ziółkowska ; pod kier.

- Wojciecha Książka]. — Warszawa : MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 2001. — S. 87-95
957. ESTREICHER Michał
Katyń / Michał Estreicher
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 107
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
958. FICOWSKI Jerzy
Archeologia profetyczna : pamięci Władysława Sebyły / Jerzy Ficowski
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 214-215
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
959. GAMSKA-ŁEMPICKA Jadwiga
Nad grobami polskimi w Katyniu / Jadwiga Gamska-Łempicka
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 133-135
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
960. GIZA Jerzy
Matka Boska Katyńska / Jerzy Giza
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 367-368
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
961. GŁÓDŹ Sławoj L.
Historia ikony katyńskiej / Sławoj Leszek Głódź
W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny

Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 9-10

ISBN 83-9055877-9-3

962. GŁÓDŹ Sławoj L.

Relikwia Katyńska / Sławoj Leszek Głódź

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 11-13

ISBN 83-9055877-9-3

963. GŁÓDŹ Sławoj L.

Relikwia katyńska / Leszek Sławoj Głódź. — Fot.

W: Zbrodnia Katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 7-13

ISBN 83-905877-9-3

Rzeźba Matki Boskiej wykonana na deseczce z obozowej pryczy przez jeńca Henryka Gorzechowskiego w Kozielsku

964. GODZIEMBA MALISZEWSKI Wacław

At a party / Godziemba Maliszewski Wacław

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 293-294

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

965. GODZIEMBA MALISZEWSKI Wacław

Na przyjęciu / Godziemba Maliszewski Wacław ; tł. z jęz. ang. J. R. Krzyżanowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 291-292

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

966. GOETEL Ferdynand

Wizja lokalna / Ferdynand Goetel

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 101-105

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

967. GOŁĘBIEWSKI Stefan

Salwy i doły / Stefan Gołębiowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 127

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

968. GÖMÖRI György

Piękny, wiosenny dzień / György Gömöri ; tł. z węg. Szczepan Woronowicz

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 79

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

969. GORZECHOWSKI Henryk W.

Matka Boska Kozielska : rozmowa z wnukiem autora płaskorzeźby, Henrykiem Wacławem Gorzechowskim / rozm. Bożena Łojek

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 95-99

970. GORZECHOWSKI Henryk W.

Protokół przyjęcia daru [przez Jacka Trznadla] / Henryk Gorzechowski

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 33

Przekazanie 26 lutego 2000 r. płaskorzeźby z wyobrażeniem Matki Boskiej jako daru dla Polskiej Fundacji Katyńskiej przez wnuka autora także Henryka Gorzechowskiego

971. GORZECZOWSKI Henryk W.

Ta pamiątka rodzinna powinna stać się własnością Polaków / z Henrykiem Wacławem Gorzechowskim rozm. Bożena Łojek. — Fot.

W: *Nasza Służba*. — 2002, nr 17, s. 5
Płaskorzeźba Matki Boskiej Kozielskiej

972. GÓREC-ROSIŃSKI Jan

Katyń / Jan Górec-Rosiński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 212

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

973. GRODZIEC Andrzej T.

Katyń : (fragment poematu) / Andrzej Tadeusz Grodziec

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 46-59

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

974. HAŁACIŃSKI Andrzej

List / Andrzej Hałaciński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 74-75

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

975. HAŁACIŃSKI Andrzej

Modlitwa / Andrzej Hałaciński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 72

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

976. HARRIS Robert

Enigma : (fragment powieści pod tym samym tytułem) / Robert Harris ; tł. z ang. J. R. Krzyżanowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 143-146

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

977. HEMAR Marian

Polski Hamlet : racja Stanu / Marian Hemar

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 235-236

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

978. HERBERT Zbigniew

Guziki : pamięci kapitana Edwarda Herberta / Zbigniew Herbert

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 364-365

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

979. HERBERT Zbigniew

Guziki : Katyń w poezji / Zbigniew Herbert ; wybór i oprac. Bożena Łojek

W: *Golgota Wschodu* : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 43-44

980. HOOD Michael

Rozmowa w Pentagonie : (fragment scenariusza filmowego) / Michael Hood ; tł. z jęz. ang. Jerzy R. Krzyżanowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 270-280

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

981. HOROSZCZAK Adam
Las katyński / Adam Horoszczak
W: *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 10, s. 29
982. IŁŁAKOWICZÓWNA Kazimiera
Kolęda katyńska / Kazimiera Iłłakowiczówna
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 177
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
983. IŁŁAKOWICZÓWNA Kazimiera
Matka Boska Katyńska / Kazimiera Iłłakowiczówna
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 163
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
984. IŁŁAKOWICZÓWNA Kazimiera
O Boże ... / Kazimiera Iłłakowiczówna
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 99-100
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
985. IŁŁAKOWICZÓWNA Kazimiera
O Boże : Katyń w poezji / Kazimiera Iłłakowiczówna ; wybór i oprac. Bożena Łojek
W: *Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 38-39*
986. IPOHORSKI-LANKIEWICZ Witold
Prezentuj broń! : (fragment książki *Lilie cmentarne*) / Witold Ipo-horski-Lankiewicz
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 153-159

- Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
987. JACHIMOWICZ Marian
Elegia katyńska / Marian Jachimowicz
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 160-161
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
988. JANČANKA Mikoła
Chodźmy do domu, panowie oficerowie! / Mikoła Janczanka ; tł. z jęz. białoruskiego Michał Wołosewicz
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski*. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 358-361
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
989. JANOŚ Anna
60 lat zbrodni katyńskiej / Anna Janoś
W: *Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 36-38*
Prace z III Gdynskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9
990. JAŻDŻEWSKA Sylwia
Kuropaty / Sylwia Jażdżewska
W: *Rodowód*. — 2001, nr 10, s. 3
991. JAŻDŻEWSKA Sylwia
List / Sylwia Jażdżewska
W: *Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 101-102*
Prace z III Gdynskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9

992. JAŻDŻEWSKA Sylwia

Ta iza / Sylwia Jażdżewska

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 100

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

993. JAŻDŻEWSKA Sylwia

Usłysz / Sylwia Jażdżewska

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 100-101

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

994. KACPRZYCKI Paweł

Liść / Paweł Kacprzycki

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 78

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

995. KACPRZYCKI Paweł

Wieża / Paweł Kacprzycki

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 78-80

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

996. KACZMARSKI Jacek

Katyń / Jacek Kaczmarski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 374

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

997. KANIA Waldemar

Katyń / Waldemar Kania

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 242-243

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

998. KANIA Waldemar

Mord / Waldemar Kania

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 122-123

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

999. KATYŃ w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R[oman] Krzyżanowski. — Lublin, 1995

Rec.: Mieczysław Wieliczko // *Res Historica*. — (1999), s. 273-280

1000. KAWIŃSKI Wojciech

Lasek katyński / Wojciech Kawiński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 218

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1001. KIERKŁO Mieczysław

Katyńskie echa / Mieczysław Kierkło

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 237-239

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1002. KIERKŁO Mieczysław

Matka Boska Kozielska / Mieczysław Kierkło

W: *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 11

1003. KIERKŁO Mieczysław

Swoim żołnierzom – wolna Polska : na odstonięcie pomnika ku czci ofiar Katynia / Kierkło Mieczysław

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 262

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1004. KIJONKA Tadeusz

Wielki Piątek / Tadeusz Kijonka

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 355-357

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1005. KLARNER Witold

Modlitwa / Witold Klarner

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 73

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1006. KOŁĘDA ułańska

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 40-41

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1007. KONARSKI Feliks

Katyń / Feliks Konarski

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 101-104

1008. KONARSKI Feliks

Katyń : Katyń w poezji / Feliks Konarski ; wybór i oprac. Bożena Łojek

W: Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier.

Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 41-43

1009. KONARSKI Feliks

Katyń / Feliks Konarski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 138-142

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1010. KOSTRZEWA Zbigniew

Poemat katyński : (fragment) / Zbigniew Kostrzewa

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 76-78

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1011. KOŚCIESZA-OLSZEWSKA Maria

Apel poległych w Lesie Katyńskim / Maria Kościeszka-Olszewska

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 25-26

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

1012. KOŚCIESZA-OLSZEWSKA Maria

Las martwych : reportaż z pobytu delegacji PCK w Katyniu — 20 kwietnia 1943 r. / Maria Kościeszka-Olszewska

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 23-25

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

1013. KOŚCIESZA-OLSZEWSKA Maria

Pamięć / Maria Kościeszka-Olszewska

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 21-23

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

1014. KOVÁCS Istvan

Czarna księga / Istvan Kovács

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 375-376

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1015. KRAWCZYŃSKI Wiesław

Matka Boska Katyńska / Wiesław Krawczyński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 161-162

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1016. KRUK Waclaw

Katyń w poezji / Waclaw Kruk ; wybór i oprac. Bożena Łojek

W: Głgoga Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 37-38

Wiersz znaleziony w Katyniu

1017. KRUK Waclaw

Modlę się Panie za kraj... : wiersze jeńców obozów sowieckich / Waclaw Kruk

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 15-16

Wiersz odnaleziony w czasie ekshumacji w Katyniu w 1943 r.

1018. KRUK Waclaw

Modlę się panie za kraj, który w męce ... / Waclaw Kruk

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 71-72

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1019. KRZYK o świcie : Katyń w poezji / wybór Alicja Patey-Grabowska, Stefan Melak. — Warszawa : „Królowa Apostołów”, 1992 (Ząbki : „Pallottinum”). — 79, [1] s. : 1 fot., portr. ; 20 cm

1020. KRZYŻANIAK Stanisław

Rapsod starobielski / Stanisław Krzyżaniak

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 259-260

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1021. KRZYŻANOWSKI Jerzy

Obraz Katynia w literaturze świata / Jerzy R. Krzyżanowski

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 20, s. 8 ; nr 21, s. 9

Sprost.: Prostuje i uzupełniam / Zdzisław Jagodziński // *Tydzień Polski (Londyn)*, nr 22, s. 8

1022. KRZYŻANOWSKI Jerzy R.

Olimpijczyk / Jerzy R. Krzyżanowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 284-289

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1023. KRZYŻANIAK Stanisław

Czas milczących lutni / Stanisław Krzyżaniak

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 213-214

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1024. KUDASIK Wanda

Żołnierzom wrześnie : pamięci Stanisława Nenki i Jana Lassoty / Wanda Kudasiak

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 31-32

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1025. KUNICZAK W. S.

Major Tarski : (fragment powieści *The March*) / W. S. Kuniczak ;
tł. z ang. J. R. Krzyżanowski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu
i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 114-120

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1026. KUNICZAK W. S.

Zorza polarna : (fragment powieści *The March*) / W. S. Kuniczak ;
tł. z ang. J. R. Krzyżanowski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu
i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 249-256

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1027. KUŻBA Kazimierz

Katyński las : pamięci Józefa Marcinkiewicza (1910-1940), geniusza
matematyki z Wileńskiej Szkoły Matematycznej / Kazimierz Kuźba

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu
i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 173

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1028. KUŻBA Kazimierz

Katyński Las : wiersze jeńców obozów sowieckich / Kazimierz Kuźba

W: *Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego* / pod
red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny
Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Ka-
tyńskie ; nr 16). — S.14

Pamięci Józefa Marcinkiewicza

1029. KUŻBA Kazimierz

Zaduma nad grobem generała M. Smorawińskiego : pamięci Gene-
rałów Wojska Polskiego, zamordowanych w Rosji Sowieckiej / Kazi-
mierz Kuźba

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu
i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 163-164

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1030. LEGAWIEC Ryszard

Tym z Katynia / Ryszard Legawiec

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu
i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 263-264

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1031. LEKCJA

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu
i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 135-136

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1032. LEONHARDOWA Anna

Łapka niedźwiadka : nieznanemu Żołnierzowi z grobu w Katyniu /
Anna Leonhardowa

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu
i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 147-148

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1033. LIFSCHITZ-LIPIŃSKI Tadeusz

Katyń / Tadeusz Lifschitz-Lipiński

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu
i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 149-150

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1034. ŁOBODOWSKI Jerzy

Ballada lubelska : (fragment) : Katyń w poezji / Jerzy Łobodowski ; wybór i oprac. Bożena Łojek

W: *Golgota Wschodu* : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 44-45

1035. ŁOBODOWSKI Józef

Jarzmo kadyńskie : (fragment) / Józef Łobodowski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 176

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1036. ŁOJEK Bożena

Pismo o zezwolenie na zwiedzanie Kaplicy Katyńskiej w trakcie budowy / Bożena Łojek

W: *Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 38

1037. ŁOJEK Bożena

Uchwała Rady Polskiej Fundacji Katyńskiej z dnia 6 marca 2002 r. / Bożena Łojek

W: *Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 15

ISBN 83-905877-9-3

Dot. wsparcia prac nad wzniesieniem w Katedrze Polowej ołtarza Matki Boskiej Rozstrzelanych

1038. ŁUCZKO Franciszek

Obraz Matki Boskiej Zwycięskiej Kozielskiej / Franciszek Łuczko. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 11-12

Płaskorzeźba wykonana w maju 1941 r. przez jeńca obozu Tadeusza Zielińskiego

1039. MACEDOŃSKI Adam

Matka Boża Katyńska / Adam Macedoński

W: *Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 18-20

Płaskorzeźba w drewnie, wyciętym z pryczy obozu Kozielsk, wykonana przez jeńca porucznika Henryka Gorzechowskiego na 19-te urodziny syna

1040. MAJCHERCZYK Julian

Katyń / Julian Majcherczyk

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 239-240

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1041. MARIANSKAJA Jelena

Piętno : pamięci polskich oficerów rozstrzelanych w Katyniu / Jelena Marianskaja ; tł. z jęz. ros. J. R. Krzyżanowski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 348-350

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1042. MARSZ oficerów

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 93

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1043. MARSZAŁEK-KUPISZEWSKA Jadwiga

Ostatni list : pamięci ojca por. Bolesława Marszałka / Jadwiga Marszałek-Kupiszewska

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 193-194

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1044. MERRIAM Kendall

Badanie Janiny Lewandowskiej : (fragment sztuki teatralnej *The Interrogation of Janina Lewandowska*) / Kendall Merriam ; tł. z ang. Jerzy R. Krzyżanowski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 84-92

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1045. MERRIAM Kendall

Madonna z Kozielska : (fragment poematu *Hymn to Janina Lewandowska*) / Kendall Merriam

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 124-126

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1046. MICHALAK J.

Komentarz do filmu „Zbrodnia katyńska – dlaczego” / J. Michalak

W: *Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny* / [oprac. zespół pod kier.

Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 15-16

1047. MIL Halina

„Przecież wiesz, że jestem żołnierzem” / Halina Mil

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 37-39

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1048. MIŁKOWSKA Maria W.

Hymn Dywizji Katyńskiej : (na melodię refrenu „Maszerują strzelcy”) / Maria Wanda z Jarosławskich Miłkowska

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 369

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1049. MIŁOSZ Czesław

Gwiazda piołun : *Katyń w poezji* / Czesław Miłosz ; wybór i oprac. Bożena Łojek

W: *Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny* / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 44

1050. MIŁOSZ Czesław

Gwiazda Piołun / Czesław Miłosz

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 212

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1051. MINOTA Franciszek

W katyńskim lesie / Franciszek Minota

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 108

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1052. MEYŃCZAK Halina

Jeniecki prezent : *Matka Boska Kozielska Rozstrzelanych Henryka Gorzechowskiego (dwugłos)* / Halina Młyńczak

W: *Zbrodnia Katyńska : próba bilansu* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (*Zeszyty Katyńskie* ; nr 13). — S. 193-198

ISBN 83-905877-7-7

Płaskorzeźba Matki Boskiej Ostrobramskiej wykonana w Kozielsku przez Henryka Gorzechowskiego подарowana synowi Henrykowi

[CBW sygn. 016902]

1053. MEYŃCZAK Halina

Jeniecki prezent / Halina Młyńczak

W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 4-5

Dot. płaskorzeźby Matki Boskiej wykonanej w Kozielsku przez Henryka Gorzechowskiego (ojca), darowanej w dziewiętnaste urodziny synowi Henrykowi Gorzechowskiemu

1054. MŁYŃCZAK Halina

Jeniecki prezent / Halina Młyńczak

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 21-26

1055. MŁYŃCZAK Halina

Przyszedłszy do Was tu ... : pamięci mojego Ojca Gustawa Szpilewskiego i Jego Kolegów żołnierskiej doli / Halina Młyńczak

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 362

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1056. NA WYSPIE iłowej wśród lasów i wód ...

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 59

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1057. NAGLEROWA Hermina

Wilczur : (fragment) / Hermina Naglerowa

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 33-36

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1058. NAGRODY w konkursie historycznym

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 124-125

Laureaci konkursu z liceów ogólnokształcących

1059. NAJWER Ewa

Kalinin – Miednoje / Ewa Najwer

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 202-203

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1060. NAJWER Ewa

Odcięta / Ewa Najwer

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 82-83

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1061. NAJWER Ewa

Zaleganie pamięci / Ewa Najwer

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 231-232

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1062. NIEMCZYŃSKI Czesław T.

Pętla / Czesław T. Niemczyński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 401-404

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1063. NOWELE Jacka Trznadla

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 105-106

Dot. uroczystości prezentacji tomiku p.t.: „Z popiołu czy wstaniem”, zorganizowanej 24 lutego w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

1064. ODOJEWSKI Włodzimierz

Groby się jeszcze nie zapadły : rozmowa : Włodzimierz Odojewski, pisarz : nasza smutna historia odbijające się w literaturze to jest to

właśnie, co odróżnia literaturę polską od innych / rozm. Krzysztof Masłoń. — Fot.

W: *Rzeczpospolita*. — 2001, nr 281. Dod. *Plus Minus*, s. D1-D2

1065. ODOJEWSKI Włodzimierz

Ku Dunzynańskiemu Wzgórzu idzie las / Włodzimierz Odojewski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 295-338

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1066. ODOJEWSKI Włodzimierz

Milczący, niepokonani. Opowieść katyńska / Włodzimierz Odojewski.

— Warszawa, 2003

Omów.: *Konfrontacja z prawdą : rozmowa z Włodzimierzem Odojewskim, autorem „Milczących, niepokonanych. Opowieści katyńskiej”* / rozm. Krzysztof Masłoń. — Fot. // *Rzeczpospolita*. — 2003, nr 270, s. A12

1067. ODOJEWSKI Włodzimierz

Zasypie wszystko, zawieje : (fragment powieści) / Włodzimierz Odojewski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 165-172

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1068. OLECHOWSKI Jan

Rejestr Katynia : pamięci Olgierda Szpakowskiego (zginął w Starobielsku) / Jan Olechowski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 148

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1069. ONFIANI Piero

Wstyd / Piero Onfiani ; tł. z jęz. włoskiego Adam Macedoński

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 376

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1070. ORŁOŚ Kazimierz

Drugie wrota w las / Kazimierz Orłoś

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 220-228

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1071. OSMENDA Walery

Dzień Zaduszny w Katyniu / Walery Osmenda

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 365

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1072. OSTASZKÓW

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 173-174

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1073. OŻÓG Jan B.

Pod Katyniem / Jan Bolesław Ożóg

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 106

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1074. PACHOLICKA Elżbieta

Katyński las / Elżbieta Pacholicka

W: *Pokolenie 2000 o Katyniu* / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 18

Prace z III Gdynskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

1075. PACHOLICKA Elżbieta
Memento / Elżbieta Pacholicka
W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 15
Prace z III Gdynskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznicy Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9

1076. PACHOLICKA Elżbieta
Relikwie / Elżbieta Pacholicka
W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 18-20
Prace z III Gdynskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznicy Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9

1077. PATEY-GRABOWSKA Alicja
Impresje katyńskie : Ojcu / Alicja Patey-Grabowska
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 196-197
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1078. PATEY-GRABOWSKA Alicja
Ziemio katyńska / Alicja Patey-Grabowska
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 129
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1079. PATEY-GRABOWSKA Alicja
Zmartwychpowstali / Alicja Patey-Grabowska
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 341
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1080. PAWLUĆ Bronisława
W Katyniu / Bronisława Pawluć
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 355-356
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1081. PAWŁOWSKI Tomasz
Szepty katyńskie / Tomasz Pawłowski
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 350-353
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1082. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Matko Bolesna i Zwycięska / Zdzisław J. Peszkowski
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 405
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1083. PIŚNIAK Kazimierz
Wszechobecna Golgota Wschodu i jej ofiary z małej mojej miejscowości Przystani : II nagroda za pracę literacko-historyczną / Kazimierz Piśniak
W: Ministerstwo Edukacji Narodowej o zadaniach wychowawczych : podsumowanie konkursu szkolnego „Katyń – Golgota Wschodu” / [oprac. zespół Kazimierz Korab, Cezary Makowski, Barbara Ziółkowska ; pod kier. Wojciecha Książka]. — Warszawa : MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 2001. — S. 46-59
Bibliogr. s. 59
Odślonięcie symbolicznego obelisku ku czci ofiar zbrodni katyńskiej

1084. PIWOWAR Lech
... kiedy konało serce kompanii ... / Lech Piwowar
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 31

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1085. PIWOWAR Lech

Żołnierz, który kłęczą : Katyń w poezji / Lech Piwowar ; wybór i oprac. Bożena Łojek

W: Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 36-37

Wiersz napisany w Starobielsku

1086. POLANOWSKI Tadeusz

Bronię Moskwy : w 40. rocznicę Katynia dedykują politykom Zachodu / Tadeusz Polanowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 236-237

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1087. POMIAN-POŻERSKA Alicja

Matka Boska Katyńska / Alicja Pomian-Požerska

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 127-128

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1088. POMIAN-POŻERSKA Alicja

Upiór / Alicja Pomian-Požerska

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 268

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1089. PORAY-WOJCIECHOWSKI Witold

Katyń / Witold Poray-Wojciechowski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 121-122

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1090. PRAWDA i pamięć : Katyń w odczuciu młodzieży / oprac. Barbara Teresa Dominiczak ; konsult. Ewa Gruner-Żarnoch, Maria Danuta Wołągiewicz, Zofia Pióro. — Szczecin : Stowarzyszenie Katyń w Szczecinie : Związek Literatów Polskich Oddział w Szczecinie, 2001. — 138 s. : fot., rys. ; 21 cm

Bibliogr.

ISBN 83-89416-29-1

[CBW sygn. 427624]

1091. PRAWDA i pamięć : scenariusz przedstawienia teatralnego jako przykład do wykorzystania w pracy pedagogicznej / oprac. uczniowie Zespołu Szkół Nr 3 w Wejherowie ; przy współprac. nauczycielek języka polskiego: Ewy Włodzko i Danuty Czernewskiej

W: Ministerstwo Edukacji Narodowej o zadaniach wychowawczych : podsumowanie konkursu szkolnego „Katyń – Golgota Wschodu” / [oprac. zespół Kazimierz Korab, Cezary Makowski, Barbara Ziółkowska ; pod kier. Wojciecha Książka]. — Warszawa : MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 2001. — S. 87-95

1092. REDZISZ Bolesław

Msza Święta : wiersze jeńców obozów sowieckich / Bolesław Redzisz

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 17

Autor był jeńcem Kozielska i Griażowca, po wojnie osiedlił się w Anglii

1093. REDZISZ Bolesław

Msza święta / Bolesław Redzisz

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 74

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1094. REJNSZ Małgorzata

Błogosławieni, którzy nie widzą, a jednak wierzą : III nagroda za pracę literacko-historyczną / Małgorzata Rejnsz, Przemek Urban

W: Ministerstwo Edukacji Narodowej o zadaniach wychowawczych : podsumowanie konkursu szkolnego „Katyń – Głgota Wschodu” / [oprac. zespół Kazimierz Korab, Cezary Makowski, Barbara Ziółkowska ; pod kier. Wojciecha Książka]. — Warszawa : MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 2001. — S. 60-73

Bibliogr. s. 73

1095. RESZCZYŃSKA-STYPIŃSKA Maria

Ballada o grobach bez krzyża / Maria Reszczyńska-Stypińska

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 218-219

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1096. RESZCZYŃSKA-STYPIŃSKA Marta

Kwiecień 1940 : pamięci Jurka i Włodka / Marta Reszczyńska-Stypińska

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 136-138

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1097. RIEGER Andrzej

Odszedłem tak jak sen ... / Andrzej Rieger

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 81-82

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1098. ROGOWSKA-FIAŁKOWSKA Jadwiga

Sprawiedliwość ziemi / Jadwiga Rogowska-Fiałkowska

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 267

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1099. ROGOWSKA-FIAŁKOWSKA Janina

Smutna polana / Janina Rogowska-Fiałkowska

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 258-259

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1100. ROMANOWSKI-SIEROCIŃSKI Mieczysław

Ach! Kto Was tam odszuka i po jakim tropie? ... / Mieczysław Romanowski-Sierociński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 249

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1101. RUBAS Mirosław J.

Miednoje / Mirosław Jan Rubas

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 374-375

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1102. RUDZIŃSKI Ryszard J.

Tym, co zginęli... / Ryszard Jerzy Rudziński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 264-265

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1103. SALONI Stanisława

Jaszczyk numer piętnaście / Stanisława Saloni

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 80-81

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1104. SALONI Stanisława

Powrót / Stanisława Saloni

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 195-196

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1105. SCHOCHET Simon

Pocztówka ze Starobielska / Simon Schochet

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 207-211

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1106. SEBYŁA Władysław

I znowu tupot nóg żołdackich ... / Władysław Sebyła

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 19-20

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1107. SEBYŁA Władysław

Katyń w poezji / Władysław Sebyła ; wybór i oprac. Bożena Łojek

W: Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 35-36

1108. SIOMKAJŁO Alina

Katyń w pomnikach świata – KATYN monuments around the world / Alina Siomkajło. — Warszawa : Oficyna Wydawnicza Rytm, [2003]

Bogato ilustrowany album, częściowo dwujęzyczny - polsko-angielski

Omów.: Włodzinierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2004, nr 1, s. 12

1109. SITARSKA Anna

Medal na 50-lecie zbrodni katyńskiej / Anna Sitarska

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 365-367

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1110. SKARŻYŃSKI Wojciech

Bohatersko z Niemcem walczył ... / Wojciech Skarżyński

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 45

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1111. SKRZECZKOWSKA Monika

Żołnierzu polskiej chwały – nieznany ... / Monika Skrzeczkowska

W: *Rodowód*. — 2001, nr 10, s. 4

1112. SNARSKI Ryszard

Ostatni dzień / Ryszard Snarski

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 123

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1113. SOJA Gabriela

Kartki historyczne o Katyniu / Gabriela Soja

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 103-114

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

1114. SOJA Gabriela

Tryptyk syberyjski / Gabriela Soja

W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 82-90

Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117

ISBN 83-88487-01-9

1115. STECKIEWICZ Andrzej

Obraz Matki Bożej Katyńskiej w moskiewskiej katedrze / Andrzej Steckiewicz

W: *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 21

1116. STRUMIEŃSKI Jerzy
Słońce nad Katyniem / Jerzy Strumieński
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 240-241
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
1117. SUTARSKI Konrad
Pamięci ojca / Konrad Sutarski
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 229-230
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
1118. SUTARSKI Konrad
Wracacie : tym, co nie mają pomnika ni grobu! / Konrad Sutarski
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 201-202
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
1119. SYGNATOWICZ Paulina
Katyń – Golgota Wschodu : I nagroda w kategorii prac literacko-historycznych / oprac. Paulina Sygnatowicz
W: Ministerstwo Edukacji Narodowej o zadaniach wychowawczych : podsumowanie konkursu szkolnego „Katyń – Golgota Wschodu” / [oprac. zespół Kazimierz Korab, Cezary Makowski, Barbara Ziółkowska ; pod kier. Wojciecha Książka]. — Warszawa : MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 2001. — S. 27-45
Bibliogr. s. 45
1120. SYPOSZ Piotr
Kwiecień 1940 / Piotr Syposz
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 348
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1121. SZCZEPKOWSKA Maria
Pamięci brata / Maria Szczepkowska
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 198-201
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
1122. SZMIGIELSKA-JEZIERSKA Elżbieta
Katyńska relikwia / Elżbieta Szmigielska-Jezierska
W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 31-32
1123. SZYMA Tadeusz
Bezimiennym / Tadeusz Szyma
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 229
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3
1124. ŚLIWIŃSKA Weronika
Pójdziemy razem ... / Weronika Śliwińska
W: Pokolenie 2000 o Katyniu / [aut. Zbigniew Czyż i in.]. — Pelplin : „Bernardinum”, 2000. — S. 39
Prace z III Gdyńskiego Konkursu Historycznego. W 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej — Wykaz aut. na s. 117
ISBN 83-88487-01-9
1125. TEPLICKI Zbigniew
Fatum wschodnich Kresów / Zbigniew Teplicki. — Warszawa : „Bellona”, 2002. — 211, [1] s. ; 21 cm
ISBN 83-11-09379-2

[CBW sygn. 427525-6]

1126. TOMÀNEK Josef V.
Katyń / Josef V. Tomànek
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 261

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1127. TOMASZKIEWICZ Jerzy
Ekshumacja / Jerzy Tomasziewicz

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 257
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1128. TRÓJŚPIEW prosty pogrzebny : (fragment)

W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 20-21
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1129. TRZNADEL Jacek

List Polskiej Fundacji Katyńskiej do Biskupa Polowego Wojska Polskiego / Jacek Trznadel, Bożena Łojek

W: Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 14
ISBN 83-905877-9-3
Dot. projektu umieszczenia w Katedrze Polowej WP rzeźby katyńskiej Henryka Gorzechowskiego

1130. TRZNADEL Jacek

List Polskiej Fundacji Katyńskiej do Biskupa Polowego WP / Jacek Trznadel, Bożena Łojek

W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 35

1131. TRZNADEL Jacek

Matka Boska Kozielska rozstrzelanych Henryka Gorzechowskiego / Jacek Trznadel

W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 3-4

Dot. płaskorzeźby autorstwa Henryka Gorzechowskiego zamordowanego w Katyniu. Obecnie obraz znajduje się w Katedrze Polowej WP w Warszawie

1132. TRZNADEL Jacek

Matka Boska Kozielska Rozstrzelanych w Katyniu / Jacek Trznadel
W: Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 27-30

1133. TRZNADEL Jacek

Matka Boska Kozielska Rozstrzelanych w Katyniu : Matka Boska Kozielska Rozstrzelanych Henryka Gorzechowskiego (dwugłos) / Jacek Trznadel
W: Zbrodnia Katyńska : próba bilansu / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001(Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 199-204
ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

1134. TRZNADEL Jacek

Polski Hamlet / Jacek Trznadel
W: Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski. — Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 232-235
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1135. TRZNADEL Jacek

Projekt tekstu na tabliczkę mosiężną : Matka Boska Kozielska Rozstrzelanych w Katyniu / Jacek Trznadel
W: Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 16
ISBN 83-905877-9-3

1136. TRZNADEL Jacek

Z popiołu czy wstaniesz? : opowiadania „stamtąd” / Jacek Trznadel. — Warszawa : „Bellona”, 2000. — 96 s. ; 22 cm
ISBN 83-11-09091-2

Rec.: Bardzo czarny odcień szarości / Grzegorz Eberhardt // *Tygodnik Solidarność*. — 2000, nr 19, s. 15

Z popiołu czy wstaniez? / Andrzej Waško // *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 94-96

[CBW sygn. 1050530, 1050531]

1137. TWARDOWSKI Jan

Bez kaplicy / Jan Twardowski

W: *Rodowód*. — 2001, nr 9, s. 14

1138. TWARDOWSKI Jan

Bez kaplicy / Jan Twardowski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 244

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1139. URGACZ Tadeusz

Czarny opłatek / Tadeusz Urgacz

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 241-242

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1140. VOZNESENSKIJ Andrej

Skarbiec Katynia / Andrej Wozniesiński ; tł. Wiktor Woroszyłski

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 347

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1141. WEDOW Janusz

Ballada wojenno-plennych : (ulożona przez Wedowa na 31.XII. 1939 r.) / Janusz Wedow

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 60-64

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1142. WEDOW Janusz

Modlitwa / Janusz Wedow

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 94-95

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1143. WIATR-PARTYKA Stanisława

Wigilia 1945 / Stanisława Wiatr-Partyka

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 192-193

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1144. WIERZYŃSKI Kazimierz

Nekrolog : (fragment) : Katyń w poezji / Kazimierz Wierzyński ; wybór i oprac. Bożena Łojek

W: *Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny* / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 45-46

1145. WIERZYŃSKI Kazimierz

Nekrolog / Kazimierz Wierzyński

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 244-245

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1146. WOŁK-JEZIERSKA Witomiła

Do ojca / Witomiła Wołk-Jezińska

W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.

— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 189

Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.

Bibliogr. Indeksy

ISBN 83-7222-124-3

1147. WÓŁK-JEZIERSKA Witomiła
Garstka ziemi / Witomiła Wołk-Jeziarska
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 363
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1148. WÓŁK-JEZIERSKA Witomiła
Pocztówka z Kozielska / Witomiła Wołk-Jeziarska
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 189-190
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1149. WOYCIECHOWSKI Andrzej
Panie kapitanie powstań do apelu ... / Andrzej Woyciechowski
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 197
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1150. WROŃSKA Katarzyna
Scenariusz autorskiego montażu słowno-muzycznego „Katyń – Golgota Wschodu” : I nagroda za montaż słowno-muzyczny / Katarzyna Wrońska, Maria Pohorecka, Jadwiga Wrońska ; opiekun zespołu Edward Jałoszewski
W: *Ministerstwo Edukacji Narodowej o zadaniach wychowawczych : podsumowanie konkursu szkolnego „Katyń – Golgota Wschodu”* / [oprac. zespół Kazimierz Korab, Cezary Makowski, Barbara Ziółkowska ; pod kier. Wojciecha Książka]. — Warszawa : MEN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze, 2001. — S. 74-86

1151. WSZYSTKO było łaską
Wydawnictwo z okazji 80-tych urodzin księdza prałata Zdzisława Peszkowskiego
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 109

1152. ZA WIERNOŚĆ Ojczyźnie zapłacili życiem...
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 117-118

1153. ZAGÓRSKI Jerzy
Ballada o Koziej Górze / Jerzy Zagórski
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 150-151
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1154. ZAGÓRSKI Jerzy
Ballada o Koziej Górze : *Katyń w poezji* / Jerzy Zagórski ; wybór i oprac. Bożena Łojek
W: *Golgota Wschodu : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny* / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej]. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 40

1155. ZAJĄCKIEWICZ-DUDKOWA Irena
To jego głowę przygarnia dziś do piersi Matka Boska Katyńska / Irena Zająckiewicz-Dutkowa
W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 21-22

1156. ZARĘBSKI Stefan
W Katyniu / Stefan Zarębski
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 368
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1157. ZWILNIAN-GRABOWSKI Tadeusz
Dziady katyńskie : misterium współczesne : (fragment) / Tadeusz Zwilnian-Grabowski
W: *Katyń w literaturze : międzynarodowa antologia poezji, dramatu i prozy* / oprac. Jerzy R. Krzyżanowski ; wstęp Włodzimierz Odojewski.
— Lublin : „Norbertinum”, 2002. — S. 370-373
Część. tł. z różnych jęz. - Streszcz. ang.
Bibliogr. Indeksy
ISBN 83-7222-124-3

1158. ZWILNIAN-GRABOWSKI Tadeusz
Dziady Katyńskie Cz. 1-2 / Tadeusz Zwilnian Grabowski
W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 19-22 ; nr 12, s. 12-15

1159. ZWILNIAN-GRABOWSKI Tadeusz
Misterium „Dziady” / Tadeusz Zwilnian-Grabowski
W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 16

6. OBCHODY ROCZNICOWE. UROCZYŚTOŚCI

1160. ALEKSANDROWICZ Mirosława
Pamięć o Katyniu po 60 latach / Mirosława Aleksandrowicz. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 3, s. 19-20
Obchody 60-lecia zbrodni katyńskiej organizowane w regionie mazursko-warmińskim

1161. BACZYŃSKA Teresa
Katyń, Miednoje, Charków : 60. rocznica zbrodni / Teresa Baczyńska.
— Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 19

1162. BRYDOWSKA Krystyna
Notatka z uroczystości poświęcenia dzwonów na cmentarzu katyńskie / Krystyna Brydowska
W: *Rodowód*. — 2000, nr 3, s. 3
Uroczystość w Katedrze Polowej WP w Warszawie dnia 9 marca 2000 r.

1163. BUZEK Jerzy
Prawdy nie da się ukryć : wystąpienie prezesa Rady Ministrów [Jerzego Buzka] w TVP
W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 88, s. 3

1164. BUZEK Jerzy
Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka w TVP 12 kwietnia 2000 r.
W: *Przeszłość i pamięć*. — 2000, nr 2, s. 82

1165. DACHOWSKA Jadwiga
Wiosna 2002 w Kieleckiej Rodzinie Katyńskiej i Rodzinie Policyjnej 1939 / Jadwiga Dachowska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2002, nr 7/8, s. 22-25

1166. DLACZEGO nie możemy zapomnieć. — Fot.
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 112
Dot. uroczystości związanych z 60. rocznicą zbrodni katyńskiej w kaplicy na Cmentarzu Rakowickim

1167. DWORNIK Elżbieta
Obchody 60. rocznicy zbrodni katyńskiej w Szczecinie / Elżbieta Dwornik. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 7/8, s. 23-24

1168. ENGLERT Juliusz
Margines tradycji / Juliusz L. Englert. — Fot.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2003, nr 87 [właśc. 91], s. 4
Uroczystości katyńskie w Londynie

1169. GROT Leszek
Rok Katyński / Leszek Grot. — Fot.
W: *Polska Zbrojna*. — 2000, nr 8, s. 38

1170. GRUNER-ŻARNOCH Ewa
Oni nie zniknęli / Ewa Gruner-Żarnoch. — Fot.
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 8-10

1171. GRYZ Grzegorz
Pamięć o Miednoje : uroczystości w Komendzie Głównej w Warszawie / Grzegorz Gryz. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 5, s. 14

1172. GRZEŚKOWIAK Alicja
Przemówienie Marszałek Senatu Alicji Grześkowiak wygłoszone na posiedzeniu Senatu 12 kwietnia 2000 roku
W: *Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność*, / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 212-218
ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

1173. GRZEŚKOWIAK Alicja
Światłość wiekuista niechaj im świeci... : przemówienie Marszałka Senatu Alicji Grześkowiak na uroczystym posiedzeniu Senatu 12 kwietnia br. w 60. rocznicę Zbrodni Katyńskiej. — il.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 18, s. 1, 7

1174. GRZEŚKOWIAK Alicja
Uroczystość przy Pomniku Katyńskim w Londynie : mówi marszałek
Senatu RP prof. Alicja Grześkowiak. — il.

W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2000, nr 112,
s. 3

1175. GRZEŚKOWIAK Alicja
Z posiedzenia Senatu RP 12.04.2000 r. na temat 60. rocznicy Zbrodni
Katyńskiej / Alicja Grześkowiak

W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 5-7

1176. IGNACZAK Katarzyna
Śladami zesłańców do „niehumanitarnej ziemi” / Katarzyna Ignaczak

W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 18-19
Obchody rocznicowe w Poznaniu

1177. KALENDARJUM obchodów 60. rocznicy Zbrodni Katyń-
skiej : (projekt)

W: *Golgota Wschodu* : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60.
rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier.
Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji
Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 94-95

1178. KALENDARJUM rządowego programu obchodów 60. Rocznicy
Zbrodni Katyńskiej 2000 r.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 5

1179. KANIK-BIAŁECKA Michalina
W Katedrze Wawelskiej i przy Krzyżu Katyńskim / Michalina Kanik-
Białecka. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 6-7

1180. KISIEL-LUBICH Beata
Obchody rocznicy zbrodni katyńskiej w Tarnowie / Beata Kisiel-Lu-
bich. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2002, nr 5, s. 22-24

1181. KLUZA J.
Wspomnieniowy wrzesień w Krakowie / J. Kluza. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 24-25

1182. KOŁODZIEJCZYK Aleksander
Koncert katyński / Aleksander Kołodziejczyk. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 4-5

1183. KWAŚNIEWSKI Aleksander
Przepraszam za milczenie o Katyniu : wystąpienie Prezydenta Alek-
sandra Kwaśniewskiego

W: *Gazeta Wyborcza*. — 2000, nr 89, s. 6

1184. KWAŚNIEWSKI Aleksander
Wystąpienie Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego przed Gro-
bem Nieznanego Żołnierza 13 Kwietnia 2000 r.

W: *Przeszłość i pamięć*. — 2000, nr 2, s. 83-84

1185. KWAŚNIEWSKI Aleksander
Wystąpienie w 60-lecie Katynia przy Grobie Nieznanego Żołnierza /
Aleksander Kwaśniewski

W: *Pamiętniki Polskie*. — 2000, nr 1/2, s. 110-111

1186. ŁOJEK Bożena
Przemówienie przedstawiciela Rodzin Katyńskich Bożeny Łojek : [60
rocznica Zbrodni Katyńskiej]

W: *Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność*, / pod
red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny
Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Ka-
tyńskie ; nr 12). — S. 212-218

ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

1187. MAĆKOWIAK Emilia
Koncert symfoniczny w 61. rocznicę zbrodni katyńskiej / Emilia Mać-
kowiak. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 4

1188. MADZIARA Jan
W Lusowie pod Poznaniem / Jan Madziara. — Fot.

W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 140-141
Uroczystości 60 rocznicy zbrodni katyńskiej w Lusowie

1189. MALONOWA Danuta
Lubelski kwiecień 2000 [obchody 60. rocznicy zbrodni katyńskiej] /
Danuta Malonowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 26

1190. MK
Aby nie zostali zapomniani : sprawozdanie z uroczystości upamiętniającej Adwokatów - Ofiary Katynia oraz poświęcenia Sztandaru Adwokatury Polskiej / Mk
W: *Palestra*. — 2000, nr 5/6, s. 261-267
1191. NOWAK-JEZIORAŃSKI Jan
Czekamy na te dni / Jan Nowak-Jeziorański
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 3-4
Dot. obchodów rocznicowych w Warszawie
1192. NOWAK-JEZIORAŃSKI Jan
Katyński zgrzyt / Jan Nowak-Jeziorański. — il.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza. Tydzień Polski (Londyn)*. — 2000, nr 20, s. 6
1193. OBCHODY 60. rocznicy zbrodni katyńskiej w Białymstoku.
— Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 6, s. 17-16
1194. PAWEŁCZYK Włodzimierz
Obchody 62 rocznicy zbrodni katyńskiej na Ziemi Piotrkowskiej / Włodzimierz Pawełczyk. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2002, nr 6, s. 20-21
1195. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Słowo na przyjazd prezydenta Władimira Putina do Polski / Zdzisław J. Peszkowski
W: *Rodowód*. — 2002, nr 1, s. 5-6
1196. PŁAŻYŃSKI Maciej
Uchwała Sejmu RP z 13 kwietnia 2000 upamiętniająca 60. Rocznice Zbrodni Katyńskiej / Płażyński Maciej
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 8
1197. POD pomnikiem w New Britain. — Fot.
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 143-144
Uroczystości w Stanach Zjednoczonych
1198. PROGRAM obchodów 60 rocznicy zbrodni katyńskiej pod patronatem Prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka
W: *Kombatant*. — 2000, nr 3, s. 8-9

1199. REZOLUCJA Senatu Stanów Zjednoczonych Ameryki z 25 maja 2000 r.
W: *Przeszłość i Pamięć*. — 2000, nr 2, s. 84-86
1200. REZOLUCJA Senatu Stanów Zjednoczonych upamiętniająca 60 rocznicę egzekucji jeńców polskich dokonanej przez władze radzieckie w kwietniu i maju 1940
W: *Zbrodnia Katyńska : próba bilansu* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (*Zeszyty Katyńskie* ; nr 13). — S. 207-210
ISBN 83-905877-7-7
[CBW sygn. 016902]
1201. ROCZNICA na Kensington
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 126-127
Uroczystości 60-lecia zbrodni katyńskiej pod pomnikiem przy Gunersbury Avenue w Londynie
1202. RUMFELD Danuta
Rodzina Katyńska : Bydgoszcz uczciła 60. rocznicę mordu katyńskiego / Danuta Rumfeld. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 25-26
1203. RYBICKI Andrzej
Mogily z krzyżem katolickim, prowoślawnym... : 17 czerwca w Char-kowie / Andrzej Rybicki. — Fot.
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 3-7
1204. SOJOWA Stanisława
Pamięci naszych ojców : obchody 60-lecia zbrodni katyńskiej w Rzeszowie / Stanisława Sojowa. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 24-25
1205. SOJOWA Stanisława
Zagrały im fanfary wojskowe! / Stanisława Sojowa. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 4, s. 11-12
Obchody 60 rocznicy zbrodni katyńskiej na Podlasiu
1206. SOJOWA Stanisława
60. rocznica zbrodni katyńskiej w wojewódzkiej Komendzie Policji w Rzeszowie : zakończenie obchodów / Stanisława Sojowa. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 5, s. 6

1207. STYCHLERZ-KŁUCIŃSKA Marzanna
Zbrodnia nie przedawniona : Katyń / Marzanna Stychlerz-Kłucińska
W: *Tygodnik Solidarność*. — 2000, nr 16, s. 6
1208. SURMACZ Maria T.
Gorzowska Rodzina Katyńska uczciła rocznicę ujarznienia mordu Ojców, Dziadków i Pradziadków / Maria Teresa Surmacz. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 7/8, s. 4-5
1209. ŚWIDLICKI Andrzej
Obchody 60-lecia Zbrodni Katyńskiej [w Londynie] / Andrzej Świdlicki
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2000, nr 105, s. 2
1210. TM
Tragedia katyńska : w bieżącym roku przypada 60 rocznica Zbrodni Katyńskiej. Z tej okazji w całej Polsce odbywały się uroczystości rocznicowe. Centralne obchody w Warszawie miały miejsce 13 i 14 kwietnia / (tm). — Fot.
W: *Polski Żołnierz Prawosławny*. — 2000, nr 2, s. 5, 13
1211. TYM co w Krzyżowej Drodze złożyli ofiarę dla zmartwychwstania Ojczyzny. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 15-6
Rocznica likwidacji obozów jenieckich na Wschodzie, msza św. w kieleckiej bazylice katedralnej
1212. UCHWAŁA Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 kwietnia 2000 r. upamiętniająca 60. rocznicę zbrodni katyńskiej
W: *Monitor Polski*. — 2000, nr 11, poz. 198, s. 374
1213. UCHWAŁA Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 kwietnia 2000 roku upamiętniająca 60 rocznicę zbrodni katyńskiej
W: Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 205-206
ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

1214. UCHWAŁA Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 60. rocznicę Zbrodni Katyńskiej
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 7-8

1215. UCHWAŁA Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 60. Rocznicę zbrodni katyńskiej z 12 kwietnia 2000 roku
W: Zbrodnia katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 207-208
ISBN 83-905877-6-9

[CBW sygn. 016902]

1216. UCHWAŁA Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 kwietnia 2000 r. w 60. rocznicę zbrodni katyńskiej
W: *Monitor Polski*. — 2000, nr 12, poz. 241, s. 417-418
1217. W CZWARTEK, 13 kwietnia...
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 119-120
1218. W PILŹNIE pamiętają...
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 132
Obchody rocznicowe w Pilźnie
1219. WIECZORNICA katyńska. — Fot.
W: *Gazeta Myślenicka*. — 2000, 23.04
1220. WJW
17 września przy pomniku ofiar agresji sowieckiej [w Warszawie] / wjw. — Fot.
W: *Kombatant*. — 2002, nr 9, s. 18
1221. WSPÓLNA Uchwała upamiętniająca 60 rocznicę egzekucji jeńców polskich przez władze sowieckie w kwietniu i maju 1940 r. ; tł. Andrzej Kostrzewski
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 145-147
Dot. Uchwały nr 118 w Senacie Stanów Zjednoczonych 25 maja 2000 r., przedstawionej Komisji Stosunków Zagranicznych.
1222. WYSOCZAŃSKA Maria
62 rocznica zbrodni katyńskiej i drugiej masowej wywózki Polaków na Sybir : wojewódzkie obchody w Gdyni 13 kwietnia 2002 roku / Maria Wysoczańska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2002, nr 5, s. 7
1223. ZAJĄC Stanisław
Ocalić od zapomnienia / Stanisław Zajęc. — Kraków : Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy, 2000. — 109 s. : faks., fot., portr. ; 20 cm

S. 95-97: Reportaż z uroczystości powiatowych w Myślenicach w 60-tą rocznicę zbrodni katyńskiej

S. 98-100: Reportaż z wieczornicy obchodów 60-tej rocznicy zbrodni katyńskiej w Szkole podstawowej Nr 2 w Myślenicach

S. 101-102: Komunikat o uroczystości patriotyczno-religijnej w ramach obchodów 60 rocznicy zbrodni katyńskiej w kościele pw. św. Franciszka z Asyżu w Myślenicach Zarabiu

S. 103-107: Wywiad „Gazety Myślenickiej” w 60-tą rocznicę obchodów zbrodni katyńskiej z autorem niniejszej edycji

Bibliogr. s. 108-109
ISBN 83-7216-142-9

[CBW sygn. 234446]

1224. ZAJĄC Stanisław
Pokój Wam / Stanisław Zając
W: *Gazeta Myślenicka*. — 2000, 4.06

1225. ZAJĄC Stanisław
[60 rocznica zbrodni katyńskiej] : [wywiad ze Stanisławem Zającem] / rozm. Ryszard Sobkowicz
W: *Gazeta Myślenicka*. — 2000, 2.07

1226. ZIEMSKI Tadeusz
Uroczyste obchody 60. rocznicy zbrodni katyńskiej w Bielsku Białej / Tadeusz Ziemiński. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 27

1227. ZIÓŁKOWSKA Ewa
Czerwień – droga śmierci / Ewa Ziółkowska. — Fot.
W: *Przeszłość i pamięć*. — 2000, nr 2, s. 64-66

1228. ŻYCIŃSKI Józef
Nie wolno winić narodu rosyjskiego / Józef Życiński
W: *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45, s. 113-114

7. INSTYTUCJE. STOWARZYSZENIA

1229. ALEKSANDROWICZ Mirosława
Dziesięciolecie Rodziny Katyńskiej w Olsztynie / Mirosława Aleksandrowicz
W: *Rodowód*. — 2000, nr 4, s. 18

1230. CZAJKOWSKA Milena
Działalność Białostockiej Rodziny Katyńskiej w roku 2003 / Milena Czajkowska, Krystyna Zawadzka. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 11, s. 17-19

1231. DACHOWSKA Jadwiga
Z kroniki kieleckich rodzin Katyńskiej i Policyjnej / J. Dachowska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 7/8, s. 11-13

1232. DEC-SOJOWA Stanisława
„Starsi nie mogą zapomnieć, a młodzi muszą wiedzieć” / Stanisława Dec-Sojowa. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 5, s. 17
Rodzina Katyńska w Rzeszowie

1233. DUSIEWICZ Włodzimierz
Chcę serdecznie podziękować / z prezesem Federacji Rodzin Katyńskich, Włodzimierzem Dusiewiczem rozmawia Halina Młyńczak. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2000, nr 5, s. 12-14

1234. DUSIEWICZ Włodzimierz
Rodziny katyńskie w Polsce / Włodzimierz Dusiewicz
W: *Zbrodnia Katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod red. Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000 (Zeszyty Katyńskie ; nr 12). — S. 162-184

1235. DUSZYŃSKA Teresa
Uroczystości Rodziny Katyńskiej w Radomiu / Teresa Duszyńska
W: *Rodowód*. — 2003, nr 3, s. 14

1236. GRUNER-ŻARNOCH Ewa
Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Ewa Gruner-Żarnoch. — Szczecin : Stowarzyszenie „Katyń”, 2001. — 330, [1] s., [20] s. tabl., [2] k. tabl. : faks., fot., portr. rys., szkic., err. ; 24 cm
S. 320-330: Kronika działalności Stowarzyszenia Katyń w Szczecinie 1996-2000/oprac. Maria Danuta Wołągiewiczowa
Bibliogr. s. 291-292
ISBN 83-905465-1-5
Rec.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców / Maria Magdalena Blumbergowa // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 14-15

Omów.: Starobielsk w oczach ocalałych jeńców : uwagi i przemyślenia / Zbigniew Siekański // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 13

[CBW sygn. 427554]

1237. INFORMACJA dotycząca stowarzyszeń Rodzina Katyńska

W: *Golgota Wschodu* : materiały pomocnicze dla nauczycieli w 60. rocznicę zbrodni w Katyniu : konkurs szkolny / [oprac. zespół pod kier. Wojciecha Książka w składzie K. Kawęcki i in. ; Ministerstwo Edukacji Narodowej. — Warszawa : [MEN], 1999. — S. 89-90

1238. KMONK Jan A.

Pamięci naszych bliskich : RK Olsztyn / Jan Adam Kmonk. — Fot. W: *Rodowód*. — 2001, nr 12, s. 15

1239. KUBSKA Maria K.

Dziesięciolecie Gdyńskiej Rodziny Katyńskiej 1989-1999 / Maria Krystyna Kubska

W: *Rocznik Gdyński*. — (1999), s. 153-161

1240. LANGE Janusz

Pielgrzymka na trzy cmentarze wojskowe: Kozielsk – Katyń, Ostaszków – Miednoje, Charków – Starobielsk : apel Rodziny Katyńskiej Bydgoszcz do wszystkich Rodzin Katyńskich w Polsce / Janusz Lange

W: *Rodowód*. — 2002, nr 1, s. 13

1241. LANGE Kazimiera

11 listopada w Charkowie : [pielgrzymka] / Kazimiera Lange, Janusz Lange. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 12, s. 4-6

1242. ŁOJEK Bożena

Czy zbrodnię katyńską można przebaczyć? : wyniki ankiety sondażowej / Bożena Łojek

W: *Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003 (Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S. 65-85

ISBN 83-905877-9-4

1243. ŁOJEK Bożena

Polska Fundacja Katyńska 1991-2001 / Bożena Łojek

W: *Zbrodnia Katyńska : próba bilansu* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni

Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2001 (Zeszyty Katyńskie ; nr 13). — S. 161-178

ISBN 83-905877-7-7

[CBW sygn. 016902]

1244. ŁOJEK Bożena

Uchwała Rady Polskiej Fundacji Katyńskiej z dnia 6 marca 2002 r. / Bożena Łojek

W: *Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego* / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002 (Zeszyty Katyńskie ; nr 16). — S. 37

1245. MALENTOWICZ-JARASZKIEWICZ Urszula

Z życia Lubuskiej Rodziny Katyńskiej w 2002 roku / Urszula Malentowicz-Jaraszkiwicz. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2003, nr 3, s. 17

1246. MALONOWA Danuta

Byliśmy u stóp Świętego Krzyża ... / Danuta Malonowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 6-7

Rodzina Katyńska Lublin

1247. MALONOWA Danuta

Listopadowa uroczystość RK Lublin / Danuta Malonowa. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 12, s. 14

1248. PACHOLICKA Elżbieta

Spotkanie [organizacji katyńskich] z premierem [25 lipca 2001 r.] / Elżbieta Pacholicka. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 4-5

1249. PAWEŁCZYK Włodzimierz

Opis uroczystości obchodów 10. rocznicy powstania Stowarzyszenia Rodzina Katyńska Ziemi Piotrkowskiej 24.11.2000 r. / Włodzimierz Pawełczyk. — Fot.

W: *Rodowód*. — 2001, nr 1, s. 8-10

1250. PESZKOWSKI Zdzisław J.

List do Rodzin Katyńskich / Zdzisław J. Peszkowski

W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 7-8

Rodzina Katyńska Lublin

1251. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Słowo kapelana Rodzin Katyńskich / Zdzisław Peszkowski
W: Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 / [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2000. — S. 119-121

1252. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Umilowane Rodziny Katyńskie! / Zdzisław Peszkowski. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 2, s. 4-5

1253. PESZKOWSKI Zdzisław J.
Umilowane Rodziny Katyńskie / Zdzisław Peszkowski
W: *Rodowód*. — 2000, nr 12, s. 5

1254. POLNIASZEK Andrzej
Jedna rodzina krwią połączona : z Andrzejem Polniaszkiem, przewodniczącym Federacji Rodzin Katyńskich na Zachodzie / rozm. Michał P. Garapich. — Fot.
W: *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza (Londyn)*. — 2003, nr 95 [właśc. 99], s. 6

1255. RODZINA Policyjna 1939 / [teksty Iwona Sułkowska, Witold Banaś, Jan Bógdoł, Maria Madej, Hubert Szymkowiak, Jadwiga Bałos, Krystyna Kasperczyk]. — Warszawa : Stowarzyszenie "Rodzina Policyjna 1939 r.", [po 2002]. — XLV, [1], 113 s. : faks., fot., portr., err. ; 31 cm
S. XI: Geneza powstania „Rodziny Policyjnej 1939 r.”
S. XII-XVII: Aby inni pamiętali: Rodzina Policyjna 1939 r.
ISBN 83-85862-76-5

[CBW sygn. 146620, 146621]

1256. RODZINY katyńskie : [praca zbiorowa / zespół red. Włodzimierz Dusiewicz, Andrzej Spanily]. — Pelpin ; Gdynia : "Bernardinum" : "ASP Rymcza", 2001. — 303 s. : il. (gł. kolor.) ; 31 cm
ISBN 83-914184-4-8
Rec.: Rodziny Katyńskie / Adam Dobroński // *Kombatant*. — 2002, nr 4, s. 20-21
„Rodziny Katyńskie” / Adam Dobroński // *Rodowód*. — 2002, nr 6, s. 227-28
Album na dziesięciolecie Rodzin Katyńskich / Małgorzata Czermińska // *Rodowód*. — 2002, nr 7/8, s. 26

Omów.: Album dla biblioflów / Włodzimierz Dusiewicz // *Rodowód*. — 2002, nr 2, s. 3-5

1257. RUMFELD Danuta
Listopad w Rodzinie Katyńskiej Bydgoszcz / Danuta Rumfeld
W: *Rodowód*. — 2001, nr 12, s. 15

1258. RUMFELD Danuta
Wrota klasztoru w Kozielsku otwarły się przed nami / Danuta Rumfeld. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 6, s. 12

1259. RUMFELD Danuta
Wrzesień 2000 r. w Rodzinie Katyńskiej Bydgoszcz / Danuta Rumfeld
W: *Rodowód*. — 2000, nr 10, s. 26

1260. SARIUSZ-SKĄPSKA Izabella
Spotkanie Rady Federacji Rodzin Katyńskich w Gdyni / Izabella Sariusz-Skąpska
W: *Rodowód*. — 2003, nr 6, s. 3-4

1261. SIELANKO-BARANOWSKA Maria
Z życia Rodziny Katyńskiej w Białymstoku w roku 2002 / Maria Sielanko-Baranowska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 3, s. 10-12

1262. SOKÓŁ Romana
Sztandar Radomskiej Rodziny Katyńskiej : [uroczystość poświęcenia] / Romana Sokół. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 12, s. 11

1263. SOKÓŁ Romana
Z Kroniki Radoskiej Rodziny Katyńskiej / Romana Sokół. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2003, nr 12, s. 12-14

1264. SOSNA Krzysztof
Dolnośląska Rodzina Katyńska / Krzysztof Sosna
W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 23-24

1265. SOWIŃSKA Hanka
Pamięć ożywna : Rodzina Katyńska stała się jej rodziną / Hanka Sowińska. — Fot.
W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 12

1266. SPANILY Andrzej
 III Walny Zjazd Federacji Rodzin Katyńskich : Wesola 30 listopada
 – 01 grudnia 2002 r. / Andrzej Spanily. — Fot.
 W: *Rodowód*. — 2002, nr 12, s. 2-3

1267. SPOTKANIE Prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka
 z przedstawicielami organizacji katyńskich w pierwszą rocznicę otwar-
 cia i poświęcenia polskich cmentarzy wojennych w Katyniu, Miednoje
 i Charkowie. — Fot.
 W: *Rodowód*. — 2001, nr 7/8, s. 1-5

1268. ŚMIGIELSKI Wojciech
 Rodzina Katyńska 1989-1999 / Wojciech Śmigielski. — Poznań : Klub
 Inteligencji Katolickiej, 2000. — Fot.
 Również kalendarium, informacja o zmarłych członkach, działalność i doko-
 nania
 Omów.: Zaczynali w kwietniu 1989 // *Biuletyn Katyński*. — 2000, nr 45,
 s. 111

1269. WYCIĄG z protokołu posiedzenia Rady Polskiej Fundacji
 Katyńskiej 10 kwietnia 2000 roku
 W: *Kaplica Katyńska w Katedrze Polowej Wojska Polskiego / pod
 red. Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny
 Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(*Zeszyty Ka-
 tyńskie ; nr 16*). — S. 34

1270. 10-LECIE RK Katowice : ważniejsze fakty z działalności
 Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Katowicach w latach 1989-1999
 W: *Rodowód*. — 2000, nr 2, s. 6

VIII. ASPEKTY PRAWNE ZBRODNI KATYŃSKIEJ

1. ZAGADNIENIA OGÓLNE.

1271. BASAK Adam
 Katyń : problem odpowiedzialności karnej sprawców w świetle No-
 rymbergi / Adam Basak
 W: *Acta Universitatis Wratislaviensis. Studia nad Faszyzmem i Zbrod-
 niami Hitlerowskimi*. — 1998, nr 21, s. 325-360

1272. JANKOWSKI Stanisław M.
 Literaci a sprawa katyńska - 1945 / Stanisław M. Jankowski, Ryszard
 Kotarba ; Instytut Pamięci Narodowej - Komisja Ścigania Zbrodni
 przeciwko Narodowi Polskiemu. — Kraków : Wydaw. Towarzystwa
 Naukowego "Societas Vistulana", 2003. — 257, [2] s., [32] s. tabl. :
 il. ; 24 cm
 Na okł.: Andrzejewski, Dąbrowska, Iwaszkiewicz [...], Wyka
 Bibliogr. Indeks
 83-88385-20-8

1273. KIERES Leon
 [List do dr Bożeny Łojek dot. stanu śledztwa w sprawie Zbrodni Ka-
 tyńskiej] / Leon Kieres
 W: *Rodowód*. — 2001, nr 4, s. 6-7

1274. KIERES Leon
 Stanowisko prezesa IPN w sprawie śledztwa katyńskiego / Leon Kie-
 res
 W: *Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red.
 Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Ba-
 dania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(*Zeszyty Ka-
 tyńskie ; nr 15*). — S. 41-45
 ISBN 83-905877-9-3

1275. KOSTRZEWSKI Andrzej
 Aspekt prawny zbrodni katyńskiej / Andrzej Kostrzewski
 W: *Kłamstwo katyńskie : katalog wystawy 8 kwietnia – 15 maja 2000 /
 [red. Adam Roliński, Andrzej Rybicki ; Fundacja Centrum Dokumenta-
 cji Czynu Niepodległościowego, Instytut Jana Pawła II, Instytut Katyński
 w Polsce, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie*. — Kraków : Księgarnia
 Akademicka, 2000. — S. 123-124

1276. KOSTRZEWSKI Andrzej
 Katyń – terminologia i pojęcia prawne / Andrzej Kostrzewski
 W: *Zbrodnia Katyńska po 60 latach : polityka, nauka, moralność / pod
 red. Marka Tarczyńskiego*. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny
 Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2000(*Zeszyty Ka-
 tyńskie ; nr 12*). — S. 185-190

1277. ŁOJEK Bożena

List do prezesa IPN w sprawie śledztwa katyńskiego / Bożena Łojek

W: Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 39-40

ISBN 83-905877-9-3

1278. ŁOJEK Bożena

Śledztwo katyńskie – zaniechania i zagrożenia / Bożena Łojek

W: Zbrodnia katyńska : pytania pozostałe bez odpowiedzi / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2002(Zeszyty Katyńskie ; nr 15). — S. 17-38

ISBN 83-905877-9-3

1279. MATERSKI Wojciech

Sprawy zbrodni – definicja i typologia / Wojciech Materski

W: Zbrodnia Katyńska : problem przebaczenia / pod red. Marka Tarczyńskiego. — Warszawa : Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej, Polska Fundacja Katyńska, 2003(Zeszyty Katyńskie ; nr 17). — S.9-21

ISBN 83-905877-9-4

1280. PIĄTKOWSKI Jan

Dotyk zbrodni : Katyń / Jan Piątkowski. — Warszawa : „PRO ARTE”, 2001. — 199 s. : faks. ; 25 cm

Bibliogr.

ISBN 83-916082-0-4

[CBW sygn. 427049]

2. ODSZKODOWANIA.

1281. LEWANDOWSKA Agnieszka

Zesłani : być może polskie ofiary represji w ZSRRR dostaną odszkodowania od Rosji – ale tylko symboliczne / Agnieszka Lewandowska. — Fot.

W: *Tygodnik Powszechny*. — 2003, nr 15, s. 5

3. PRAWO MIĘDZYNARODOWE.

1282. KNOROWSKI Andrzej

Paragrafy niezgody : agresja sowiecka na Polskę w 1939 r. w świetle ówczesnych norm międzynarodowych prawa wojennego / Andrzej Knorowski. — Warszawa : „Neriton”, 2002. — 358, [2] s., [6] s. tabl. : faks., fot. ; 24 cm

Bibliogr. s. 336-[347]. — Rez., Sum.

ISBN 83-88973-24-X

[CBW sygn. 428810-2]

INDEKS ALFABETYCZNY*

- A**chmatowicz Aleksander rec. 430
 Adamska Jolanta 256, 844-5
 Adamuško Vladimir I. red. 226
 Agićić Magdalena zob. Najbar-Agičić
 Magdalena
 AK 390
 Aleksandrowicz Mirosława 457, 1160,
 1229
Aleksandrowicz Paweł 457
 Aleksandrowicz Stanisław 56
 Amber Ludwika 926
 Ambrożewicz Paweł 458
Ambrożewicz Włodzimierz 458
Anasiewicz Jan 517
 Anders Władysław 293
 Anderson Kirył M. red. nauk. 309
 Anioł Józef 57
 Antczak Jacek 257
 Antolak Helena zob. Pulkwicz-Anto-
 lak Helena
 AP 131
 Araszkiewicz Halina 58
 Astroga V. A. 1
- B**aczyńska Teresa 774, 1161
 Balcerek Ewa rec. 56, 72, 79, 83
 Balcerek Ewa tł. 66, 146
 Bałos Jadwiga 248, 357, 763, 1255
 Banach Stanisława 459-60
 Banaszek Kazimierz 461
 Banaszek Kazimierz oprac. 345-6
 Banaś Witold 248, 357, 763, 847-8,
 923, 1255
 Banaśkiewicz Jan 339
 Baran Adam F. red. 192
- Baranowska Bożena 744
 Baranowska Maria zob. Sielanko-Ba-
 ranowska Maria
 Barcik Mieczysław 815
 Barcikowski Kazimierz 398
 Barcikowski Marian 59
Bartkowiak Czesław 529
 Bartnik Andrzej 294-5
 Bartosz Władysław 462
 Bartoszewski Władysław red. 390
 Basak Adam 60, 1271
 Basia 463
 Baszkowski Antoni 464
Baszkowski Edmund 464
 Batura Wojciech oprac. 359
 Bazarewski Jerzy 927
 Bąkowska Ewa 465, 928
Bąkowski Jerzy J. 465
 Bąkowski Szymon oprac. 729, 813
 B.Dz. 172
 Bedyński Krystian 250, 483, 906
 Belazarovič Viktor 61
 Bender Agnieszka 775
 Benhard Antoni 62-3
 Benter Alicja zob. Pawłowska-Benter
 Alicja
Beria Lavrentij P. 300
Berling Zygmunt 373
Bezručko Tatiana 494
 Białecka Michalina zob. Kanik-Bia-
 lecka Michalina
 Bidakowski Kazimierz tł. 277
 Bieczek Danuta zob. Kaźmierska-Bie-
 czek Danuta
 Biedak Aleksander 929-30

**Drukiem wytłuszczonym wyróżniono nazwiska osób, będących przedmiotem opracowania.*

Biedrzycka Monika oprac. 2
 Biegajski Michał oprac. 729, 813
 Bieliński Mirosław 931
 Bieńkowski Czesław 229
 Biliński Piotr 466
 Binkowski Adam 518
 Birecki Tadeusz 1038
 Biskupska-Goszczyńska Bożena 467
 Biskupski August 467
 Biskupski Hubert 20, 849
 Blicharski Czesław E. 64
 Blinczyk Maja M. zob. Motyl-Blin-
 czyk Maja M.
 Blombergowa Maria M. 258-9, 468-73
 Blombergowa Maria M. rec. 99,
 235, 265, 300, 342, 373, 508, 1236
 Błaszczuk Bolesław 122
 Błaszczuk Stanisław 850
 Błażewicz Sławomir 230, 817-8
 Bocheńska Barbara K. 474-5
 Bochnak Adam 65
 Boćkowski Daniel 66, 260, 439
 Boćkowski Daniel rec. 13, 48, 179
 Bogacz Tadeusz 777
 Bogucka Agnieszka 851
 Bolecki Włodzimierz 476
 Bonusiak Andrzej 67
 Bonusiak Włodzimierz 68-71
 Bończak Bronisław 573
 Borek Halina 932
 Borowski Tadeusz 933-4
 Borski Ryszard 399
 Bożym Władysław 519
 Bógdoł Jan 248, 357, 763, 1255
 Brachaczek Rudolf 529
 Brandeajn Hieronim 728
 Brandwajn-Ziemian Janina 477
 Bromberg Adam 366
 Broniewski Władysław 935
 Brydowska Krystyna 1162
 Brygidyn Andrzej 340
 Bryk Józef 520
 Brzeg Czesław 509
 Brzeski Jan oprac. 694
 Brzezińska Romana 515
 Brzeziński Zbigniew 400
 Brzozowska Róża zob. Janca-Brzozow-
 ska Róża
 Brzozowski Jerzy 478
 Bubnys Abrams 72
 Budzyński Adam 401
 Bugaj Jan 479

Buhtz Gerhard 262
 Buhtz Gerhard 822
 Bukowski Stanisław 501
 Bukraba Piotr 480
 Burdenko Nikolaj N. 437, 710
 Burghardt Anna 481
 Burnetko Krzysztof oprac. 315
 Burzyński Józef 521
 Butwillo Jerzy 440
 Buzek Jerzy 402, 778, 852-60, 923,
 1163-4
 Buzek Jerzy 1267

Celiński Wiesław 861
 Cerekwicz Szczepan 522
 Chabrowski Tadeusz 936
 Charkiewicz Walerian 1038
Charków, Katyń, Miednoje 862
 Charytonowicz Tadeusz 705
 Chlebowski Cezary 296, 937
 Chlebowski Cezary rec. 87, 114,
 158, 319
 Chłopecki Jerzy 194, 245, 371
 Chłopecki Jerzy red. 564
 Chmielewski Paweł rec. 84
 Chmielewski Waclaw A. 938
 Chmielewski Władysław 516
 Chodakowski Miron 403
 Chodorowski Stanisław 523
 Chojan Jakub 709
 Chramiec Jerzy 730
 Chramiec Józef 730
 Christenko Viktor B. 923
 Chrościel Piotr 779
 Chrościelewski Edmund J. 515
 Chrzastowska Maria zob. Komornicka-
 -Chrzastowska Maria
 Chudzik Wanda red. 352
 Cichowski Bronisław 640
 Cichy Władysław 242
 Ciecchura Władysław 492
 Cieckowski Zbigniew polem. 137
 Ciesielski Jerzy 250, 483, 906
 Ciesielski Stanisław 231
 Cieslak Adam 815
 Ciśniewicz Franciszek 486
 Cybulski Kazimierz 367
 Czajka Maria 484
 Czajkowska Milena 1230
 Czapski Józef 28, 368-9
 Czapski Józef 373, 668
 Czarliński Stanisław 529

Czarnek Zbigniew 151
 Czarnota Jerzy 939
 Czarnota Władysława 485
 Czermińska Małgorzata rec. 1256
 Czernewska Danuta 1091
 Czernicki Xawery S. 480, 564,
 574-5, 639, 751
 Czop Edyta 73-4
 Czubak Janina zob. Pawlikowska-Czu-
 bak Janina
 Czubak Michał 370
 Czyż Zbigniew 740, 753-4, 756, 760,
 762, 771, 942-4, 948, 989, 991-5,
 1011-3, 1074-6, 1113-4, 1124
 Czyżewski Krzysztof rec. 98

Dachowska Jadwiga 819, 941, 1165,
 1231
 Dadaj Kazimierz W. 681
 Dama Sebastian 942-4
 Daniel Jerzy 486
 Davies Norman 441
 Dąbowski Henryk oprac. 124
 Dąbrowska Anna 75, 863
 Dąbrowski Henryk 739
 Dąbrowski Witold 945-7
 Dec Ignacy 487, 807
 Dec-Sojowa Stanisława 487, 820,
 1232
 Dedov Ivan tł. 319
 Degler Janusz red. 60, 178
 Delowicz Jan 232
 Deresz Jolanta zob. Szymanek-Deresz
 Jolanta
 Dębicki Krzysztof W. 488
 Dębski Wiesław S. 864-5
 Dobroński Adam 59, 76
 Dobroński Adam rec. 1256
 Dobrowolski Hieronim 524
 Dobrowolski Stanisław 489
*Dokument - wyrok Ł.P. Berii i J.W.
 Stalina w sprawie zbrodni katyńskiej*
 297
 Domagała Alina 122
 Domagała Kazimiera 122
 Dominiczak Anna 948-9
 Dominiczak Barbara T. 949
 Dominiczak Barbara T. oprac. 1090
 Domino Zbigniew 77
 Domostawski Artur 421
 Dormanowska Maria 950
 Dormanowska Zofia 951

Dostatnia Krystyna 490
 Dowbór-Muśnicki Józef 697
 Downarowicz Kazimierz 491
 Downarowicz Maria 491
 Drachal Halina 866
 Drączkowska Teresa 492
 Drążkowska Anna 263
 Drop 305
 Drozdowska Józefa 952
 Drozdowski Marian M. 732
 Drużbacki Józef 525
 Duda Harry 953
 Dudkowa Irena zob. Zająckiewicz-
 -Dudkowa Irena
 Duracz Tomasz 576
 Duraczyński Eugeniusz 78, 298
 Dusiewicz Włodzimierz 21, 493-5,
 733, 780-1, 954-5, 1233-4
 Dusiewicz Włodzimierz omów. 351,
 694, 716, 862, 1108
 Dusiewicz Włodzimierz rec. 124,
 244, 306, 309, 349, 546-7, 562, 571,
 674, 1256
 Dusiewicz Włodzimierz red. 1256
 Duszyńska Teresa 1235
 Duś Marian 867
 Dutkiewicz Marek 40, 341
 Dwornik Elżbieta 1167
 Dybowska Agnieszka 956
 Dyduch Henryk 462
 Dzieduszycka Małgorzata rec. 131
 Dziekońska Krystyna 821
 Dzienisiewicz Stanisław 371
 Dzięgiel Leszek rec. 203
 Dzwonkiewicz Eliza 734
 Dzwonkowski Roman 79

Eberhardt Grzegorz rec. 1136
 Englert Juliusz 496, 1168
 Englert Juliusz 836
 E.O. 59
 Epsztein Tadeusz rec. 111
 Estreicher Michał 957
 (ez) 176

Fabiszewska Sabina 497
 Falin Valentin 299
 Falkowski Rudolf S. 80
 Fazan Mirosław 498
 Fiałkowska Jadwiga zob. Rogowska-
 -Fiałkowska Jadwiga

Fiałkowska Janina zob. Rogowska-
-Fiałkowska Janina
Ficowski Jerzy 958
Filipek S. oprac. tł. 868
Filonova Svetlana 422-3
Finger Edwin M. W. 577
Fitzgibbon Louis 653
Fitzke Jan 691
Frąckiewicz Zofia 499-500, 822
Frątczak Sławomir Z. 823
Frister Roman 782

Gadacz Tadeusz 404
Gadalska Ewelina 749
Gadowski Witold 424
Gajowniczek Zuzanna oprac. 158,
318, 351-2
Gajowniczek Zuzanna red. 319
Gamska-Lempicka Jadwiga 959
Garapich Michał P. 442-3
Garapich Michał P. oprac. 441,
1254
Garbaciak Danuta 501
Gargul Stanisław 578
Gass Andrzej 22
Gaura Józef (?) zob. Gimza Józef(?)
Gawin Dariusz 425
Gazda Stanisław 869
Genzel Mikołaj 579
G.H. 739
Gielg-Gielig Olaf 503
Gielg Ryszard 503
Gielig Olaf zob. Gielg-Gielig Olaf
Gimza Józef(?) Gunia Józef(?),
Gaura Józef(?) 305
Giza Jerzy 960
Giżewska Gabriela zob. Puzdrakie-
wicz-Giżewska Gabriela
Glemp Józef 870
Gliński Bohdan 81
Gluza Zbigniew 735
Głosek Marian 259, 264
Głowacki Albin 82-5, 233
Głódź Sławoj L. 871, 961-3
Gnatowski Michał 86-97
Gnatowski Michał red. 18, 48, 97,
112, 115, 128, 130, 139, 148, 154, 165,
190, 207, 211
Godek Stanisław 580
Godlewski Zbigniew 373
Godłowski Włodzimierz J. 688
Godziemba Maliszewski Waclaw 964-5

Goetel Ferdynand 966
Goetel Ferdynand 495, 545, 654
Gogol Bogusław oprac. 444
Golon Mirosław 405, 426
Gołębiowski Stefan 967
Gömöri György 968
Gorzehowski Henryk 504
Gorzehowski Henryk 488, 638,
715, 1053, 1131
Gorzehowski Henryk W. 505, 969-71
Gosiewski Jan Z. 529
Gostomski Jan N. 529
Goszczyńska Bożena zob. Biskupska-
-Goszczyńska Bożena
Góra Mieczysław 872
Górec-Rosiński Jan 972
Górka Andrzej 506
Górka Józef 506
Górska Karolina 956
Górski Artur 737
Górski Franciszek 516
Grabowska Alicja zob. Patey-Grabow-
ska Alicja
Grabowski Sławomir 234
Grabowski Tadeusz zob. Zwiłnian-
-Grabowski Tadeusz
Grafińska Janina 873
Graniczny Józef 581
Greenwood Naftali tł. 390
Grodecka Zofia rec. 131
Grodecki Jacek 33
Grodziec Andrzej T. 973
Gronek Bernadetta oprac. 351-2
Gross Jan T. 98
Grot Leszek 23, 1169
Grot Leszek rec. 553
Grudniewicz Idzi S. 582
Gruner Julian 507-8, 559
Gruner-Żarnoch Ewa 99, 235, 265,
300, 342, 372-3, 507-8, 1170, 1236
Gruner-Żarnoch Ewa konsult. 1090
Grupa Małgorzata 266, 343
Gruszka Agnieszka 344
Gruz Teresa zob. Persona-Gruz Teresa
Gryz Grzegorz 738, 1171
Grząska Oktawia 100
Grząska Oktawia 100
Grzejdział Helena 122
Grzelak Czesław K. 101, 445
Grzesiuk-Olszewska Irena 783
Grześ Bolesław 102
Grześkowiak Alicja 874, 1172-5

Grzonkowski Bogdan 509
Gunia Józef (?) zob. Gimza Józef(?)
Gurj'anov Aleksandr 103, 427-8
Gwardiak Janusz rec. 94, 226

H
Hagmajer Bolesław A. 583
Hałaciński Andrzej 974-5
Handke Krzysztof oprac. 729, 813
Handke Radosław oprac. 729, 813
Handke Waldemar oprac. 729, 813
Hanuszek Aleksandra 510
Haremska Gertruda oprac. 739
Harris Robert 976
Harz Maria 3-4
Heitzman Marian 466
Hemar Marian 977
Henzel Władysław współpr. 7-8
Hera Janina 104
Herbert Edward 978
Herbert Zbigniew 978-9
Herman Maria oprac. 353, 659, 745
Hirsch Marcin 516
Hoffman Maksymilian 151
Hoffman Henryk 511
Hoffman Henryk 511
Hoffman Paulina 24
Hofman Grzegorz 512
Hofman Leon 512
Holubicki Marek oprac. 504-5
Hood Michael 980
Horak Stefan 526
Horoszcza Adam 981
Hrut Bolesław 527
Hryciuk Grzegorz 105
Hryciuk Grzegorz rec. 134
Hubert Witold J. 584

I
Ignaczak Katarzyna 1176
Iljušin Igor 106
Iłakowiczówna Kazimiera 982-5
Ingram Bernard H. 107
Ingram Bernard H. 107
Ipohorski-Lankiewicz Witold 986
Isakiewicz Elżbieta oprac. 477
Iwański Eugeniusz B. 374
Iwaskiewicz Jan 513
Iwaskiewicz Waclaw 513

J
Jablokov Anatolij 429-30
Jachimowicz Marian 987
Jaczyński Stanisław 108, 236, 267-8

Jaczyński Stanisław rec. 255
Jagodziński Zdzisław sprost. 284,
1021
Jagodziński Zdzisław K. 496, 665
Jahson Maria 109
Jakubiak Waclaw 305
Jakubowicz Dobiesław B. 375
Jakubowski Grzegorz kom. red. 351
Jakuta Jakub 740
Jałoszewski Edward 1150
Janaszek Grażyna komisarz wystawy
258, 276, 828
Janaszko Stanisław 656
Janca-Brzozowska Róża 515-6
Janca Izidor 516
Jančanka Mikola 988
janch 824
Jankowski Mieczysław K. 529
Jankowski Stanisław M. 237, 261,
269, 304-5, 376-8, 517-45, 825-6,
1272
Jankowski Stanisław M. oprac. 303,
446
Janoś Anna 989
Janusz Franciszek 482
Januszczak Joanna 741
Jaraszkievicz Urszula zob. Malento-
wicz-Jaraszkievicz Urszula
Jareb Mario 447
Jaroszyński Józef K. 529
Jasiewicz Krzysztof 110-1
Jasiewicz Krzysztof red. 56, 66, 72,
79, 83, 133, 146
Jasik Władysław 585
Jaślikowska Janina zob. Sokołowska-
-Jaślikowska Janina
Jaźborovskaja Inessa S. 429-30
Jaźdzewska Sylwia 990-3
JB 5
Jelenskaja J. J. 112
Jeńcy obozu lwowskiego 345
Jeńcy w Juży 346
Jeromina L. S. 113
Jeromina L. S. red. 113
Jerzyn Wojciech 25
Jeśman Czesław 31
Jeziarska Elżbieta zob. Szmigielska-Je-
ziarska Elżbieta
Jeziarska Witomiła zob. Wołk-Jezier-
ska Witomiła
Jeziarski Zdzisław 31
Jeziarański Jan zob. Nowak-Jeziarań-
ski Jan

Jędrejek Grzegorz 416
 Jodkowski Edmund 586
 Johnson Jan oprac. 109
 Jonkajtys-Luba Grażyna 114
 Jonkajtys Marian 742, 784
 Józwikiewicz Eugeniusz P. 587
 (jr) 451
 Jurasz Włodzimierz 26
 Jurecka-Krzyżanowska Renata 546
 Jureczko-Wilk Joanna 743
 Juščenko Viktor 923

K
 Kabac Eugeniusz tł. 422
 Kabot Tamara 115
 Kacperek Bronisława tł. 177
 Kacprzycki Paweł 994-5
 Kaczmarek Jacek 996
 Kaczmarek Włodzimierz oprac. 875
 Kaczorowska Teresa 547
 Kaczorowski Ryszard 441, 448
 Kaczorowski Ryszard 442
 Kaczyński Andrzej 406, 548, 876-8
 Kaczyński Wiktoryn 588
 Kaiser Gerd 306
 Kalatkoj Uladzimir 6
 Kalbarczyk Sławomir 116, 549
 Kalinowski Lech wstęp 131
 Kalinowski Michał 238, 879-80
 Kaliska-Mierkiewicz Mirosława 550
 Kaliski Władysław 550
 Kamiński Stanisław J. 589
 Kamiński Henryk 499
 Kamiński Jan Z. 529
Kampania wrześniowa 1939. T. 1 7
Kampania wrześniowa 1939. T. 2 8
 Kania Waldemar 997-8
 Kanik-Białecka Michalina 117, 551,
 1179
 Kapera Zdzisław J. 118
 Karasiński Stanisław 678
 Karge Tadeusz A. 590
 Karłowicz Leon 119
 Karolczak Kazimierz red. 67, 70-1,
 74
 Karpus Zbigniew 209
 Karwat Krzysztof 364
 Kasperczyk Krystyna 248, 357, 763,
 1255
Katyn 553, 744
Katyn. Dokumenty zbrodni 309

Kawęcki Krzysztof oprac. 4, 15,
 329, 375, 381, 388, 391, 736, 769,
 839, 979, 985, 1008, 1016, 1034, 1046,
 1049, 1085, 1107, 1144, 1154, 1177,
 1237
 Kawiński Wojciech 1000
 Kaźmierczak Ryszard 343
 Kaźmierska-Bieczek Danuta 554
 Kaźmierski Edmund 554
 Kączkowski Witold 373
 Kielek Piotr 31
 Kieres Leon 1273-4
 Kierkło Mieczysław 1001-3
 Kierkus Jan S. 591
 Kijonka Tadeusz 881, 1004
 Kiński Jan oprac. 553
 Kirszak Jerzy 555
 Kisiel-Lubich Beata 556, 1180
 Kitlas Wincenty 592
 Kittel Harald 882-8
 Klarner Witold 1005
 Klecel Marek rec. 56, 66, 72, 79, 83,
 146
 Klimczak Walenty 373
 Klimowicz-Osmańczyk Jolanta wstęp
 452
 Kluzka J. 1181
 Kłopotowski Janusz 557
 Kłopotowski Michał 557
 Kłosiński Jerzy 347
 Kłucińska Marzanna zob. Stychlerz-
 -Kłucińska Marzanna
 Kmieć Tadeusz W. 529
 Kmonk Jan A. 1238
 Knapik Barbara 558
 Knorowski Andrzej 1282
 Knyt Agnieszka 348, 559
 Knyt Agnieszka red. 223, 338
 Kobylański Władysław 120
 Kola Andrzej 271-3
 Kola Andrzej red. 183, 209, 263-4,
 266, 273, 426, 471
 Kola Andrzej red. nauk. 270
 Kołakowski Leszek 407-8
 Kołakowski Piotr 121
 Kołodziejczyk Aleksander 745, 1182
 Kołodziejska Barbara 560
 Kołtan Maria zob. Łowicka-Kołtan
 Maria
 Komański Henryk oprac. 122
 Komogorov Viktor red. 158, 318
 Komornicka-Chrzastowska Maria 561

Komornicki Stanisław M. zob. Nałęcz-
 -Komornicki Stanisław M.
 Komorowski Eugene A. 1021
 Komorowski Krzysztof wstęp 7-8
 Komorowski Stanisław 441
 Konarski Feliks 1007-9
 Kondracki Tadeusz rec. 105
 Koniczuk Kazimiera 122
 Koniczuk Stanisław 122
 Konon Tadeusz 562-3
 Konon Wincenty 562-3
 Konrad Dobrochna 746
Konradmirał Xawery Stanisław Czernicki 564
 Kopats Tatiana tł. 862
 Korab Kazimierz 747
 Korab Kazimierz oprac. 747, 755,
 956, 1083, 1091, 1094, 1119, 1150
 Korniak Wiktor 122
 Korowajczyk Leonard 565
 Korowajczyk Władysław 379, 565
 Korwin-Sokołowski Zygmunt 748
 Korzeniowski Mariusz rec. 84
 Kosecki Józef 528
 Kosiba Adam 1038
 Kosiński Jacek fot. 258, 276, 828
 Kosk Henryk P. 566-7
 Kosowski Kazimierz 122
 Kossowski Jan M. 468, 514
 Kostrzewa Zbigniew 1010
 Kostrzewski Andrzej 261, 274, 568,
 1275-6
 Kostrzewski Andrzej rec. 244
 Kostrzewski Andrzej tł. 1221
 Kostrzyński Mieczysław 373
 Kościański Zdzisław 27
 Kościeszka-Olszewska Maria 1011-3
 Kotarba Ryszard 1272
 Kotarska Elżbieta 41
 Kovács Istvan 1014
 Kowalska Izabela oprac. 7-8
 Kowalska Józefa 569
 Kowalska Natalia 749
 Kowalski Marian W. 569
 Kozak Zygmunt 311
 Kozlov Vladimir P. kom. red.
 309-10
 Kozłowski Leon 469
 Koźliński Zbigniew 380
 Krantz M. 1105
 Kranz Tomasz tł. 262
 Krasieńska Joanna 123

Krasnovskij Igor 889
 Krauz Franciszek 482
 Kravcova Evgenia 835
 Krawczyński Wiesław 1015
 Kremky Janina E. 570
 Kremly Edeard K. 570
 Krivozercov Ivan 28
 Krivozercov Ivan 495
 Krochmal Jacek wstęp, oprac. 174
 Krowicki Stanisław L. rec. 553
 Król Zdzisław 409
 Kruk Waław 1016-8
 Kruk Waław M. 381
 Krupa Joanna 890
 Kryńska Elwira J. 125
 Krzystalik (Krzysztołik?) Bernard 529
 Krzywobłocka Bożena 891
 Krzyżaniak Stanisław 1020
 Krzyżanowska Renata zob. Jurecka-
 -Krzyżanowska Renata
 Krzyżanowski Jerzy 1021
 Krzyżanowski Jerzy R. 999, 1022
 Krzyżanowski Jerzy R. oprac. 10,
 269, 366, 369, 386, 702, 926-39,
 945-7, 950-3, 957-60, 964-8, 972-8,
 980, 982-4, 986-8, 996-8, 1000-1,
 1003-6, 1009-10, 1014-5, 1018, 1020,
 1022-7, 1029-33, 1035, 1040-5,
 1047-8, 1050-1, 1055-7, 1059-62,
 1065, 1067-73, 1077-82, 1084,
 1086-9, 1093, 1095-106, 1109-10,
 1112, 1116-8, 1120-1, 1123, 1126-8,
 1134, 1138-43, 1145-9, 1153, 1156-7
 Krzyżanowski Jerzy R. tł. 965, 976,
 980, 1025-6, 1041, 1044
 Krzyżanowski Krzesław 546
 Krzyżaniak Stanisław 1023
 Książek Wojciech 750
 Książek Wojciech oprac. 4, 15, 329,
 375, 381, 388, 391, 736, 747, 769, 839,
 956, 979, 985, 1008, 1016, 1034, 1046,
 1049, 1083, 1085, 1091, 1094, 1107,
 1119, 1144, 1150, 1154, 1177, 1237
 Książek Wojciech red. 755
 Ksieniewicz Józef 373
 Kubiska Maria K. 751, 787, 1239
 Kucharski Andrzej 788
 Kucza-Kuczyński Konrad 752
 Kuczyński Antoni rec. 203
 Kuczyński Konrad zob. Kucza-Ku-
 czyński Konrad

Kudasik Wanda 1024
 Kudela Sławomir 9
 Kulesza Witold 275
 Kuliga Wojciech 305
 Kułakowski Jan 571-2
 Kułakowski Tadeusz A. 571-2
 Kunert Zofia oprac., red., tł. 151, 242, 316, 411, 437, 453
 Kuniczak W. S. 1025-6
 Kunysz Bronisław 122
 Kupiszewska Jadwiga zob. Marszałek-
 -Kupiszewska Jadwiga
 Kuraż Ryszard 194, 245, 371, 789
 Kuraż Ryszard omów. 663
 Kuraż Ryszard oprac. 382, 573-631
 Kuraż Ryszard red. 564
 Kurczab-Redlich Krystyna 312, 632-3
 Kurzawa Eugeniusz oprac. 142
 Kurzymiski Szczepan 126-7
 Kušner Vasilij V. 128
 Kuzia Waclaw 383-4
 Kuzio Rudolf S. 593
 Kuźba Kazimierz 1027-9
 Kwaśniewski Aleksander 790, 923, 1183-5
 Kwaśniewski Aleksander 918
 Kwiatkowska Aniceta 640
 Kwiatkowska Maria 305
 Kwiatkowski Stanisław 410
 Kwiatkowski Sylwester W.(?) 305
 Lachowicz Jan 129
 Ladysev V. F. 130
 Lanckorońska Karolina 131
 Lange Janusz 1240-1
 Lange Janusz oprac. 276
 Lange Kazimiera 1241
 Lankiewicz Witold zob. Ipohorski-
 -Lankiewicz Witold
 Laskowski Izidor 594
 Lassota Jan 1024
 Laz'ko Rygor 132
 Lebedeva Natal'ja S. 133, 277-8, 431, 449
 Lebedeva Natal'ja S. oprac. 308-9
 Lee Edwards 450
 Legawiec Ryszard 1030
 Leonhardowa Anna 1032
 Lesman Urszula zob. Piwowar-Lesman
 Urszula
 Lewandowska Agnieszka 1281
 Lewandowska Janina 718
 Lewek Teresa 892
 Lewicka Wanda zob. Nowogrodzka-Le-
 wicka Wanda
 Leydo Lidia 634
 Libicki Janusz W. 690
 Liedke Marzena red. 187
 Lifschitz-Lipiński Tadeusz 1033
 Lipińska Jadwiga 635
 Lipiński Tadeusz zob. Lifschitz-Lipiń-
 ski Tadeusz
 Lipiński Włodzimierz 635
 Lipka-Nałęcz Jan T. 595
 Lisowski Zygmunt zob. Mogiła-Lisow-
 ski Zygmunt
 Litvin Mykola R. 134
 Lizjusz Jan 636
 Lizjusz Krystyna 636
 Luba Grażyna zob. Jonkajtys-Luba
 Grażyna
 Lubich Beata zob. Kisiel-Lubich Beata
 Lubich Stefan 556
 Lubicz-Sierkuczewski Mieczysław
 596, 645
 Lubinkowski Bronisław J. 474-5,
 535, 597
 Lubomirska Wanda 135
 Lućkij Ostap 134
 Lulko Edward 486
 Łappo Henryka red. 177
 Łączewny Tomasz 652
 Łempicka Jadwiga zob. Gamska-Lem-
 picka Jadwiga
 Łętowski Maciej 432
 Łobodowski Jerzy 1034
 Łobodowski Józef 1035
 Łojek Bożena 313, 831, 834, 893,
 1036-7, 1037, 1129-30, 1186, 1242-4,
 1277-8
 Łojek Bożena 1273
 Łojek Bożena oprac. 969, 971
 Łojek Bożena wybór., oprac. 375,
 381, 388, 391, 979, 985, 1008, 1016,
 1034, 1049, 1085, 1107, 1144, 1154
 Łokucjewski Józef 373
 Łossowski Piotr rec. 429
 Łowicka-Kołtan Maria 637
 Łowicki Stanisław 637
 Łozowska Ewelina 753-4
 Łuczko Franciszek 1038

Łukawy Jędrzej 638
 Łuki 461
 Macedoński Adam 261, 1039
 Macedoński Adam tł. 1069
 Machaliński Zbigniew 639
 Maciejewski Franciszek 463
 Mackiewicz Józef 28, 385-6
 Mackiewicz Józef 476, 651
 MacShane Denis 441
 MacShane Denis 442, 454
 Maćkowiak Emilia 1187
 Maćkowiak Emilia wstęp, red. 353,
 659
 Madej Maria 248, 357, 763, 1255
 Madziara Jan 1188
 Majcherczyk Julian 1040
 Majdański Stanisław J. M. 136
 Majer Maciej oprac. 729, 813
 Majer Piotr 234
 Majer Piotr rec. 226
 Majer Piotr red. 241
 Majewski Dariusz oprac. 150
 Makowiecki Waldemar 894
 Makowski Cezary oprac. 747, 755,
 956, 1083, 1091, 1094, 1119, 1150
 Maksymilian zob. Hoffman
 Malcherczyk Krystyna 640
 Malentowicz-Jaraszkiwicz Urszula
 791, 1245
 Maliszewski Waclaw zob. Godziemba
 Maliszewski Waclaw
 Malonowa Danuta zob. Miżolebska-
 -Malonowa Danuta
 Malonowa Danuta 792, 832-3, 1189,
 1246-7
 Maltze Stanisław 598
 Małecki Andrzej oprac. 694
 Małek Marcin 433
 Małuszyński Narcyz 599
 Manja Dariusz 250, 483, 906
 Manuszewska Romana 956
 Marciak Karol 482
 Marciniowski Janusz J. 600
 Marcinkiewicz Józef 1027
 Marianskaja Jelena 1041
 Markiel Stanisław 137
 Marszałek Bolesław 1043
 Marszałek-Kupiszewska Jadwiga 1043
 Marszałek Maria 641-2
 Martini Roman 955
 Martini Roman 495, 1066
 Marzec Maria zob. Wagińska-Marzec
 Maria
 Marzecki Andrzej 601
 Masłoń Krzysztof oprac. 1064, 1066
 Matejczyk Jan 530
 Materska Bożena 895
 Materski Wojciech 231, 278-9, 314,
 1279
 Materski Wojciech rec. 113
 Materski Wojciech red. nauk., oprac.
 309
 Materski Wojciech red. nauk., współ-
 oprac. 310
 Matolski Leon 531
 Matuszak Tomasz rec. 236
 Matuszczyk Aleksandra red. 502
 Matuszek Waclaw 657
 Matyszczak Marian 673
 Maykowski (Majkowski?) Janusz
 529
 Mazak Paweł 532
 Mazar Elżbina red. 670
 Mazur Elżbiena zob. Treła-Mazur Elż-
 biena
 Mazur Grzegorz 106, 138
 Mazurkiewicz Stefan 644
 Mazurski Bronisław 643
 Mazurski Jan 486, 643
 Mądro Roman 280
 Mądry Hubert oprac. 729, 813
 (mc) 862
 Meirtchak Benjamin 349
 Melak Stefan ak 1019
 Merriam Kendall 1044-5
 Meysztowicz Szymon 373
 Michalak J. 1046
 Michalska Halina 644
 Michalski Cezary oprac. 417-8
 Michałka Stanisław 305
 Michna Jan 896
 Midler Michał 1105
 Mierkiewicz Mirosława zob. Kaliska-
 -Mierkiewicz Mirosława
 Mikiewicz Wojciech 533
 Mikke Stanisław 30, 646-7
 Mikke Stanisław oprac. 29
 Miklaszewski Andrzej 752
 Mikołajczak Zbigniew 898
 Mikulski Teofil 648
 Mikulski Wojciech 500
 Mikuszowa Danuta zob. Mosiewicz-
 -Mikuszowa Danuta

- Mil Halina 1047
 Milewski Jan J. 139
 Milewski Jan J. rec. 141
 Miłkowska Maria W. 1048
 Miłosz Czesław 1049-50
 Mineyko Barbara 140
 Minkiewicz-Odrowąż Henryk 566
 Minota Franciszek 1051
 Mironowicz Eugeniusz 141
 Misiuk Andrzej rec. 234
 Misiuk Andrzej red. 241
 Misztal Irena 142
 Miśkiewicz Maria 560
 Miżołębska-Malonowa Danuta 649
 Miżołębski Marian 649
 Mk 1190
 Młodziejowska Ewa 650
 Młodziejowski Bronisław 650
 Młynarski Bronisław 373
 Młynczak Halina 43, 350, 434, 651-2, 899, 1052-5
 Młynczak Halina oprac. 1233
 Mogiła-Lisowski Zygmunt 143
 Montgomery Katarzyna 900
 Morrison Richard 451
 Mosiewicz-Mikuszowa Danuta 144
 Moszczeński Leonard 602
 Moszyński Adam 373
 Motyka Grzegorz 145-6
 Motyka Grzegorz rec. 105
 Motyl-Blinczykow Maja M. tł. 319
 Mrozik Alojzy 603
 Mróz Konstanty 484
 Murza-Murzicz Stefan 604
 Murzicz Stefan zob. Murza-Murzicz Stefan
 Musielewicz Tomasz 605
 Muszkowski Krzysztof 653
 Muszyński Tadeusz J. 606
 Muśnicki Józef zob. Dowbór-Muśnicki Józef
 Mutke Edmund 534
 Muzeum Katyńskie w Warszawie 834
 Myjak Adam 783
 Mysiek Tomasz 654
- N**
 Nagieć Maria zob. Swianiewicz-Nagieć Maria
 Nagieć Maria rec. 395
 Naglerowa Hermina 1057
 Najbar-Agičić Magdalena tł. 447
- Najwer Ewa 1059-61
 Nałęcz Daria kom. red. 309-10
 Nałęcz Jan T. zob. Lipka-Nałęcz Jan T.
 Nałęcz-Komornicki Stanisław M. 561
 Narożański Henryk zob. Słomka-Narożański Henryk
 Narożański Henryk T. 701
 Naszyńska Aneta reż. 451
 Naumenko Kim 134
Naznaczeni piętnem Ostaszkowa 351
 Nemczewski Marcin 536
 Nenka Stanisław 1024
 Niemczyński Czesław T. 1062
 Niemirski Michał T. 607
 Niestrój Henryk 282
 Niezabitowski Gotfryd 608
 Nikitenkov V. 148
 Nikitenkova L. 148
 Nodzyńska-Zubowa Anna 655
 Nodzyński Jan 679
 Nodzyński Tadeusz 655
 Nowaczek Małgorzata zob. Słoń-Nowaczek Małgorzata
 Nowak Edmund rec. 277
 Nowak Ignacy 675
 Nowak Jerzy R. 149
 Nowak-Jeziorański Jan 435-6, 1191-2
 Nowak Wiesława 656
 Nowakowska Wiesława 657
 Nowicki Zdzisław 240
 Nowogrodzka-Lewicka Wanda 658
 Nowogrodzki Klaudiusz W. J. 658
 Nowosz Witold tł. 924
- O**
 Oblucka Wanda tł. 107
 Odojewski Włodzimierz 955, 1064-7
 Odojewski Włodzimierz wstęp 10, 269, 366, 369, 386, 702, 926-39, 945-7, 950-3, 957-60, 964-8, 972-8, 980, 982-4, 986-8, 996-8, 1000-1, 1003-6, 1009-10, 1014-5, 1018, 1020, 1022-7, 1029-33, 1035, 1040-5, 1047-8, 1050-1, 1055-7, 1059-62, 1065, 1067-73, 1077-82, 1084, 1086-9, 1093, 1095-106, 1109-10, 1112, 1116-8, 1120-1, 1123, 1126-8, 1134, 1138-43, 1145-9, 1153, 1156-7
 Odorowicz Bartosz 756
 Odorowicz Bartosz rec. 553
- Odrowąż Henryk zob. Minkiewicz-Odrowąż Henryk
 Ogórkiewicz B. 660
 Ogrodnicki Karol 481-2
 Ojrzanowska Liliana 661
 Olech Urszula oprac. 11
 Olechowski Jan 1068
 Olewnik Andrzej 470
 Olszewska Irena zob. Grzesiuk-Olszewska Irena
 Olszewska Maria zob. Kościeszka-Olszewska Maria
 Olszowy Aleksander J. 510
 Onfiani Piero 1069
 Oręziak Natalia 122
 Orlicki Jan 373
 Orłóś Kazimierz 1070
 Orman Elżbieta wstęp 131
 Ornatowska Barbara 662
 Ornatowska Urszula 662
 Ornatowski Mieczysław 662
 Orzechowski Jan 59
 Osmańczyk Edmund J. 452
 Osmańczyk Jolanta zob. Klimowicz-Osmańczyk Jolanta
 Osmenda Walery 1071
 Ostapiński Ryszard 31
 Ostaszewski Paweł 835
Ostatnia wachta - Mokranay, Katyń, Charków... 663
 Oździńska Anna 664
 Ożóg Jan B. 1073
- P**
 Pacholicka Elżbieta 1074-6, 1248
 Paciorkowski Stanisław J. 609
 Paczkowski Andrzej 231, 315
 Pajewski Zygmunt 370
 Paluchowski Andrzej 665
 Parañanowicz Halina red. 95, 191
 Parsadanova Valentina S. 429
 Partyka Stanisława zob. Wiatr-Partyka Stanisława
 Pasionek Adam 482
 Pastwa Janusz 783
 Paszkiewicz Wilhelm 558
 Patey-Grabowska Alicja 1019, 1077-9
 Paul Allen 41, 151, 242, 316, 411, 437, 453
 Pawelczyk Włodzimierz 1194, 1249
 Pawińska Elżbieta oprac. 11
 Pawińska Elżbieta współoprac. 7
 Pawlikowska-Czubak Janina tł. 446
- Pawlikowski Ludwik F. 610
 Pawlikowski Radosław red. 744
 Pawlikowski Rosław 44
 Pawluć Bronisława 1080
 Pawłowska-Benter Alicja 666
 Pawłowski Tomasz 1081
 Pawłowski Wacław 666
 Pawulski Stanisław 151
 Pazgan Stanisław 727
 Pecka Józef 555, 661
 Pelc-Piastowski Jerzy 152
 Persona-Gruz Teresa 122
 Peska Roman 667
 Peszko Zbigniew 836
 Peszkowski Zdzisław 243
 Peszkowski Zdzisław J. 32, 153, 354, 387, 396, 416, 668, 674, 758-9, 1082, 1195, 1250-3
 Peszkowski Zdzisław J. oprac., wstęp 239
 Peszkowski Zdzisław J. 714
 Petrosova Nelli A. oprac. 309
 Petrovska Oksana V. 154
 Pęcherzewski Przemysław 760
 Pękalowa Irena 669
 Piasecki Kazimierz 703
 Piasecki Sergiusz 651
 Piastowski Jerzy zob. Pelc-Piastowski Jerzy
 Piątkowski Jan 1280
 Pidek Zdzisław 901-2
 Pieńkowski Stefan K. 683
 Pieńkowski Tadeusz 244
 Pietraszek Anna 364-5
 Pięta Jan 286
 Pilawski Krzysztof oprac. 298
 Pilecki Jerzy M. 155-6
 Piotrowicz Karol 641-2, 685
 Pióro Tadeusz 157
 Pióro Zofia konsult. 1090
 Piśniak Kazimierz 1083
 Piterzyk Stanisław 373
 Pityński Andrzej 806
 Piwowar Lech 1084-5
 Piwowar-Lesman Urszula oprac. 922
 Plewak Victoria 33
 Płażyński Maciej 1196
 Płużański Tadeusz M. 671
 Podczarski-Rola Janusz W. 611
 Podolski Antoni red. 158, 318
 Pohorecka Maria 1150
 Polak Michał 317

Polanowski Tadeusz 1086
 Politowski Bogusław oprac. 129
Politrak Fryderyk 612
 Polkowski Ryszard 265
 Polniaszek Andrzej 441, 1254
 Polok Marlena 794
Polski wrzesień 1939 r. - wojna na dwa fronty 45
Polskie Podziemie na terenach Zachodniej Ukrainy i Białorusi w latach 1939-1941 r. 158
Polskie Podziemie na terenach Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi w latach 1939-1941 318
Polskie podziemie 1939-1941 319
 Polczyńska Alicja 761
 Pomian-Pożerska Alicja 1087-8
 Pomianowski Jerzy 320
 Pomorski Janusz 355-6, 904
 Popiel Alfred 613
 Popielski Bolesław 257, 822
 Popławski Antoni 537
 Popławski Juliusz J. 478
 Popowski Sławomir 905
 Poray-Wojciechowski Witold 1089
 Porydzaj Bolesław M. 614
 Pożerska Alicja zob. Pomian-Pożerska Alicja
 Pólichłopek Wojciech rec. 164, 233, 272, 278, 281
Prawda i pamięć 1090
 Prochwicz Jerzy rec. 358
Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość Polaków na Wschodzie 47
 Przewoźnik Andrzej 283, 906-10
 Przewoźnik Andrzej 731, 743, 768
 Przewoźnik Andrzej red. nauk. 270
 Przybylski Jerzy 159, 245
 Przybylski Jerzy oprac. 611
 Przybylski Jerzy red. 194, 245, 371, 480, 564, 573-4, 576-610, 612-31, 639, 663
 Przybylski Szczepan 712
 Przybylski Zygmunt 515
 Przybysz Antoni 160
 Przystasz Zbigniew B. 388
 Przytarski Franciszek 538
 Przywara Stanisław 161
 Puchalski Zbigniew 837
 Pufahl Roman 615
 Pulkiewicz-Antolak Helena 162
 Puppel Witold S. 516
 Putrament Maria tł 430
 Puzdrakiewicz-Giżewska Gabriela 672
 Puzdrakiewicz Kazimierz 672
 Pyza Józef 673
R
 Radomski Jerzy A. 163
 Radoń Sławomir 322
 Radziwonowicz Waclaw 911
Ralski Edward 687, 693
 Raszeja Stefan 515
 Ratschka Zofia zob. Sikorska-Ratschka Zofia
 Rautszko Janusz 674
Rautszko Wilhelm 674
 Rdzanek Izabella 323
 Redlich Krystyna zob. Kurczab-Redlich Krystyna
 Redzisz Bolesław 1092-3
 Rejnsz Małgorzata 1094
 Reńca Sebastian 246
 Reszczyńska-Stypińska Maria 1095
 Reszczyńska-Stypińska Marta 1096
 Reszke Mariusz 762
 Rezler-Wasielewska Violetta 247
 Riedl Celina oprac. 637
 Rieger Andrzej 1097
R.J. 373
Robaczyn Józef 539
Robel Jan Z. 305, 551
 Rodziewicz Ewa 912
 Rogalski Michał 412
 Rogowska-Fiałkowska Jadwiga 1098
 Rogowska-Fiałkowska Janina 1099
 Rogut Dariusz 249
Rojek Edward 616
 Rola Janusz W. zob. Podczarski-Rola Janusz W.
 Roliński Adam oprac. 303
 Roliński Adam red. 5, 35, 304, 307, 327-8, 332, 438, 446, 456, 517-28, 530-4, 536-44, 677-88, 690-1, 829, 1251, 1275
 Roman Wanda K. 49, 164, 250, 324-5, 461, 483, 906
 Romanowicz Jerzy rec. 663
 Romanowski-Sierociński Mieczysław 1100
Roosevelt Franklin D. 157
Ropuszyński Stanisław 373
 Rosiński Jan zob. Górec-Rosiński Jan
 Rosiński Zbigniew tł. 349
 Rosowska Ewa 326

Rosowska Ewa oprac. 309
 Rozenblat J. S. 165
 Rozwadowska Ewa 913
 Rozwadowski Witold 796
 Rubas Mirosław J. 358, 1101
 Rubasiński Teofil R. 389
 Rudzińska Anna 166
 Rudziński Ryszard J. 914-5, 923, 1102
 Rumpfelfeld Danuta 675, 764, 1202, 1257-9
 Ruśajło Vladimir B. 923
 Rusek Barbara 749
Russel John W. 444
 Rybarska Ewa red. 345-6
 Rybczyńska Danuta 676
Rybczyński Jan 676
 Rybicki Andrzej 327-8, 677-94, 1203
 Rybicki Andrzej red. 5, 35, 304, 307, 327-8, 332, 438, 446, 456, 517-28, 530-4, 536-44, 677-88, 690-1, 829, 1251, 1275
 Rybicki Roman W. rec. 131
Ryglicki Stefan 686
Rymkiewicz Stanisław 707
Rytlewski Teofil 529
 Rywin Lew 955
Rzecki Jan 529
 Rzczycki Adolf 167
Rzepka Józef 529
 Rzeszut Janina zob. Snitko-Rzeszut Janina
S
 Sadecki Jerzy 838
 Sadowska Joanna red. 187
Sadowski Aleksander J. 617
Sadowski Jan 540
 Sakowicz Eugeniusz 916
 Salij Jacek 413
 Saloni Stanisława 1103-4
 Sariusz-Skąpska Izabella 917, 1260
 Sawicka Irena oprac. 2
 Sawicka Irena oprac., red. 7-8
 Sawicki Zdzisław 329, 461, 839
 Sawicki Zdzisław red. 16-7, 62-3, 302
Sawiński Stanisław 618
 Schimsheimer Wilhelm 479
 Schochet Simon 1105
Schreer Joachim 541
 Sebyła Władysław 1106-7
Sebyła Władysław 958
Siekański Roman 689
 Siekański Zbigniew 261, 918
 Siekański Zbigniew rec. 99, 235, 237, 265, 300, 303, 342, 373, 508, 1236
Siekierski Edward 619
Siekierzyński Kazimierz 620
 Sielanko-Baranowska Maria 695, 1261
Sielanko Władysław W. 695
 Siemak Zbigniew oprac. 696
 Siemaszko Władysław 168-9
 Siemaszko Zbigniew 170
 Siemaszko Zbigniew S. 171-2, 251, 284, 330
 Siemiński Henryk oprac. 258, 276, 828
Sienicki Stefan 542
 Sierkuczewski Mieczysław zob. Lubicz-Sierkuczewski Mieczysław
 Sierociński Mieczysław zob. Romanowski-Sierociński Mieczysław
 Sikorska-Ratschka Zofia 697
Sikorski Władysław E. 157
 Silicki Bohdan 698
 Silicki Cezary 698
 Siomkajło Alina 797-804, 840, 1108
 Sitarska Anna 1109
 Siwecka Maria A. 699
Siwecki Stanisław W. 699
 Skarżyński Wojciech 1110
 Skąpska Izabella zob. Sariusz-Skąpska Izabella
 Skąpska Izabella red. 670
 Skąpski Andrzej 414, 700, 765, 919
Skąpski Bolesław 700
Skiwski Jan E. 495
 Skłodowski Krzysztof oprac. 359
 Skopić Irina 223
 Skorupska Wanda 173
 Skowron Justyn 285
 Skórska Agnieszka rec. 67, 70-1, 74
 Skrzeczowska Monika 1111
 Słowes Salomon W. 390
 Słomka-Narożański Henryk 701, 805
 Słoń-Nowaczek Małgorzata tł. 158, 318-9
 SMJ 360
Smoczkiwicz Dezydery (Dezyderiusz) 708
 Smogorzewska Janina zob. Stobniak-Smogorzewska Janina
 Smolka Jan 174

Smorawiński Jerzy 702
 Smorawiński Jerzy 568, 928
 Smorawiński Mieczysław 1029
 Smorawiński Mieczysław M. 567-8, 928
 Smykowska Barbara 703
 Snarski Ryszard 1112
 Snitko-Rzeszut Janina red. 553
 Snop Siargej 175
 Sobczak Jan red. 68
 Sobecka Grażyna rd 52
 Sobecki Władysław 455
 Sobik Nikodem 498
 Sobkowicz Ryszard oprac. 1225
 Soja Gabriela 1113-4
 Sojowa Stanisława zob. Dec-Sojowa Stanisława
 Sojowa Stanisława 806-7, 1204-6
 Sokołowska-Jaslikowska Janina 122
 Sokołowski Bolesław 621
 Sokołowski Józef 543
 Sokołowski Zygmunt zob. Korwin-Sokołowski Zygmunt
 Sokół Romana 1262-3
 Solarski Bolesław 470
 Solska Ewa 704
 Solski Adam T. 391-2
 Solski Adam T. 704
 Sołtysiak Grzegorz oprac. 299
 Sołyga Andrzej 901-2
 Sosińska Irena 705
 Sosna Krzysztof 1264
 Sowa Antoni 660
 Sowa Jan 892
 Sowińska Hanka 1265
 Spanily Andrzej 194, 245, 371, 766, 808, 1266
 Spanily Andrzej red. 670, 1256
 Spanily Andrzej red., oprac. 862
 Spojda Marian 721-2
 Sprengel Bolesław 706
 Stalin Josif V. 157, 300
Stalin's ethnic cleansing in Eastern Poland 177
Stan i perspektywy badań nad losami żołnierzy polskich w ZSRR w latach 1939-1958 w aspekcie działalności Wojskowej Komisji Archiwalnej. Cz. 1, Stan badań nad losami żołnierzy polskich w ZSRR w latach 1939-1958 w aspekcie działalności Wojskowej Komisji Archiwalnej 286
 Stańczyk Henryk red. 45, 82, 341
 Starzak Grażyna 287, 841
 Stasiński Adam rec. 834
 Staszkievicz Włodzisław 622
 Steckiewicz Andrzej 1115
 Stępiak Władysław 331
 Stiebał Jan B. 623
 St.M. 29
 Stobniak-Smogorzewska Janina 708
 Stodulski Stanisław 373
 Strękowski Jan oprac. 103, 427-8
 Strumiński Jerzy 1116
 Stryjakowska Krystyna 709
 Strzałka Jan oprac. 431
 Strzelczyk Joanna 415
 Strzembosz Tomasz 178
 Strzembosz Tomasz red. nauk. 145, 221
 Stupikowska Małgorzata 13, 179
 Stychlerz-Kłucińska Marzanna 1207
 Stypińska Maria zob. Reszczyńska-Stypińska Maria
 Stypińska Marta zob. Reszczyńska-Stypińska Marta
 Suchwałło Leokadia polem. 670
 Sudół Adam 180
 Sudół Adam red. 92, 51
 Sukienicki Wiktor 393
 Sularz Antoni 479
 Sularz Helena 479
 Sułek Leon Antoni 288
 Sułkowska Iwona 248, 357, 763, 1255
 Sułkowski Henryk 624
 Surmacz Maria T. 1208
 Surman Marian 723
 SutarSKI Konrad 1117-8
 Swianiewicz-Nagięć Maria 710-1
 Swianiewicz Stanisław 394
 Swianiewicz Stanisław 332, 395
 Swianiewicz Stanisław 711
 Swianiewicz-Szegłowska Bernadetta oprac. 393-4
 Swianiewicz Witold tl. 395
Sybiracy 181
 Sygnatowicz Paulina oprac. 1119
 Sykora Kamil 503
 Sykora Stefan 503
 Synoradzki Michał 33
 Syposz Piotr 1120
 Syromiatnikow Mitrofan V. 300
 Szantroch Zygmunt 680
 Szawłowski Ryszard 182

Szawłowski Ryszard oprac. 58, 64, 120, 123, 135, 143, 167-9, 173, 196, 210, 227, 355-6, 361, 904
 Szczepan Przybylski 712
 Szczepanik Krzysztof 289
 Szczepański Jan J. 34
 Szczepkowska Maria 1121
 Szczerbiński Marek red. 47
 Szegłowska Bernadeta 767
 Szegłowska Bernadetta zob. Swianiewicz-Szegłowska Bernadetta
 Szestakowska Janina 920
Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej 52
 Sziling Jan 183
 Sziling Jan red. 183, 209, 263-4, 266, 273, 426, 471
 Szmigielska-Jezierska Elżbieta 809, 1122
 Szpakowski Olgierd 1068
 Szpilewski Gustaw 1055
 Szubański Rajmund rec. 58, 64, 120, 123, 135, 143, 167-9, 173, 182, 196, 210, 227, 355-6, 361, 904
 Szudek Przemysław A. rec. 395
 Szydłowska Stefania 713
 Szyma Tadeusz 1123
 Szymanek-Deresz Jolanta 790
 Szymański Tadeusz 416
 Szymański Zbigniew tl. 289
 Szymkiewicz Zygmunt 625
 Szymkowiak Hubert 248, 357, 763, 1255
 Ściesiński Kazimierz 684
 Ślaczka Aleksander 677
 Śleszyński Wojciech 184-93
 Ślifierz Jolanta 768
 Śliwińska Weronika 1124
 Śmigiełski Wojciech 1268
 Świdlicki Andrzej 1209
 Świerczyńska Katarzyna współpr. 7-8
 Świrski Jerzy 194
 Tańska Irena 195
 Tarczyński Marek 362, 438, 715, 1054, 1130
 Tarczyński Marek red. 3, 46, 54, 164, 233, 237, 254, 256, 259-60, 271-2, 275, 278-9, 281, 283, 285, 290, 292, 311, 334-5, 337, 362, 377-8, 399-400, 402-4, 407, 409, 413, 420, 448-50, 452, 488, 505, 552, 715, 732, 752, 790, 818, 823, 831, 854-6, 871, 874, 910, 925, 961-3, 969-70, 1007, 1017, 1028, 1036-7, 1039, 1052, 1092, 1122, 1129, 1132-3, 1135, 1172, 1186, 1200, 1213, 1215, 1234, 1242-4, 1269, 1274, 1276-9
 Taube Karol M. 626
 Tebinka Jacek oprac. 444
 Teplicki Zbigniew 1125
 Tergalin'skij Andrej tl. 158, 318
 Thommée Paweł 669
 Timośenko Semen 196
 Tkačov Sergiusz 197
 (tm) 1210
 Tomànek Josef V. 1126
 Tomasini Zbigniew J. 490
 Tomaszewski Longin 198, 252
 Tomaszewicz Jerzy 1127
 Torzecki Ryszard 199
 Treła-Mazur Elżbieta 200-4
 Trynkowski Jan red. 187
 Trznadel Jacek 14-5, 35, 205, 333, 417-8, 1129-36
 Trznadel Jacek 970
 Trznadel Jacek polem. 710
 Trznadel Jacek rec. 131
 Tucholski Jędrzej 16-7, 250, 334, 483, 906
 Tuszyński Bogdan 716
 Twardowski Jan 1137-8
 Unger Piotr M. 769
 Urban Przemysław 1094
 Urgacz Tadeusz 1139
 Vabiščević Aleksandr 206-7
 Van Das Henryka zob. Wolna-Van Das Henryka
 Vasiuk G. 18
 Voznesenskij Andrej 1140
 Wadowska Izabela 122
 Wagińska-Marzec Maria tl. 289
 Wajda Andrzej 955
 Walczak Jagienka 921
 Walczewski Krzysztof 31
 Walerzak Stanisław 459-60
 Waniek Danuta 922

Ward Jean tł. 862
 Wartołowska Bronisława 208
 Wasielewska Violetta zob. Rezler-Wasielewska Violetta
 Wasilewska Wanda 317
 Waszkiewicz Zofia 209
 Waško Andrzej rec. 1136
 Wawro Stanisław 482
 Wawryszczuk Bolesław 122
 Wedow Janusz 1141-2
 Welzandt Mieczysław 373
 Wezlandt Mieczysław 671
 Whittle Eric J. tł. 177
 Wiatr-Partyka Stanisława 1143
 Wieliczka T. M. 210
 Wieliczko Mieczysław J. 211-2
 Wieliczko Mieczysław rec. 270, 280, 999
 Wierzbicka Gertruda 717
 Wierzbicki Alojzy 717
 Wierzbicki Marek 213-7, 217-22
 Wierzbicki Władysław 717
 Wierzyński Kazimierz 1144-5
 Wiktor Anna 771
 Wilk Joanna zob. Jureczko-Wilk Joanna
 Wirski Adam red. 181
 Wisiecki Tadeusz 397
 Wiśniewska Maria rec. 107
 Wiśniewski Antoni 544
 Wiśniewski Artur S.A. 627
 Wiśniewski Marian S. 628
 Wiśniewski Stefan 560
 wjw 1220
 W.K. 810
 Władysław Leydo 634
 Włodzko Ewa 1091
 Włoszczyk Waclaw 305
 Wnuk Rafał 146
 Wodziński Marian 495
 Wojciechowski Maksymilian 629
 Wojciechowski Witold zob. Poray-Wojciechowski Witold
 Wojciechowski Zbigniew 194, 245, 371
 Wojciechowski Zbigniew red. 564
 Wojciechowski Zygmunt N. 630
 Wojewoda Kazimierz 224
 Wojnar Adam 36
 Wojniłowicz Jerzy 363
 Wolin Maciej 225
 Wolna-Van Das Henryka 718

Wolska Mirosława 719
 Wolski Stefan 719
 Wolsza Tadeusz red. 47
 Wołagiewicz Maria D. konsult. 1090
 Wołagiewiczowa Maria D. 1236
 Wołk-Jezińska Witomiła 37, 1146-8
 Wołodzko Alicja tł. 430
 Wołosewicz Michał tł. 988
 Woronowicz Szczepan tł. 968
 Woroszyński Wiktor tł. 1140
 Woszczyński Bolesław 53, 290, 314, 335
 Woszczyński Bolesław red. nauk., oprac. 309
 Woś Marian 38
 Woyciechowski Andrzej 1149
 Woźniak Franciszek 811
 Woźny Kazimierz 535
 Wójcicki Marek 720
 Wójcik Jadwiga 122
 Wright Jagna reż. 451
 Wrońska Jadwiga 1150
 Wrońska Katarzyna 1150
 Wroński Paweł oprac. 199
 Wróblewski Zygmunt M. 497
 Wryk Ryszard 722
 Wrzeszcz Maria oprac. 136
 Wyborski Feliks 713
 Wykowski Mirosław 631
 Wyrwicz Leszek oprac. 265
 Wysoczańska Maria 772, 1222
 Wyszczelski Lech rec. 101

Zabłocka Barbara 723
 Zaborowska Kazimiera 122
 Zaborowski Zygmunt 122
Zachodnia Białoruś 17 IX 1939 - 22 VI 1941 226
 Zagierski Maksymilian 485
 Zagierski Przemysław 485
 Zagórski Jerzy 1153-4
 Zajac Stanisław 336, 724-5, 812, 1223-5
 Zajackiewicz-Dudkowa Irena 1155
 Zakirov Oleg 632-3
 Zakrzewski Henryk (ojciec) 648
 Zaleski Adam 253, 726
 Zaleski Adam rec. 291
 Zaleski Ryszard 726
 Zarębski Stefan 1156
 Zarzycka Ewa oprac. 893

Ziemski Tadeusz 1226
 Ziółkowska Barbara oprac. 747, 755, 956, 1083, 1091, 1094, 1119, 1150
 Ziółkowska Ewa 55, 1227
 Zoria Jurij N. 430
 Zubowa Anna zob. Nodzyńska-Zubowa Anna
 Zwilnian-Grabowski Tadeusz 1157-9
 Zych Władysław 227
 Zydel Franciszek 529
 Zygoń Anna oprac. 750

Żaboklicki Zdzisław 664
 Żaliński Henryk W. red. 67, 70-1, 74
 Żarnoch Ewa zob. Gruner-Żarnoch Ewa
 Żaroń Piotr 228, 255
 Żukowska Irena 730
 Żuravliova Helena 924
 Życiński Józef 1228